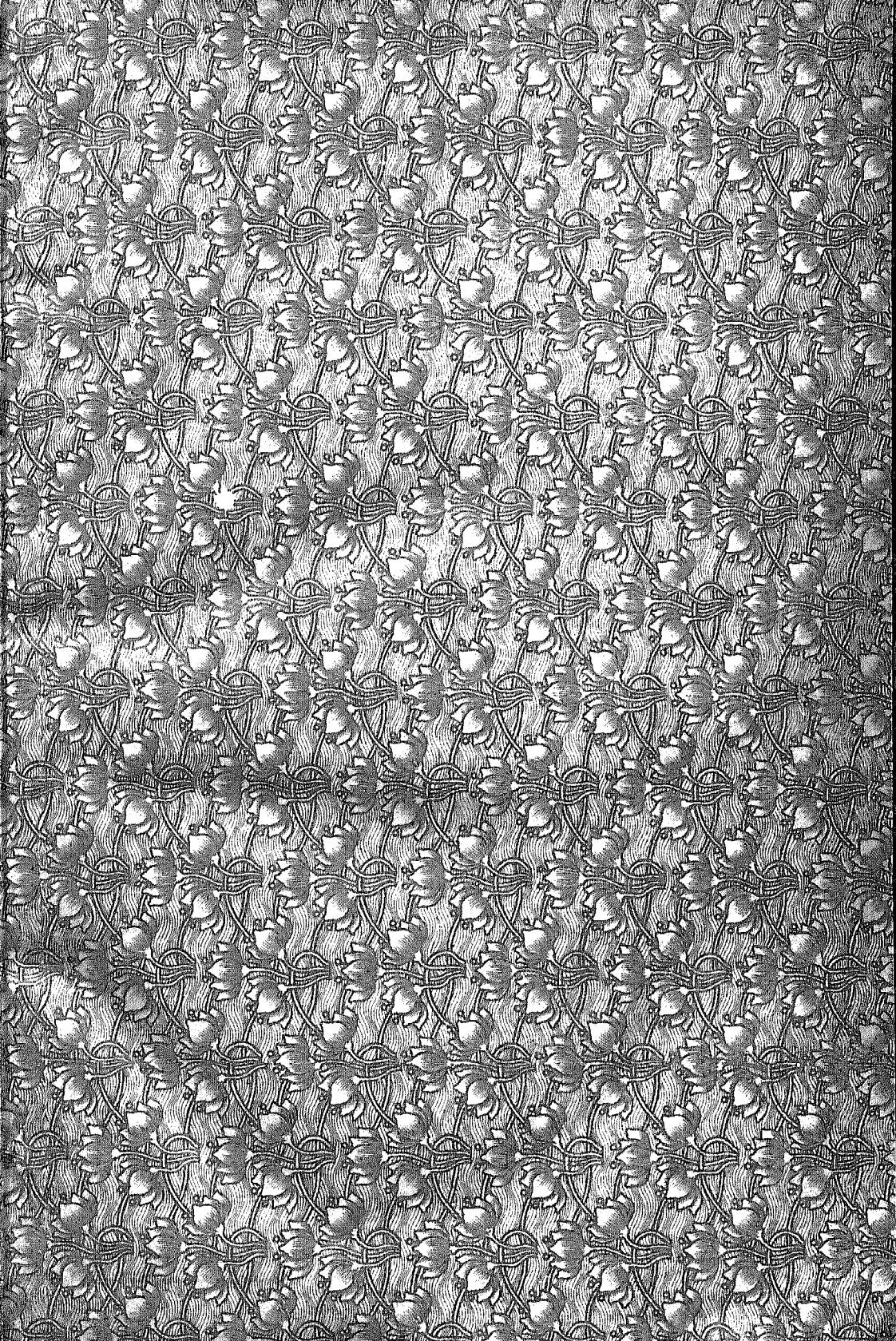

Handl: a 5879
2000000 1200000

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000
1001
1002
1003
1004
1005
1006
1007
1008
1009
1010
1011
1012
1013
1014
1015
1016
1017
1018
1019
1020
1021
1022
1023
1024
1025
1026
1027
1028
1029
1030
1031
1032
1033
1034
1035
1036
1037
1038
1039
1040
1041
1042
1043
1044
1045
1046
1047
1048
1049
1050
1051
1052
1053
1054
1055
1056
1057
1058
1059
1060
1061
1062
1063
1064
1065
1066
1067
1068
1069
1070
1071
1072
1073
1074
1075
1076
1077
1078
1079
1080
1081
1082
1083
1084
1085
1086
1087
1088
1089
1090
1091
1092
1093
1094
1095
1096
1097
1098
1099
1100
1101
1102
1103
1104
1105
1106
1107
1108
1109
1110
1111
1112
1113
1114
1115
1116
1117
1118
1119
1120
1121
1122
1123
1124
1125
1126
1127
1128
1129
1130
1131
1132
1133
1134
1135
1136
1137
1138
1139
1140
1141
1142
1143
1144
1145
1146
1147
1148
1149
1150
1151
1152
1153
1154
1155
1156
1157
1158
1159
1160
1161
1162
1163
1164
1165
1166
1167
1168
1169
1170
1171
1172
1173
1174
1175
1176
1177
1178
1179
1180
1181
1182
1183
1184
1185
1186
1187
1188
1189
1190
1191
1192
1193
1194
1195
1196
1197
1198
1199
1200
1201
1202
1203
1204
1205
1206
1207
1208
1209
1210
1211
1212
1213
1214
1215
1216
1217
1218
1219
1220
1221
1222
1223
1224
1225
1226
1227
1228
1229
1230
1231
1232
1233
1234
1235
1236
1237
1238
1239
1240
1241
1242
1243
1244
1245
1246
1247
1248
1249
1250
1251
1252
1253
1254
1255
1256
1257
1258
1259
1260
1261
1262
1263
1264
1265
1266
1267
1268
1269
1270
1271
1272
1273
1274
1275
1276
1277
1278
1279
1280
1281
1282
1283
1284
1285
1286
1287
1288
1289
1290
1291
1292
1293
1294
1295
1296
1297
1298
1299
1300
1301
1302
1303
1304
1305
1306
1307
1308
1309
1310
1311
1312
1313
1314
1315
1316
1317
1318
1319
1320
1321
1322
1323
1324
1325
1326
1327
1328
1329
1330
1331
1332
1333
1334
1335
1336
1337
1338
1339
1340
1341
1342
1343
1344
1345
1346
1347
1348
1349
1350
1351
1352
1353
1354
1355
1356
1357
1358
1359
1360
1361
1362
1363
1364
1365
1366
1367
1368
1369
1370
1371
1372
1373
1374
1375
1376
1377
1378
1379
1380
1381
1382
1383
1384
1385
1386
1387
1388
1389
1390
1391
1392
1393
1394
1395
1396
1397
1398
1399
1400
1401
1402
1403
1404
1405
1406
1407
1408
1409
1410
1411
1412
1413
1414
1415
1416
1417
1418
1419
1420
1421
1422
1423
1424
1425
1426
1427
1428
1429
1430
1431
1432
1433
1434
1435
1436
1437
1438
1439
1440
1441
1442
1443
1444
1445
1446
1447
1448
1449
1450
1451
1452
1453
1454
1455
1456
1457
1458
1459
1460
1461
1462
1463
1464
1465
1466
1467
1468
1469
1470
1471
1472
1473
1474
1475
1476
1477
1478
1479
1480
1481
1482
1483
1484
1485
1486
1487
1488
1489
1490
1491
1492
1493
1494
1495
1496
1497
1498
1499
1500
1501
1502
1503
1504
1505
1506
1507
1508
1509
1510
1511
1512
1513
1514
1515
1516
1517
1518
1519
1520
1521
1522
1523
1524
1525
1526
1527
1528
1529
1530
1531
1532
1533
1534
1535
1536
1537
1538
1539
1540
1541
1542
1543
1544
1545
1546
1547
1548
1549
1550
1551
1552
1553
1554
1555
1556
1557
1558
1559
1560
1561
1562
1563
1564
1565
1566
1567
1568
1569
1570
1571
1572
1573
1574
1575
1576
1577
1578
1579
1580
1581
1582
1583
1584
1585
1586
1587
1588
1589
1590
1591
1592
1593
1594
1595
1596
1597
1598
1599
1600
1601
1602
1603
1604
1605
1606
1607
1608
1609
1610
1611
1612
1613
1614
1615
1616
1617
1618
1619
1620
1621
1622
1623
1624
1625
1626
1627
1628
1629
1630
1631
1632
1633
1634
1635
1636
1637
1638
1639
1640
1641
1642
1643
1644
1645
1646
1647
1648
1649
1650
1651
1652
1653
1654
1655
1656
1657
1658
1659
1660
1661
1662
1663
1664
1665
1666
1667
1668
1669
1670
1671
1672
1673
1674
1675
1676
1677
1678
1679
1680
1681
1682
1683
1684
1685
1686
1687
1688
1689
1690
1691
1692
1693
1694
1695
1696
1697
1698
1699
1700
1701
1702
1703
1704
1705
1706
1707
1708
1709
1710
1711
1712
1713
1714
1715
1716
1717
1718
1719
1720
1721
1722
1723
1724
1725
1726
1727
1728
1729
1730
1731
1732
1733
1734
1735
1736
1737
1738
1739
1740
1741
1742
1743
1744
1745
1746
1747
1748
1749
1750
1751
1752
1753
1754
1755
1756
1757
1758
1759
1760
1761
1762
1763
1764
1765
1766
1767
1768
1769
1770
1771
1772
1773
1774
1775
1776
1777
1778
1779
1780
1781
1782
1783
1784
1785
1786
1787
1788
1789
1790
1791
1792
1793
1794
1795
1796
1797
1798
1799
1800
1801
1802
1803
1804
1805
1806
1807
1808
1809
1810
1811
1812
1813
1814
1815
1816
1817
1818
1819
1820
1821
1822
1823
1824
1825
1826
1827
1828
1829
1830
1831
1832
1833
1834
1835
1836
1837
1838
1839
1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100
2101
2102
2103
2104
2105
2106
2107
2108
2109
2110
2111
2112
2113
2114
2115
2116
2117
2118
2119
2120
2121
2122
2123
2124
2125
2126
2127
2128
2129
2130
2131
2132
2133
2134
2135
2136
2137
2138
2139
2140
2141
2142
2143
2144
2145
2146
2147
2148
2149
2150
2151
2152
2153
2154
2155
2156
2157
2158
2159
2160
2161
2162
2163
2164
2165
2166
2167
2168
2169
2170
2171
2172
2173
2174
2175
2176
2177
2178
2179
2180
2181
2182
2183
2184
2185
2186
2187
2188
2189
2190
2191
2192
2193
2194
2195
2196
2197
2198
2199
2200
2201
2202
2203
2204
2205
2206
2207
2208
2209
2210
2211
2212
2213
2214
2215
2216
2217
2218
2219
2220
2221
2222
2223
2224
2225
2226
2227
2228
2229
2230
2231
2232
2233
2234
2235

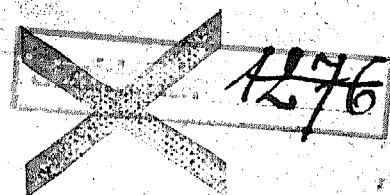
VB 33357

2132

ERDÉLY

NEVEZETESEBB CSALÁDAI.

IRTA

KÖVÁRI LÁSZLÓ.

—***—
/KOLOZSVÁRTT, 1854.

BARRÁNÉ és STEIN BIZOMÁNYA.

1

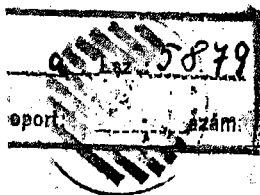
SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
Magyar Történelmi Intézetének Könyvtára

Lelt. napló: ~~XXXX~~ Lsz.: VI

csop. : ~~XXXX~~ szám.

2434.

~~X~~ Magnus sangvis, nisi magna ornetur virtute: oprobrio est, non splendori.

Katona Hist. Critic. II. 684. l.

SZTE Egyetemi Könyvtár

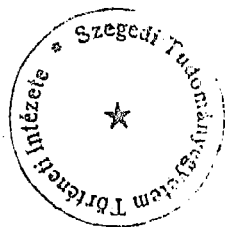
J000331165

Nyomtatott az ev. ref. fötanoda betűivel.

ERDÉLY

NEVEZÉTESEBB CSALÁDAI.

ÁTALÁNOSSÁGOK.

1. §. E munka köre.

Nyitóm Erdély gazdag, de ismeretlen, eszményi muzeumának harmadik osztályát: az ugynevezett lovagtermet.

Midőn a történettani kalauzolás e legkényesebb szerepét jónak láttam elvállalni: a bíráltság ezer érdekét mind elléptettem képzetem előtt; s a végén is azon meggyőződésre jöttem: mikép igazságos maradhatok a nélkül, hogy a közbecsületet compromittálnám.

A történész elhivatását felfogva, senki se fogja tőlem azt várni, hogy családot megénekeljem. Igazság minden áron, ez vala jelszavam. Innen lesz magyarázható azon hézagosság, mely mindenütt ki fog tűnni, hol adataim hiányzottak.

Megengednek azért az aristocrat gondolkodásuak, ha Horacius előitéletés versét:

Fortes creantur fortibus et bonis!

Est in juvenis est in equis, patrum

Virtus: neque imbellem feroces

Progenerant aquilae columbae. a)

a mily igaznak tartom, nemzetre, egyes családokra nézt oly csálhatatlannak nem tarthatám.

De megengednek a democraták is, ha kedvökért a történész aranybányái bizonyos aknáit nem hagyja fel; annál kevésbé teszi azt, hogy a multakra a feledékenység vízözönét ohajtsa, mely a gyomokkal a szép, jó és nemes csiráit is elszokta iszapolni.

Nem ohajtanék a nyomasztó válaszfalakra új téglákat rakni, annál kevésbé új falakat huzni. Meglehet, igazuk van azoknak, kik a családok tömeges befolyását a jövőre kétségbe hozzák, átengedve látva a talapot lábuk alól, s tán annyi bizonyos, hogy korunktól fogva egyéni érdemek szerzésére kell törekednünk... ha így van, kétszeresen van hivatva a történész a megfutott s pusztán maradt pályát vizsgálat alá vetni. Attól se tartok, mitől sokan tartanak, hogy

a) Horac. Lib. IV. Carm. IV.

Erdély nev. családai.

lesznek családok, melyek csak azért, hogy nevezetesebb családaink közé látszák magukat sorozva, a fényt fel kívánva tartani, magukat méginkább ruinalják. Egyesek nem számítanak. De ha ily könnyű fe-
jü lenne a nemzet nagy tömege, akkor különben is tönkre jutottunk volna.

Nam genus et proavos et quae non fecimus ipsi,
Vix ea nostra puto. *Ovidius.*

Hazánk eddigi története a családok szereplésével annyira össze-
függ, hogy családleírás hiányában a jövőkor alig fogná azt érteni. E
családnevek voltak hazánk alapítói, megtartói; tagjai voltak tisztvi-
selőink, hadvezéreink: ők képviselték az akkor még kiskorú nemze-
tet. Az ők dicsőségek, gyalázatuk: a nemzet dicsősége gyalázata.

Magfák voltak ők hazánk annyi felől irtott erdejében, melyek
annyi viharoknak, villámnak voltak kitéve. Vissza kell magunkat helyez-
ni a multakba, mi előtt bár az egyesek felett is pálczát törni sietnénk.

Menteni sem jövők hibáikat. Azonban ily elferdített, történet-
irat mellett, mint a miénk: egyes családokra bélyeget nyomni még
nem lehet.

Egy közös családkép működött napjainkig e nemzet. Ha Ádám-
hoz nem megyünk is fel, hogy a köz rokonságra emlékezzünk; ha
fajunk közös vérére se hivatkozunk: e hazában oly közös rokonságot
látunk, hogy alig van jó hangzásu családnév, melyet ki lehetne fe-
lednünk egy közös törzsfából. A mily közel áll a nemzet szó a nem-
zetség szóhoz, oly szoros viszonyban áll a családok története
hazánk történetéhez. S van-e a földnek egy hazája, melynek multja
több szép, nagy és dicső tetteket, magasztalandóbb jellemeket állított
volna elő? Erdély történetírója inkább tarthat attól, hogy az ecsetelés
ragyogó színeiből fog előbb kifogyni, mint az árnyoló színek festékéből.

Igy vagyunk a családokkal is . . .

Honnan részemről azon meggyőződésben vagyok, hogy csekély
művem nem hogy válaszfalakat emelne, hanem egészen ellenkezőleg,
a nemzet közös vonzalmát, atyátságos közérzetét fogja előmozdi-
tani; belátva, hogy nemcsak egy haza, de csaknem egy közös csa-
lád az egész Erdély; belátva a boldog emlékeztető gr. Kemény
Sámuel nemes szavajárásának mély igazságát, mikép: nem is ember
Erdélyben, kinek excellentiás és kék nadrágos rokonai nincsenek. a)

Nem tartom tehát az elvet, hogy az ember a bárónál kezdődik.
Hogy egy köztisztviselőben álló családot beléptessenek, czimerét se fo-
gom előkérni, mint hajdan a lovagjátékoknál a belépőtől. Ha lesz ple-
bejus család, mely nevet alkotott, s áldást hoz a körére, jogosan nem
zárhatjuk ki. Hisz azon családok, kik egész szerénységgel: procul
negotius paterna colunt rura, vagy pedig az iparmezőjén segítők elő a
közvagyonosodást: ép oly jó polgárai a hazának, mint a kik csillago-
kat fűztek fényök koszorujába.

a) A közrokonság egyik példájául felmutathatjuk Ilosván a Sós családot, mely
ma el van ugyan esve; de azért sorsági családráját a magyar kirá-
lyokéba viheti.

2. §. Családiratunk kútfejei.

E tárgyban igen sokan és igen sokat összeirtak e hazában; de többire kéziratban maradt.

Nyomatásban e tárgyra mindössze egy munka jelent meg, b. Mikola Lászlóé 1731-ben; melyben negyvenhárom családról tesz említést 58 lapon. a) Ezekről iratát nem okadatolja; a meg nem említettekről bevallja, mikép róluk se nem olvasott, se hitelesen nem hallott.

A Magyarország érdekében kijött könyvek közül: Horvát István „Magyarország gyökeres régi nemzetségeiről“ irt füzete, b) mind a mellett is, hogy Erdélyre nézt inkább csak negatív világot derít, figyelmünket igényli. Történetünk azon tételét kívánja megoldani, mely 108 nemzetséget hoz be Ázsiából: s 68 ily nemzetséget mutat fel a történet homályából; melyek között azonban egy erdélyi család nevét se látjuk, mint nemzetséget.

Lehoczki Stenmatographiája, c) valamint a Wagner Károly által kiadott családok gyűjteménye is igen kevés erdélyi családot vesz fel: s az utolsó csak is olyakat, melyek kihaltak. d)

A nyomtatott munkák ily hiánya mellett igen ohajtottuk volna a családi levéltárak hétkalapos zárait megzörgetni. De az ösiség kérdésének még fennmaradt néhány tétele, önként visszaléptetett ez akaratunktól. 1853. sept. 1-én megszűnt ugyan, de míg tisztába jövünk vele, idő kell reá.

A másod rendbeli kútfőket vevők tehát igénybe. A nyomottak közül a halotti beszédek és szomorújelentéseket, melyeknek a mult századról egész halmazát birjuk még. A mult század költséges temetései egyik főkelléke a sok predikatio volt; némelyik fellett négy-ötöt látunk. De mindezek közt főgond az ugynevezett oratoria fordítaték, mely néha latinul tartatott, s benne a család eredetét, történetét és kiágazását volt divat elmondatni. Mint ily közhelyen ismételt tárgytól, a hitelesség bizonyos színét megtagadnunk nem lehet. e)

Míg a protestans papok így elfeledkeztek a szent könyv alapszelméről, a jesuiták sajtó útján kívánták felekezetök nagyjai törzsfáját bámultatni: gyakran mind kettő a történeti igazság rovására.

Egyébiránt is e tudományt azon század teremté; s oly nagyra vitte, hogy a levéltárak megnyitáig jóval többre vinni nem lehet.

-
- a) Czime: Historia genealogico-transilvanica stb. Triennali labore... ad calcem perduxit Lad. Mikola L. B de Szamosfalva... 1731. 4-o.
 - b) Czime: Magyaror. gyökeres régi nemzetségeiről stb. értekezik Horvát István: Pest 1820.
 - c) Czime: Stenmatographia nob. familiar. Reg. Hung. Per Andream Lehoczky. Pozsonii 1796. 4-o.
 - d) Czime: Collectanea genealogico-historica Ill. Hung. familiarum, quae jam interciderunt, eruit Carolus Wagner. Pestini 1802.
 - e) Egyik főörölónak látszik Verestői György-kötezs. prof. s később ref. püspök, kinek oratioi két nagy kötetben jöttek ki ily czimmel: Halottakkal való barátság. Kolozsv. 1783. 8. rétt.

Két nevezetes családdügyi kérdés merüle a mult században fel. Egyik vala az, hogy jobb hangzásu családainknak kedve jött czimet és kamarásságot keresni, s mindkettő megnyerése végett, a kérelmesnek ki kelle mutatnia, hogy őt ízig törvényes ágyból s nemes vérből származott. A kereső családok hányták, vetették a levéltárokat, s a nem keresők se akarták családukat homályban hagyni.

A más kérdés az volt, hogy Szathmári György feladást tett, mint-ha Erdélyben igen sok család bitorolná a nemesi kiváltságot. E végre b. Bruchenthal egy bizottmány élére nevezetett, s 1767—70. között a kétség alá hozott neméseknek producálniok kelle. a) A feladás sok szomorú zavart okozott; de a történetian nyelt: adatok jöttek napfényre, melyek különben tán örökre elvesztek volna.

Az ekkor felmerült adatokat mindenfelé kezdék gyűjteni a hazában. Nincs egy könyvtár, melyben feles családi táblázatok ne találhatnának; b) s alig van család, mely táblázatát — tán egy új productiótól félvé, s az ősiséget ellenőrizve — igen gondosan ne ápolta volna.

Ezen feladás, s a reákövetkezett tárgytisztázás a kormányt azon gondolatra hozá, miszerint 1770. apr. 10-én elrendelte, hogy a kétségtelenné lett nemések egy liber aureus-ba, aranykönyvbe, irassanak. c) Azonba úgy látszik, a nemzet humanitása ezen aranykönyv létesítését előbb halogatta, végre egészen feledékenységben hagyá. Mígnem félszázad múlva, 1836-ban a kormány a könyv létesítését újlag meghagyá a főkormányzóknak; de most se több sikerrel. S így következett be, hogy létrehozását a kormánynak 1853 novemberéről újra kelle sürgetnie.

Mind a mellett is, hogy a nyilvános kútfőkkel ily vékonyan állunk, be kell vallanom, hogy Erdély családírója rendelkezésére igen terjedelmes s igen becses magán kútfők állanak. S e szerencsében magam is részesültem. Parlagban levén történetünk e mezeje, minden történeti buvár szoros kötelességének ismerte családirati adatokat is gyűjteni.

Tudományos szempontból legnagyobb buvárunk, Benkő József kezdé mivelni e tant a mult században. Specialis Transilvániájában azon falu rovata alatt, melyről valamely család magát írja, igen sok családról hagyta némi jegyzeteket. E jegyzetek okozták, hogy e becses földirati munkája kéziratban maradt; de egyszersmind a tovább gyűjtésre ösztönt ada.

E gyűjtemények legterjesbire ma kétségkívül nagy történelmésünk gr. Kemény Józsefé, ki mintegy 16 ily kötetet szerkeze

a) Teleki könyvtárban többek közt Cartoflacaum 1147, melyben a 85. laptól láthatni a kétségesek laistromát; van dolgozat a foliok 1028 számában Collectanea Hungarica czim alatt.

b) Fejérvári püsp. könyvtárban: Transilvania celebris czim alatt stb. Könyv-laistrom. 31. l.

c) L. Teleki könyvtár Cartoflacaumai 1147. sz.

már össze, s minden kötetében 50 táblát, vagy is ötven erdélyi s magyarországi család-törzsfát bir.

Azutána következők rendesen egy-két orjási kötetben láthatók. Első, melyet láttam s használtam, a tudományos s közbecsülésben álló kir. al-ügyigazgató Fülöp József úr gyűjteménye, ki hivatalánál fogva a leghitelesebb adatok birtokába jöhete. E mellett tán 1838-ban a fejérvári káptalanbeli ily tárgy oklevelek átvizsgálására ki levén küldve: arról teljes kivonatot készített, mi néhány kötetben, történetünk nagy nyereségére, egyik közlevéltárunkban fel van állítva. Az innen nyert, s oklevelekkel okadatolt közlemények ritka becsűek valának előttem is.

Második kútfőm vala 1838-ban meghalt történetbuvárunk, kánonok Fancsalai Dániel gyűjteménye, mi jelenleg egyéb kézirati jegyzeteivel együtt a fejérvári püspöki könyvtárban látható. a) E gyűjtemény főleg gr. Toldalaghi László 1760-táji dolgozatán, s a gr. Eszterházi család ügyigazgatója, Ágotha Ferencz, és Száva Pétertől nyert táblázatokon alapszik. Különösen két ágban találtam ezt gazdagnak: a székelyföldi családok gyűjtése, s a fejérv. káptalani oklevelek kivonata s terjedelembeni összeírása tekintetében. S ez annyival becsesebb vala, mert az ősiség s urbériség kérdése miatt e gyűjtemény közhasználatára nekem jutott először.

Harmadik egy nem kevésbé becses, s Erdély északnyugoti családait részletező gyűjtemény, melynek megnevezése ellen szerény birtokosa előre tiltakozott. Két nagy kötetet bir, megvénjét s környékét érdeklő oklevelek lehető complet oklevél-gyűjteményével, mit sajtó útján nem soká birhatni remélünk. Azon vidék családaira nézt a kiegészítő adatokat innen nyertem.

Negyedik kútfőm vala a főkormányshéki levéltár aligazgatója Mike Sándor úr könyvtára gyűjteménye, jegyzéke s emlékezetének káptalana, kinék e munka előállításában oly sokat köszönök, mikép csak kötelességemet teljesítém, mikor felkértem, hogy e mű czimlapjára nevét odatehessém; s mit sajnálattal kell említenem, hogy becses közleményeit kicsinyelve, meglagadott. Mike úr 1819-ben kezdé családirati táblázatai gyűjtését, s néhány kötetre fogja felvinni. E mellett a fölmerült productios perek, s más a főkormányshéknél megfordult ügyek nyomán, össze kezdé Erdély minden családait írni, s minden betűnek külön kötete van. Mindezek felett még egy megbecsülhetlen gyűjteményt is tára fel előttem, mit 1832-ben kezdé: az országgyűlési végzések, felsőbb rendeletek, nevezetes helyek, személyek stb. felett tett jegyzeteit, hasonlóan annyi kötetben, mint mennyi betűnk van. b) S ezek annyival becsesebbek s hitelesebbek valának, hogy a reá vonatkozó okleveleket tisztelt buvárunk azonnal előmutathatá.

a) Fancsalai hagyományai: 38. 39. 40. szám alatt.

b) Ez utolsó czíme: Index Articular. Diaetaliun, ordinat. normalium, rerum, personarum, locorum magni Principatus Transilv. collect. ab Alexandro Mike 1832—48.

A volt főkormányshéki levéltár egyéb kútforrásai között, nem hallgathatom el a székeleyek lustrális könyveit, melyek a székeley családok történetére nem minden hiány nélküli, de a közlöttékben a leghitelesebb adatokat nyújtják. Legrégibb használt lustrális könyvünket Mike úr magán könyvtára birja 1604-ből, Udvarhely, Marosszék van benne. A gubernium levéltárában a legrégibb 1619. jul. 13-dikáról adatolva, Háromszék, Csik- és Udvarhelyszéket tartalmazza. Az azután költ szemlekönyvek 1635. 1643. 1681. 1685-ről kelnek; s családíratunk leghitelesebb eredeti kútfői közé számíthatók. c)

S midőn a fennebbi gyűjtemények közléseért az illetőknek törénészetünk nevében köszönetemet és hálámat nyíltan kifejezni kötelességemnek ismertem: néhány magán könyvtár tulajdonosának hasonlót nem hozni, szinte nem tehetem; nem egyéb czélból, csak mintegy buváraink figyelmeztetéseül. Ilyen vala nekem gr. Mikó Imre ő exlja, b. Apór Károly, a) Gedő József urak hazai tárggyú nagybecsű könyvtára. S itt is különösön gr Kemény Sámuel urnak kell köszönetet szavaznom, kinek ritka emlékezőtehetsége biztos kincseiből, mondhatni, felolvasásokat nyertem.

Hogy egyes családok- s ügybarátoktól is igen sokat kaptam: bevallani örömemnek tartom.

Az annyi felől böngészett adatok halmazát, mennyire lehetett és sikerült bírálat alá vetnem, s a kiszemelteket rendeznem: azt olvasóimra bízom. b) A kútfők megnevezésével munkám érdekének s hitelének tartoztam

a) Ezekben a primor szó nem jön elő, nemes áll helyette; a primipilus és lófő, pixidarius... százasos, tizedes folytonos használatban.

b) A b. Apór névnek különös köszönettel tartozik a családírat irodalma. Több Apór dolgozott rája: ilyen b. Apór Péter Lusur mundi című kézirata; ilyen előtte Apór Lászlótól Synopsis mutationum Trans. Egy-napló 1676—1703. Telcki könyvtár Collect. Hist. fol. nro. 1028.

c) A feles zavart előidéző körülmények közül elég megemlíteni azt, mit az előnevek fel nem jegyzése előidézett: így pl. Kovács nevű család van vagy 40, Pap vagy 100 féle: ki mondja meg egy Kovács vagy Pap melyik ághoz tartozott?

3. §. ABAFI CSALÁD.

[Nagy-abafalvi, kihalt a XVIII. században.]

E család-név egész nevezetességét Józsika „Abafi“ czimü regényének köszöni; mind a mellett is, hogy azon időben, melyben a regény játszik, e család még nem jött vala be Erdélybe.

Eredetét Abáig vagy is Abafiáig viszi fel. Magyarországon Gömör- és Árva megye volt hazája: onnan jött a XVII. század vége felé be Abafi János, az András fia; s itt a székelyföldön családot alapíta.

A bejött János csernátóni Domokos Erzsébetet vette el. Három fia volt: László, Gábor és Sándor, s ugyan annyi leánya. A Rákóczi-forradalom idején már mindenik nős, de úgy látszik egyik se hős; s mint Cserei írja, magukat az egész háboru alatt Brassóba vonták el. Sőt Lászlót a kuruczok eleinte Kővárt fogságban is tarták. a)

E fiak közül Lászlónak csak leányai voltak. Sándornak van két fia: Mihály és Ignác, kik a múlt század közepén az Abafi nevet sirba vették. A leányág Háromszéken a Túri, Boros s más családokban él.

Vannak ugyan a székelyföldön most is Abafiak, de a fennebbiekkel összeköttetésük előttem ismeretlen.

4. §. ALMÁDI CSALÁD.

[Szavai]

Czimere: fészekben ülő pellikán, mely fiait önvérével táplálja.

E család lakozási helye a Mezőség, melynek egyik falvától kapta előnevét is. A XV. században már látunk Almádiakat. Az előttünk ismeretes családfa törzse: Almádi Bálint s neje kozmatelki Jankafi Kata (1530—78.). Ennek fia volt azon néhány faluval bíró Almádi Gáspár, kinek — Mikolakit — leánya volt Anna, a Kendi Sándor-neje. Mikola által említett másik Almádi Anna, a küküllői főispán Sulyok István anyja, hogy ki leánya volt, nem tudjuk. b.) Almádi Istvánnak, a mostan élő ág törzsének I. Apafi Mihály 1672-ben jóságot adományozott.

E család a Szalánczi, Zombori, Barcsai s más családokkal szorosodva jön le napjainkig. A most élő Almádi Samu neje gr. Vas Amália, fiok Viktor. A más ág végén Gáspár áll két fiával.

a) Cserei Historiája. Pest. 366. 410. 434. l.

b) Mikola: Hist. Genealog. 56. l.

5. §. ALSÓ CSALÁD.

[Nagy-pestyeni.]

E család Dézs vidékén székel. Régibb családaink egyike. Törzsfajokat a vajdák korában kezdi meg László, kinek fia Mihály, ennek Idul, ennek István, kitől a család több ágban, ismeretes rendben jön lefelé. Az említett István két fia, Mihály és Miklós maradéki, kihaltak: a harmadik fiú János, nejével Sáfár Évával, terjeszté tovább a most is élő Alsó családot. Ennek fia Mihály, kinek neje Torma Éva, ezek fia azon Alsó János (+ 1693.), kinek neje P. Horváth Kata, s ki 1686-ban azon deputatióban, melyben majd minden jobb családból voltak nevezve, részt vett. Mihály másik fia András, ennek Péter, ennek István, kinek Gámán Esztertől Ferencz és László a Kabós Ágnes férje, ki korunkra hozta le családját most is élő László fiában.

A Kabos, Mara-családokkal sogorosodva jöttek le napjainkra. Többnyire megyei hivatalokat viseltek Belső-Szolnokban. A most élő Alsó Sándor, ki mint törzstiszt tette le fegyverét, egy más ág végén áll: apja volt Farkas.

6. §. ALVINCZI CSALÁD.

[Borbereki, kihalt mint báró 1810.]

Ugy látszik, az Enyeden született Alvinczi Pétertől jönnek le, ki a XVII. század elején papságot és tanárságot viselt. a) Állítólag ennek fia Péter, ennek József, ennek azon Alvinczi Péter, ki a fejedelmi kor végén oly jelentékeny szerepet kap.

Sajátlag ezen Alv. Péter alapítja e család nevét. Első neje Lipcsei Éva, utolsó Hosdát Kata. Már 1682-ben ott van a jus ligatum elégetésénél. b) Később ítélőmester, s mint ilyen Erdély Austria alá menetele okmányai szerkesztése végett sokáig mulat az udvarnál. Apaitól 1689-ben kapja Kis-vajdalfalvi, Leopoldtól 1693-ban a Drombári részjóságokat; s családját birtokossá teszi.

Péternek három fia volt: Samu, ki 1714-ben referendarius lett, (+ 1732.); Gábor, főkormányzéki titoknok, neje gr. Gyulai Kata (+ 1771.), e lett báróvá 1746-ban (+ 1751); harmadik fia Mihály, ki katona vala. Leánya ugyanannyi mint fia.

Gábornak Gábor fia van (+ 1788.), neje volt gr. Teleki Kata.

Mihálynak, a katonának egyik fia, a hadszertárnokságra emelkedett b) Alvinczi József, (szül. 1735. + 1810.); c) a másik Ádám, kikben a család kihalt.

a) L. életét Magy. Athen. 5. I. Ismét Wolf de Betlen Tom. VI. 462. I.

b) 1682. I. aug. art. I.

c) L. életét Erd. Muzéum. I. 52-63. I.

7. §. ANDRÁSI CSALÁD.

[Csik-szentkirályi, gróf.]

A régi család-leírók szolgálai-lelkűsége gyakran tévösvényekre vezet. Oly őskéket állítanak, kik a kronika előtt meg nem állhatnak, oly hőskéket csatáztatnak, kiknek mi nyomuk sincs a történetben: és mind ezt a nélkül, hogy egy oklevélre hivatkoznának.

E mezőn találjuk Budai Ferenczet az Andrási-család leírásában; a) e mezőn találjuk a családfa leszármoztatását. Andorást állítják fel családtörzsnek sz. István idejéből, s egy sereg Andrást csatáztatnak, s ejtenek el még azon időben, mikor a vezetékek neveknek híre sincs: kik ha mind Andrásiak voltak is, oklevelek nélkül ugyanazon családhoz számítanunk, vakon, nem szabad.

Ezt egyszer mindenkörra, a több családokat érdeklőleg is, jónak láttuk megjegyezni.

A hiteles történeti folyam e családra nézve is, mint mindenikre nézt, a nemz. fejedelmek föllépte óta kezdődik. Itt e családot valóban hatalmasabb székely családaink sorában látjuk. Andrási Márton 1548-ban Martinuzzi, 1557-ben Petrovics kormányzósága mellé látjuk a székelyek részéről, mint biztos hazafit, tanácsosnak kinevezve, b) (+ 1562 tájt.)

Utódai 1550-ben, c) ismét 1569-ben csik-szentkirályi jóságukra, mely szent-imrei birtokukkal együtt 42 jobbágyot tett: d) kir. adományozó levelet vesznek; s jóságukat az eredeti székelybirtok természetéből kivetkeztetik. Azonba az ellenkező táborhoz szegődnek, s az adományoztatás árát jóságukkal fizetik. Ugyanis Márton és Péter a fejedelmek ellenében tronkövetelő Békés Gáspár táborában a hazafiak pártjával szembe szállnak: Békés 1575-ben Szent-Pálnál csatát vesz, s kifut a hazából. Andrási Péter, ki Békés mellé 2000 lovas, s feles gyalog székelységet hozza mint pártvezér: e) kifuta Magyarországra, itt pedig jóságát elkobzák.

Azonban Maximilián említett s új szolgálatiért Krasznahorka vára adományozásával kárpotolta veszteségét; s így Péter Magyarhonban hatalmas családat alapít, mely 1722-ben a Serédi család fiága kihaltával Serédi Zsófia házasságán a göröcsöni uradalom birtokába jő, így ismét Erdély földé felé közeledett; s ma mint gr. Andrási család virágzik túl a Királyhágón, f) mely a magyarhazának több népszerű fia között, a hazafisága s irodalmi munkáiért tisztelt gr. A ndr ási Györgyöt és Manót adá.

a) Budai Fer. Polg. Lexicona I. 39—48. 1.

b) Kállai Székelyek eredete 220. 1.

c) Kállai 115. 1.

d) Kolos. Konvent 1569. II. 37.

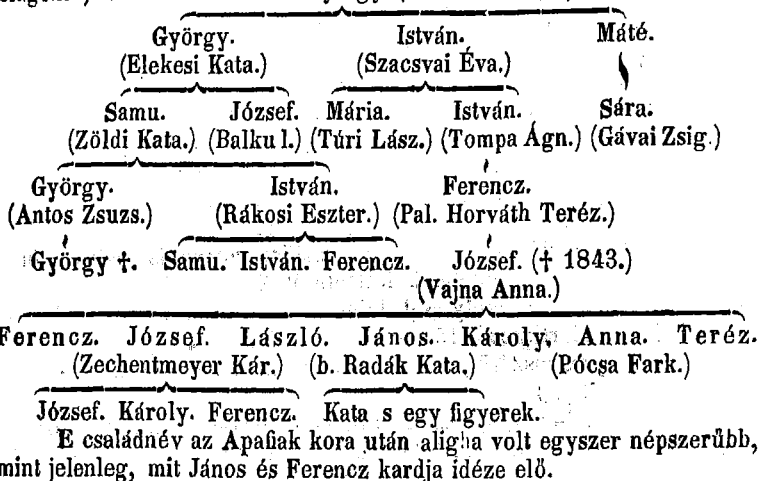
e) Wolf de Betlen Histór. Tom. II. 308. 322. 1.

f) Szegedi Synopsis Reg. Belac IV. 326. 1.

S. §. ANTOS CSALÁD.

[Rétyi.]

Székely ismertebb családaink egyike. Törzsöke Antos György, ki 1591-ben primipilaris levelet a), fia Máté pedig 1628-ban czimeres levelet vesz. Czimerök lett egy pyramis, melyen egy kar nyugszik, markában három nyilvesszót tartva. Ennek fia Bálint, 1635-ben mint nemes, lóval lustrál. b) Ennek fia György, s ennek fia, kitől a család elágazik, az itt következő: György. (1654-ben árva)

9. §. APAFI CSALÁD.

[Apa-nagyalusi; mint herczeg † 1713.]

Nincs Erdély családai közt egy, mely kihatóbb emlékezetet hagyott volna maga után, mint ez. Megszoktuk a gyűlölet sajnálatával említeni; megszoktuk pálczáztörni felette: azon kor okmányait, melyben szerepeltek, kiejté kezéből a háza, s valódi ítéletet tenni e név felett a jövőnek van fentartva.

Eredetét a nexust vadászó mult század elején Betlen Elek Saroltaig, a sz. István nővéreig, más szusszanással Atilláig viszi. Hogy Sarolta Aba király neje volt, azt tudjuk; de hogy a gyerektelen Aba után kihez ment férjhez, s mily családfát hagyott hátra, az még oklevelek támogatására vár. c) Betlen szerint az Apafi- és Betlen-család egy nemzetség sarjadéka, melynek élére az Abától származó Marhardot teszik. Marhard egyik fia Betlen nevet hord, s alapítja a közös családot. Ezen Betlen unokája János, jóságáért Betlen-Apának nevez-

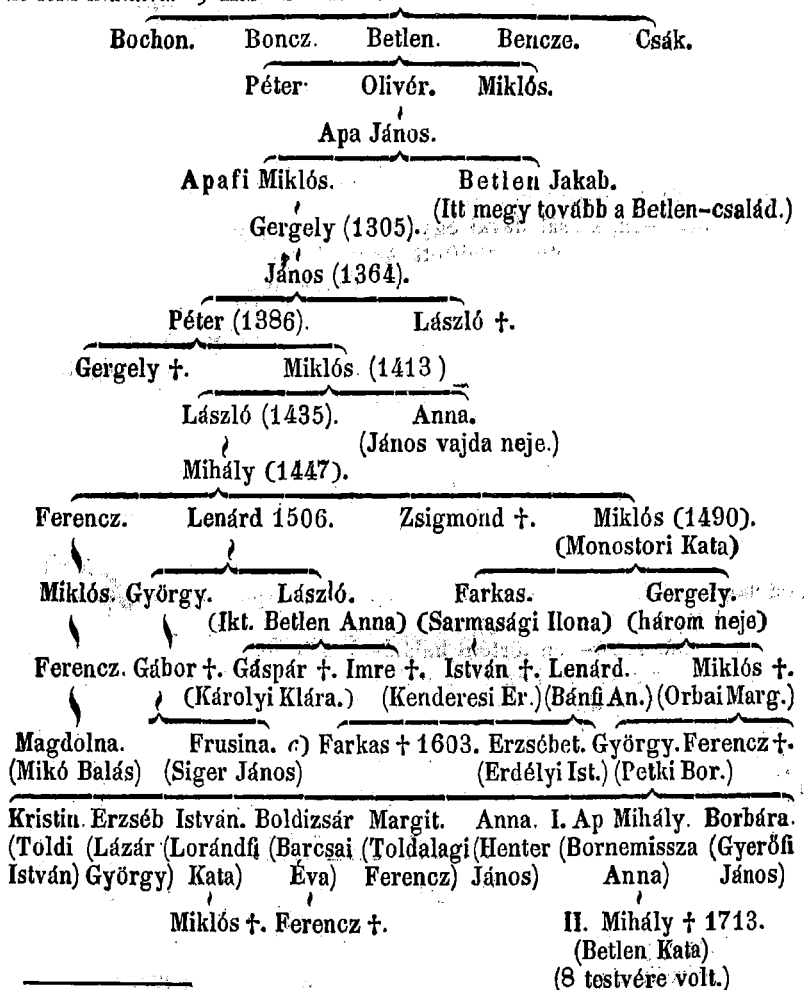
a) Mon. Convent. Tom. I. pag. 170.

b) 1635-ki lustrál-könyv 48—49. l.

c) Caroli Vagner Collectanea geneal. Hist. Ill. Hung. familiarum. 1802. Dec. IV. 1—15. l.

tetett, ennek fia Miklós pedig apjáról, Apafinak: s így kapák az Apafi nevet. A reá következő Miklós czimerül a kigyós Betlenektől eltérő: egy feltűzött siskát vett fel, mely át van ütve, s mi szőlőfürtökkel van árnyékolva. a)

A leszármazás hitelesebb kimutatására a családfa itt következik, még pedig a közös törzsen kezdve, melyben a Betlenek tovább ágozása ki lesz mutatva. b) Marhard fia Lőrincz.

a) Budai Fer. Polg. Lex. I. 52. l.

b) E családfa alkotásánál a Betlen Elek után dolgozott Wagner (dec. IV.) Benkő (Gen. Tran. II. 369.) s több törzsfa feküdt előttem: legHITELESEBBÜK vélem kir. ügyigazgató Fülöp táblázatát; mit alkalmasint a Betlenek per-okmányul adtak be.

c) Wolf. de Betlen V. 407.

E család a nemzeti fejedelmek föllépésével kezdé szerepét: néhány az ország főbb hivatalait viselé. Apafi Gergely, a Miklós fia, Izabella alatt dobokai főispán s főudvarmester; fia Apafi Miklós küllői főispán. István a Farkas fia Déva vár főkapitánya († 1584.); Apafi György, a Miklós fia, ki 1635-ben halt el, s Almakereken nyugszik, tanácsos és küllői főispán; mignem ennek fia Apafi Mihály 1661-ben Erdély fejedelmé lön... A fejedelem, fiát, II. Apafi Mihályt, 1681-ben következőjének választatá; azonban a török, melynek protectorsága alatt áll a hazánk, Budát elveszti, el magyarhoni uralmát: s I. Apafi Mihály alatt 1688-ban Erdély is visszatért a magyar korona alá, mit Austria hordamár fején... I. Apafi Mihály elbunyítával (1690. apr. 15.) gubernátorságra bízák hazánk, fiatal levén II. Apafi; és gubernátorság alatt marada. II. Apafi Mihály felviteték Bécsbe, a fejedelemség helyett hercegi czímet kapa, s ott hala el 1713. febr. 1-én, s családjával együtt, Erdély független fejedelemségét is, sirba vitte... A felebb említett Apafi Gergely volt az, ki, midőn Báthori Zsigmondot tévék tronra, a gyermek fejedelem ellen kikölt; s im végzettelmes jóslatát az ő utóda hozá meg Erdélynek.

Ezen család ősfészke Küküllő- és Dobokamegye. Mint Almakerek urait, gyakran Almakereki előnévvel látjuk a vezetéknévtelen őskorban előjöni. Péter és László, a János fiai, nyerték Dobokában Borgót 1386-ban. a) Apafi Mihály fejedelem Ebesfalvi kastélyában lakott, mikor fejedelemmé tévék. E család már az előtt is birtokos, de míg Erdély trónán ült, sok jóságot kaparított kezére: Ministerei a kisebb jóságokat s közjóvedelmeket álltak fel; a nagyobbakat I. Apafi nevének s fiának tartá; az egyes telkeket pedig cselédei közt osztá el. Mind e mellett az udvar is utalványozott II. Apafinak a százszok tizedéből 10,000 ftot; s mégis mikor az utolsó Apafi Bécsben meghalt, 190,000 forint adósságot hagyott.

Apafiné 1724-ben történt halálával, a fiscus az összes Apafi-birtokra rá akarta tenni kezét. Azonban vérség s tán azon 1667-diki szerződvény következtében, mely szerint I. Apafiné maradék nélkül leendő elhalása esetében Ebesfalvát, Almakereket, Katonát, Borgót sat. Betlen János, György, Farkas és Eleknek adja: a Betlen család a jóságokat nemcsak követelte, de per útján magáévá is tette. b)

10. §. APOR CSALÁD.

[Altörjai, báró és nemes.]

Nincs egy család, melynek történetét a szemlélődés hiánya ekora zavarba hozta volna. Azon számtalan Oupour, Opour, Upor és Oport, kik krónikáink, okleveleink és történeteink rendén felmerültek,

a) Hódor Doboka Ism. 46. 1.

b) L. Cornides Reg. Hung. Gen. 60. 1. jegyzetét. — Nemz. Társ. 1832. II. 132—9. 1. Mikola Gen. Histor. 7. 1. A nevezetesebb Apaákat I. Budai Polg. Lexic. I. 52—56. 1.

hivatott és hivatlan történetbuváraink mind ugyanazon egy törzshez számíták. Nem figyeltek arra, hogy e név ezredünk elején mint keresztnév jött elő. Bevallom, mikép egyelőre magam is utánok indultam; de a tévutakkal végre is föl kelle hagynom.

Az ismeretes csiki kronika *a*) az első Opourt, mint a székelyek rabonbánját mutatja be: ettől szokták e családot leszármoztatni. A rabonbánság bukta, s a keresztyén vallás behozatala után, a traditio e család által építeti a székelyföldi Bálványos várat, hogy a család benne az ős vallást fentarthassa.

Az Árpádházi királyok alatt egy Opor 1220-ban II. Andrással a szent földre megy.

Később László erdélyi vajda, ki az Árpád-fiág hihaltával magához ragadta a koronát, s ki egy Laczk előnevű családot látszik alapítani: e családból lenni mondatik. De miután Eder ezt kétség alá vonta, *b*) kétség alatt maradt. E szerint a Laczkok és Laczkfik, kik e vajda ágához számítatnak, s kik Magyarhón történetében Turoczinál oly hazafiatlan szerepet játszanak a hon ellenében: *c*) e családfával igen kétségesen függenek össze.

Hasonló kételey merül fel azon Opor-család ellen is, melynek élén Opor nádor (1304.) látszik állani. Ezen ág használta ugyan vezetéknévül az Opor nevet, de úgy tetszik, fészkek Magyarhón, hol ily nevű falut látunk. *d*)

E zavarba a szerény Apor-családot *p*. Szegedi jézsuita hozta, *e*) ki a katolikus családokat hitelének csökkentésével is emelni kívánta. Pedig az Apor-családnak épen nem vala szüksége idegen tolokra, melyek a jó adatokban is kételkednünk indítanak; mert a magyarhoni Aporok fénye nélkül is e család egyike marad legszebb családfáinknak.

A történetileg felmutatható családfő János, kinek négy fia van, s kiknek Opor Balázs 1311-ben kelt véglegománál fogva a családfészek közelében, szárazpataki jószágát hagyományozta. *f*) Régibb adataink közös hiánya miatt, ez egy is elég kimutatni e család ősi birtoklását.

Az itt bekövetkezett korszakból két történeti hagyomány maradt fen a családról. Nyomtatásban a múlt század elején élt Szegedi hagyta és ez azon ismeretes leányrablás, mit Apor István két testvérével követett el, mit a Régiségekben elöadtunk *g*)

A másik hagyomány szerint, a Mike leányt elragadó Apor Istvánnak szép szákmányától csak egy leánya, Apor Ilona született, s így

a) S utána Mikola: Historia Genral. 51. l.

b) Eder ad Felmerum 25. l.

c) Turoczy P. III. et IV.

d) Egyik tudosunk nem soká megjelenendő munkája az eddig mondottakat oklevelekkel fogja bebizonyítani.

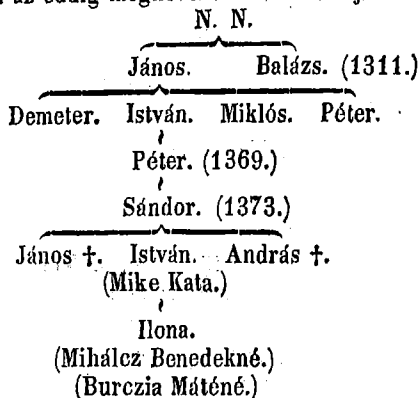
e) Synopsis Reg. Hung. 316—32. l.

f) Fejérvári káptalan szerint. Hon és Külföld 1847. 90. sz.

g) Erdély Régiségei. Pest 1852. 191. l.

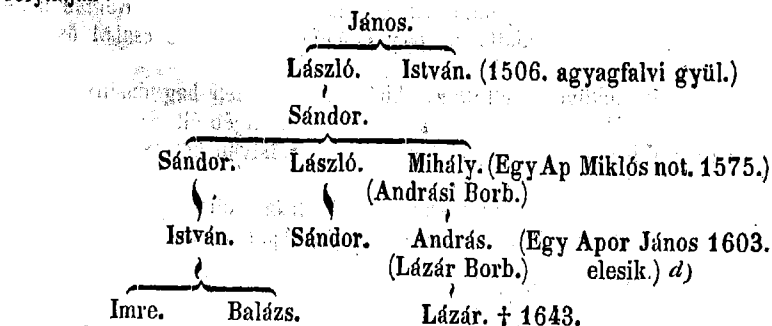
benne az Aporok fiága kihalt. *a)* Ezen Apor Ilona először Mihálcz Benedek neje, kinek halála után Burczia Mátéhoz ment férjhez, ki saját nevét a fiu-leány Apor Ilona nevével cserélte fel, s így az Apor-családot tovább folytató.

A család tagadja ugyan e kihalást, de miután e tény oly rég áll czáfolatlanul irodalmunk napfényén: nem marad egyéb hátra, mint visszapillantani az eddig megnevezettek családfájára:

Hogy itt a család történetének folyamát a kihalás tagadói és védelmezői meglehetősen zavarba hozák, tagadhatatlan. Annyi áll, hogy ezen korból a családnak közlevéltárainkban adatai vannak, s azt annyi-
val könnyebb volna kitisztázni, mivel e korban a névvel is tisztában vagyunk, mennyiben itt egyéb különböztetés nincs, mint hogy 1414-ben még Upor, *b)* 1479-ben pedig már tisztlán Aporoknak kezdetnek iratni. *c)*

Azok, kik a kihalást tagadják, a következő családfa homlokára nem Apor Ilonát, hanem Ilona apja testvérét, Jánost teszik, s így folytatják:

a) E hagyományokat *b.* Apor Péter, ki Szegedivel egy időben élt, Lusius mundici című kéziratában valónak hiszi

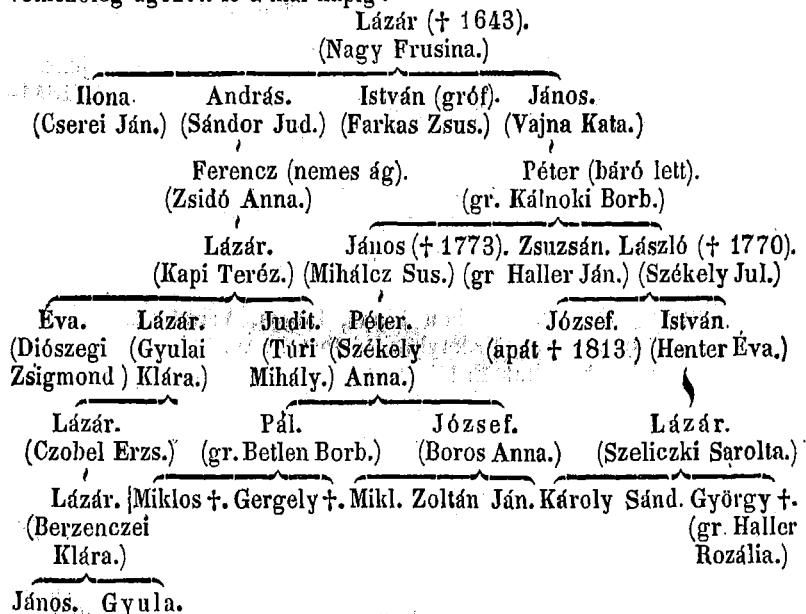
b) Egy evocatoria a leleszi kápl. Act. anni 1414. nro. 48.

c) Kendi Ant. alvajda oklev. Szegedi Synopsis 324. l.

d) Wolf. d. Betlen V. 409. l.

E két utolsó névvel egy korszak végződik s egy másik kezdődik e családra nézt. A család, melyet eddig mint az ős vallás bálványozóját mutatják be, ezentul a legbuzgóbb katolikus. András 1584-ben odahagyja bálványosvári sásfészekét, a legféktelenebb szenvedélyekkel lejő Torjára lakni. A vadon vár völgybe szállt ura s asszonyának szűk volt a tér: jobbágyaikhoz kegyetlenek, vadak minden irányában; végre András két fejedelmi irnokot megver, s ez által jószágát is elveszti. S mind a mellett, hogy e jószágok egy részét sikerült visszaszerezni, e nő midőn meghalt, 14 éves fiára Torján egy elpusztult házat, s a magtárban két véka rozst hagyott. a) E vallási hajlamat hihetőleg a buzgó Lázár-család leánya hozta át; mert ugyanezen Aporné volt az, ki midőn a feltorjai templomot más vallásbeliek el akarák sajátítani, amazoni indulattal fegyvert ragadott, s kiáltva: Szent asszony úgy segéljen, ha ide jössz, meg kell halnod! a templomot megvédelmezte.

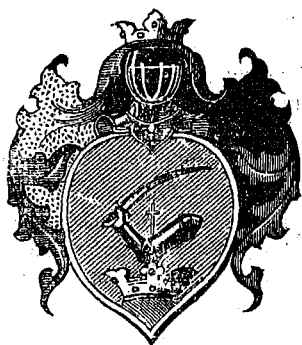
Azonban a lázárilag hagyott Apor Lázár, takarékoság s házasság által jószágát s családját újra helyreüté. Ezen Lázártól a család következőleg ágazott le a mai napig:

Ezen korszakban Apor István (+ 1706.) családja nevét még egyszer kiemelte. Mint eszes ember az Apafiak, főleg I. Leopold alatt nagy befolyást gyakorolt, nagy hivatalokat viselt, s mint szerző ember roppant gazdagságot horgászott össze Grófságot is szerze; de utódok nélkül halván el, czímét magával vitte, jószágait pedig rokonaira ruházta át. b)

a) Lusus Mundi b. Petr. Apor. M. S.

b) Cserei Histor. Pest 1852. 101. 109. 435. l.

Apor István egyik testvére gyermeke, Apor Péter, kinek több történeti becses kéz-iratai maradtak; mint megyei főnök s eszes ember, befolyását báróság szerzésre használta, mit 1712-ben meg is nyert Tőle jö le a báró Apor-család; míg nagyapja testvérétől egy nemes Apor-ágot kapunk S ha István gróf ki nem hal: ma gróf, báró és nemes Aporokat számlálnánk.

A család czimere, az ide mellékelt fametszvényből láthatólag: egy görbe kivont kardat tartó kar, melyet egy kereszt látszik a királyi koronára szegezni. A korona zöld mezőn nyugszik, a czimerpazis fennebbi mezeje, mint a vonalak menete mutatja, piros. a)

A most élők között b. Apor Lázár folytathatá a tekintély és jóságyszerzést; ki 1824-ben ítélőmesterségből udvari tanácsosságra emelkedve, maig is Bécsben él. Fia Károly, a történeti buvárlat családí szenvedélyének áldozva, 1848 előtt királyi táblai ülnök, jelenleg tartományi törvényszéki elnök. A mellékágból b. Apor József, 1841-ben mint Háromszék országgyűlési követe vonta magára szónoklataival a figyelmet.

11. §. ÁRTÁNDI CSALÁD.

[Ártándi.]

Volt egy század, melyben Lippa, Lúgos, Várad s más várak s azok környéke szorosan Erdélyhez tartoztak: ez időben azon vidék családai igen bejátszodtak Erdély történetére. Ilyen ezen család is.

Szereplésök a Zápolyaház idejében folya le. Pált és Balázst Gritti sujtatja le 1530-ban, mivel a bitorlónak főkormányzósága ellen mertek szavazni.

Később Kelemen és Demeter Izabella mellett vívnak; s a győzelmes I. Ferdinánd partjának Kelemen vala egyik főbuktatója Izabella részére. b)

a) Egyszer mindenkorra jónak látjuk kijelenteni, mikép a czimerek azon leírását, mely a diplomákban áll, nem minden czimernél sikerült megkapadni.

b) Wolf de Betlen Libr. IV.

B.

12. §. BALÁZSI CSALÁD.

[Sz. demeteri, kászon-impérfalvi, csik-vacsárcsi.]

Jelenleg is, valamint hajdan többféle Balázsi családot találunk Erdélyben.

A sz. demeteri s véczei Balázsiak Bathori Zsigmondtól, Betlen Gábor köréig virágznak, idősb és ifjabb Balázsi Ferenczben. Az utolsó Balázsi leányt Erzsébetet, ugyanazon században Gyulafi László veszi el, s a kihalt családnak örököse lett. a) E család aligha Magyarhonból nem jött: ugyanazon Balázsiak lehetnek, kiknek Makovicza nevű várát az 1606-ki szerződés biztosítani kívánta. b)

A jelenleg élő Balázsiak között legjobb hangzásu a kászon-impérfalvi Balázsi család neve, mint a melyből Balázsi Józsefet, mint Csikszék volt utolsó főkirálybiráját említhetjük. Honnan hozza le e család magát, ismeretlen. Mint őscsalád a múlt századi productiokor elő nem szolgáltatván. adatai napfényre nem kerültek.

Ezeken kívül Kállai egy sereg Balázsit említ a székelyföldön. c)

13. §. BALDÁCSI CSALÁD.

[Báró.]

Baldacci-nak is írják, honnan olasz eredetűnek látszik. Két testvér alapítja meg e család szerencsáját e század elején, kiknek egyike az udvarnál viselt hivatala által báróságot szerzett. A más testvér József (+ 1808.) mint katona, s illetőleg őrnagy, Erdélybe jő, itt báró Toroczka Borbárát elveszi, s több gyermek atyjává lesz.

Az említett özvegy az 1811-ki országgyűlésen családjának honfiusításaért folyamodott. d) S ennek következtében az 1841-ki országgyűlés czikkelyei között azt meg is nyerte. e)

Mielőtt azonban e honfiusítás létrejött volna, a fenérintett nagybátya bárósága ez ágra is átruháztatott, 1835 táján, melyben a fenirt Józseftől: Antal, Manó (+ 1852.) és Francziska (magyarhoni itélőmester Földvári Ferenczné) részesülnek. Ugy látszik, Antalban ki fog halni.

a) L. rólok Wolf Betlen V. T. 463. VI. 36. stb.

b) Wolf. d. Betlen VI. T. 422. 1.

c) Székely nemz. Eredete 223. 24. 25. 1.

d) Országgy. jegyzék. 175-6. 1.

e) A kinyomott czikkelyek között nincs ugyan meg; de azon országgyűlési irományai között a megerősítés látható.

14. §. BÁLINTIT CSALÁD.

[Tövisi, báró.]

Magyarországról szakadt Erdélybe a Hédervári nemzetségből. A Héderváriak egy Újlaki családot ágaztatának ki, melynek egyik sarja, Újlaki György, Fridrich austriai herceg megöléseért Újlaki Nagy nevet vett fel, ennek volt sarja Újlaki Nagy Bálint I. Lajos kir. alatt, ki a Bálintit családot alapította. *a)*

Bálintit nevét azon hadjáratban szerezte, melyet I. Lajos Olaszországban folytatott... A győztes magyar tábor egy része sátraiban csendesen pihent, míg Nagy Bálint egy részével másfelé járt. Azonban az olaszok a táborra rontanak, s kétségbeesett harc kerekedik. Ekkor érkezik meg Nagy Bálint mint mentő angyal: „Elérkezett a segítség, itt van Bálint, itt!” *b)* hangzott minden ajkon; a harc megújult, s győzelemmel végződött. Mely tetteért nagy Lajos király 1349-ben nevét előttünk fekvő oklevele által Bálintit névre változtatá, s báró vagy is zászlós úri czimmel ruházta fel.

Hogy e család mikor telepedett Erdélybe, ide való volt-e már Nagy Bálint: megmondani nem lehet. Mint kétségkívül erdélyi legelőbb Bálintit Kristóf jön elő, mint olyan, kit 1520-ban II. Lajos kir. Budára hívott, hogy vele Erdély ügyei felett tanácskozzék. Kristóf fia István egyelőre Zápolya híve, később Ferdinándé lett, miért notát kap, s jóságait veszti. S mivel fia Tivadar elapasztott birtokából a zászlós uraság terheit nem hordozhatá: 1552-ben arról lemondott. S ezen lemondását János Zsigmond oly hozzáadással fogadta el, hogy maradéka nagyságos-nak ne neveztessék ugyan; de ha a zászlós uraságot felvenni akarnák, azt felvehessék. *c)*

A fejedelmek alatt nem igen szerepeltek. Erdélynek Austria alá menésével látjuk újra gyakrabban. Zsigmond 1682-ben a deputatio-nak tagja. 88-ban a császári sergeknek szénát, zabot gyűjt. Később kir. tábl. ülnök, végre torda-megyei főispán. Fia György a Rák. forradalom elején Szebenbe menekül; onnan nem soká kikérézdik, hogy Oláhországba menjen; s átmegy Rákoczihoz. A forradalom vége felé elfogják. *d)* Később a kormány kegyébe jő, s kormányzések titoknok lesz. Fia Zsigmond szerzette a báróságot 1755-ben.

Ez időtől többire a kir. táblán viseltek ülnöki hivatalt, milyen volt János, ki 1784-ben halálos ágyáról adá sajtó alá Korneck Kodrus című drámáját, a korhoz képest versekben szépen fordítva. Táblai ülnök lett Ferencz is 1804-ben.

a) Kútunk: Gr. Kemény József értekezése a Bálintit családról. Kovácsoczi Árpádiája. II. 137—170. és Mikola 46. l.

b) Nagy Lajos oklevele szavai. Kelt 1349. L. Árpádia II. 160—166.

c) E három férfiura vonatkozásról lásd az okleveleket: Árpádia II. 166—170. l.

d) Cserei Hist. 347. 388.

Egyébiránt az említettek családfája Kristóf-tól így következik:
 Kristóf fia István (1545), ennek Tivadar (1552), ennek János,
 ennek Logofet Safirától György, ennek Kovácsoczi Katától

Zsigmond. († 1700. körül.)

(Angyalosi Krisztina.)

György. (1704—42.)

(Petki Teréz.)

István. Zsigmond (báró).

(b. Józika Borb.) (Prinyi Klára.)

(Ezen ág napjainkban halt ki.)

János. Ferencz. György. Teréz.
 († 1784.) (1804.) (gr. Lázár An.) (Gál József.)

Zsigmond †. György. Mari.
 (gr. Petki Mari.) (gr. Kornis Imre.)

Károly †. József.
 (Katona I.)

15. §. BÁNFI CSALÁD.

[Lozsonczi, gróf és báró.]

E család, mely Magyarhon Lozsoncz városáról látszik iratni magát, újabb s nem sokká napvilágra kerülendő történeti felfedezések nyomán, mielőtt Lozsonczi lett volna: már Erdélyben volt, s itt a Lápos vidéke nagy részét bírta. E szerint Erdély őscsaládai egyike.

Ismerem a regét, mely a Bánfiakat Tarquiniusoktól származtatja. a) Igen azt, mely Hahold nevű őseit 970-ben vándoroltatja be a magyar földre. Azonban adatok hiánya miatt. alá nem irhatom. Ellenben hogy a Haholdoktól jönnek le. hogy Dénes Croatia bánja Tamás nevű fiát hívák legelőbb Bánfinak, s hogy ez alapítá a Bánfi-családot, miként Mikola állítja, az lehetséges. b)

Ősi czimerök: egy grifmadár, mely királyi korona felett áll, ezüst mezőben, s egyik lábában kivont kardot tart. Némely rajzokban farkkal van festve, néha még kettővel is.

Többféle nemes Bánfiak voltak Erdélyben; de hogy összefüggnek-e a lozsonczi Bánfiakkal, nem tudom. Így volt a Bánfi név a régi időkben is. Így látunk a magyar királyok alatt Erdély vajdai szé-

a) P. Eszterházi Hist. geneal. fol. 26.

b) L. Mikola Hist. gen. Trans. 16. l.

kén lindvai Bánfiakat, kik ma már csak emlékből élnek... A későbbi időben látunk nagyfalusi, bánfi-hunyadi, magyaró-almási Bánfiakat is; de ezen utóbbiak mind a lozsonczy Bánfiak általunk felvett ágazatait jelelék, kik magukat lakhelyeikről nevezék így, azon idő divatja szerint.

A család törzsfája az Erdélybeni szereplés korszakától kezdve következő: Bán vagy Bánfi Dénes, ennek Genyő Annától, kivel a Krasznamegyében fekvő valkóvári uradalmat kapják, fia László, ennek István, ennek László, ennek fia István ennek kitől az elágazás kezdődik:

- I. István
(vagy is Bánfi Kata.)
- II. György (1468). László. Mihály. János.
(Ezen ágozatok alább jönnek.)
- III. Ferencz. István.
(Báthori Zsófia)
- IV. Kristóf. László. István. Mihály. János †.
(Váncsa Erzs.) (1548.)
- V. Farkas. Kristóf.
(Betlen Klára.) (Bocskai Judit)
- VI. István. Mihály. Dénes (1606).
(Károlyi Zsuzs.) (Kapi Judit) (Báthori Anna.)
- VII. Zsigmond. György. Zsuzsa. Dénes (lefejezt. 1674). Borbára.
(Nemes Anna) (Kende Gáb.) (Bornemissza Kata) (Keresztes And.)
- VIII. Farkas (báró I. 1699). György. (Gróf lett. † 1709.)
(Barcsai Erzsébet) (Betlen Klára.)
- IX. Farkas. Kata. Klára. Mari. György. Zsuzsa.
(† 1761.) (Wess. (gr. Betl. (gr. Gyulai (Toroczka (b. Józsefika
(Bagosi Erzs.) István) Ádám) Ferencz.) Ágnes) Imre)
- X. Farkas. Mihály. György († 1805). Kata. Dénes. Ágnes.
(† 1794.) (Kemény (Wesselényi (b. Szentke- (Barcsai (b. Daniel
(Teréz.) Zsuzsánna) reszti Samu.) Ágnes.) István.)
- XI. László († 1806). Pál. Farkas. György. Ádám. György. Ágnes.
(Betlen (b. Miske (b. Nalácz († 1822) (gr. Eszter-
(Borbára.) Teréz.) Kata) (gr. Palm Jos.) házi Ján.)
- XII. Gerg. László. Miklós. Pál. Albert. Dénes. József. György és
(† 1825) († 1839.) (Ikt.g. Betlen (gr. Eszterh. (b. Schilling Ferencz †.
(Kata.) Ágnes.) József.)
- XIV. Béla. György. Ádám. György.

Ezen család férfi ága a XV. század elején Bánfi István (1) személyében kihalt. Egy leánya maradt, kit egy Lozsonczi vesz el, ezt az akkori magyar király törvényeink értelmében fiu-leánynya tévé, s így Lozsonczi Bánfi nevet véve fel, a Bánfi-család nevét s jóságait is örökölte, s a tőle származott négy fiu, a családot megalapítja. a)

Ezen kihalást Mikola igen hibáson teszi I. Ferdinánd korára, mert annak egy századdal kelle hamarabb esni. Ezt igényli a család maga; ezt bizonyítja a családfa; ezt az, hogy a táblázat második nemzedékéből György és Mihály testvérek, az István fiai, 1468-ban a kolozsmonostori konvent előtt már mutua fassiot tettek, hogy meg nem osztoznak. b)

Magyarhonra gyakorolt befolyásuk nem tartozik körünkbe: csupán az Erdélyben élt Bánfiakon sikamlunk végig. A nemzeti fejelmek fölléptével ott látjuk őket minden ünnepélynél, ott János Zsigmondnak Szolimánhoz, ott Báthori István lengyeltronra menete alkalmával. Már a XVI. század végén oly hatalmasok, hogy midőn 1578. apr. 9-én új adomány levelet vesznek javaikra: Krasznában Valkóvára, Kolozsban Sebesvára és Hunyad, Dobokában Vállaszút és Bonczida, Tordában Magyaró és Holtmaros, Belsőszolnokban Zemesnye mellett, egy sereg falut és részjóságot számít elő az adománylevél, táblázatunkban az V. számmal jegyzett nemzedék, ugymint Farkas, Kristóf, György, Tamás, Gáspár, László, Boldizsár és Gábor részére. c)

Mint a táblázatból láthatni, a család a regeneratio után mindjárt többfelé ágozik. A fennebb látott törzsfa az ugynevezett főkormányzói vagyis bonczidai ágot hozá le.

A nemzeti fejelmek alatt többire orsz. tanácsosi, s Fejér, Kraszna, Belsőszolnok, Doboka, s Kolozsmegyei főispánságot viseltek. A fejedelmi kör végével az ág is kétfelé szakada. Mihály (VI.) két fia, Zsigmond és Dénesből, két ágazat álla elő: az elsőnek fia Farkas (VIII.) báró, a másodiknak fia, György, gróffá lett. S ezek mai napig is szép jóságokat birnak.

Nincs egy család, mely hazánk történetében döntőbb részt vett volna a fejedelmi kor után, mint ez. Két főkormányzót ada Erdélynek: I. II. Bánfi Györgyét. Az első alatt ment Erdély Austria alá, alatta folya le a Rákóczi forradalom egy része. A második alatt látók a napoleoni háborukat, az utolsó insurrectiot, és utolsó éhséget stb.

Ezen ágazat szerencsáját Bánfi Dénesnek köszöni, ki I. Apafi fejedelemnek sogora levén, sok jóságot beszerzett, d) tekintélyes állást víva ki. Mint a törökpárt egyik buktatója, már Kemény János buktával notát kap, e) 1674-ben épen lefejeztetik: de később jóságai a

a) Mikola genealog. 17. l.

b) Kolozsm. Conv. 15. n. 112. Hasonló okleveleket egész terjedelemben láss. Fancsali hagy. 38. 39. sz.

c) Másolatát l. útsal. Archiv. fasc. 324. A.

d) Igy kapá Gyalu várát is 1662. sept. 24-én 25,000 forintba, mire 64-ben még 10,000-t ada.

e) Görgey-szentimrén mart. 1662.

nota alól felmentetnek, a) s fia, I. gr. Bánfi György, mint vértanú gyermeke az austriai ház nagy kegyébe jő. A fejedelmi kor buktával ő leve főkörmányzó, s 1696-ban grófi czímet vett fel, s alapító a gr. Bánfi ágot.

Ennek fia, gr. Bánfi György, dobokai főispán (+ 1735.).

Ennek fia Dénes az akkori nagyok példájára kath. hitre tért át.

Ennek volt fia az ugynevezett II. gr. Bánfi György főkörmányzó, ki miként az első, ugy maga is Erdély legkritikusabb korában áll a kormány élén, 1787—1822. között.

Négy fiat hagyta maga után. György katona volt, s az 1809-ki nemességi felkelés tábornoka. Szép férfi. Végre pénzzavarai miatt 1832-ben Kolozsvárt a hidkapu mellett magát a Szamosba vetette. Ferencz hasonlóan katona, lovas alezredes: a franczia háboruban egy erdőbe bevágva, golyó által esett el. Dénes, a harmadik testvér, elbetegesedve Bécsben él. József roppant cselédségétől tiszteltetve, mint egy Utolsó Báró bonczidai jóságán éli végnapjait. Igy e család, mely a kormánynak annyi szolgálatot tett, ma holnap sirba száll.

A grófi ággal szemben egy bárói ág jött le, mit Bánfi Farkas alapít, 1698-ban szerzett báróságával. Ezen ág a mult században a kir. táblán viselt ülnökség s táblai elnökség s kincstárnokság által szerze érdemeket.

Ugyanezen ág egyik sarja volt (XII.) b. Bánfi László, ki az 1839-ki pozsoni országgyűlésen, az ellenzék kifejezett fájdalomára hala el. a)

Az élők közül b. Bánfi Miklós, volt alsófejmegyei főispán, rendjellel s kegyelmes czímmel van felruházva.

Mint a fennebbi táblázat homlokán látható (II. sz.), a regenerált családnak csak egy ágát mutatók fel. A más három testvér is ágozatokat alkotta; de melyek közül kettő idő folytán kihalt. Az alább következő táblázaton láthatólag a legkisebb fiu nem messze vitte családat.

Az előtte álló László. ága is csakhamar kihalt, és aligha nem Lászlóban, ki 1605-ben egyike azoknak, kik Szamosujvárt Bocskai részére beveszik. b)

A Mihály (II.) ága korunkra jött, s idővel messze elágozván, a bonczidai Bánfiakon kívül, minden most élő Bánfiak másod törzsökévé lön.

Táblázatunk VII. nemzedékénél láthatólag Bánfi Zsigmond, I. Apafi tanácsosa, táblai elnök és fejei főispán, ki Marosszentkirályt bírta, egy Prinyi leánytól egy ágozatot alkotta és indította le, mely Bol-

a) Másodszor notázt. Fejérvárt 1674. nov. Felmentik Fejérvárt 1678 oct. és Fogarason 1684. mart. Mint Cserei Historiájából láthatni, Bánfi Dénes lefelfeztetését Teleki Mihálynak tulajdoníták, mint I. Apafi első miniszterének: honnan a két család között bizonyos idegenség fejlett ki, mi odáig terjedt, hogy a két család össze nem igen házosodott. Egyébiránt Bánfi Dénesre lásd Cserei 12. 64. 70—82. stb. Györgyre Cserei 408. 477. stb. 1.

b) L. Életét új közh. Ismeretek Tára B. betű.

dizsár és Pál két fiában tovább folyt, s korunkra jött, korunkban azonban kihalt, s javait ezen ág örökölte.

Báróságot e Bánfiak VI. Károly alatt szereztek. A hely szűke miatt nem lévén hatalmunkban az oly széles kiterjedésű család kihalt ágozatait besorolni: elégnek tartandjuk azon ágozatok folyamát bemutatni, melyek mai napra lejönek, s sajnáljuk, hogy ohajtásunk szerint a leányokat nem adhatjuk. *a)*

- I. István.
- II. György. Mihály. László. János.
(Ezen ágozatot láttuk felebb.)
- III. Imre. Péter. András. László. János.
(Harinai F. An.)
- IV. Gáspár. Miklós. Pál (1564). *b)*
(Telegdi Ors.)
- V. Tamás. Gáspár. György (1573). Boldizsár. Péter.
László. Miklós. (Surányi Sof.) Gábor. László.
- VI. János. György.
(Lonai Frus.) (Ugron Sofi.)
- VII. Kristof. Zsigmond (1680).
(Betlen Anna.) (Prinyi I.)
- VIII. György. László. Zsigmond. Pál. Boldizsár.
(Daniel Jud.) (Filstik Kata.)
- IX. Ferencz. Boldizsár. Imre. Gábor. Zsigmond. Péter.
(b. Kemény Zs.) (Széki Már.) (Mikó Zs.)
- X. László. József. Elek. Péter.
(Betlen Borb.) (Kun I.) (Györfi Mar.)
- XI. János. István. Zsigmond.
(b. Kemény Zs.) (Márjási Agn.) (gr. Betlen Anna.)
- XII. Ferencz. Mihály. Samu. János. Elek. Kálmán.
(† 1835.) (gr. Lázár Herczeg (Herczeg Agn.)
(Zeyk Zsuzs.) Klára.) Zsuzs.)
- XIII. János. Dani. Dénes. Ferencz. János († 1852). László.
(b. Wess. Jos.) (Gyárfás An)

a) Lásd többet e családról: Ederi Scriptorum rer. Trans. Tom. I. Ruinae Pan. végén. Ismét Nem. Tár. 1832. I. 146-7. I. Benkő special. Transilv. Ms. Tom. I. Bonczidánál. L. 1794-i országgy. jegyzőkönyv 142. 322. 324. lapját, hol a Bánfi fiág Somlyó-városa azon kérelmének, miszerint őket a megyei tisztek, a földesurászági befolyás alól felmentvén, városi kiváltságába visszahelyezzék: az országgyűlésen ellene mond.

b) Kállai: Székelyek Eredete. 227. l.

16. §. BARANYAI CSALÁD.

[Maros-járai.]

Több Baranyaiak közt, vagyonossági tekintetben ezen család van leginkább kiemelkedve. Törzse, Baranyai Gergely I. Apafi alatt Magyarországról jöve be Erdélybe, s itt 1688-ban honfiusíttatást nyert. *a)* A család töle következőleg jö le:

Baranyai Gergely.

Mihály.

(Boér Petronella.)

Ferencz.

Klára.

(Toroczka Sára.)

(Torma Ferenczné.)

József

Borbára.

(Török Klára.)

(Berzenczei Lászlóné.)

Antal.

Ágnes.

Ferencz.

(Dindár Zsuzs.)

(Henter Elekné.)

(Gál Róza.)

Gergely. Mari. Borbára. István. Ferencz. Mihály. Róza. Ágnes. Klára és
Amália.

Lakozási helyök Dézs vidéke.

17. §. BARCSAI CSALÁD.

[Nagybarcsai.]

E család, melynek neve pár évig Erdély fejedelmi tronán fényelgett, Barcsai Márk 1216-ban horvátországi hánig viszi fel eredetét. *b)* Ennek két fiát tulajdonítanak: Pétert és Mihályt. kik Budán jószággal ajándékoztattak meg, mit állítólag birt is a család egész a mohácsi vészszel kiűtött zavarokig. Később Tamás és János szaporíták a család jószágait. Egyébiránt a család ősfészket Hunyadban: N. Barcsát s apestyeni és szálfalvi részeket első foglalási joggal birják. *c)* E jószágokra adomány levelet Barcsai Tamás vett 1454-ben.

E család, mely az ellenzék soraiban nagy szerepet vitt: 1461-en Mátyás királytól Szent-András, Város-víz, Bucsum stb. helységekben Lépes András magszákadtával új jószágokat nyert.

Ősi czimere: egy nyilvesszőtől átlőtt kar, mely markában görbe kardot tart. *d)* Azonban azon családok sorába tartozik, melyeknek nemes levelök soha se volt.

a) 1688. mart. 10-én kelt art.

b) Fejér Codex Diplom. III. Tom. I. vol. an. 1216.

c) Szálfalva első birtokosának Barcsai Rubent és Sault állítják, s róla a falu Szálfalvának, később Sáralfvának nevezetelt. Oláhul ma is Saulesd.

d) Erd. Napt. 1854. 101. 5.

A család törzsfáját következően hozza le. Barcsai Márk (1216) fia Mihály és Péter, kik Budán jóságot nyernek; e Mihálynak fia Péter, ennek Gáspár, ennek Simon (1367); ennek János és Tamás, kik 1395-ben hunyadi birtokosok. ^{a)} Itt látható házagosság után, jő Ákos, később László a Zápolya titoknok, utána András (1555). Ettől tovább így következett:

István (1594).

Sándor. ^{b)} György.
(Palatics Erzs.) (Kún Borbára.)

Ákos (fejd.) Sándor. András. Gáspár. Mihály. ^{c)} Péter. Ábrahám.
(Bánfi Agn.) (Fodor Kl.) (felak. (Nádudvari (+ 1713.) (Nemes (+ 1716.)
1661.) Erzséb.) (Bánfi Kata.) Zsuzs.) (Teleki Kr.)

István. Tamás. Pál. Sándor. Gergely. Mihály. János.
(Nádudvari (Boldogfalvi (Felvinczi (Drösi (Naláczzi (Kemény (Toroczki.
Judit.) Magd.) Ágnes.) Kriszt.) Sára.) Judit.) Kata.)

Ferencz. András. Gáspár. József. Ágnes. Péter.
(Lukács Markocsán (Károlyi Erzs.) (gr. Bánfi (Boér Anna.)
Sára.) Julián.) Dén.)

Ferencz. János. Ábrahám. Ádám. Ágnes. Samu. György.
(Naláczzi (Dózsa (Dózsa Mih.)
Sára.) Ágnes.)

Zsigmond. Ábrahám. ^{a)} János. Gergely. Károly.
(Türi Agn.) (ezredes.) (Daniel Ter. + 1818.)
(gr. Betlen Zs.)

László. Lajos. János. Ádám. Ákos. György. Josefín.
(+ 1844.) (b. Józsika Zs.)
(Bája Zsófia.) Ábrahám. (Barcsai
Károly. Albert.)
István.

László. Zsigm. Sándor. János. Albert. Gergely.
(b. Bru- (b. Bru- Róza. Mihály.
chenthal chenthal (Földvári Sánd.) Miklós.
Anton.) Zsófia.) Luiza. Elek.
(Kabos Lász.) Mária.
Árpád. József. Johanna. (Sándor Gerg.)
Béla. Gábor. Eleonora.
Kálmán. Matild. (Babarcziné.)
Vilma. Claudia.
Domokos. (b. Apor Gerg.)

^{a)} Cap. Alb. Com. Hunyad I. fasc. 7. nro. 26.

^{b)} Benkő Gen. Trans. I. 291.

^{c)} Cserei Histor. 116. 145—7. 342. I.

^{d)} Lásd róla Felső Magy. Mincerva 1826 sept. füz.

A család nagy része maig is református. Már 1544-ben Farkas, Miklós és György egy feszületért kereset alá vettek. Barcsai Ákos fejedelem szerzeményéből mindazokat kitagadta, kik más valásra fognának áttérni. Barcsai Ágnes, gr. Bánfi Dénesné, pedig az ily családtagokat megátkozá.

Fénykora Barcsai Ákos fejedelemségire esik, mi 1658—61 között folya le; de ugyanezen időben sujtja legtöbbet le közülök az ellenpárt. Gáspárt 1574-ben Báthori István mint ellenét akasztatja fel negyedmagával, legyőzve Szent-pálnál Békest: s egy század mulva a más Gáspárt, a fejedelem testvérét, törökpárti sorompók között sujtják le Örményesen: ugyanaz között akasztják fel testvérét Andrást Fogarashan, a) s lövetik át orozva a Mezőségen Ákost a fejdelmet, mindeniket 1661-ben. b) Mihály testvéröket pedig később, Fejérmegyé főispánját, I. Apafi mint ellene áskálódót vetteli Fogaras vár-börtönébe. c)

A gubernátorok alatt többire visszahuzódva éltek, de folytonosan a legjobb hangzású családnevekkel sógorosodva. A fejedelem testvéreitől származott Gergely és János báróságot vettek volt; de báróságuk velek együtt kihalt. Az irodalom egyedül Barcsai Ábrahám nevét karolta fel, azon Ábrahámét, ki táblázatunkban hihaltnak van mutatva. d)

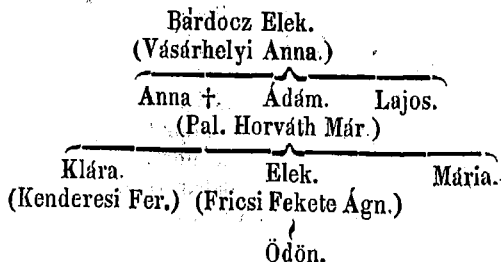
18. §. BARDO CZ CSALÁD.

[Nagy-bacsoni.]

Többféle Bardocz családot ismerünk; s többire mindeniknek székelőföld a hazája.

Azon Bardocz család, mely a Sajó mentin megyei földön lakik, s melyből Bardocz Elek, mint az intradami bőrgyár építője s tulajdonosa hírlapjainkban gyakran előfordult: e) nagy-bacsoni, s így székelő eredetű.

Nem lévén e család levéltárával ismeretes, következő családfát adhatom.

a) Joan. Betlen Hist. Lib. III.

b) Erdély Régiségei 113. 276 l.

c) L. Mikola Hist. Geneal. 42. l.

d) Erd. Statistikája I. 231. l.

Mikor jöttek ki a székelőföldről? ugyanezen családhoz tartoztak azon Bardoczok, kiket János Zsigmond alatt notáztak: megmondani nem tudom.

19. §. BARRA CSALÁD.

[Homorod-almási.]

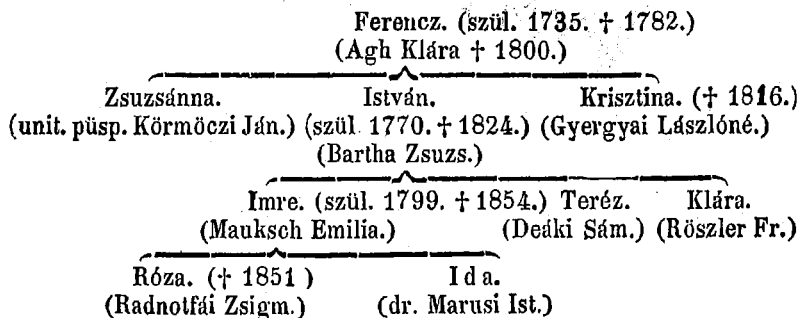
E család, mely az orvosi pályán majd egy századig akkora szerencsével s közméltánylással működött: székelő földről származott ki, hol tehetős rokonai maig is élnek.

Ferencz jött ki, s első volt, ki orvossá lett. 1766-ban Kolozsvárra le jő, s itt a legnagyobb kedvességet vívá ki. Jóllehet mint székelő, eredetileg nemes, 1777-ben czimeres levelet vett. S czimere lőn koronán nyugvó kar, melynek markában kivont görbe kard van, kék mezőben.

Fia István apja nyomdokit követi. Kiképezvén magát, 1794-ben jött le Kolozsvárra. S mekkora szerencsével folytatá pályáját, mutatja a középütczai Barra-féle ház, melynek telkét apjáról örökölte ugyan, de a jelenleg fenálló szép házat reá ő építteti 1801-ben.

Utána fia lépett fel a közelebbiről meghalt, s annyira fájlalt Imre, kinek a közvélemény emlékét szavazott. Tanulmányait Bécsben végezve, 1822-ben jöve le Kolozsvárra, hol apja halálával a városi orvosi állomást fiatalon foglalta el. Szép külsője, kedves modora a szépnem legkedvenczebb orvosává avatá. Hogy midőn ez év jan. 22-én temették, oly néptenger s kocsi-menet gyüle fel, melyet pár tized óta nem láttunk.

A három nemzedék, mely a dr. Barra névhez annyi varázserőt fűze: következőleg jöve le:

Mint a táblázat mutatja, félszázadnál tovább a család egyike se vala képes életét nyújtani. A halál, melylyel szemben annyi nyílt csatát vívtak ki: mindenikre szélütést küldte. Így hala el szemünk láttára Imre, így apja, anyja, így nagyapja.

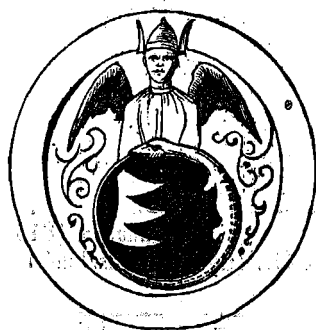
20. §. BÁTHORI CSALÁD.

[Somlyói és ecsedi. †. 1613.]

Ismét egy családra jöttünk, mely Erdélyre a mennyi fényt, ugyanannyi gyászt árasztott. Ismét egy család, melynek eredetét történetíróink elakarják perelni. Turóczi külfejei egyszer bajornak, a) más-kor svédnek b) állítják; Sarnicius lengyel történész, lengyelnek; c) Betlen Farkas magyar eredetű németnek; d) Czwittinger magyarnak; e) s valósággal nem marad egyéb fenn, mint kimondani, hogyha magyar volt, ám legyen; de ha idegen volt, nem sokat veszünk vele. Hazánk szent földéhez úgy se kötő igen sok őket.

Óriásibb szenvedélyeket alig látunk egy családban. Ha gyűlölte, boszultak, harcoltak, szerettek, szerették: mindent végletekig hajtottak.

Ezen évezred első századai sokkal mesésebbek, mintsem ott a családfa összefűzésére gondolhatnánk. Elégnek tartjuk futólag megemlíteni azon hagyományt: miszerint e család nevét O p o s tól hozza le, ki Salamon magyar király alatt, a legbátrabb vitézi tetteit 1069-n egy orjás csehlovaggal szerencsés párbajjal megnyitva, magának Bátor nevet vívott ki.

Czímerének regéjét pedig Vid-re viszik vissza, ki ugyancsak e században élt, ki azonban a rossz tanácsos Vidtől megkülönböztetendő. Ezen Vid idejében, a hagyományok szerint, az ecsedi lápban egy kígyó vagy sárkány útá fel tanyáját, mely állat- és emberrel táplálkozott: Vid e sárkánnyal harczra szállt, s azt megölte. A Báthoriczímer három fogát innen némelyek sárkányfognak szeretik tartani; míg czímertanunk más része farkasfognak írja.

A család szakadatlan törzsfáját rendszeren Báthori Andrástól hozzák le, ki a XIII. század végén élt. f) Mint látni fogjuk, ennek unokái közül az egyik az ecsedi, a másik a somlyói Báthoriház alkotójává lesz. Tisztább felfogás kedvéért az ecsedi ágat is adjuk, annnyival is inkább, mert annak tagjai is szerepeltek Erdély földén.

a) Thuróczi Chronic. Hung. P. II. Cap. XII. b) Cap. XVI.

c) Sarnicii Descriptio Poloniae in Mitzleri collect. I. 264.

d) Wolf de Betlen Tom. II. p. 216.

e) Czwittingeri spec. Hungar. liter. p. 38.

f) Melyet mi közlünk az I. Apafi alatt hivatalosan adatott ki a fejférvári levéltárból, s többen lenyomaták: De gente Bathorea, Dan. Georg Neugeboren. Lipsiae. 1783.

- I. Báthori András.
- II. Benedek †. Bereczk. György. (osztó. 1310.)
(Fiaiban hal ki)
- III. (Somlyói ág) János (1335). (Ecsedi ág) Lőkes v. Lukács.
(Neje Anna.)
- IV. György. László (1351). István. Péter.
(Pók Anna.)
- V. János. Szaniszló (1380). János. János (1400).
(Szánthoi Orsolya)
- VI. István. György †. István.
(1422. alvajda.) Mihály †. László †. (+ Várnánál 1444.)
- VII. Miklós (1464). István. András. Miklós.
(erd. vajda † 1493.) (Ecsedet ép. 1492.) (püsp.)
- VIII. István. István. András (1527). Erzsébet.
(vajda † 1534.) (nádor † 1535.) (Kállai Forb.) (Telegdí Ján.)
- IX. András. István. Kristóf. Miklós. György. András.
(+ 1562.) (+ 1586.) (fejd. † 1581.) (Losonczy (Som. Báth. † 1566.)
(Majlát Marg.) (Iengy. kir.) (Bocskai Er.) Anna.) Anna.) (Turzó Anna.)
- X. Boldizsár. István. András. Zsigmond. Griseldis. István. Erzsébet.
(Isej. 1594.) (+ 1603.) (fejd.) (fejd. † 1613.) (+ 1590.) (+ 1605.) (+ 1614.)
(váradi kap.) (+ 1599.) (Zámoiski Ján.) (Druget (Nádasdi
Frusina.) Ferencz.)
- XI. Gábor. (fejd. † 1513.) András. Anna.
(Pal. Horvát Anna.) (Bánfi Dénes.)

Zsófia.

(fejd. II. Rákóczi Gy.)

Mint a táblázatból látók, a Báthori család csak hamar két ágra szakad: Lőkes, vagy Lukács Róbert Károly királytól 1307-ben megkapja Ecsedet, a) később 1492-ben András az ecsedi lóp közepett várat emel: s ezeken le ezen ág tagjai, mint a hatalmas ecsedi vár urai jönnek le.

Ezen ághban több nevezetes egyéniség fejlődik ki, mint Báthori István a nádor (+ 1535.). Azonban minket ugyszólva csak azok érdekelnek kik Erdély földén is szerepeltek. Ilyen vala Báthori István, erdélyi vajda, a kenyérmezei hős, b) ki mind a mellett, hogy írni nem tudott, legnagyobb hadvezérünk egyike. Ilyen vala Báthori András, ki majdnem egy századdal később, mint osztrákpárti erdélyi vajda tűnik fel és le Erdély földén.

a) A. Lehotzki Stemmographia I. 55. l.

b) Lásd leírva Erd. Régiségei. 274. l.

E család végsarja volt az ismeretes Báthori Erzsébet, összes történetünk legszörnyetegbebb asszonya, ki fiatal leányok vérével mosdott, hogy szépségét megtarthassa. E miatt az ecsedi Báthori házat bőrtőnben vivé sirba; 1614-ben.

Az erdélyi történész figyelmét inkább a somlyói Báthoriak veszik igénybe. Ez sajátlag a közös törzsfa szétágozása második nemzedékében alakul, László, (IV.) szabolcsi főispánban (1351.), ki Somlyó asszonyát, Pók Annát vevén nőül, Somlyó s illetőleg a somlyai vár birtokába hozta családját. a)

Erdélybeni szereplésüket Báthori István (VI.) kezdi meg, ki 1422-ben erdélyi alvajda lett. Azonban valódi fellépésüket a reá következő István (VIII.) vajdaságától lehet adatolni; kit a mohácsi vész mint Erdély alvajdáját találja, kit azonban Zápolya, mint rendíthetlen hívét 1529-ben vajdává tesz. Mint szigorú katona Erdélyt, vagy is a szászokat Szebenén kívül Zápolyának, tűzzel vassal hódítá s tartá meg: s a Báthori nevet félelmissé tette.

Fiai közül András (IX.) Izabellának nem kevésbé híve, mint atyja férjének. Testvére, a derék kormányférfi, István (szül. 1533. † 1586.) főleg János Zsigmond mellett tünteté ki magát annyira, hogy annak halálával az erdélyi fejdelemséget Austria ellenzése daczára is magához ragadta. Övéihez jó, ellenpártja ellenében kegyetlen, harczmezőn szerencsés. Csakhamar megürül a lengyel királyi szék, Báthori István fellép, s Austria másodszori vetélyét is meggyőztja, királlyá lesz. E volt a somlyói Báthori család fénypontja. Ott egy lengyel királyleányt, Jagello Annát elvevén, uralkodóházzá tehetne volna családját; de magtalanul hala el, s így a Báthori család dicsőségét, varázs hatalmát is sirba vitte. b)

Testvérbátyja, Kristóf, (szül. 1530. † 1581. maj. 27. c) erdélyi fejdelem, csak árnyéka volt.

E három testvér közül kettő még egy-egy fejdelmet hoz Erdély trónára. Kristóf Zsigmond fiát hozá, kiről igazán nem lehet tudni, hogy a Nérók vagy az eszelős fejdelmek közé számítsuk. A vele első unoka Báthori András bibornok is, a kereszt helyett fejdelmi botot fogada el; de alig vette föl, a Báthori névré fenekedő székelyek egy elvesztett csata után bujdosásában sujták le. Ő ki azelőtt mint száműzött honfi került hazáját: a Báthori név ellen felkelt gyűlölségnek lett áldozata 1599ben. d)

Utána még az utolsó Báthori is fellép, Báthori Gábor. Ő, mint a kit az utolsó ecsedi Báthori fiának fogadott, s így gazdaggá tett: nevének hatalma által még egyszer feltolja családját Erdély trónára. Mint utolsó Báthoriban a családvér minden kinövése összpontosult. Hiú volt, mintegy vérben mosdó Báthori Erzsébet, kéjvágó mint Báthori

a) Lehoczki Stemmat. 55. Budai Fer. Lex. I. 157. I.

b) Lásd a Báthoriak alatti eseményeket. Wolf de Betlen Tom. II—IV.

c) Istvánfi 545. I.

d) Báth. Zsigmond lefejeztetését I. Wolf de Betlen Tom. 472. stb. I. Báth. András főbeveretetését. Wolf de Betlen Tom. IV. 454. I.

Zsigmond; s gyáva, hogy már a Bátor név gúny volt felette. Mint ilyen a jó hazafiakat kifuttatá a hazából, a szép nőken erőszakot tett, basája, nem fejedelme vala Erdélynek: s a lett a vége, hogy egy szép reggelen arra ébredt fel, hogy a száműzöttek serget hoztak ellene; ő megfutott, Váradra menekült, ott saját emberei lövék át... Így nyomorultul lépe le e család Erdély szinpadáról; ily méltatlan utódok zárák be e nagy családot a letaszított két fejedelem Zsigmond és Gábor, mindketten ugyanazon egy évben, 1613-ban. a)

Mint szabadon vállasztott fejedelmek, a Báthoriak majd félszázadig ültek Erdély tronán 1571—1613-ig. Politikáját Báthori István, Zápolya hű erd. vajdája alapítja meg; ezt követé István, ezt Boldizsár, mígnem a változékony Zsigmond még ebben se volt őseinek utoda: ő a törökkeli szövetségről lemondva, Bécs felé hajolt, mint a hová Erdélyt a kopár Oppoliai herczegségért be is cserélte volt.

E családnak a szellemi téren is maradtak nyomai. Boldizsár fejedelemsége, s István védnöksége alatt: a' szászok alkotmányukat codificálták, s reá beegyeztést nyertek. Ugyanők hozák be a jesuitákat, s kezök alá alapíták az iskolát, melyből a kolozsvári szépen donált lyceum alakult. A szellemi téren még egy nagy gondolatot is hagyának fenn, s ez Báthori István lengyeltronra jutásából fejle. Az erdélyi és lengyeltron egyesítése azon kor vágyai közé emelkedett: II. Rákoczi György fejedelem meg is kísértette, de csatát veszített, s e csata Erdélynek második mohácsa.

A család változó vére ugy látszik az utolsó Báthori leányba, Sofiába is átjőve, kimint II. Rákoczi György fejedelem neje, a nyugtalan Rákocziház anyjává lett. b)

21. §. BARTHA CSALÁD.

[Nagyborosnyai.]

Háromszék egyik népesebb családja. Legalább a mult századi productiokor több ágozat mutatá be kiváltságosságát.

Egyik ágnek 1618. maj. 26-án vett czímeres levelet Betlen Gábertől György és János, két testvér: s mindjárt két ágozatot indítának le.

A más ágozatok hasonlót I. Apafi fejedelem alatt tesznek, 1687. mart. 11-én.

Többen közülök Háromszéken megyei hivatalt viseltek. Bartha András 1708-ban Rákoczi ítélőmesterének tette. Bartha Károlyt 1841-ben, mint országgyűlési követet látók.

Másféle Barthák is vannak Erdélyben, s gyaníthatólag mind székely eredetűek. Ilyen vala Bartha István, ki mint főkormány-széki titoknak hala el e század harmadik tizedében: ez Dersről iratata magát.

a) Lásd egyesek életiratait. Régi közhasznú Ism. Tára, és Budai F. Polg. Lex. I. köt.

b) Hogyan lesz katolikus, s hogyan pusztít I. Cserei Hist. 27. 28. l.

22. §. BEDEUS CSALÁD.

[Scharbergi.]

A szász nemesek 1784-ki összeírása szerint, e család már akkor három százados nemesként van bejegyezve. Eredeti székhelye ugy látszik Szeben.

A szász családok régiebb története homályba veszett: így vagyunk a Bedeus családdal is. Első, kiről a fennebb megnevezett összeírás után említést tehetünk: Bedeus Joákim, ki akkoron főkormányzéki irnok; később titoknok lett. Hivataloskodása mellett 1804-ben egy jókora vastag könyvet bocsátott ki németül, mi nem soká magyarul is megjelent. a)

Fia a köztisztviselésben álló Bedeus József, ki 1802-ben főkormányzéki szolgálatba lépett, 1815-ben fogalmazó, 1829-ben gub. tanácsos, 1834-ben udvari tanácsos, 1847-ben főtartományi biztos, 1848-ban belső titkos tanácsos lett. Több irodalmi munkái mellett, mint a honbuvárlati társulat elnöke működik Erdély ismertetésére.

Fia József hivatalát hasonlóan a főkormányzéknél kezdé meg.

23. §. BÉLDI CSALÁD.

[Úzoni, nemes és gróf.]

Ősi székely családnak látszik, mennyiben magát Úzonról, Háromszék egyik falváról iratja. b) Azonban nevét a magyar megyék egyik marosmenti falváról, Bédrlől vette.

Mint minden régi család, úgy ez is vitézségének köszöni szerencsáját. A törzsfő élén álló Benedek híres vitéz; fiai közül Albert és Péter Hunyadi János oldalán állanak Szentimrénél és Vaskapunál. Albert fia, Pál, Zápolya mellett harczol 1519-ben a felkelt nép ellen. Ennek unokája, János, Báthori András mellett esik el Sellenberknél 1599-ben; s Mihály vajda bodolai jószágát felégetteti. c)

Nagybani szereplésöket a XVII. század elején kezdik meg Kelemen és Ferencz testvérek, kik Székely-Mózes buktával 1603-ban a hazából kifutnak. d) Azonban visszajönek, s Kelemen 1607-en jan. 10-én a jesuiták kiűzetésének többekkel ellenemond. Később Betlen Gábor alatt Háromszék főkapitánya lesz.

Ennek fia volt Béldi Pál, az Apafi-kor egyik legnagyobb férfia,

a) Címe: Oktatás a legolcsóbb erős és a tűznek is ellentálló építő mesterségről, mely csupa földfalakból s szalma fedelekből áll. 22 rajztáblával. Földfalakat s földdel vegyített szalmafédélzetet ajánl, egészen más módorban, mint a milyenben közönségesen a feldházakat építik. Bebizonyítására Kolozsvárt a házsongárdi kertekben egy emeletes házat épített, mely maig is a legjobb állapotban látható.

b) L. Mikola: Histor. Gen. 47. 48. l.

c) Benkő, Gen. Tsans. I. 248. l. october 23-a tájt.

d) Wolf de Betlen Histor. Tom. V. 464. l.

fejd. tanácsos, belsőszolnoki főispán, s a székelyek tábornoka... kit Cserei története a) és Jókai Aranykora oly szépen jellemez... b) ki végre megbukott, s Konstánczinápolyban börtönben hala el.

Hogyan jön e család e fénypontjáig, hogyan jön leebb, nem árt a családfán végig pillantani. Első ismert törzse:

Béldi Benedek.

Péter. Albert. Márton (1467 c.).

Péter († 1509). Pál (1519). Krisztina.
(Ugron Anna.) (Bucezia Apor Luk.)

Ferencz. Kelemen.
(Sükösd Anna.) (Lázár Anna.)

János († 1599).
(Becz Kata.)

Pál (1599). Ferencz. János. Kelemen (1599—25). Erzsébet.
(Nagymihályi Erzs.) (váradai kap.) (Bánfi Mária.) (Horvát Kozma.)

Erzsébet. János (1649). Pál († 1681). 6 leány.
(Barcsai Ákos (Barkoczi Anna.) (Vitéz Zsuzs.)
fejd. 1. neje.)

Kelemen. Dávid †. Zsuzsa.
(Henter Kriszt.) (Wesselényi Pálné.)

Pál. László. János. Klára. József (gróf). Mihály.
(Váradai Gyulai (Toroczkai (Macskási (Száva Jud.) (szül. 1707.)
Juliánna.) Krisztina.) Fark.) (Lásd alább) († 1804)
(Székely Teréz.)

Róza. Ágnes. Gergely. Antal. János. Klára. István (consil). Ágnes.
(Dindár (Vajna (piarist.) (b. Josika (kano- (b. Orbán (b. Bornemisz. (Cserei
István.) Tamás.) Mária.) nok.) Elek.) Anna.) Fark.)

László. Anna. Mária. Klára. Gergely. István.
(tábl. ül. † 1841.) (Mihálcz (gr. Nemes (Sándor Gerg.)
(b. Henter Krisz.) Antal.) György.)

Dénezs.

A fennebbi esetek után mintegy visszavonták magukat a közdolgoktól, legfelebb Háromszéken viseltek hivatalt, vagy főkormány-széknél, vagy a táblán ülnökösködtek.

Mint a táblázatból láthatni, Béldi Pál egyik unokája József, később fogarasi főkapitány, az addig egymás mellett leszármazó szép

a) Cserei Hist. 64—114. lap.

b) Lásd Erdély Régiségei 143. 144. l.

c) Ilyés János és Nádasdi László alvajdák evocáltatják 1467-ben erdő égeté-sért. Alb. G. n. 31.

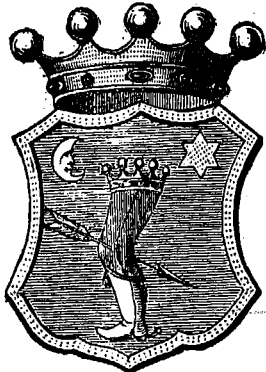
családból magát külön vette: 1771. oct. 15-éről magának grófságot szerze, s grófi családot alkota, mely tőle így következik:

Gróf Béldi József (1771).

Kelemen. Venczel. Kata.
(Ötvös Teréz.) (b. Szentkereszti Roz.) (b. Toroczkaí Gásp.)

József. Róza (+ 1819). Ferencz. György.
(gr. Bellen Ján.) (Daniel Zsof.) (b. Bruchent. Berta.)

Ősi czímere: kék mezőben meggörbült láb, veres nadrágban, s fahaj-szín sarkantyús csizmában, mi nyílvesszővel van állóve; aláh tetején arany korona ezüst gombokkal. A láb felett a nap és hold látszik, a székelv nemzet czímere, mi a család székelv eredetére mutat.

E volt a Béldi család ősi czímere; ezzel élt minden Béldi, mígnem Béldi József 1771-ben grófságot vett: s így a családot két ágra osztva, maga új czímet kapott; míg ellenben a nemes ág a fentebbi czímer mellett maradt.

A mostan élők közül György gr. pénzügy-örési orsz. elnök. Testvére Ferencz az, kit Farkas Sándor mint északamerikai útazót említ; s fennebbiek között álló István az, kiről Vas J. tanár, az ismeretes Béldi-codexet elnevezte.

24. §. BENEDIKTI CSALÁD.

[Benedekfalvi.]

E család eredete olasz, állítólag Nagy Lajossal jönnek Magyarországra. Onnan jött Benedikti János a kuruczokkal Erdélybe; míg az ott maradtak Abonyban most is élnek. Ezen Jánostól következőleg jönnek le az Erdélyben élők: Benedikti János.

Leopold. Ferencz.

Leopold. (+ 1837.)
(Zeyk Ágnes.)

Samu.
(Pál Zsófia.)

Leopold. (+ 1849.)

József. (+ 1849.)
(Brádi Mari.)

László. Robert. Gábor.

Lajos.

Albert.

József.

(gr. Kún Mari.)

E család Szászvárost vette vala egyelőre lakásul; hol az első Ben. Leopold postamester, később hunyadmegyei birtokos lett. Fia második Leopold egyelőre postamester; később Hunyadba költözik, s ott Zeyk leányt vesz nőül; 1812-ben szászvárosi királybíró, 1821-ben székelyvidéki tart. biztos lesz.

1792. e család nemes levélért folyamodott, mit később meg is nyert, 1817-ben. Czimerül két kart kapott, melyek közül a jobb felől álló egy kivont kardot, a balfelől egy író tollat tart.

25. §. BENKŐ CSALÁD.

[Árkosi, középajtai.]

Többféle Benkő családot ismerünk, többire mind székely földön, s ott is eredeti lakozási helyök Árkos: onnan származtak Középaajtára, s egyebüvé. a)

E család különös előszeretettel viseltetett az írói pálya, s kizárólag Erdély leírása irányában. Így látjuk Benkő Máté naplóját 1586-ból. b) Középajtai Benkő József (szül. 1740. † 1814.) Erdély halhatatlan leírója; ismét Benkő Ferencz, a múlt század végén s ennek elején nagy-enyedi tanár, ásványtani író: hasonlóan e család tagjai. Legközelebből Benkő Károly, Ferencz tanár fia, Csík s Gyergyó leírását adá ki 1853-ban.

Különösen Benkő József az, ki Erdély ismerete irodalmában nemcsak felejthetlen nevet szerze magának; de mint ezen ismeret vezérét, alapítóját, rendszeresítőjét kell elismernünk. Ha magyarul s nem latinul írja munkáit, tőlle oly kiható befolyást nyert volna Erdélyre, minőt ő előtte senkié. Akkor hihetően nem maradt volna annyi kézírata, melyek aztán 1848-ban az enyedi ref. kolégyom könyvtárában lángok martalékává levének.

Közpályán látjuk 1500-ban Benkő Györgyöt, mint Háromszék főkapitányát. Benkő Mihály 1673-ban sepsi szék jegyzője. Rákóczi Benkő Mihályt, ki egyelőre Tökölivel tart, s később Háromszéken forradalom elleni hivatalnok, megfogató. c) Benkő Ferencz, eddigi kir. pénztárnok Marosszéken, most adókievetési egyik inspector.

26. §. BERNÁLD CSALÁD.

[Alsó-csernátoni.]

Háromszék egyik tehetősb családja. Már az 1619-en Bernáld Ferencznek Alsó-Csernátonban 28 jobbága van, mi a székely földön, sok. Bernáld János, ki egyelőre Tökölivel tart, később — Cserei-ként — belátva Tököli pütkösti királyságát, 1691-ben többet magával Oláhországból, hova Tökölit kiverék, visszaszökött. d)

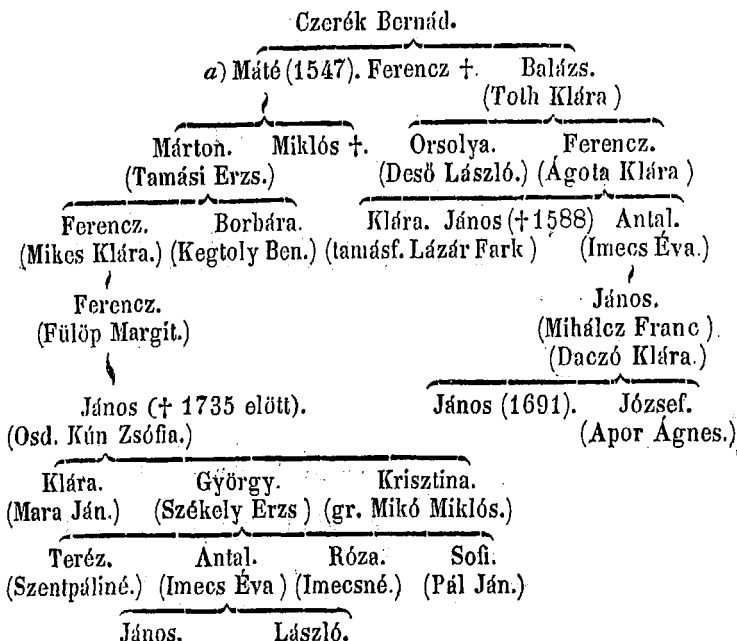
E család neve régen Czerék vala: Bernáld nevét a családfa élén álló Czerék Bernáldtól kapta. Hogy táblázatunk utolsó nemzedéki főlegjegyzve nincsenek, jónak látjuk megjegyezni.

a) A productiokor ezen elszármozást a kormány elismerte. Költ Bécs 1798. oct. 12.

b) Magy. Tud. Társ. Évkönyv II. 16. l.

c) Cserei Hist 215. 366. l.

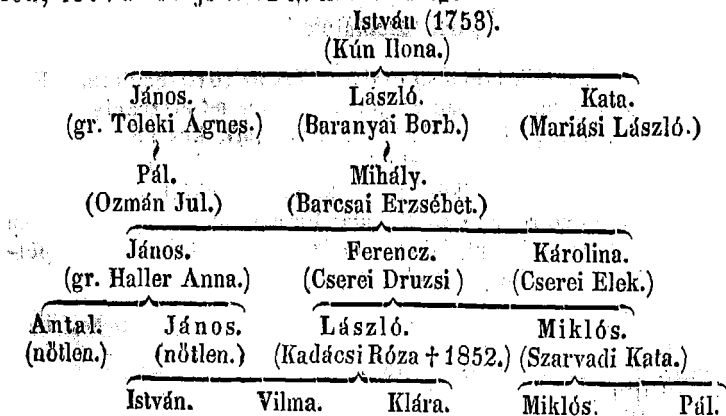
d) Cserei Historiája o helyt Bernáldnak írja, 215. l.

27. §. BERZENCZEI CSALÁD.

[Görgény-szentimrei.]

E család nevet az utolsó években Berzenczei László és Antal tevék emlékeztetessé. Marosvásárhely vidéke lakhelyök; hol Berzen. István 1733—44. között királybiróságot, más tagjai egyéb közhivatalokat viseltek. Családfájok az alapító Ferencztől, Mihályon, Lászlón, Istvánon jő le az itt következőkig:

a) E. Máté 1548-ban ügyvéd. Cap. Alb. Com. Torda fasc. 2. nr. 49.

28. §. BETHLEN CSALÁD.

[Iktári és betleni, gróf.]

E család, melynek Erdély történetirása annyi történetiról köszön: családi történetét is, mennyiben az előszeretettel engedé, igen tisztába hozta. Összeállítását azonban a mult század elejéig élt Bethlen Eleknek kell főleg köszönnünk. a)

A Bethlen család Erdély legbirtokosabb családja mai napiglan, mind a mellett is, hogy bizonyosan legnépesebb családjunk. Családi számítás szerint, a mai napon 79 tagban él, fiút és leányt együtt számítva. S a mellett, hogy legmagasabb családaink egyike, nincs egy családnév, mely fent és alatt; irodalomban és közpályán népszerűbb lenne, mint a gr. Bethlen név.

Eredetének kútforrásáról már az Apafi családnál említést tevénk, kimutatván, mikép az Apafi és Bethlen egy nemzetség sarjadéka. Megemlítették a hagyományt, mikép e család közös törzse, Betlen, szent István hugától, Saroltától, Aba király özvegye és ismeretlen második férjétől származott; miként származtatják le e Betlentől e közös családat, táblázataink oly világosan mutatják, hogy csak annyit ohajtanánk, hogy a mily világos, oly hiteles is lehetne.

A két Betlen és az Apafi család elágazása kimutatására ezennel a közös törzset és sarjait mindjárt ide igatjuk:

Marhard.

Lőrincz.

Bochon vagy Bereczk. Boncz. Betlen. Bencze. Csák.

Péter.

Miklós †.

Olivér.

Domokos.

János.

Domokos.

Miklós.

Jakab.

(Iktári Bethlenek Apafiak . . . betleni Bethlenek törzse.)

Igy függ össze a három történeti nevezetességű család; vagy is így képezi a három család a közös Bethlen-nemzetséget. Itt a Betlen nemzetség példája magyarázza meg, mi a család, mi a nemzetség. b)

Mínthogy tehát az elágazás még a XII. században megtörtént, vegyük a két Bethlen családot is különkülön.

a) E nyomtatásban kijött, s a temetéseken annyit ismételt munka ma már alig létezik. Az előtünk fekvő ismétlését Zilahi Sebes András tanár mondta el Bethlen László felett. Nyomt. Kolozsv. 1718.

b) Több magán levelet kaptam, melyben a család szó helyett nemzetség használása ajánlott nekem. A fennebbi példa szerint a nemzetség törzs, a család ágazat; vagy gens, genus = nemzetség, familia = család: Róma is megkülönböztette, meg az első századokban nemzetünk is; nekünk se szabad összezavarniunk.

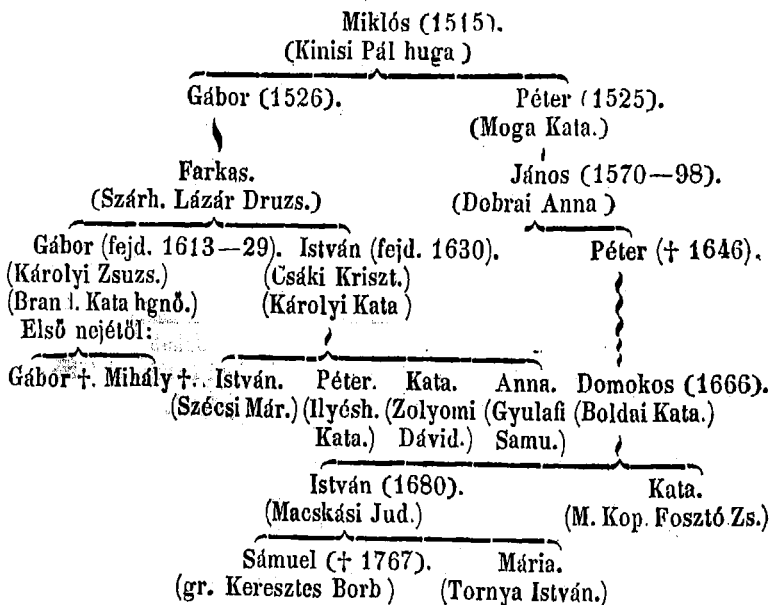
Az iktári Bethlen család

Volt az első ág, mit a Bethlen nemzetség kibocsátott. S mind a mellett, hogy a rokonságot maig is tartják: előnév és czímerökben mindig különböztek. a)

Iktári előnevöket a temesi Bánáthban fekvő iktári uradalomról vették, mit több falúk mellékkletében birtak is egész addig, míg a török a Bánátot el nem foglalta. Akkor elvesztették ősbirtokukat; de miután e térem ismét magyar korona alá került: a család soha se szűnt meg mind e mai napiglan, azt országgyűlésileg a kormány kezéből sürgetni. Mindazáltal még mind csak nevét bírják. b)

Czímerök is elűt a más Bethlen családétól. Azon korban, melyben a czímerek fölvevése hazánkba is bejött: a két ág különböző czímert veve fel. Iktári, régen aktári, Bethlen János két hattyut veve, melyek ugyanazon egy nyílvevő által vannak nyakukon átlöve.

Mielőtt tovább mennénk, ide igtatjuk a családfa folytatását. A fenn elmaradt Domokos fia volt a czímert vevő János (1350), ennek Gergely (+ 1393.), ennek János (1406.), ennek Domokos (1452.), ennek Kasza Ágnestől Gergely (1480.), ennek:

a) László Fejér Cod. dipl. IX. vol. 5. 400. l.

b) E követelést a család az 1790-ki országgyűlésen kezdé. L. orsz. jegyzők. 102. l. L. folytatását 1794. 42. 210–14. l. 1842-ki országgyűlések jegyzőkönyveiben.

Sámuel (1767).

Domoskos †. Sámuel (tábl. el. 1755). Kata.
(Wessel. Mária.) (gr. Korda Zsuzs.) (gr. Teleki Lajos.)

Sámuel. György †.
(Simén Klára † 1848).

Domokos. Katalin.
(b. Wesselényi Zsuzs.) (gr. Kornis Mihályné.)
(b. Bánfi Miklósné.)

E család régibb közpályájáról Böjti Gáspár, Bethlen Gábor fejd. történetirója, hagyta némi jegyzeteket. a) Domokos 1451—4. közt erdélyi vajda; Gergely Böjtiként Mátyás király alatt szőremi bán. b). A Bethen Gábor nagyapja, Gábor, Mohácsnál 6000 kopjás vezére; később Zápolya udvari főkapitánya, vagy is tábornoka. Bethlen Gábor apja, Farkas, apjánál nem kevésbé harczos. A Zápolyák és Báth. István főkapitánya levén, több csatában részt vett, mint Gyulánál, hol 17 sebbel szabadult meg; s Báthori alatt a pártütő Danczka megszállásánál: mely tetteiért az illyei uradalmat nyerte fiú ágra. c) Ennek valának fiai: Bethlen Gábor és István, Erdély fejedelmel.

Bethlen Gábor, mint Erdély fejedelme, páratlan másfélszázad alatt. Fellépett 1613. oct. 21-én, mint visszatért száműzött. Erdély legnagyobb kormányfőfia, s mondhatni Erdélyben az újabb polgárisodás első apostola. Nyomdát, iskolákat állíta. Békében tudós, had idején hős. Magyarhon visszaállításáért háromszor indít hadjáratat. Következtében 1619. sept. 21-én Kassán Magyarhon fejedelmének, 1620. maj. 31-én királyának választják; huszonkét hónapig királykodott ugyan, de koronát nem tett. Megmérgeztetés gyanujával halt el 1629-ben. d)

Következőjének második nejét, Brandenburgi Kata porosz hercegnőt, hagyá a fejedelmi széken; de női gyöngeségei miatt egy évig se ülhete trónon. Lemondták, s kiment Erdélyből.

Helyébe Bethlen István lépett 1630. sept. ritka képességű férfi, tíz évtől Erdély kormányzója, Gáborra érdemes öcs: de Rákoczi fegyveres tronkövetelése ellenében dec. 22-én lemondott. († 1648.)

A Rákoczi-ház föllépte a Bethlen-házat leszorítá Erdély színpadáról. Bethlen István lemondott ugyan a fejdelemségről, de ki is ment Erdélyből ecsedi-varába, s ott élé napjait; itteni javait Péter fiára hagyá, egyetlen fiára, minthogy István, Huguadmegye főispánja, ez alatt meghala. Azonban a magát száműzött Bethlen nyugalmát itt is megháborítá a tözsér szellemű Rákoczi. Ugyanis Bethlen Péter

a) De Rebus gestis m. Princ. Gabr. Bethlen című munkájában, Engelnél: Monumenta Hungariae Viennae 1809. 239—44. l.

b) Nemz. Társalkodóban 1841. I. 34. l.

c) Ugyanott. 34. l.

d) Kemény János önéletirata. Rumynál.

egyik szolgáját egy pálczával megütvén, a szolga nem soká meghalt. Rákoczi fejd. el akará fogatni. Bethlen az elfogás elől fiát kihívja Ecsedre. Onnan a budai pasához mennek, elpanaszolják a törvénytelenséget. A porta, nagy kegyencze, Bethlen Gábor utodai ügyét felvéve, Rákoczira jő, s őt megveri... Mire Rákoczi a Bethlen-ház javait visszaadta ugyan; de soha ki nem békülhettek. *a)*

Ily viszályok közt zárá be Bethlen Péter az iktári Bethlenek fejedelmi ágát, fiú örököse nem lévén, 1646-ban; fenhagyván maga után édes alyját, István fejedelmet. *b)*

A mostan élő iktári Bethlen család, a táblázatból láthatólag, a fejedelmi ág mellett jő le, a fejedelmek nagyapja testvérétől, Pétertől. Ennek fia János, Izabella kir. tanácsosa. Ennek unokája Domokos kezéből 1665-ben az iktári uradalom után, újra hat falut foglalnak el az ős családi javakból. *c)* Egyébiránt le az utolsó időkig nem igen viseltek hivatalt. A grófságot, mit Bethlen Gáborék is birtak ugyan, de azon kor divatja szerint nem használtak: ez ág 1742. sept. 24-én költ oklevélénél fogva vette fel.

A most élő gr. Bethlen Domokos, Erdély leggazdagabb birtokosai egyike: többire Bécsben él. S több diszjel tulajdonosa. Nejétől, ki jelenleg id. gr. Bethlen János özvegye, elvált: gyermeke tőle nem volt, s így alkalmasint utolsó iktári Bethlennek nevezhetjük.

A bethleni Bethlenek.

A bethleni ág, mint a nemzetség valódi törzse, a nemzetség eredeti czímerénél maradt, mi a metszvényben láthatólag: egy királyi koronát hordó kigyó, a magyar király ékei egyik jelvényét, az arany almát, tartva szájában. Mi bölcsőben levő czimertanunk szerint, a család királyi eredetére vonatkozik. Míg a rege benne egy vészes kigyót lát, melyet a Bethlenek egy alma lenyeletésével megfogtak és megöltek.

E czímer fölvevése korát és emberét különbözőleg adják történészeink; adatok hiányában fölvevőjét nem merem megnevezni.

Fennebbi táblánkban lehoztam a közös bethleni családfát Jánosig (1408).

János két fiat hagyta. Egyik fia Gergely a bethleni várat építteti 1437-ben; a más fiú Márkos a keresdi, most is fenálló kastélyt. Innen van, hogy e Bethleneket keresdieknek is írják.

a) Joan Bethlen Histor. Libr. I.

b) L. az ikt. Bethlenekről Benkő Gen. Trans. II. 368. l.

c) E faluk: Bethlenős, Seprős, Ujfalu; Biharban: Székelytelek, Szt. János, ezt magánosok foglalák. Lásd az okleveleket: Nemzeti Társalk. 1841. I. 36—38. l.

Az ősfőszek, Bethlen, mely mind a mellett hogy fiú jóság volt, a vár építője fiakbani kihaltával, Erzsébet unokájával, kit Patocsi Miklós vett el, a Patocsi család kezére horgásztatott: s így a család ősfőszekétől két századon át meg vala fosztva: mígnem I. Apafi alatt 1678-ban ismét birtokába jöve. a)

Keresd építője, Márkos, szerencsésebb volt a család alapításban. Két fiában, Elek és Balázsbán, két oly törzset hagy, kiknek maradéki számtalan ágozatokban egészen napjainkra jöttek: s mikor a sorokat írom, 52 fiú s 25 leány él benne.

A fennebb említett Bethlen és Keresden kívül a Bethlenek ősfőszekül Bún is oda számítandó: ezek látszanak első foglalási joguaknak.

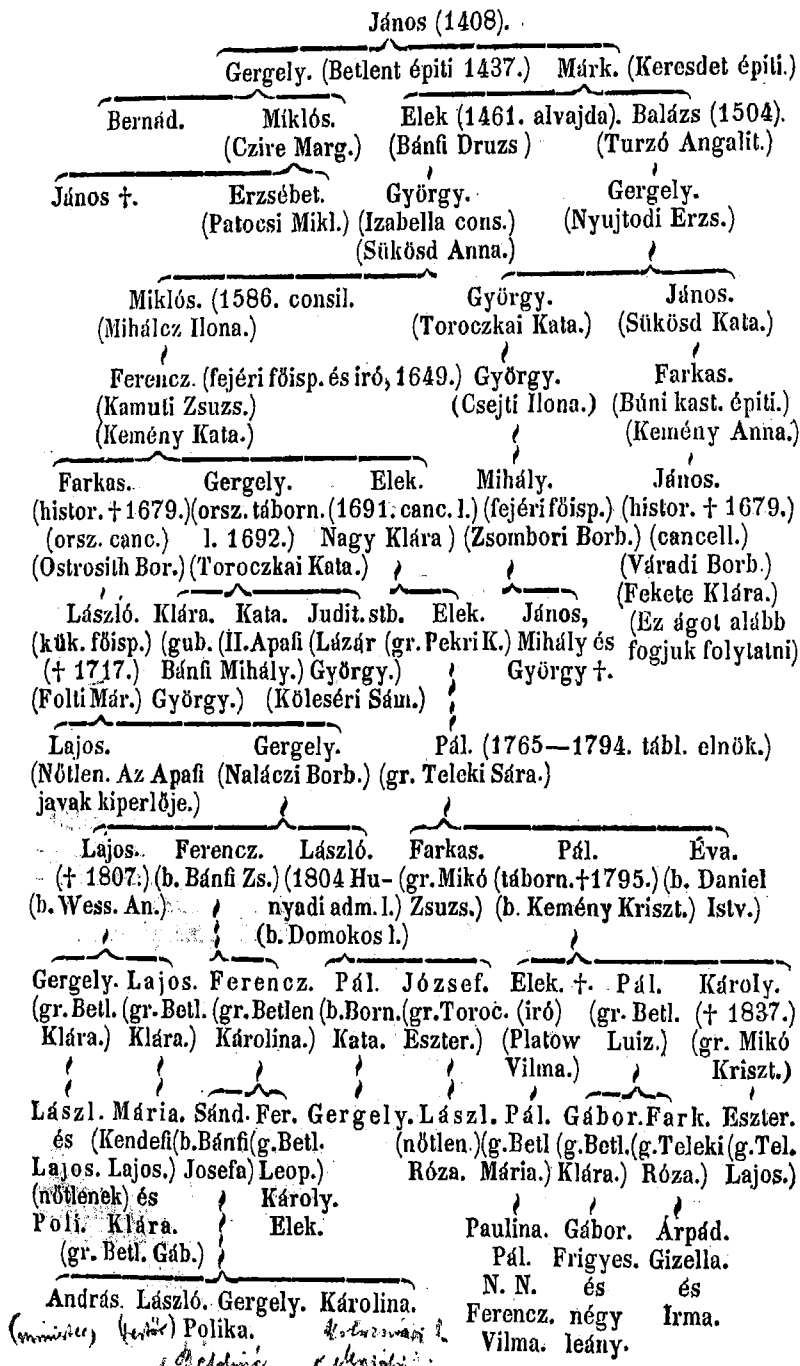
A fennebbi táblában egy Gergely áll a XIV. századból, ki 1396-ban esett el Nikápolynál: a Bethlen jóságok második alapítójának ezt nevezhetjük. Robert Károly trónra jutásában a család nagy szerepet vivén, ennek következtében e királyi családtól 1386. jan. 15-kén Borgó felét veszi, míg más felét a rokon Apafiak kapák. b) Ugyan csak ez kapja Bethlen-Szentmiklóst és Alsó-Kápolnát.

A családi közös jóságok szerzése harmadik korszaka I. Apafi fejd. korára esik. Az atyafiságos Apafi család ülven Erdély trónán, az életre való Bethlen János, a történész, mint nagy hivatalnok több jóságokat szerze saját ágának; de a mellett a közcsaládról se feledkezett el: ő s vele egykorú másik történészünk, Farkas, Gergely és Elek, testvérek I. Apafinéval, 1667-ben a káptalan előtt egyezményre lépnek, miszerint azon esetben, hogyha I. Apafi fejd. magtalan halna el, Apafiné az ebesfalvi, almakereki, katonai, gálfalvi udvarházakat, s a bányabükki és borgói részeket életeig bírhasse; e mellett a katonai jóságot 6000, a többit 10,000 forintig elzálálogíthassa.

S mit akkor nem reméltek, bekövetkezett. II. Apafival családja kihalt. A Bethlen család föllépett, s az érintett jóságok iránt megtette követelését. S azt, főleg a történész Farkasnak Lajos nevű unokája hat évi Bécsbeni mulatására: a család ki is nyerte. c)

Ily jóságokkal kezdik meg az itt következő táblázatban az elágozást.

-
- a) A betleni várat a Patocsiak birják egész a Békes Gáspár bukásáig, mikor is, mint lázadóktól, elkobzák. Báthori István Báth. Boldizsárnak adja. 1599-ben. Báth. Endre notán veszi el; s adják Tahynak. Ez időtől számtalan kezén megy át. 1616-ban Haller György kapja el, nejevel Kendi Krisztinával. 1631-ben I. Rákoczi a várat magához veszi, s Kékedinek adja. Kékediné halálával a rabságból baba tért Béli Pál kapja 1660-ban, Kékedi végrendelete következtében. Béli buktával visszajött a családra. L. többet e várról Erd. Régiségei. 142. l.
- b) A családi jóságok szaporodását nem kísérhetjük. Meg kívánjuk azonban jegyezni, hogy Borgót a határórség mult században történt felállításával kezökből kiejték, s helyébe a kormány a Bánátban Paulist adta. Lásd 1794-i országgy. Jegyzök. 136. 413. l.
- c) Ma is békésen birják, kivéve Ebesfalvát, mit a kincstár az örményeknek adta; de helyébe Retteget, Árokalyát, Kentelkét, Kerlést stb. adá. Lás. 1790. országgy. jegyzök. 197. l.

Az előttünk fekvő táblában az Elek ágát adók, melynek főfőszke, temetkezője Keresd levén, olykor keresdinek is neveztetett; minthogy Bellent nem bírák. De ezen elnevezést ma már egészen el kell felednünk, minthogy az előttünk fekvő egész ág annyira el van szorva a hazában, hogy csak is az eredeti betleni Bethlen névben osztozhatnak minnyájan. Ha mindeniket saját lakhelyéről, ősi kastélyáról kellene neveznünk: akkor táblázatunk első végsarját Lászlót és Lajost bűni és nagyfalusi, a második végsarját Lajost és leányait kerlési, Ferenczet és fiát betleni, Józsefet és fiát rettegi, Pált és gyermekeit betleni, Gábort és gyermekeit keresdi, Farkast és gyermekeit bonyhai Béthleneknek kellene neveznünk: minthogy ezen falúk teszik birtokaik fejét.

Ezen ág nagy szerepet vett magának hazánk ügyeiben. Elek 1461-ben erd. alvajda. Az utána következett három nemzedék fejd. tanácsosságot s főispánságot visel. Azon Ferencz, kitől az elágozás kezdődik, az irodalom terére lép, 1649-ben irt leveleivel. a) Az Apafiak idejében három testvér: Farkas a történész cancellár, Gergely fővezér, Elek is cancellár lesz. b) S azon befolyást, mit Farkas és Elek eszével, vitt ki: Gergely az által tetézte, hogy egyik leányát az utolsó erdélyi fejdelemnek, másik leányát az első főkormányzónak adá. S hárman e család tekintélyét sok időre megalapították. Utódaik főispánságot, kir. táblai ülnökséget, tábornokságot viseltek. Az újabb időben Gábor, később felsőfejéri főispán, Farkas testvérével, országgyűléseinken ellenzéki követek.

Pál fia Gergely az, kit a bujdosók sorában látunk.

Ezen ág az olágozás élén álló Ferencztől fogva, négy írói számlála: Farkas t, c) testvérét Eleket, ki a Bethlen családot irta le; s a kevés pénzű de sok eszűnek nevezett Eleket, d) az Ansichten íróját.

Átfutva az Elek által alapított ágot, fennehbi táblázatunk elejére kell ismét pillantanunk, s ott fogjuk látni Balázst, mint egy más ág alapítóját. Ez ág második János a volt a történész, e) kit mint jószágok szerzőjét már említénk. Apja Farkas orsz. tábornok, 17 sebhelylyel halt el, 58 éves korában; ő építi a bűni kastélyt.

Történészünk, mint ki első nejével, egy kolozsvári polgár leányával, 60,000 forintot kap, fényes hivatalai után végre I. Apafi alatt

a) Horányi' Memoria Hungarorum I. 291.

b) Láss Farkas- és Gergelyre Cserci Hist. 100—82. stb. Eiekre: Wolf d. Betlen Tom. V. előbesz. 26. l. Cancellár lett 1791. jan. 10-én. Gergely országos fő tábornokká 1692-ben nevezet.

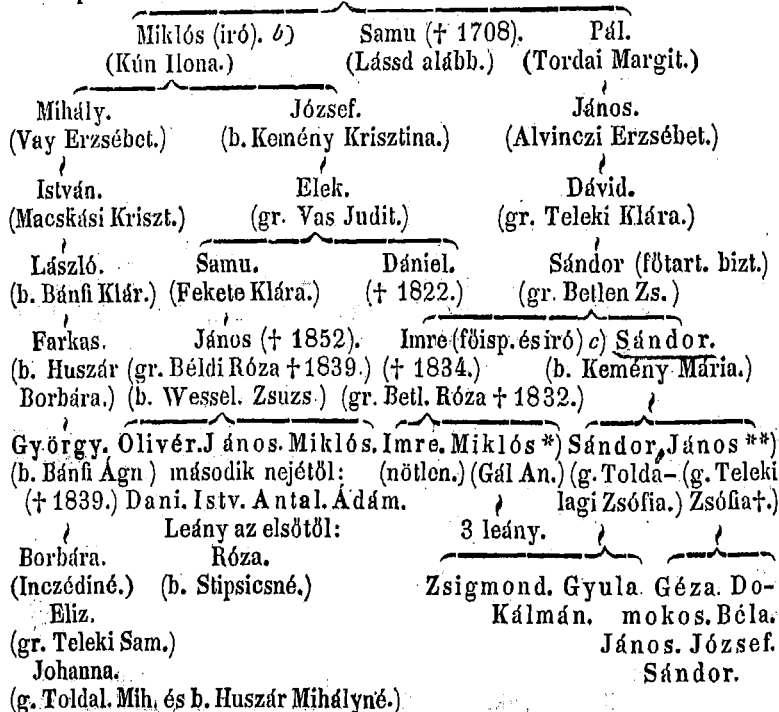
c) Farkas irta: Wolf de Bethlen cancellarii Historia de rebus Transilvanicis. Cibinii 1782. és 89. Hat kötet, (1526—1608). Második kiadás. Az első Keresden kezdék vala el, de félbeszakadt. L. Wolf de Bethlen Tom. V. praefac.

d) Elek irta: Ansichten von Siebenbürgen. 1818.

e) János irta: Rerum Transilv. Libri Quatuor. (1629—1663.) Auctore Joanne Betlenio. Több kiadása van. Sajátlag egy kötet.

cancellár lesz: fenemlített Apafi javak biztosítása mellett, saját utódainak több jöszágot szerze, mint Kamarást, Teremít stb. Két nője volt, az elsőtől Miklós és Pál, a másodiktól Samu fia született, kik mind családot alkotának. Mily terjedelmes jöszágot hagyta fiaira, láthatni saját végrendeletéből. *a)*

Mielőtt tovább mennénk, a János által alapított családfát jó lesz átpillantnunk. János (a historikus és I. Apafi cancellára.)

**)* Az élők közül ide számítandó testvérül: Nina (b. Bánfi Zsigmondné).

***)* Ide testvérül jö: Károlyina (id. gr. Bethlen Ferenczné), Eliza (gr. Mikó Györgyné), Johanna (gr. Toroczka Miklósné), Mária (b. Kemény Györgyné).

Az elől álló Miklós, ki 1692-ben lett cancellár, kitől egy regegyes emlékiratot birunk: két ágozatban indítá le családját. *d)* Ő mint unitárius születik, s reformátussá, mint nemes ember születik s 1696-ban gróffá lesz; mire a más évben minden Bethlen gróffá leve.

A Miklós két ágazata egyik végén György él, ki fiát nem hagy; a más végén úgynevezett id. Bethlen János az, kit 1852-ben meghaltnak jegyezőnk, kora legeszesebb kormányzófia. *e)*

a) L. Fejérvári Káptal. Költ. 1673. júl. 12-én.

b) Irt egy ismeretes memoirret francziául I. Gerando II. 177. l.

c) Leírta II. Rákoczi Gy. életét.

d) L. B. Miklóshoz Cserei Hist. 30—378. stb. I. 3.

e) L. Életét Új közh. ismeretek tára B. betű.

A P áltól lejövvő ágozat végén 1839-ben ismét egy író hala el, főispán s b. tilt. tanácsos és szt. István kis kereszte, Beth. Imre, ki családi szenvedélyből, hazánk történetére II. Rákoczi György fejedelem életét dolgozta ki.

Alább ugynevezett ifj. Bethlen János, mint élő áll: kit több országgyűlésen látánk mint országgyűlési követet az ellenzék soraiban.

Ha, miként a fennebbi, ugy e tábla végsarjai lakozási helyét is le akarjuk jegyezni: id. Bethlen János fiait kamarási és paulisi; Sándor fiait árokalvi, testvérét Jánost bűni Bethleneknek nevezhetjük.

Azonban hátra van még a történész Bethlen János legkisebb fia, Samu ágozata, mely is így következik:

Samu. (küül. főisp. + 1708.)

(Nagy Borbára.)

György. Ádám. Kata (szül. 1700. író) Samu.
(Kollatovics Kata) (orsz. eln. + 1748) (g. Haller Lászl. + 1719) (négy neje.)
(Bánfi Klára + 1769) (gr. Teleki József.)

László. Gábor. Ádám. Miklós. János. Ferencz.
(+ 1790.) (katholiz.) (ezredes.) (kincstárnok.) (gr. Toldi (Daniel
(gr. Vas Krisz.) (udv. canc.) (szül. 1719.) (gr. Csáki Kata) Borb.) Krisztin.)
(g. Kewenhüller Jos.) (g. Bánfi Zs.)

József (kincstárnok). Róza (+ 1826). Ádám (+ 1789). Teréz.
(gr. Zichy Josefa.) (gr. Csáki János.) (g. Gyulai Kata.) (g. Tolda-
(gr. Vass Sam.) lagi Zsig.)

Ferencz (katona). József (+ 1846). Leopold. Ádám.
(Egy olasznb.) (gr. Haller Borb.) (gr. Kirmayer Kata.) (gr. Betlen Borb.)

Gábor. József. Kamillo. Emil. Adél. Mihály. Hermina.
(g. Mikó (nőtlen.) (b. Huszár (b. Józsiika (nőtlen.) (gr. Péjácsevis
Róza.) Eliz.) Lajos.) és Márkosné.)

Leopoldin.
egy fiú. (gr. Betlen Ferenczné.)

Ezen ágozat alapítója Samu, mint legkisebb s legszerettebb fiú, mint igénylik, némi előnyökben részesedett. Mint a végrendeletből láthatni, többek között kapja a teremi uradalmat, a keresdi, bonyhai rész jóságokat.

Samunak három fia lesz, de egyik csakhamar, a más a még élő Ádámban kihal: s nemcsak a kihalt első fiu jóságait megkapták; sőt Ádám is átadá a fenmaradó ágnak még életében.

E mellett ezen ág harmadik ízében Gábor, udv. cancellár, velenzei osztrák követ, katholizál, s főleg az adó kivetés körül nagy szolgálatokat tesz a kormánynak: honnan Küküllőváron kívül több gyönyörű jóságot kap. Ugy hogy midőn József, Leopold és Ferencz

megosztottak: az elsőnek a radnóti, a másodiknak a teremí, a harmadiknak a küllővári uradalmon kívül még feles részek jutottak.

Ugyancsak Gábor majoratust is kívánt vala felállítani: de hazai törvényeinken kívül esvén, unokái osztályra vivé az ügyet; jöllehet a nagyobb fiak per útján indultak majoratusokat érvényesíteni.

A második és harmadik íz nagy hivatalokat, tábornokság-, kincstárnokságot s országos elnökséget viselt: az újabb időben azonban minden hivatali pályától visszatarták magukat.

Az irodalomnak ez ágazatis megadta szereplőjét: Bethlen Kata (szül. 1700.) egy emlékirat hátrahagyása mellett, egy könyörgéses könyvet nyomata. *a)*

Visszatekintve e család nyolcz százados életére, vajdák és fejedelmek, hősök és hadvezérek, államférfiak és írók gyöngysorát látjuk végig vonulni; a kard és ész fegyvere egyaránt bajnokokra talált közöttük; mindig ott álltak a vészek, viharok élén, s mindig a hazafiak soraiban, szerelemmel csüngve a hon földén; s alig van egy közöttük, ki a közérdekkel szemben munkálta volna szerencsését. *b)*

29. §. BETLENI CSALÁD.

[Bethlen.]

Fogaras vidékén egy sereg nemesség élt és él, kiket bojárok-nak s nem nemeseknek neveztek; valamint czímeres levelöket is boéri levélnek. Ilyen vala a Bethleni család.

Alapítá Fogarasi, máskép Kocsis Ráduly, ki Brandenburgi Katalin fejdelemtől kap boéri levelet 1631. jul. 10-én, még pedig, miként oklevelök mondja, mivel a fejdelemnőt, több éveken át, minden sérelem nélkül hordozta.

Egyelőre apró hivatalokat viseltek. Később János kiemelkedett, s elvévő Szeredai Józsefát, kitől a napjainkra lejtött nemzedék származott.

E Jánosnak két fia volt István és János, s ez utolsó János már gr. Lázár Annát veszi el. Egyelőre gub. titoknok. Később szép külsője, deli magas termete sok kalandra nyujta útát számára, mit az is nevelt, hogy neve végéről az y-t el szokta vala feledni. S Bécsben e név alatt új házasságra lépe.

Két fia, mint a család könnyű vére s szépsége örökösei, e családot alkalmasint bevégezendi.

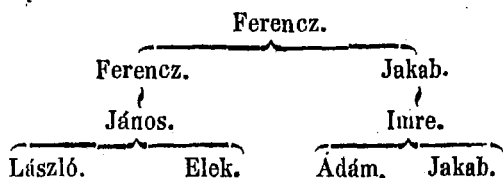
a) L. életét Magyar Athenás 42. lap.

b) Lásd e családhoz Mikola lap 4. Régi és új közhasznú ismeretek tára. Pest. sat. B. betű. Benkő Gen. Trans. II. 372—83. I. Special Trans. ad Bethlen. Budai Feren cz Polgári Lex. I. 394—400. I. Wolf de Bethlen V. VI. Tom. Cserci historiaja többekről, mint Miklós 30—370. I. Mihályról 372. János 64—114. Elekről 222—444. I. Samúról 115—372. I. Lászlóról 257—465. I. Ádámról 465. I. Nemz. Társalk. II. 35. I.

30. §. BIÁLIS CSALÁD.

[Máskép Olasz.]

Bialis Ferencz Rákoczi György idejében jő Erdélybe, s mind alatta, mind Kemény János és Apafi alatt derékül harczol, s ugy honfiusítatott 1680. mart. 10-én. Később a somlyói vár főkapitánya s krasznai főispán lett. És alkotá a következő családfát:

Eddig jött vala le a családfa 1786-ig. Az utolsók közül László Háromszéken Szörcsén, Elek Csik-Szentmihályon lakott. Az Elek ágából való volt Biális Ferencz; ki az utolsó országgyűlésen mint Csikszék ellenzéki követe szerepet játszott; s ki tán 1852-ben valahol Magyarországon elhalálozott.

31. §. BIRÓ CSALÁD.

[Homorod-szentmártoni, szentkatolnai, kisgörgényi, aranyos-rákosi, sóváradi.]

Mintegy 20 féle Birót ismerünk hazánkban. Nehányat közöls megemlítünk.

Legszerencsésebb volt közülök a homorod-szentmártoni Biró család, mint a mely a Dózsa, Gyerőfi és Vitéz családdal házasság útján szép jóságoknak jött birtokába; s ez által hivatalokra tett szert.

Eredetét Csikből veszi, Becz Jakabtól, ki 1506-ban Ulaszló kir. alatt egy törökkel párbajt állá, s azt megbírván, Biró nevet veve fel; s egyszersmind czímeres levelet is kapa.

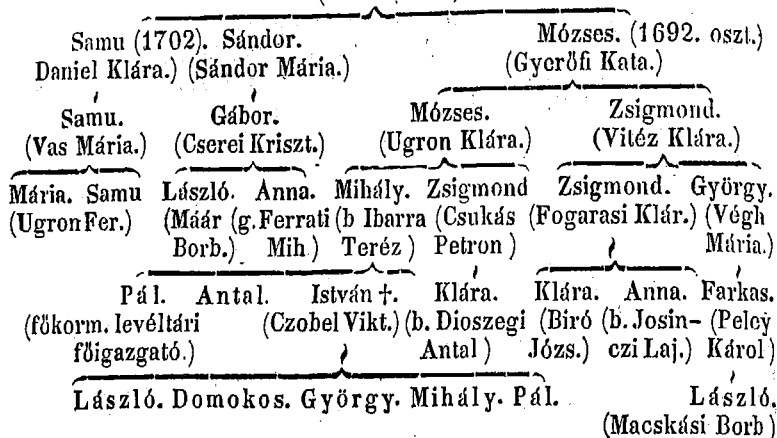
Később Báthori Gábor alatt, Biró György a fejd. nagyobb cancellaria jegyzője, 1612. sept. 16-án új czímeres levelet vesz. Ez okmány tisztán kifejezi, mikép egy régibb nyomán kél. A czímer egy alsó- és felsőre osztott mezejű paizsán, az alsó felében egymás mellett látszó két oroszlán fő van, melyek ugyanazon nyílve szőrt szájokba szorítják. Felettök középpen egy ragyogó csillag. Ezen alsó rész mezeje vörös színű. A paizs felső felében kék mezőben, alant három zöldhalmon áll a korona, s a koronán egy könyöklő kar, irótollat tartva kezében. A czímer tetejére az addigi színes három strucz-toll mellé egy negyedik is illesztetett.

A családfa, mit alkotának, a leányokat s magszakadottakat itt is mellőzve, következő:

Biró Balás, ennek fia András, ennek János, ki Udvarholyszékre jő, ennek Bálint, 1660-ban fejedelmi pohárnok; ennek

István.

(Dózsa Zsófi.)

Azon László, kinek neje Máár Borbára, József cs. alatt erdélyi rendőrbiztos volt, később hivatalnok Bécsben, és kir. tanácsos. 1810-ben temető el egyetlen gyermekét, Francziskát, (szül. 1775.), kinek halálát a Magyar kurir, mint zenészeti lángészét, síjladá. Már 5 éves korában zongorázott, s mikor meghalt, több szerzeményei közt operákat hagyta hátra.

Az itt felmutatottak mellett, az alapító Balázs egyik unokájától György től egy más ág jöve le, mely napjainkban hal ki. Biró Józsefben, (szül. 1762. + 1847.) a kereszturi unitár. tanoda gondnoka, több országgyűlések kir. hivatalosában.

A szentkátolnai Biró család Háromszékről veszi eredetét. Legközelebről a most is élő Biró József főkörmányszéki titoknak, gr. Bethlen Krisztinától (+ 1849.) három fiát hagy: Pált, Miklóst, kinek nevét a szépirodalom terén is látók, és Lajost.

Szentkátolnai volt a korunkban élt Biró Márton, minorita Kolozsvárt, ki népszerű bölcsészeti szonoklatával mindig a legnagyobb közönséget gyűjtötte fel. A hét bűnről tartott beszédei valódi szonoklati remek; rokonainál vannak letéve. Többek közt „Rabok Oktatása“ cím alatt, e nemben becses könyvet hagyta nyomtatásban.

A kiskörgényi Biró család a nyáradmenti Kiskörgényben tartja lakozását. 1636-ban a nemesek között lustrál. 1786. június 19-ikéről kelt leirat Györgyét a Péter fiát eredeti nemeseknek ismeri el. A jelenleg élő Mihály a forradalomban marosszéki megyei kormánytag.

Az aranyos-rákosi Birók Aranyosszékekben tartják magokat. 1664. dec. 16-dikáról vettek czímeres levelet. A széken többen viseltek hivatalt. Biró Samu az utolsó országgyűlések valamelyikén követ.

A sóváradi Birók hasonlóan marosszékiek, a Kis-küküllő mentről. E családhoz tartozik azon Biró Miklós, ki „Egy mezei gazda élete“ című munkát bocsátott 1847-ben napfényre.

32. §. BOCSKAI CSALÁD.

[Kismarjai.]

Egy család névre jöttünk, mely családirat nélkül egykor ismeretlen meteorként állana történetünk homályában: s alig hihetnők később, hogy Erdély legnagyobb fiai egyikének bölcsője itt rengett.

A Bocskaiak eredetüket Miczbán Simontól hozzák le, ki IV. Béla alatt él, s a tatárok elleni hadjáratban részt vett. a) Hét fiáról a következő hagyomány maradt fenn.

Egy nő lép Miczbánné elébe, kinek két iker vala karán, s alalmaznát kér: az úrnő fajtalanúságot látva az esetben, elszidja a nőt; és az szegény Miczbánnét megátkozá. Idő telik, Miczbán csatára megy, s az alatt neje hét fiát szül egyszerre. b) Miczbán mint haza felé tartana, egy cselédet lát tétovázni, kosárral kezében. Kérde tartalmát. Végre bevallja, mikép abban hat szép fiúgyerek van, kiket úrasszonya szegyelletében kitétetni parancsolt. Az atya átvev a gyerekeket, s azokat hat falujában külön külön felnevelteti. S mikor felnöttek nagy lakomat ada, s a hat fiú egészen úgy öltözve, mint a hon hagyott hetedik, egyszerre csak belépett. c)

Ezen hét fiú neve lett: Tamás, Bereczk, Dénes, Detre, Simon, György, Demeter, s az utolsón kívül mindenik egy-egy családot alkotta Magyarországon. d) A mi Bocskaink Dénestől származott.

E nemzetség hat közös családat ábrázolólag; a Bocskai czímer egy zöld mezőben ülő serényes oroszlán, kiöltött nyelvvel, hat águ farkkal; jobb lábában nyilvesszőt tart, hegyét feje fölé tartva.

Dénes 1280-ban Zemlénben Kövesd várát kapja. Fia György

a) Rogerii Carmen Miserabile Cap. IV. spanyol eredetűnek tartják.

b) Belius (Comitatus Sáros Ms.) 1222-re teszi.

c) A rege ezen versiója maig is él a nép ajkán, Erdélyben Egeresen, hol egy Bocskai van eltemetve, miről azt hiszik, hogy e regének ott kelle le folynia. A kastélyban mutatják a termet, hol a lakoma folyt; a mezőn igen a feneketlen tót, melybe vetni akarák; s megnevezik az egeresi uradalom hat faluját, melyben a hat fia neveltetett. L. Hétláp 1853. 32. sz.

d) Tamástól a Kapi, Bereczktől a Szerdahelyi, Detréktől a Szécsi, Simontól Zritter, Györgytől a most is élő Sós család származik. Demeter pedig pappá lett. Wagner Collect. Famil. IV. dec. 17. l.

1320-ban az ugyancsak ott fekvő Bocskát szerzi meg több falvakkal: s innen vette fel a család a Bocskai nevet. *a)*

A család XVI. századig Magyarországon élt, mígnem Simon ott az országnagyokat Maximilián király ellen fellázította, mely korán nyilvánosságra jöven: Bocskai Simon Erdélybe futott, mint az akkori üldözöttek menhelyére. *b)* S itt a következő családot alkotta:

Simon (+ 1571).
(Sulyok Krisztina.)

Erzsébet. Sára. Ilona. Krisztina. István (fejd.). Judit. Jeromos és
(fejd. Báth. (Bagdi (Haller (Vegl. Horváth (Hagymási (Bánfi Krist.) Miklós.
Kristof.) György) Gábor.) György.) Kata.) (+ 1621.)

Báth. Zsigm. fejd.

Anna.

(Báth. Gáb. fejdelemné.)

Igy származott be Erdélybe a Bocskai család, s ily családi összeköttetések között lépett Bocskai István, hazánk egyik legnagyobb férfia, csendet csinálni a Báthori Zsigmond és Basta által felkellett zavarokban. Miként egy Battyáni, egyelőre ő is a kormány embere, később elveti politikáját, a protestantismus zászlója alatt fegyvert ragad... Csak hogy jó háboru után 1606-ban jó békét sikerült eszközölnie... Mire méreg gyanújával még azon évben meghalt, dec. 29-én. *c)*

Bocskai István fejdelem után még látunk egy Bocskait Erdély földén, azon B. Gáborn, kinek sírkövét az egeresi templomban ma is láthatni. E Gábor a fejd. testvére nem lehetett, mert a fejd. apja 1571 körül hal el, B. Gábor pedig, midőn 1616-ban meghal, csak is 22 éves volt. *d)* Elég, hogy a fejedelmi ágat Erdélyben, mint az egeresi uradalom ura, végezte be.

A Magyarországon maradt ág se soká vihetett. Ugyanis azon ág utolsó sarja István, ki fejedelmünk nagyapja testvérétől jöve le, mint zempléni főispán, forradalom felidézésebe elegyedett, honnan minden javaitól megfosztatva halt el, 1671-ben. *e)*

Azonban úgy látszik, hogy e család akkor csak is erkölcsi halállal halt ki, elvesztvén jóságát; de maradéka tovább sarjadzott, s az ismét Erdélybe vonta magát, hol Marosszéken ma is él. 1841. maj. 28-án itten lakó Bocskaiak producálnak, kimutatván, mikép ők Bocskai Istvántól származnak, kinek András fia Remetén, János fia pedig Demjénháza lakott a múlt század elején; s magokat a kismarjai Bocskaiakhoz kötéik, s tán épen a notázott István zempléni főispánhoz, ily családfával:

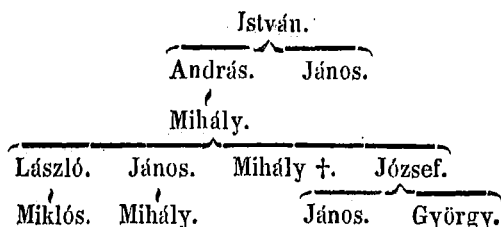
a) Bocska ma a b. Fischer tulajdona s kastélyllyal van ellátva.

b) Istváni Histor. Lib. XXIV.

c) Wolf de Betlen Histor. Tom. VI.

d) Siriratát lásd Hétlilap 1853. 32. sz.

e) A magyarhoni Bocskaiak leszármazását lásd Wagner Collect. Famil. dec. IV. 46—26. 1.

E productiot a királyi tábla törvényesnek találta, helybenhagyta: s így a Bocskai család kihalása igénylését megsemmisítette.

33. §. BODONI CSALÁD.

[Vajda-Szentiváni.]

Setét név történetünk lapjain

E családot István alapítá az ingatag Báthori Zs. fejdelem alatt. Eszes ember, de egyike azoknak, kiket a haza rossz tanácsosok czímével szokott megbélyegezni. Báth. Zsigmondnak egyeldre nemcsak híve, mondhatni belső embere. Ő vette rá Báthorit, hogy Gálfi Jánost, egykori nevelőjét, most tanácsost, legyilkoltassa: s Gálfi várát, Marosújvárt magáévá tette.

Később ez ember, mint egyike azoknak, kik mindig a fenálló hatalom eszközei: mire Báth. Zsigmond hanyatlott, Bastához szegődött; honnan 1601-ben a kolozsvári országgyűlés mint közbéke ellenét elfogatja, s Dévára zárátá... a)

Egy század mulva, I. Apafi alatt, György a fejd. tábla ülnöke, neje Tholdalagi Judith, kitől három fia volt: Balázs, György, Zsigmond.

Balázs neje Kopasz leány: gyermeke egy van, Klára, cancellar b. Bornemisza János neje.

Györgynek gyermeke nincs.

Zsigmond viszi sirba e családot, ki 1725-ben, Mikolaként, nyomorultúl hal meg. b)

Bodoniak most is élnek Erdélyben; de összeköttetésük előttem ismeretlen.

34. §. BOÉR CSALÁD.

[Szkoréi, bérivoi és kövesdi.]

A nemzeti fejedelmek alatt egy Boér Fogaras-földén három fiának három falut hagyta: Szkorét, Berivojt és Kövesdet. A fiak közül mindenik saját falujáról vett előnevet, s így háromféle Boér családot alapítottak.

a) Wolf de Betlen Hist. III. V. kötet.

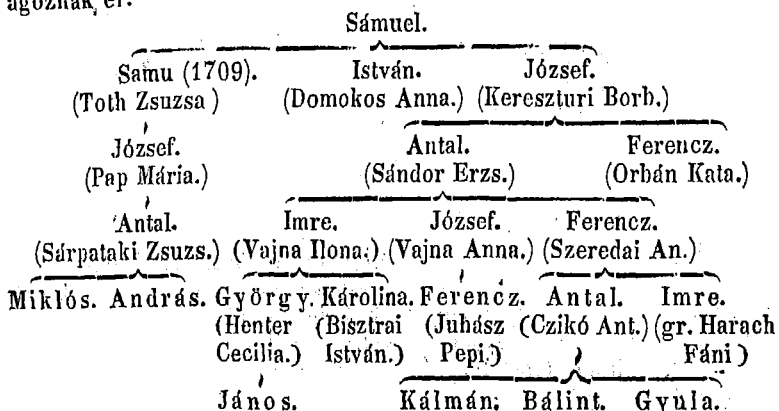
b) L. Mikola Genealogia 52. l.

A szkoréi Boérok mind gyengébb házasságokat tőve, csakhamar összemertek.

A bérivói Boérok sokkal szerencsésebbek levén, maig is tehetősebb családaink közé tartoznak. a)

Czímerök, mostan használt pecsétjükből láthatólag: lóháton ülő férfi, ki jobbában feje felett kivont kardot tart.

Családfájának napjainkra jött ismertebb ivadékai következőleg ágoznak, el:

Az utolsók egyike Ferencz, kir. táblai ülnök volt, fia Antal 1848-ban Fogaras-vidék képviselője. Az utolsó előtti ág végén álló Ferencz jelenleg katastral munkálatok egyik felügyelője.

A kövesdi Boérok, mint egyes férfiak a legjobb összeköttetések mellett, eszök s ügyességök által, szép hivatalokra emelkedtek. Simon, mint erdélyi hadi biztos, volt jelen 1697-ben a zentai ütközetben a török ellen, hol, midőn a töröket megverék s már fosztogatnak: Boér Simon megpillantja egy közembernél a török fővezéri pecsétet, magához váltja, s azt Eugen hercegnek viwe, tudtára adá, hogy a fővezér is elesett. Ez esemény sok szerencséjére volt. Végül Fogaras vidéki főkapitán lett. b) († 1729. 68. éves ki.)

Köv. Boér Ferencz mikor a Rákóczi forradalma kitör, a somlyói várban magyar katonák századosa. A kurucz jő, Boér a várat ott hagyja, bejő Erdélybe. Itt Rabutin törvényszék elébe állítja. Később Szebenből többekkel kikéredzik, hogy menjen Oláhországba a forradalom idejére; de a helyett, Rákóczi táborába ment. c) Végül krasznai főispán. Neje Torma Éva, kitől született Ferencz fia, ki báró Huszár névre változtatá nevét. (L. Huszár család.)

Egyébiránt mintegy 20 féle Boér van ezeken kívül hazánkban.

a) L. Mikola Hist. Geneal. 58. 1.

b) Cserei Historiája 322. 347.

c) Cserei Histor. Pest. 261. 1.

35. §. BORNEMISZA CSALÁD.

[Kászoni, báró.]

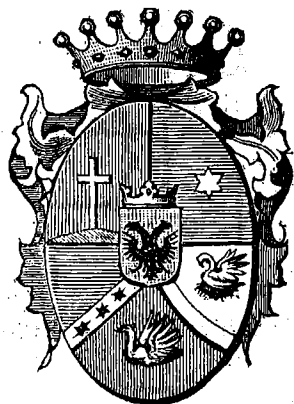
A Bornemisza név a nemzeti fejedelmek első éveiben kezd szerepelni Erdélyben. Mint régi magyarországi család lép fel itt.

Azon időben több Bornemisza családot látunk Erdélyben, különböző előnevekkel: mint kolozsvári, kápolnai Bornemiszát.

A legnagyobb szerepet petrelini Bornemisza Pál két leánya: Anna fejd. I. Apafi Mihályné, és Kata a lefejezett Bánfi Dénesné vitté; mint a kik közül a fejedelemné mintegy maga láttaték uralkodni. a)

Ezen családok mind kihalván, a Bornemisza nevet egy család vette fel, mely úgy látszik fenn fogja tartani.

Czímerének paizsa az ide mellékelt fametszvényből láthatólag több részre van osztva. Felül egyfelől a székelyek kék színében a székelyek csillaga látszik; más felén veres mezőben Csík vallásossága jelvénye a kereszt, közből a két fejű sas van, királyi koronáson. A csillag alatt egy önvérét ontó pellikán, alább tóban úszik egy hattyu. b)

A fejedelmi kor vége felé 1687-ben, Csík Nagykáson nevű falujából mint tehetség-dús nevendék jő Kolozsvárra Kászoni János. Onnan b. Száva Mihályhoz megy irnokságra. Később a kolozsi sóaknákhöz jut. Majd 1708-ban a Rákoczihoz hajlott Henter Benedek helyébe csiki főkirálybírónak küldik. VI. Károly cs. és fejd. felléptével,

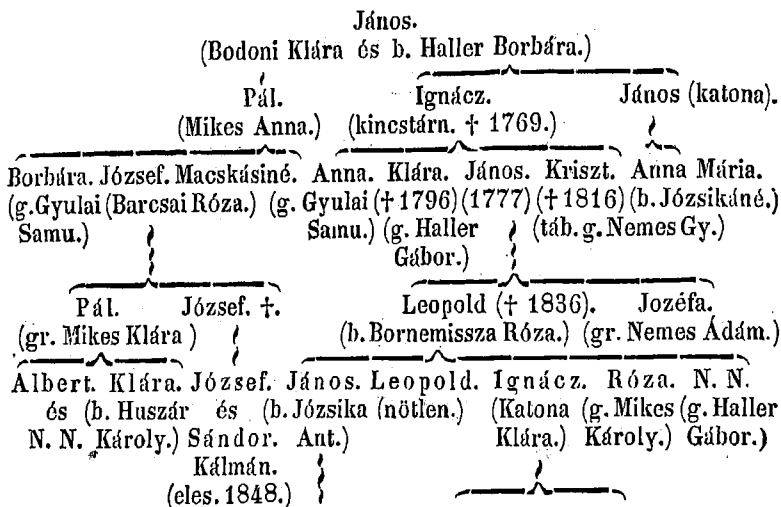
mint a hilletevők egyike megy fel Erdély részéről, hol képességét megismerteti. Haza jövéen, a katolikusok udv. cancellárnak teszik. 1721-ben Mikes Mihály halálával főkorm. széki tanácsossá tételik. 1722-ben a pragmatica sanctio átvitelének egyik legbuzgóbb pártolója: belső titkos tanácsosi címet kap; s a görgényi uradalmat 22,000 ftban birtokára írják. c) Ily hatalmas előlépések között jó házasságokat tesz, előbb Bodoni Klárát, másodsor b. Haller Borbárát veszi el. 1735-ben országos elnök. S feles szerzeményei mellett, fiaira az addig használt Kászoni név helyett: báró Bornemisza nevet hagyta, d) s a következő családfát:

a) L. Mikola Hist. Genealog. 29. l.

b) E czímer diplomai leírását nem ismerem. Metszvényünkben hibát kell fedeznünk, mi a kétfejű sas alatt úszó hattyu mezejében látszik elkövetve.

c) Görgény inscriptioja mintegy három tizede hogy kitelt; azért az uradalmat csak is ez évben vette át a kamara.

d) L. Apor Péter hagyományai és Mikola 29. l.

Leányai vannak. Gyula. Tivadar.

A család Nagykásonban a székely telket, melyben szerencsés eredetét vette, maig mint ereklyét kezén tartja.

Többire nagy hivatalokat viseltek, mint mindjárt az első Ignác († 1769.) tordamegyei főispánságot, s végül kincstárnokságot. Ennek fia János hunyadmeyei főispán, Később mint nyugalmazott, az irodalomnak szentelte idejét: így látjuk, hogy 1777-ben Kolozsvárt könyveket ada ki. a)

A most élők közül egyedül János viselt hivatalt, ki is 1842-ben főkorm. tanácsos lett.

36. § BORS CSALÁD.

[Csik-szentkirályi.]

E család székhelye Csik, s így székely családaink egyike. Azonban idő folytán Borssal nemcsak Erdély több részeit, sőt Magyarországot is előntötték, mint ezt táblázatunk hatodik nemzedékénél is láthatni.

1570. maj. 21-én János Zsigmondtól táblázatunk második nemzedéke új adománylevelet vett.

Csikban többen viseltek megyei hivatalt. A Dobokába szakadt ág 1755-ben alispánságig vitte. b) Gáspár, az utolsó előtti nemzedék elsője, 1792-ben a csiki székelyeknél ezredes volt.

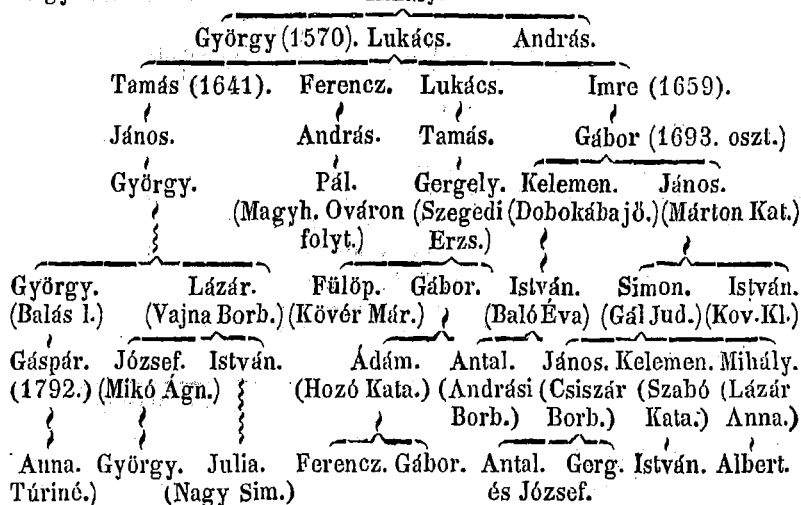
Azon Bors János, kitől 1595—1619-ig pár levélnyi krónikát birunk, az is csik-szentkirályi Bors volt; de más ág lehet. Tábláza-

a) Címe: Batvéli időtöltés. Ismét: Szabados Lélek élete, című szomorujátékot.

b) Hodor Dobokamegy. Ism. 56. 1.

tunk második nemzedékével élhete ugyan azon időben, mert iratában magát nagyobb B. Jánosnak nevezi. a)

Meg kívánjuk jegyezni, hogy itt is, mint minden terjedelmes családnál, csak az örökösöket hagyó egyéneket jegyezhattuk fel, kik is így következnek. Mihály.

37. §. BRÁDI CSALÁD.

[Brádi.]

Egyike Zaránd-megye és családainak. Már Báthori Zsigmond fejd. azon Brádi János utódaitól, ki Eger alatt esett el, Verespatakon stompokat foglal el 2000 forint pénz hátralékban.

E szerencsétlen családot két irtás érte: egyik vala a horavilági 1784-ben. A más vesztést, mondhatni végcsapást, most kapta 1848-ban, mint a mikor 13 Brádi egyszerre sujtattott le Zaránd Váka nevű falujánál.

Jelenleg már csak egy él e családból, a Hunyadmegyében élő Brádi Lajos, kinek azonban fiai vannak.

38. §. BRUCHENTHAL CSALÁD.

[Bárá.]

A legkiemelkedettebb szász család; mig egy része a magyar családok minden kellékét felöltötte.

Ösfészkek Újgyház, hol a királybiróság mintegy örökös fős-

a) Erdély Történetlára I. 172. l.

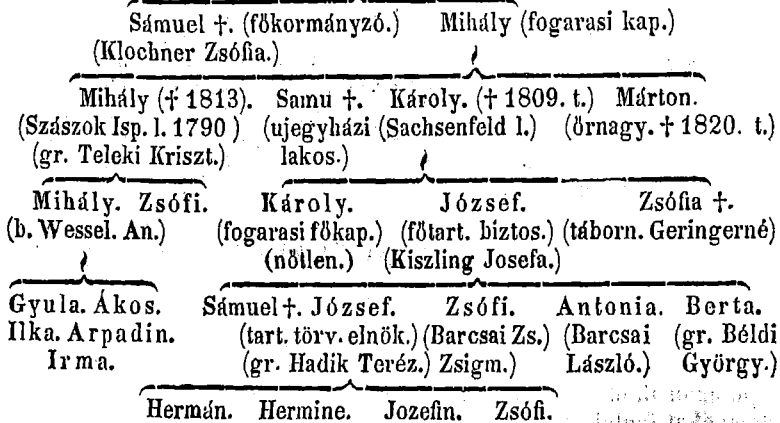
pánsága látszik lenni e családnak. Egy ily királybírónak vala fia Bruchenthal Sámuel, erdélyi főkormányzó, ki e család szerencséjét alapítá.

Br. Sámuel Buccow tábornok kormányzása alatt az akkor Szébenben székelő főkormányzóságnál titóknok; 1762-ben ez állomásáról udvari korlátnoknak vitetik Bécsbe. Ott tekintélyt, vagyont és befolyást szerez. 1774-ben főkormányzónak küldetik le, s e hivatalt egész 1787-ig viselte; mint a mikor 4000 forint nyugdíjjal s a szent István nagy keresztével nyugalmaztatott.

Családának jóságai mellett báróságot, az országnak s közmívelődésnek azon páratlan könyv- s főleg képtárt hagyá: mi nemcsak Szébennek, de hazánkban egyik legszebb dísz.

Testvére Mihály 1767-ben fogarasi főkapitányrádát tette. S a mostan élő családnak folytatója lett, a következő alakban:

N. N. királybíró.

Igy jött le e család napjainkra. Egyedüli családja Erdélynek, melyben a majoratus tényleg fenáll. Alapját a főkormányzó vég hagyományán vette; főleg azon, hogy a szebeni képtár és alaptőkéje a nagyobb fiú kezébe van letéve. E majoratust a hazai törvények nem ismerték el; de tényleg elnézék.

39. §. BRÚZ CSALÁD.

[Lúgosi.]

E család nevével legelőször 1514-ben találkozunk Temesvárnál Báthori István tábornoknál, midőn az egyesült magyar sereg Zápolya János alatt Dózsa-néphada ellen csatáznak. Brúz Mátyás itt kitüntetését nyerte; Ulászló királytól, 1514-ben dec. 6-án költ donatit kap, melyben neki Lúgosi telek, udvarház ajándékoztatik.

Brúz Mátyás mint nemesek hadnagya hull el Mohácsnál. Fek-

vő javai, midőn 1552-ben Lippa, Temesvár és más várak törökkézre kerültek, elfoglaltattak Szolimán embereitől. Ezen elkeseredve, több hasonló sorsú lúgosí, karánsebesi és temesvári családokkal vándorbotot vettek kezökbe s Erdélybe tartának.

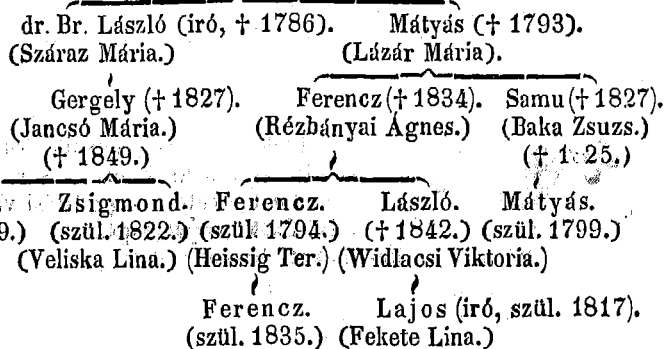
Itt Szászvárosra letelepültek, s 1561-ben Brúz Mátyás Szászváros s széke királybirójaként tűnik fel. a) Donatiojának elvesztése után II. Rákóczi fejdelemtől Brúz Gergely czímeres levelet vett.

A család czímere 1514 körül: kivont kardot tartó koronás grif volt „FUIMUS“ körirattal. I. Rákóczi után kivont kardot tartó kar, a kard végébe törökfő szúrva. De ezzel vegyesen használtak egy más ódonszerűt is, melyen két beszélgető tanár áll, s a jobbfelőlnek csipőre szegzett balkarán holló van.

E családból két királybirája volt Szászvárosnak: a fennebb említett Mátyás Szászváros első tudható királybirája, míg az utolsó rendes királybíró is Brúz volt, Ferencz, mit a forradalommal végzett. Ezeken kívül adott még e család Szászvárosnak négy székbírót, két főorvost, egy ügyvédet, s több hivatalnokot.

A család fája, egy századdal későbből, következőleg jött le: Gergely (1646) fia János, ennek Péter, ennek:

János (+ 1766).

Lajos (szül. 1845.)

A családfában látható dr. Brúz László, ki 1785-ben országos főorvossá neveztetett vala: egy orvosi könyvet írt a perjeffüről.

A jelenleg élő Brúz Lajos, szép tollú írónk is e család vég-sarjai közt ott látszik. Kétségkívül Erdély buvárlatának egyik legernyedetlenebb embere.

a) Szászvárosi tan. jegyzék.

C.

40. §. CSÁKI CSALÁD.

[Keresztszegi, gróf.]

Alig van család Erdélyben, mely a lovagkor jellegeit: a harciasság és urias bőkezűséget ennyire lehozta volna, mint ez.

E tős gyökeres magyar családot Magyarország adá, a) mint olyat, mely Szabolcs vezér vérét hordja ereiben. b)

Czímere: egy turbános török fő, kék mezőben. E török fő a czímerekől fenmaradt egyik rege szerint, török vezér feje; mit tőle egy Csáki vett vala el.

Legelőbb mint székelyek grófját s erdélyi vajdákat látjuk a Csákiakat. De, hogy mikor telepedtek itt le, azt megmondani igen bajos.

Az erdélyivé vált ágot Csáki Dénes, a Zápolyák tanácsosa, látszik Erdélybe fészkelni; mint a ki Egerest, s a nagyalmási uradalmat s vele a nagyalmási várat, az erdélyi Csáktornyát kapá.

Fiát, Mihályt a kánonokat, Izabella alatt orsz. tanácsossá választják; később kincstárnok és cancellár lesz. c)

Csáki István († 1605.) volt az, ki családja nevét teljes fényére emelte. Mint Báthori Zsigmond fővezére, Erdély Csák Mátéjává lett. A mellék ágban kihalt Mihály javait is örökölvén, hazánk leggazdagabbjai egyike. Így találta őt azon szerencse, hogy Mihály vajdát, mint bitorlót megverte, s tőle a hont megszabadítá. Így látjuk 1600-ból azon szép törvénczikket irányában, miszerint, őt mint a bitorló legyőzőjét, mind a fejdelem, mind az egyések részéről kapott javadalmakban megerősíti a haza, mint a hön megmentőjét. d) Később Basta ellen látjuk csata téren. e)

E második szerzőnek István fia (szül. 1603.) tábornok és kolozsi főispán nem birta atyja nagyságát. Szépségét, esztét, ügyességét

a) L. Horváth István Értekezése gyökeres nemzetségekről. 50. 51. l.

b) Turóczi Chronic. Pars II. cap. 4.

c) L. életét, s más Csákiakét Budai Fer. Polg. Lexic. I. 494. l.

d) 1600. oct. 25-i 4. art.

e) Wolf de Bethlen Tom. V. VI.

Brandenburgi Kata fejd. körüli udvarlásában fecsérrelte el. Fejdelem-ségre vágyott, s az megbuktatta kegyelőjét, s vele együtt maga is elbukott. Mint kegyencz a fejdelemnő gyengeségével együtt pénztárát igénybe vette. Brandenburgi Kata tronvesztésével kikísérte Erdélyből Magyarhonba; ott a Szepességbe telepedett, mint a hol feles jószágokat szerze. a)

Mig a család ismét visszazállana Erdélybe, fussuk át a családfát:

László (vajda 1372).

István (vajda 1376).

István. Péter. György
(Szekelyek ispána 1422).
Miklós.

Ferencz.

Ferencz. Mihály (1491). Benedek.

Demeter (1526).

(Som. Báthori Zsófi)

Dénés (Egerest kapja). László. Anna.
(Némethi Ilona. (Balassa Zsófi.) (Prépostvári Bálint.)

Mihály. István (+ 1605).
(kánonok, cancellár + 1572.) (Wesselényi Anna + 1644.)

István (szül. 1603). László.

(Förgács Eva.)

(Perényi Mária.)

(Mindszenti Kata + 1662.)

Ferencz. István (szül. 1635. + 1699). Anna. László (tábornok).
(tábornok.) (országbíró Magyarországon.) (apácza) (not. 1679.)
(szül. 1630. + 1760.) (Lonai Margit.) (Kálnoki Kata.)

(Melieth Klára.)

(Barkoczi I.)

György. Zsigmond. Imre. Mihály. István (+ 1720). Gábor. Miklós +.
(Ezen ág van (szül. 1665.) (püspök) (Haller Borb.) (Gyulafi Zsófi)
Magyaror- (Perényi Anna.) (Mikola Ágnes.)
szágon.)

Antal.
(gr. Erdődi Kata.)

Zsigmond. Zsuzsanna.
(Haller Borb.) (gr. Lázár Fer.)

János. Borbára. Kata (író, + 1794).
(kolozsm. főispán.) (gr. Haller Ján.) (b. Bornemisza Ján.)
(gr. Betlen Miklós.)

a) Lásd bővebben Kemény János énéletirata. Rumynál.

János (kolozsm. főispán).
 —————
 József. (szül. 1782. † 1848.) Róza.
 (gr. Rédei Teréz.) (b. Józsika János.)
 —————
 György. Eulália.
 (Nálaczi l. Elváltak.) (Komáromi György.)
 (gr. Toroczka Eszter.)

Nem szakadt egészen ki e család Erdélyből, jóságai ide tarták. István fia István Magyarországon lesz országbíró; de László Erdély-lyel tartá. A vadászatot szerelvé, egykor a bonczidai erdőbe megy vadászni: a hatalmas Bánfi Dénes kimegy, erdejéből erőszakkal udvarába viszi, s megebédelteti: e gyalázat volt alapja annak, hogy Csáki László egyike lett Bánfi Dénes megbuktatóinak. Később belátva tévedését, Beldivel tart, miért 1679-ben notázzák. Beldivel kifut a portára. Majd kegyelmet nyer és visszajő, s változékony természeténél fogva egészen ellenpártra, Austriához hajlik, s egyike lesz Erdély odacsatoltatása hőseinek, a) s a nota alól is felszabadítaték. b)

Fia István († 1720.) a Rákóczi forradalomban némi szerepet visz; később a kormány kolozsi főispánná teszi, de csak hamar kitűrák belőle. c)

Ez időtől nem sok részt vettek a közdolgokban. Kata († 1794-ben) mint író jelenik meg, imakönyvet írt; János mint kolosmegyei főispán. Fia József († 1848.) a feudal kor utolsó gavalléra, jó ember és bőkezű, mondhatni mindene a példabeszédbeli „Csáki szalmája“ volt. Gazdasági gépekre roppant költségeket tett.

Hogy táblázatunk s előadásunk rendje, csak is az erdélyi ágot vette tárgyalás alá: — azt még egyszer ismételjük.

Mikor vette fel a család a grófságot, nem mondhatjuk meg: alkalmasint Magyarországról hozta. Annyit látunk, hogy ahhoz minden időben igen ragaszkodott. Mert, Apor Péterként, Bocskai föléptével minden család elveté a címeket, egyedül a Csákiak tarták akkor is meg.

A fennebbieken kívül, még kétféle Csákit látunk Erdélyben, azonban minden magasabb cím nélkül. Egyike a dánfalvi, Csikban, e Csákiak közül láttunk a legközelebbi forradalom soraiban. A más nemes Csáki Hunyadban tartá lakását, s dévai előnevet hord.

Csáki András, ki alkalmasint az úgynevezett dévai volt, Rákoczi-val folyvást működött: háromszéki hadjáratát Cserei is említi. Végül Rákoczi-val kibujdosott, Rodostóban hala el 1757-ben, 81 éves korában. d)

a) L. Cserei Hist. 64. 73. 79. 106. 108. 109. 139. 222. 355. stb. 1.

b) Fejérvári 1696-i oct. országgy.

c) Cserei Hist. 353. 465. 474. 1.

d) Mikos Kelemen levelei 1794. 487. 1. és Cserei 366. 370. stb. 1.

41. §. CSEREI CSALÁD.

[Nagy-ajtai.]

E székely család magát Cserei Balázstól származtatja, ki Zsigmondot a nikápolyi ütközetben, 1396-ban megmentette volna.

A családi hagyományok szerint, ez ütközetben Cs. Balázs egy törököt vága le, ki csapást intéze a királyra; elveszvén a csata, a királyt a Dunán át megmentette; s búza fejekkel táplálta: minnek következtében a király a mint Budára ért, Csereinek Balázsfalvát adá, s címeres levelet, melyben egy álló férfiú jobb kezében kardot tart, hegyén török fővel, balkezeiben pedig három búza fejet. *a)* Mit azonban Katona és mások mesének tartanak *b)*

Legrégibb időkben e család fészke Barót. Cserei Miklós 1601-ben elveszi Henter Margitot, s Nagy-Ajtára költözik említett nője országába: így vevék fel a nagy-ajtai előnevet.

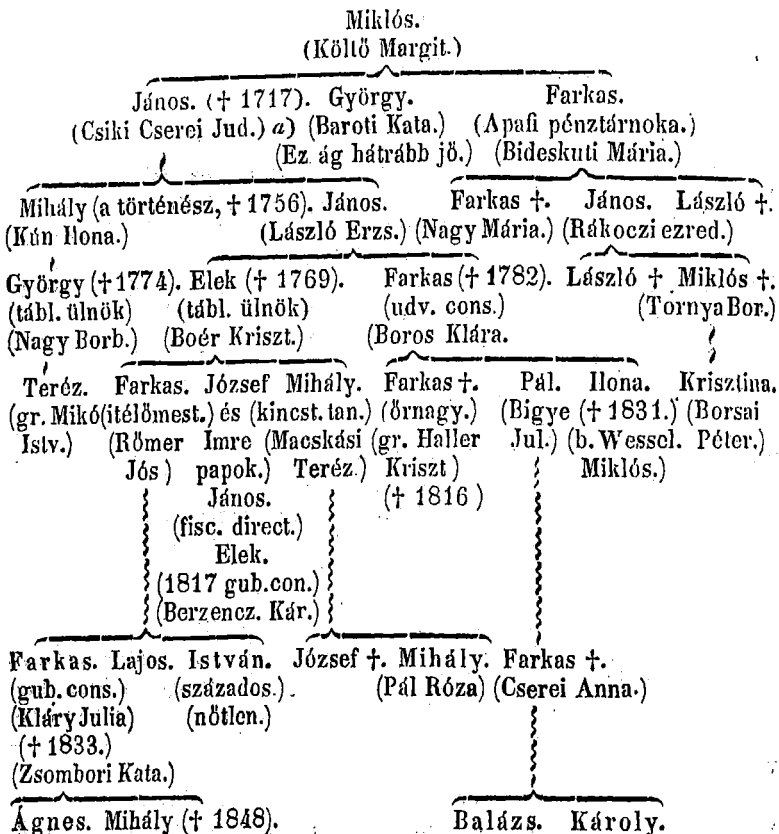
A család ekkor kezd jelentékenynyé lenni; s még ekkor se minden ága; mert a György csak is 1601. apr. 2-án vesz armalist, az előtt, mint a család nagy része, még primipilus és pixidarius. Sőt a lustrákban több ilyek közt, 1635-ben egyedül Márton lustrál a nemesek közt, mint baróti lakos. S végül az általunk tárgyalandó ág se igen rég vehette címeres levelét, mert a Henter Margitot elvevő János is 1635-ben új nemesnek jegyeztetett. *c)* Az itteni homályt eloszlatni, s a Zsigmondtól nyert régi, s a XVII. században eszközölt új címeres levél közötti hézagot betölteni: csakis a családi levéltár hatalmában lehet.

A székely családok eredetileg is nemesek levén: a címer vessései sietés: éppen nem vala dicsőség, s haszna még kevesebb volt. Az ellenzéki székely családok azzal éppen nem sietének.

A család alapító, Cs. János, 1666-ban tett végrendeleténél fogva, mint buzgó unitárius hal el; később reformátusok lesznek; ma a legbuzgóbb katolikusok.

Mi előtt tehát a részletekre szállanánk, fussuk át a családfát, mely is a családi hagyományok szerint így áll: Mihály (1360.), ennek fia Balázs (1393—6.), a nikápolyi hős, ennek Máté (1400.); ennek Lukács, ki 1442-ben Hunyadiával csatáz, ennek Ferencz, ennek Antal, ennek Ferencz (1536.), ennek Mátyás (1566.), ennek László ennek:

- a)* E regét Szegedi hagyta fenn. Szegedi Synopsis Reg. 333. l. Mint Cserei Miklós, tanácsos, kéziratai közt láthatni, ezt Cserei Mihály, a történész, is jegyzésben hagyá. Cserei Miklós (+ 1844.) kéziratait unokája Berzenczei Miklós váltá magához.
- b)* Történeti nyomok után, Balázsfalva már az előtt Balázsfalva volt, s így e Balázsról nem neveztetett. Sőt soha se is bírták a Csereiek. Katona pedig a király nikápolyi menekülését a címer regéjével ellenkezőnek mutatja. Histor. Critic. Tom. XI. 417. l.
- c)* L. az 1635-i lustralis könyvet, főkorim. levéltárban.

Ezen családnév mostani népszerűségét Cs. Mihálynak, a történésznek köszönheti, ki saját korát, a XVII. század végét s a XVIII. elejét, annyi élethűséggel, s oly szép magyarsággal írta, melyet egész történet irodalmunk alig mutathat. 6)

Ugyanazon időtájt Cs. Lőrincz Erdély Magyarországtól elszakadásáról hagyta más kéziratot, mi a Teleki-könyvtárban látható. És azon időtől le a mai napig a Csereiek a hazai irodalom legnagyobb barátaiaként mutatkoztak.

E mellett folytonos részt vettek a közügyekben; a táblán és fő-kormányozóknál a legnagyobb hivatalokat viselték.

A történész nagyatya, Miklós, Rákóczi fő étekfogója; később 1659-ben, Barcsai Ákos Ágostonfalva felét adja neki 1000 tallérba; I. Apafi 1661-ben abban a fiú ágot örökössé tette.

- a) Ezen Cserei Judit leánya vala Cserei Mihálynak Csikból. E Csereieket régebb Tuson-oknak hívák. Bethlen Gábor alatt vesznek címeres levelet Cserei másképp Tuson névre, kászonai előnévvel. Nem egy a két család.
- b) Kijött Pesten a Nemzeti könyvtárban 1852. Az előtt számtalan kézirati példányban forgott a hazában.

A történész atyja, János, fiatal korában 1668-ig fejedelmi fő-asztalnok, később 1679-ig fogaraszvári kapitány. Végül vádoltatván, hogy Beldi Pállal egyetértésben lett volna: elfogák, elzárák, s fog-ságban marada 1785-ig. *a)*

A történész, Mihály, saját életíratát említett történetében eléggé ismeretessé tette. Született 1667-ben, minthogy 1739-ben magát 72 évesnek írja. Mint a szék assessora igen nagy mezőt nyert a minden útoni szerzésre; a mellett nőjével is kapott. Mindazáltal nem tudott családot alapítani, mert unokájában kihalt.

A második ágozat alapítója, Farkas, előbb II. Rákóczi lengyel hadjárataiban tatárabságra jut; később haza jő. György a harmadik testvér nem vala ily szerencsés, Tökölivel tartván, vele együtt ki-ment a hazából, s oda vesze. *b)*

Az utolsó testvér, Farkas ága sem vala szerencsésebb, mint a történészé: egyik sem jöve le korunkra. Ezen kihalt ágozatokban, János, a Farkas fia játszá a legnagyobb szerepet. A Rákóczi forradalomban csapatvezér. Majd Rákóczit Lengyelországba követi, miért jóságait elkobzá. Végül kegyelmet nyer és haza jő, s jóságait, mit Mihály nyert vala el bizonyos öszvegben, visszaváltá. *c)*

A mai napra jött Csereiek egy része a történész testvérétől, János tól származik.

Ezen János két fia: Elek és Farkas, mindkettő hivatalnok s egyszersmind író. Elek (szül. 1714. + 1769.) végül királyi táblai ülnök: procuratori praxist adott ki 1746-ban. *d)* Testvére Farkas (szül. 1719. + 1782.) egyike vala kora legmiveltebb embereinek, mintilyen udvari referendariusságra s tanácsosságra vitetett Bécsbe; ott élte le napjait a kormány oly kegyében, hogy 1777-ben a krasznai s tasnádi uradalommal ajándékoztatott meg. *e)* Feles kézírata maradt, melyek közé tartozott a később kijött „Székely Asszonyok törvénye,” mely kéziratok címét Benkő elő is számlálta. *f)* Ugy látszik életében csak is egy művét adá ki, egy versezetet Mária Theresia ünneplésére. *g)* Életíratát az Erdélyi Múzeum méltán vevé fel.

Ezen Farkas fia volt a humanus Cserei Farkas, cs. k. kamarás és őrnagy, ki az 1817-i éhségkor a népnek ezrekre vásárolt gabonát, mit köztök kiosztata, a mellett három évi tizedet s 2200 napszámot elengedett; s jóságaiiban a három napos robotot, addig is míg urbér lenne, két napra szállíttatá. *h)* Irodalmunk iránti szeretetét az által tetézte, hogy Döbrentei Gábornak, ki azon időben Erdély irodalmát vezette, egy ezüst emlékpénzt verete.

a) Cserei Historiája 6. 35. 91. 102. 116. 119. 155. 228. l.

b) Cserei Histor. 208. l.

c) Cserei Histor. 426. 473. l. Még 1750-ben az unitáriusok vidéki főgondnoka.

d) Benkő Gen. Trans. II. 440. l.

e) Lásd ezt s életét Erdélyi Múzeum IV. 163—169. l.

f) Benkő Gen. Trans. II. 445—6. l.

g) Horányi Memoria Hung. I. 446. l.

h) Tud. gyűjtemény 1819. I. 115.

Testvére volt hazánk Corneliája, Cserei Ilona, id. b. Wesselényi Miklós nője, s Gracchusunk anyja. E nő, kit Wesselényi a zárdából vesz ki, s kit e féktelen nagy ember uralt; s ki ifj. Wesselényi Miklós egész szeretetét s tiszteletét bírta, mint kora legeszesb asszonyai egyike: hazánk közéletére annyira befolyt, mennyire egy nő se az ő korában. Meghalt 1831-ben, élte 77. évében.

A fencmlített Elek táblai ülnök fia: Mihály 1771-ben ítélőmester lesz; a más fia János 1778-ban gub. fogalmazó, 84-ben kir. ügyek igazgatója, 1790-ben ítélőmester; a harmadik testvér Farkas Bécsben a Thresianumban nevekszik, 1785-ben gub. fogalmazó, 1787-ben titoknok, 1800-ban ítélőmester. a) A negyedik Elek 1808-ban gub. titoknok, 1817-ben pedig tanácsos.

Az elágozásnál elmaradt György ága így következik:

György (1651).

(Baróti Kata.)

Zsigmond (+ 1683. Bécs alatt).

(Mihálcz Borbára.)

Samu.

(Ferenczi Borb.)

Farkas és János. fiai vannak. Gábor.
Mihály +. (Zatureczki l.)

A családi hivatalokat, az ítélőmesterséget és főkormányzók hivatalait ez ág is igénybe vette; de nem oly mértékben mint a másik. Ezek hívebbek maradtak a székely föld lakozásához. Mihály, a Samu fia, itt is ítélőmester. Az 1844-ben meghalt, magát túlélte Cserei Miklós 1815-ben lett táblai ülnök, 1819-ben gub. tanácsos, s már 1826-ban nyugalmazák. Ott ült a nagy természetű férfi ősz fejével országgyűléseinken ellenzékies, de mégis elmaradt gondolkodásával, mint irodalom barátja, mindenkitől tiszteltetve.

Egyébiránt a kormánypárt sorait nem igen hagyták el.

a) Tud. gyűjtemény. 1819. VII. 122. l.

42. §. CSERÉNYI CSALÁD.

[Alsó-Balázsfalvi.]

E Balázsfalva a Sajó mentin esik, itt van mai napig e család székhelye.

Czímere királyi koronán ülő medve.

Régi magyaros család: Cserényi Pál 1422-ben már említetik.

Az előttem fekvő leszármazások hiányosok levén, egyiket se közölhetem; többire az 1558-ban élő Gáspártól s nejétől Gerendi Gertrudtól hozzák le.

Ugyan ez időben 1592-ben Mihály magyar könyvet ír és nyomtat: Persia történetét tárgyzót. c)

A Székely Mózses féle szabadság harczban többen vettek részt, mint Cs. Márton és Balázs, László és István. László a Brassónali csatában, 1603-ban elesik; István pedig Bethlen Gáborékkal kifut egyidőre a hazából. d)

43. §. CSISZÁR CSALÁD.

[Borbereki, + 1816.]

Egy család, melyben a fiu és leányág örök viszályban, néha nyilvános csatában élt egymással a joszág felett: míg a nyomást gyakorló fiúágot a fatum ki nem törle az élők sorából

Csiszárok, valóságos joszág csiszárok valának.

Eredetét Báthori Zsigmond fejd. korára lehet felvinni, Csi szár Györgyhez, ki egy vala korának legnépszerűbb emberei közül; azonban a család jóval régiebbnek látszik. d)

Ezen György új szerzemények s adományoztatások után családat egészen kiemelte. 1595-ben Magyar-Igenben és Mihelesden, 1598-ban Zaránd több falvaiban adományoz neki Báthori Zsigmond, mint kegyeltének. De nem soká élvezheté; mert a mint Básta az országon 1602-ben hatalmat vett, kifutott a törökhöz... majd Székely Mózessel visszatér, csatázik... s mikor Székely elbukik, Csiszár a Básta kegyelem ígéretére Erdélyben marad, s Kolozsvárra jő... hol azon vádért, mintha a Genga testvérek Alvinczen történt meggyilkoltatásában részt vett volna, 1604-ben egy domiciani vacsoráltatás után másokkal együtt — felakasztaték. e)

Györgynek két fia volt Miklós és István; kik a családot két ágra osztják. A kisebb megmarad borberekinék; a nagyobb pedig, Mik-

a) L. Mikola Hist. Gen. 56. l.

b) Wolf de Bethlen V. 408. 461. l.

c) Czime: Historia a persiai monarchiabeli fejdelmekről stb. Chierényi Mihálytól. Kolozsv. 1592. 4. r.

d) Wolf Bethlen V. 187.

e) Wolf de Bethlen VI. 8—12. l.

lós, 1609-ben Gáldtön szerezvén, magát gáldtőinek iratá. De e se soká irathatá, mert 1611-ben, mint Bethlen Gáborral tartó pártost a kormánypárt megöleté. Bethlen tronra kerültével jóságai felszabdultak ugyan, de azoknak csak gyermekei vehették hasznát.

Ezen Miklósnak Biksai Borbárattól két fia volt: György és Miklós, kik a század közepén elhaltak, s úgy látszik azon ágot berekeszték.

Az alapító György második fiának Istvánnak, két fia van: Miklós és György s egy leánya Orsolya, Boldogfalvi Miklósné. E Györgynek csak leánya volt: megnyílt tehát a Miklós fiai s a leányág között a perpatvar.

Miklósnak két fia született: István (1662.) s Gergely (1666-ban.): ezek ketten tarták fen a fiúágot, mely már a fejedelmek korában fegyverre kelt vala a jóságot követelő leányág ellen, annyira, hogy közérőnek kelle föllépnie. Eperlekedést minden nemzedék megújítá. Mig 1764-ben a tábla a fiúágnak ítéli, s a perlekedésre csak olajat önt. Azonban jött a nem hívott bíró, a fatumi, Lászlót, ki a pert folytatá, kisdéd Józsefével és Máriájával épen a kérdéses jóságban, Mihelesden, a horavilág kegyetlenül elseperte; s Miklós a László testvére, mint tanuló, egyedül marada fenn a család férfi tagjaiból.

Ezen Miklós 1789-ben megelégette a leányág sujtolását, velők egyenlően megosztozik, csupán az alvinczi és borbereki rész marad fiúágra, úgy hogy a fiúág kihaltával az is a leányágra szálljon. Mikor ezen kibékülés után Miklós, midőn 1816-ban felsőbb beleegyezésért folyamodna, meghal... a fiscus jóságait lefoglalá, s a leányágnak újba kelle perlekedését az új foglaló ellen kezdenie.

Legvilágosabb példája a fiúágok csiszárkodásának, mely magát eltemeté; a leányág előtt pedig gyűlöltté tevő sirját. a)

E Miklósnak csak egy leánya maradt, Csiszár Amália, gr. Nemes Ferenczné, kit néhány év előtt a szépirodalom terén láttunk vala.

44. §. CSOLNOKOSI CSALÁD.

[Csolnokosi.]

Legregényesebb kiváltságú családja Erdélynek: fejedelme vala falujának. Eredetét a következő táblázat mutatja:

Morsinai Erzsébet (1409). b)	
Előbb	Aztán
(Vojk Buthiné.)	(Csolnokosi Járizlóné.)
Hunyadi János.	Dán. Vojk. Péter. János (1446). c)
(A kormányzó.)	

a) Kútfő: Mike S. gyűjteménye Articuli Diaetales stb. C. helü 180—2. I.

b) Archiv. Cam. Anl. Hung. in Elencho Archiv. fisc. Cihin V. miscell fasc. 8. Donat. Sigm. Reg. 1409.

c) Benkő Gen. Trans. I. 567. I.

Ebből láthatólag Hunyadi János anyja másodszor is férjhez ment, Járizlóhoz, mely házasságból Hunyadinak négy mostoha testvére született, kik a Hunyadmegyében fekvő Csolnokos nevű faluban laktak, s kiknek 1448-ban különös kiváltságokat adományozta.

A falúval együtt a falú kenézségét is a családra ruházá, vagy is egy kiváltságot, mely szerint e falú országos adót nem fizetett; a falú népe perét a földesúr látta el, s az nem a megyére, hanem a kir. táblára főlebbeztek; végül a felsőbb rendeletek csak akkor találtak hatályt, ha arra a legidősb Csolnokosi is ráüté pecsétjét. *a)*

Ezen anormal kiváltságosság Hunyadi kora után nemcsak megerősíteték; de a család annak még a múlt században is birtokában látszik lenni, legalább Benkő mint létezőről emlékezik. Mikor ment össze, megmondani nem tudjuk: annyit látunk, hogy Hunyadmegye követői az 1838-ki országgyűlésen a család nevében azt visszaállíttatni kérik. *b)*

A Csolnokosi család, mint jobb családaink egyike, ma is fenn van.

45. §. CZIRJÉK CSALÁD.

[Sepsi-zoltáni.]

Régen nagy birtokú székely család. De Czirjék Simon (1580.) kir. ügyigazgató, Zoltán tanórok-kapujánál egy Mikót megölvén, notáztatott, s ekkor a család igen sokat vesztett.

Közülök Cz. Dénes 1420 körül sepsi szék főkapitánya. Cz. Vitélyos Mátyás király alatt sepsi királybírája. Antal 1480. Háromszék kapitánya. Simon, a Vitélyos fia, 1580 körül kir. ügyigazgató. Ferencz, a Simon fia, sepsi alkirálybírája; ennek fia, Ferencz, 1650 körül a kamarai javak igazgatója. Cz. Tamás (+ 1704.), a Ferencz fia, 1680-ban ezredes. *c)*

Ugy látszik egy más Czirjék család is élt, mely Csík-Szentsimonról íratta magát, s mely Csíkban vitt hasonló szerepet.

Korunkban Czirjék Dénes kincstári tanácsos volt.

Mondák szerint a magyarországi gr. Cziráki család ezek közül szakada ki. Annyi áll, hogy e család neve itt is régen Czirákinak is íratott.

a) Lásd az oklevelet stb. Benkő Gen. Trans. 565—7. Ismét Fejér Gy. Genus incubula et virtus J. Corvini de Hunyad 111. l. Budai Polg. Lex. I. 513. l. Hunyadiak kora gr. Teleki József. I. 46. l.

b) Országgy. jegyzék. 118. l.

c) Kállai Székelyek eredete 239—41. l.

D.

46. §. DACZÓ CSALÁD.

[Sepsi-szentgyörgyi.]

Egyike azon ős székely családoknak, melyek a nemzet férfias jellegét híven megtartották.

Királyi jogot Ferencz, a fent egyedül álló Tamás unokája, vitt jóságaiába 1599-ben. Lehet, hogy czímeres levelet is ugyanekkor vettek. Annyit látunk, hogy János a család egyik legnagyobb embere, Apafi korában, 1670-ben az ide mellékelt pecsétel élt.

E szép birtokú család lakozási helye Sepsi-Szentgyörgy, hol a legősmagyarosabb udvart tartják. S igen lehet sajnálni, hogy az utolsó nemzedék e családnév, tovább terjedhetésére még mind kevés reményt nyújt.

A Daczó család nem igen viselt hivatalt; de ha a hazának harcza volt, mindenütt megjelent. A Barczán elesett János mellett ott állt Pál is, megszabadul s Bethlen Gáborral kifut a hazából. Kifutnak (1603-ban) Belgrádra, s ott az emigratio fejét, Bethlen Gábort, megválasztják fejedelemnek; mit az ottani pasa megerősít. S így egyike lett azon uraknak, kiknek szózata 10 évvel később Bethlen Gábort, hazánk legnagyobb fejedelmét, sereg élén behozá, s tronra ülteté... a) Mindig daczoltak a hon elleneivel.

Az Apafiak viszályteljes korában D. János, a Simén Zsuzsánna férje, tekintélyes szerepet vive. Apafi föléptével mint alkalmas egyéniséget a töröknél követségben látjuk. b) 1674-ben csíki főkapitán. Nem tetszván Apafi ingó politikája, tőle elhajol; miért a főkapitányságot elveszti; s Tökölihez hajolván 1686-ban notázák; c) mi alól azonban 1790-ben fölmentik. d)

D. Zsigó előbb székely huszár tiszt, a forradalom mellett esett el 1849. jul. 31-én Segesvárnál.

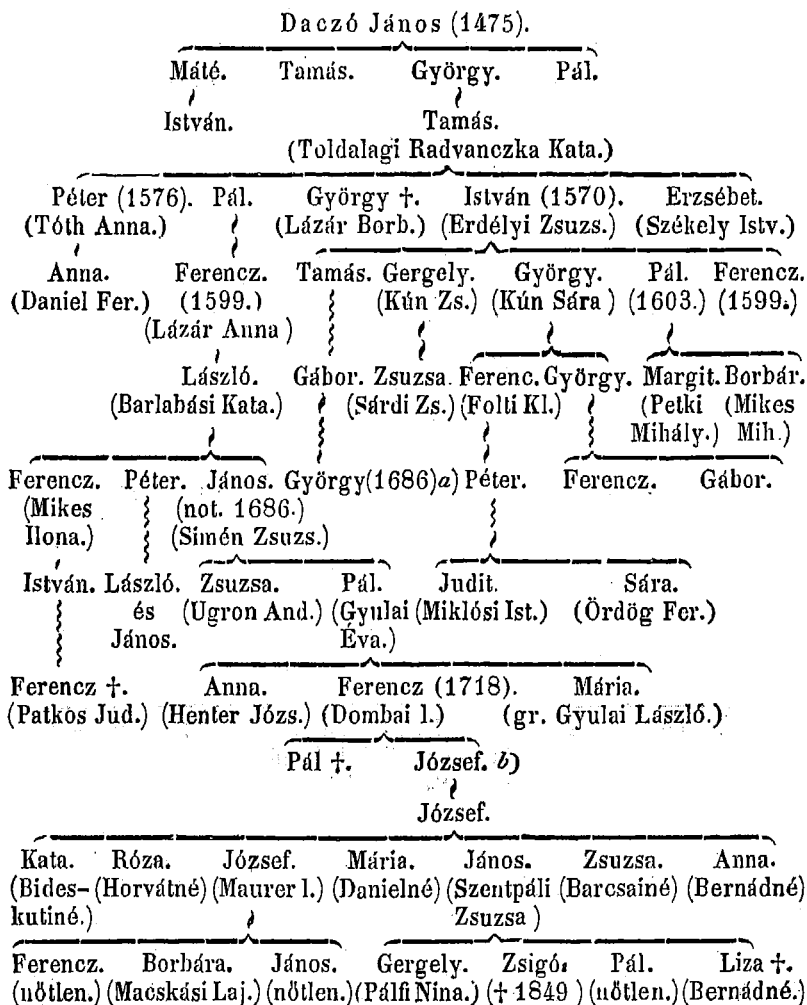
a) Wolf de Bethlen V. 464. l.

b) Joan Bethlen Hist. 389. l.

c) 1686. 12. aug. 7. art. Cserei Hist. 6. 79. 152. 168. 206. l.

d) 1690. 15. sept. 24. art.

A család-szármozás következő:

Lehetlen észre nem venni e táblázat nagy hézagait. Daczó Péter, ki 1506-ban az agyagfalvi gyűlés végzéseit aláírta; D. János, kit Báthori István fejd. 1575-ben a temesvári pasához Békes ellen segélyért sikerrel küld; c) János, ki Székely Mózsessel 1603-ban a Barczán elesik, d) s mások belőle hiányzanak.

a) Cserei Histor. 168. l.

b) Benkő Special Trans. II. §. 34.

c) Budai Fer. Polgári Lexic. I. 529. l.

d) Wolf de Bethlen V. 409. l.

47. §. DANIEL CSALÁD.

[Vargyasi.]

Székely ős család. Hajdan népes, most azonban egyedül a fiatal ház os Daniel Gáboron áll.

Családfájuk következőleg foly:

Zsigmond.

Péter.

(Kornis Anna)

Péter.

(Háromszék főkapit.)

(Mikó Borbára.)

Mihály (1621). Ferencz (elcselt 1603). a)

Ferencz. (Vargyasi ág. János. (Olasztelki ág.)
(udv. főkir. bir. portai követ.) (Ez ágot lásd alább.)
(Béldi Judit.)

István.

(udvarh. főkirálybir.)

(Kemény Zsófi.)

Mihály. Péter. Ferencz. Klára. Judit. István (+ 1774) Kata.
(elesik (Sárosi Ilon.) (ábl. üln.) (cons. Bíró (b. Bánfi (báró lesz.) (P. Horváth
1700 kör.) (Súki Sára.) Samu.) Lászl.) (gr. Pekri Bold.)
(Kún Sofi.) Polixena.)

István. Zsófia. Ferencz + György. Lajos, Zsuzsánna. István. Polix. (író).
(gr. Betl. (+ 1783.) (ábl. üln.) (Horváth László (+ 1798) (+ 1788) (b. Wess I.)
Éva.) (gubernát Borb.) és (Barcsai (udv. főkir. bir.)
(gr. Haller Ján.) Imre + Lászl.) (gr. Bánfi Ágn.)

Sándor. Lajos (tábornok) Elek. István (+ 1772).
(Vitéz Klára.) (Daczó Mária.) (P. Horváth Trézsi.)

Károly. Elek (+ 1848).
(Gyarmati Ágn.) (kir. ábl. elnök.)

Imre. Zsófi. Gábor. Emilia.
(nőtlen.) (gr. Béldi Fer.) (b. Rauber Mária.)

a) Wolf de Bethl. V. 464.

Czímere zöld halmon álló, s nyakán átnyilazott hattyú, kék mezőben.

Már a XIV. század végén látjuk Danielt Balázst, Pétert és Lukácsot, kik ugyanakkor székely birtokukra királyi jogot vesznek; s hihetőleg ők veszik a fennebbi czímet is.

Péternek két fia van: Lukács és Miklós, kiket szentgyörgyi és boznyi gróf, János vajda egy oklevele, mint Péter fiait, nemeseknek ír. Melyiktől jönnek le, nem tudhatni, minthogy szakadatlan családfájuk csak is a XVI. században, Zsigmonddal kezdődik.

Miként a táblázatban oda jegyeztük, többire Udvarhely vagy Háromszék főkapitánai vagy főkirálybírái valának. A Danielek rendesen szép férfiak; azonban a nők csaknem kivétel nélkül szépek valának.

Az elágozás törzse, Mihály, egyike a család legnagyobb embereinek: Bethlen Gábor fejd. tábornoka. Jóságaira új adomány levelet vesz. Ő építhetné a most b. Rauber Nándor ódon épületét, Olaszteleken, mely az olasztoelki Danielek fészkévé lett.

Ezen Mihály két fia: Ferencz és János, két ágra osztá a családot: az első megmaradt Vargyason, a második átköltözött Olasztelekre; ott családagot alapít, mely néha olaszteleki előnévvel jön elő.

A fenn látott vargyasi ág, mely korunkra jött, több nevezetes férfit számlála. — Ilyen vala az első Dan. István, udvarhelyi főkirálybíró, ki, miként Cserei írja, Teleki M. tyranusságát nem állhatván tovább, Béldivel szövetekezék; a) mincké következtében több főurakkal 1679-ben notát kap s rabságra jut, honnan nagy későre 8000 forinttal tudá magát megszabadítani. b) Később mint tábornokot látjuk az 1686-ki hadjáratban.

Ennek lehetett fia a deli ifju Dan. Gábor, ki Csereiként Déva ostrománál azt hívé, hogy nem járja a golyó, a Rákóczi forradalomban és részen sokat merészszeve, elesett. c)

Az első Istvánnak István fia az (szül. 1684. + 1774.), kinek életíratát annyi helytt látjuk közölve. Eszes, mivel ember és író. A Rákóczi forradalomban tűnik fel, mint Pekri Lőrincz segéde, kinek aztán leányát is elvév. A forradalom után a bukott sereggel kilujdosik a hazából... a kegyelmet vivő követtel ő jött vissza, a sereg hazatérhetését kiegyenlíteni. Mint ilyen kegyelmet, hivatalokat, később 1740. maj. 28-án bároságot szerez. A családias indulatoskodás rajta gyakorolt legnagyobb hatalmat.

Az ő leánya volt kora legmiveltebb asszonya, a nyelvész és író b. Daniel Polixena, b. Wesselényi Istvánné.

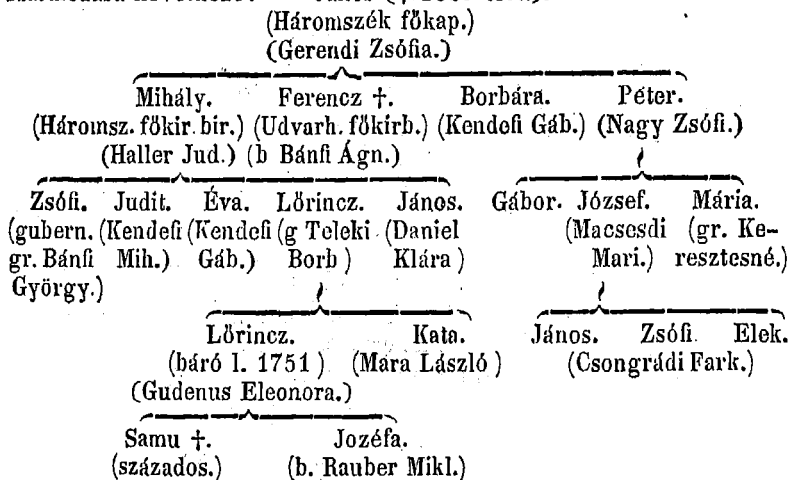
a) Capit. Alb. C. 1. fasc. 1. nro. 4.

b) Notázák 1679. maj. 27. 10. 11. art.

c) Cserei Hist. 367.

Az Istvánok ága azonban a negyedik Istvánban kihalt, s a vargyasi báró Danielek vonalát bevégezte.

Az olaszteleki Danielek ága is báróvá lett vala 1751. febr. 12-kén Lőrinczben, ki vallását is megváltoztatta. De nem messze terjedhettek, mert az első báró fia csakhamar meghalt, s jóságukat az utolsó leánynyal a báró Rauber család örökölte. a) Az olaszteleki ág leszármazása következő: János († 1665 előtt).

48. §. DIÓSZEGI CSALÁD.

[Dézsi, báró.]

E család Dézsről emelkedett ki. Első embere D. Péter, ki a nemz. fejedelmek végső éveiben él. Fia, István, Kövartt vesz magának állomást, s feles. vagyonra teve szert. Ennek volt fia azon Mihály, ki a b. Lázár János által ürességbe jött kir. táblai ülnökséget töltötte be, 1744. oct. 14-én.

Ez báróságért folyamodott, megnyerte, s báróságot 1746. mart. 7-én levék közzé a szebeni országgyűlésen.

Leszármazásuk így következik:

Diószegi Péter (1759).

(Vajda Anna.)

István (1678—700).

(Dobai Klára.)

a) Lásd ide: L. Mikola Histor. Gen. 50. Special. Trans. II. §. 26. Vargyas-nál. — General. Trans. II. 471. l.

A túl említett: Mihály. (báró.)			
István. (Komáromi Kata)	Mihály. (Décsei Klára)	Zsigmond. (Kapi Éva.)	Ferencz. (Korda Juli.)
József †. Krisztina. Antal †. Klára. Samu (1791). Mihály. Ferencz †. Teréz. (2 neje.) (b Kemény (Keczeli (notázt.) (b. Apor Zsuzs.) (Zsombori Sándor.) István.) Ádám)			
		Antal (vak). (Biró Klára.)	
		Árpád. Géjza. Béla.	

Közülök Samut a mult század végén notázták vala; de testvére, Klára, kérésére kegyelmet nyert.

Az egész család jelenleg Antalban és fiaiban él, kik közül G e j-za 1853 végén tére vissza elbujdosásából.

49. §. DOBAI CSALÁD.

[Kis- és Nagy-dobai.]

Ezen család régi neve Székely; fészke Szilágy Kis- és Nagy-Doba nevű két falúja. Lukács emelkedett ki vitézsége által, ki 1415-ben Kis-Dobát kapja Zsigmondtól, s vele együtt czímeres levelét.

Czímere: fekete sas kék mezőben, a sas feje felett félhold és csillag.

Többire Középszoznak-megyei alispánságot, hivatalt viseltek, s legfelebb Dobokáig nyomultak be Erdélybe; mig-nem István, a Török Zsuzsána férje, Hunyadmegyébe házasodott, s ott családöt alapíta. a)

Fénypontja e családnek a mohácsi vész korszaka, melyben az akkor élt négy testvér, Lukács unokái, Szilágyban Zápolyától több rész jóságöt nyertek.

A családfa, mit alkottak, a következő, melyben azonban azon ág, mely Szilágyban maradt, s mely tán e században ki is halt, hiányzik.

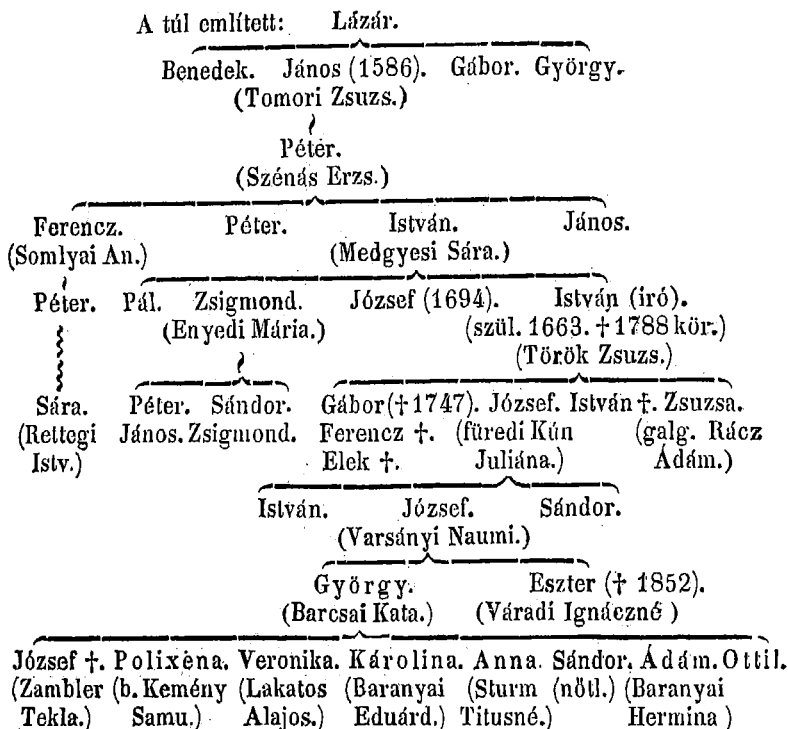
Lukács (1415).

Tamás.

(Egyed Kata.)

Antal (1520). Lázár. Pál. Kristof.
(Kerecseni Borb.) (Jaksí Erzs.)

a) Így tartja a család, azonban egy Dobai Székely Tamás már 1607-ben Déván, Véczenen jóságokat kap: 1607-i 4-ik Lib. Reg. 197. l.

Ezen családból István 1700-ban Hunyadmegyében telepedvén, itt Hunyadmegyét leírta, s azt 1739-ben kiadta. a) Péter, a Ferencz fia, Doboka-megyében, Köblösen lakott. Egykor Mirza khám tatárai meglepték a falút; Dobai Pétert három szép leányával szőlőjében találták: az apa Sárával, ki Retteginé lett, egy diófára huzta meg magát, a más két leányt pedig rabságra vitték. Később az apa kiválthaságukért folyamodott, de már egyik a Mirza khám neje volt, s a más egy tatár vezéré; s tudósíták övéiket, hogy anyák levén, már nem jöhetnek. Dobai Péter végrendeletében meghagyá, hogy e diófákat ki ne vágják; s a fák kiszáradva bár, de ma is fenállanak. b)

50. §. DOBOKAI CSALÁD.

[Dobokai († XVII. sz.), Dobokai.]

A Dobokai családok legrégibbiké az, mely a vajdák alatt virágzott, s melyet szt. István nővére férjétől, Dabukától, származtatnak, kinek egyszersmind Doboka vára építését, s Doboka megye névadását is tulajdonítják. c)

a) Magy. Athenas. 71. 1.

b) E család dobokai ágához l. Hodor Doboka Ism. 64. 1.

c) Tud. gyűjtemény 1828. VI. 96. 1.

E családból való volt Dobokai János, ki 1407—8-ban vala Erdély alvajdája. *a)*

Czímere, e vajda pecsétjéből láthatólag: egy fél kutya volt. E czímer helyébe a bécsi cs. könyvtár egy czímert tulajdoníta, melynek paizsa négy felé van osztva, s négy részében az álló oroszlán és ketlős kereszt egymást váltogatják; míg ezek közepett egy kisebb paizson repülő sas terjeszti ki szárnyait. Minthogy azonban az ily összetett czímerek nálunk csak is az austriai házzal jöttek be: az első egyszerű czímer mellett maradunk.

E család a XVII. századra két ágban jöve le, mindenik ág végén egy-egy Dobokai Mihály áll. Idősd D. Mihály a Dob. Salatiel fia Szilvási Zsuzsától: Bethlen Gábor fejd. alatt hala ki. Az ifj. Mihály D. Imre fia volt Zsombori Katától: ez vitte sirba családat, II. Rákóczi György fejdelem alatt.

A családi javak, minthogy a XIV. és XV. században, a leányokkal oszthatóvá tétettek: a Nádudvari családra mentek; mely magais kihalván (1755-ben), több családokra szálltak át. *b)*

A most is élő, s Kolozsvárrt hivataloskodó Dobokaiak magokat a fennobbi családból származtatják; de előttem ismeretlen alapon.

Elejük Erdély földére a mult század elején jött Kis-Jenőből Szászvárosra, s ott nősülvén, következő családot alapíta:

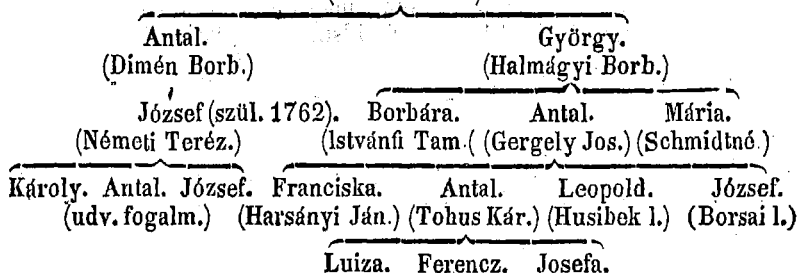
János.

(Alexandrina.)

György (1727).

(sóhivataln. Dézsaknán.)

(Gelesti Borb.)

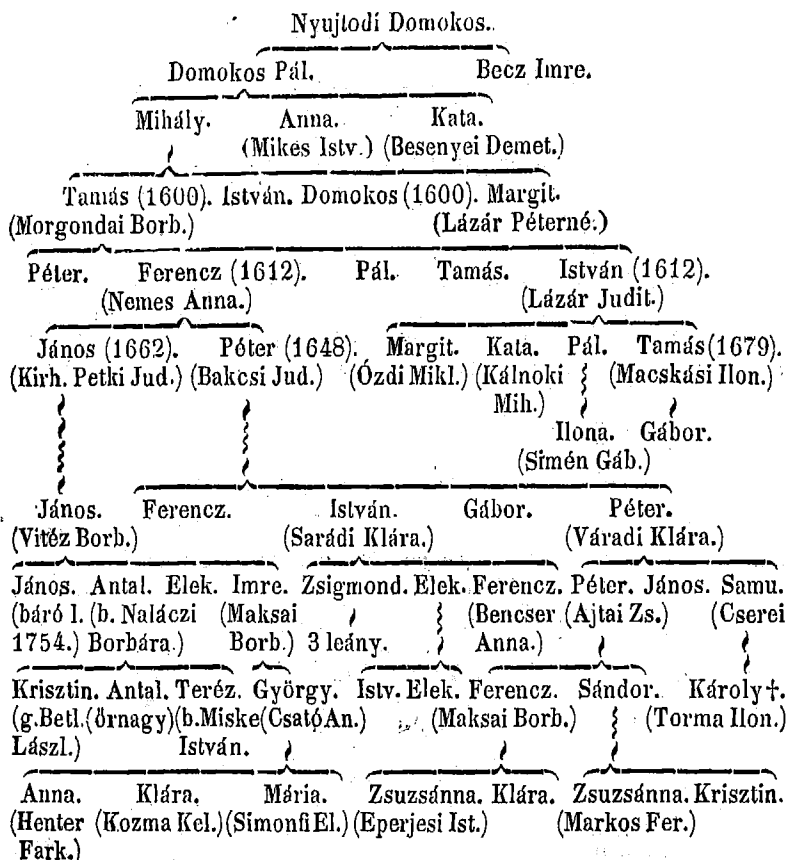
51. §. DOMOKOS CSALÁD.

[Alsó-csernátoni.]

Háromszék egyik hatalmasabb családja. A Becz. családdal egy eredetűnek tartják. Egyelőre Nyujtodról, egykori lakhelyéről, Nyujtodi nevek volt. S az átváltozás és leszármazás következőleg ment véghez:

a) Benkő Gen. Trans. I. 197.1

b) E jóságok okmányait l. Archív. fise. Trans. fasc. 290. lit. F.

Hogy táblázatunk végsarjait napjainkra lehozni nem tudtuk, jó-nak látjuk megjegyezni.

Ezen család történetében, nemzetünk annyi bús notái legbusab-bika, a jóság és fővesztés notája, igen gyakori. S ha a notázások éveit tekintjük, úgy látszik, mindig az ellenzékkel estek nota alá.

Tamást és Domokos testvéreket, kik közül egyik királybíró vala Kézdiven, Bástá 1600-ban Márkussalva és Matisfalva közt meg-öleté; mikép ez a csernátoni templombani sírkövük bizonyítja. a)

A leöletett Tamás két fiát 1612-ben Ferenczet és Istvánt Báth. Gábor notáztatja; de Bethlen Gábor fölmenti. Az elsőnek Cser-nátonban 1619-ben 5, az utolsóinak 12 jobbágyot említ a lustra.

Ferencz fiát, Jánost, 1662-ben notázzák, de fölmentik.

Az említett István fia, Tamás, (1679.) egyike kora legtevéke-nyebb embereinek. I. Rákóczi György fejd. Lázár István halálával öt

a) Petr. Bod Tymbaulid. 71.

Csik holtigi főkirálybirájának nevezése, minthogy, ugymond, hadban és békében sok szolgálatot tett. E kinevezést II. Rákóczi Gy. is megerősíté 1649-ben. a) Végül Béldivel tart, miért 1679-ben notázák. b)

52. §. DONÁTH CSALÁD.

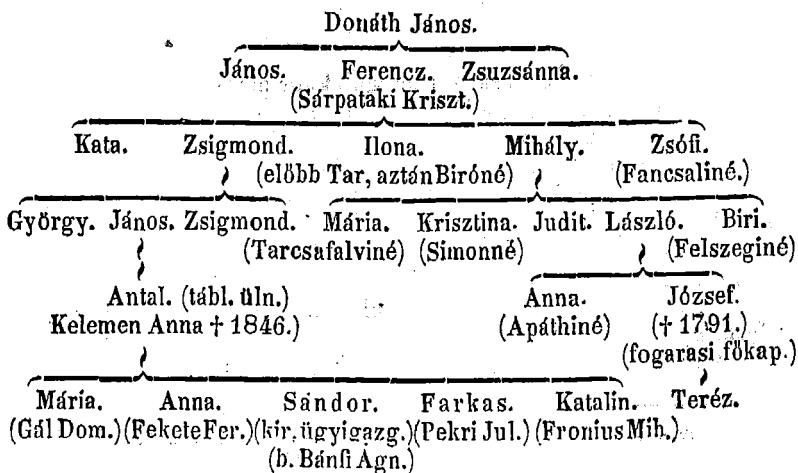
[Nagyajtai, és Pálosi.]

A nagyajtai Donáthok Háromszékről származtak Nagy-Ajtára, 1600 körül, s úgy vevék fel ez előnevet. Ekkor már rangos emberek, mert Bethlen Farkas Székely Mózes 1603-i szerencsétlen barczai csatája után, az elfogott főemberek között D. Jánost is említi. c) D. István 1635-ben, mint nemes lustrál Nagy-Ajtáról.

Azon században Donáth György előbb Zernyestnél Tököli ellen harczol; később Tökölihez áll, s miután e főnök elbukott, visszajött hazájába. Majd a Rákóczi forradalomban is részt vett, s megint kegyelemmel honába tér. d) Donáth Pál a Rákóczi forradalomban hasonló szerepet vitt: de ő nem vala oly szerencsés, mert végül befojták, s Brassóban raboskodtaták. e)

Ha jól tudom, e család a közelebb élt Donáth György lovas őrnagy és kir. hivatalos fiában, Lajosban, 1848-ban kihalt.

A pálosi Donáthok a székely föld melletti Pálosról veszik eredetüket. Családszármazásuk következőleg jött le korunkra:

a) Gr. Lázár család levélfára.

b) Cserei Histor. 97. 106. l.

c) Wolf de Bethlen V. 411. l.

d) Cserei Histor. 205. 215. 229. 435. l.

e) Cserei Histor. 387. l.

Többen viseltek közülök nagy hivatalokat, mint József, ki 1783-ban udvari tanácsos, 1791-ben fogarasi főkapitán lesz; kit azonban még azon évben megölnék. Antal kir. táblai ülnök; fia Sándor 1837-ben ítélőmesternek választatott; később királyi ügyigazgató és kincstári tanácsos; jelenleg kolozsv. tart. törvényszék elnöke. Testvére, Farkas, küküllőmegyei alispán vala.

53. §. DÓZSA CSALÁD.

[Makfalvi.]

Egy családra jöttünk, melynél ki kell jelentenem, hogyha minden család levéltárát így ismerém mint emezét: igen örvendtettem volna.

Régi székely család, melynek nevét a halálra koronázott Dózsa György oly halhatatlanná tette: már a vajdák korában hatalmas férfiakat állíta elő. Tamás (1231—41.), kit atyjáról Farkas Tamásnak is szoktak írni, Erdély vajdája.

Azon időben Háromszék, s a belőle kiszakasztott Fejérmegye volt lakfészkök. Itt látjuk táblázatunk első Tamását, mint apját azon Dózsa Györgynek és Gergelynek (1514.), kik közül György mint belgrádi várkapitány harcziasága által akkora tekintélyre s népszerűsége vergődött, hogy midőn 1514-ben X. Arszlán Pápa kérésére a rákosi országgyűlés a népet kereszthaddá állította volna: D. Györgyöt nevezék annak vezéréül... Mint kiáltá a nép királynak... mint veré meg őt Zápolya... mint koronázták halálra tüzes vaskoronával: azt másutt fogjuk elmondani.

A fenn megbukott család más ága ekkor magyarhoni birtokaiban lakott. Sközülök Tamás, a XVII. század elején, szendrői várkapitán; testvére pedig András, mint ezt egy 1665-beli hiteles esketés mutatja, Makfalván lakott. Ez esketés szerint, D. Andrástól Balog János Marosszék főkapitánya foglalásokat tett vala: Tamás hajduival bejött, s azt visszaadátá. a)

Említett András, később Marosszék főkirálybírája, a Bethlen Gábor magyarhoni hadjáratában részt vett. b)

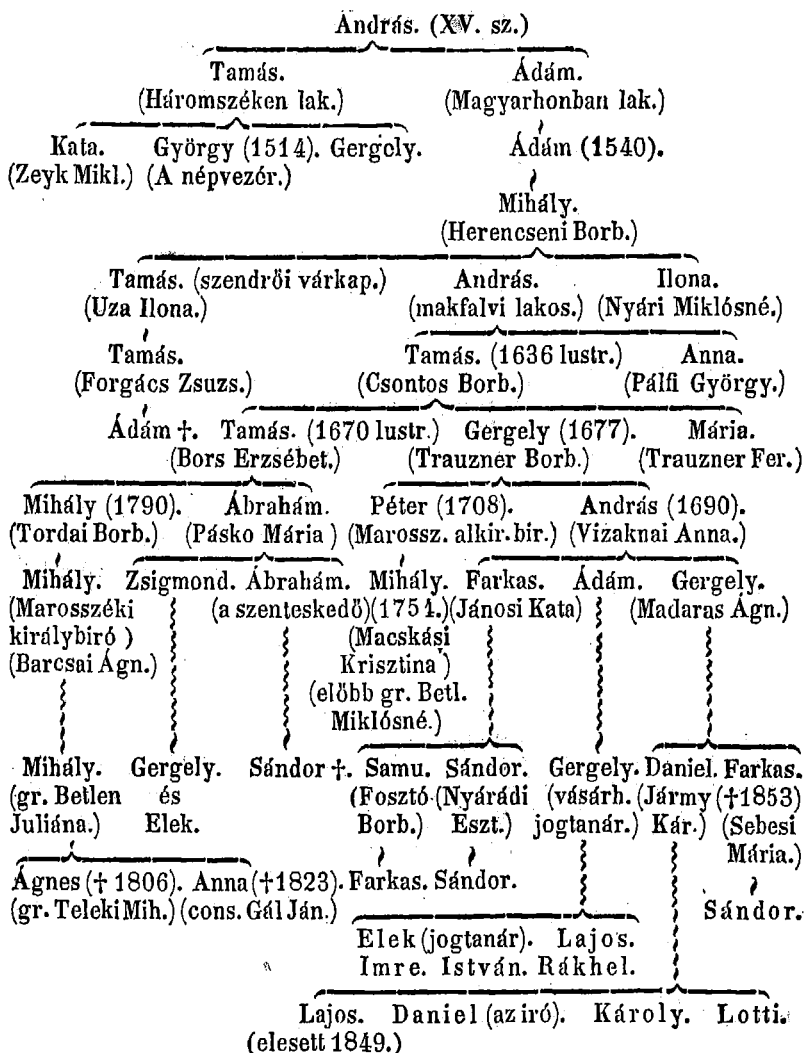
Az erre következők, többire mint marosszéki századosok lustrálnak. c)

A család leszármazási táblázata a következő:

a) E Tamás magyarhoni lakhelye Űza-Panit vala; Háromszéken javait eladván, Panitot vette, s Űza-panitinak iratá magát. Az említett esketés 2-ik vallója szerint D. Tamás Balogot szembe fogta a foglalásért; az azt felcél: törvény uram, és igazság. D. Tamás fegyverére ütye szolt: törvény ez a fegyver az oldalamon. S a 4-ik valló szerint, ha ki nem cserzi vala öcsce jóságát, Balogh fejét elüttette volna.

b) L. Marosszék jegyzőkönyv. s leleszi kápt.

c) L. Lustralis könyv. 1677.

A fejedelmi kor végén a család két tekintélyes férfia a pártok so-
raiban egymással szemben állt.

András, a Vizaknai Anna férje, Tökölihez szít. A barcasági
csata előtt (1690.), nyolczvanon erős hitet tettek le, hogy minnyájan
egyenesen Teleki Mihályra rohannak. Az eskü oly kemény vala, hogy
a „Dózsa hitre mondom“ sokáig forgott a székelység ajkán. Teleki
a népvélemény szerint így esett el Szántó keze által. Tököli megbuk-
ván, D. András fogságra esett, ott ült Szebenben, mignem a közke-
gyelem neki is visszaadta szabadságát.

Mig András így működik egyfelől, a vele egykorú D. Mihály Makfalván van, s egy akkori esketés szerint, Telekiért gyászt ölt magára. A fennebbi csatában győztes Tököli emberei gyászát meghalván, reá jönnek, megfogják, s fogságra viték. a) Ez lehetett később, ki 1701. febr. 16-án a gyulafejevári országgyűlésen több primorokkal, a székelyek adóztatása ellen ovást ada be.

A velek egykorú D. Péter a Rákóczi forradalom alatt ellenzékot alapít a marosvásárhelyi gyűlés utáni szebeni uralom ellen, miért alig mult, hogy be nem fogák. b) Később mint Marosszék alkirálybírája egy boszorkány megköveztetésére szálla ki hivatalosan Egerszegre. Az asszony már vesztőhelyen állt, midőn egy pap oda megy, megtéríti, s mondja Dózsának, hogy mint igazhitre törtet bocsássa szabadon. Nem levé, az ítéletet végrehajtata.

Fia Mihály, mint alkirálybíró, a m. vásárhelyi ref. tanoda építésénél sok tevékenységet tanúsíta.

A mult században a második D. Ábrahám, nevével egyéniségét egészen azonosítá. Szent életet élt. Az utczákon zoltárokat énekelve járt. Egy jégmenésnél a kicsiny hitű nép előtt a jegekre vetette magát, s szent énekek dallásával nyugodtan evezett a szomszéd határig. Fiát, Sándort, ki későn született, mint kis gyereket, felvivé a falu melletti vár útjára, máglyát raka, s fel akará, mint Ábrahám, áldozni; mig a székelyek, mint mentő angyalok, megszabadíták. Honnan ez áldozatra szánt, miután felnőtt is, nehéz füst látására gyakran össze-rogyott.

Az elől álló ág végén két leány áll, kik ketten két írónak levének anyjává. Telekiné paszmosi Teleki Ferencznek, kit mint költőt ismerünk; Gálné pedig történelmi írónk, Gál László, főkorm. tanácsosnak, vala anyja; az utolsó egyszersmind színészetünk egyik fő pártfogónéja. c)

A most élők közül Dózsa Eleknek, 1848-ig vásárhelyi jogtanárnak, alapos törvénytudomány- s publicistai belátásban, csak a néhai Szász Károlyban bírók párját. Dózsa Danielt, mint publicistát és költőt, legszebb tollú íróink sorába méltán számíthatjuk.

A kibédi Dózsa család, mely ezen előnévvel a fejedelmi kor óta gyakran előfordul; nem vala egy emezzel. Ennek utolsója Ádám, ki a makfalvi nemzeti iskola alapítványához 300 forinttal járult, korrunkban hala el; s családat bevégezte.

E család későbbre alakult. A h. szentmártoni Biró, Sándor, Sz. iváni, Simén, Túri stb. családokkal sgorosodva jött vala le napjainkra.

a) Ez esketés, mely latinúl van írva, s 1691. apr. 30-áról kél, hosszasan leírja, hogy tevék fel egy lóra, s hogy adák kantár szarát egy kurucz kezébe, hogy vezesse.

b) Cserei Hist. 414. I.

c) Játékszini koszorú 94. I.

54. §. DUJARDIN CSALÁD.

[Nagyszekeresi, báró.]

Egy oklevélben magokat 1718-ban Desjardens-nek írják alá. Franciaia eredetűek.

Első ismert egyéniség közülök D. Ferencz ezredes, kit Magyarország 1715-ben honfűsítanak. Ennek fia, Ferencz, mint ezredes Erdélybe jő, s itt özv. Bethlen Mihálynét, Vay Erzsébetet 1700 után valamivel elveszi, s a következő családot alapítja:

Ferencz. (1715. honfűsített.)

József (1778). Ferencz (ezredes).
(tábornok.) (Vay Erzsébet, előbb gr Betlen Mihályné.)

Betl. István. Betl. Borbára. Betl. Ilona. Dujard. Ferencz.
(Szilvási Borb.) (Dujardin Fer.) (Betlen Ilona)

József († 1771). Mária. Anna.
(Jábroczki Kata) (Torina Dani.) (Gáborfi Istv.)

István †. Borbára.
(katona.) (gr. Mikes István.)

A harmadik D. Ferencz mostoha testvéréveli házasságából, mely azonban elválás útján már 1728 előtt megszakadt, egy fia születik, József, ki a rajongás, indulatoskodás, bosszuvágy és vérszomj egyetlen példányaként áll Erdély földén. Nőjének, ki később elhagyá s apáca lett, egy pár czikk dinyeért fogait huzatá ki... jobbágysai számára börtönt, poroszlót, kereket, bakót állítat... Mignem a kormány 1766-ban befogatá, s midőn már a halottakért halál várna fejére, övéi által kapott méreg gyanujával halt el, 1771. mart. 30-án, vásárhelyi várfogságban. a)

Vad vére átment családjára, s a „dujardin vér“ rémes hang e hazában. Fia katona levén, kieszközlék, hogy ne nősüljön, s ez elvadított vért magával sirba vigye.

a) L. életét Hétilap 1854. 15. sz.

E.

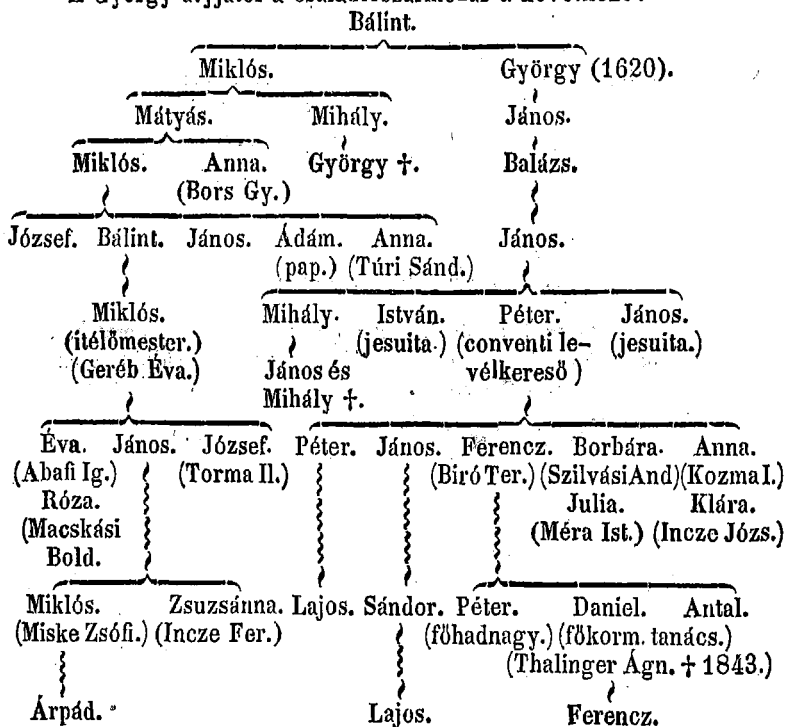
55. § ENDES CSALÁD.

[Csik-szentsimoni.]

E család a primipil rendből György által lépett kiváltságosabb osztályba, ki, mint a csiki gyalogság vezetője, Bethlen Gábor fejdelemtől 1620. dec. 15-én csik-szentsimoni jóságára adomány levelet vesz.

Czímerül zöld mezejű katonai paizst kap, melyben egy egészen vörös jelmezű férfi áll, sárga czipővel, sisakosan, jobbjában kék szín gyalog-zászlót tartva. a)

E György atyjától a családlezármozás a következő:

a) Archiv. Capit. Alb. Cist. Kolos fasc. 5. nro. 47.

Egy más Endes család is van, mely Csík-szentmártonból iratja magát.

Ez is csíki székely család. Czímeres levelet Mihály, György és Péter vett 1717 oct. 11. napján VI. Károlytól, mint primipil.

Czímerök veres mezejében, zöld halmon egy férfi áll kék öltözetben, egyik kezében papírt vagy levelet, a másban három búzakalászt tart.

Ugy látszik eredetileg egy család a kettő.

56. §. EPERJESI CSALÁD.

[Szászvárosi.]

Többféle Eperjesi van hanzánkban, kiknek egy része Szászváros, más része Maros-Vásárhely környékében él.

A szászvárosiak az utolsó időben többire katonák. Így látjuk Ep. József őrnagyot, mint kir. hivatalt az országgyűléseken. a)

E család egyik ága következőleg jött le korunkra:

Mihály.

(Nemes Zsuzsa.)

János.

Elek.

(Dózsa Borb. + 1761.) (Puj Erzsébet.)

László.

Mihály.

György (százados).

Julia.

(alezredes.) (Paar Juliána)

(b. Kemény Sánd.)

Juliána.

Károlina.

György.

László.

(szül. 1805.)

(szül. 1806.)

(szül. 1812.)

(szül. 1816.)

57. §. ESZTERHÁZI CSALÁD.

[Galantai, gróf.]

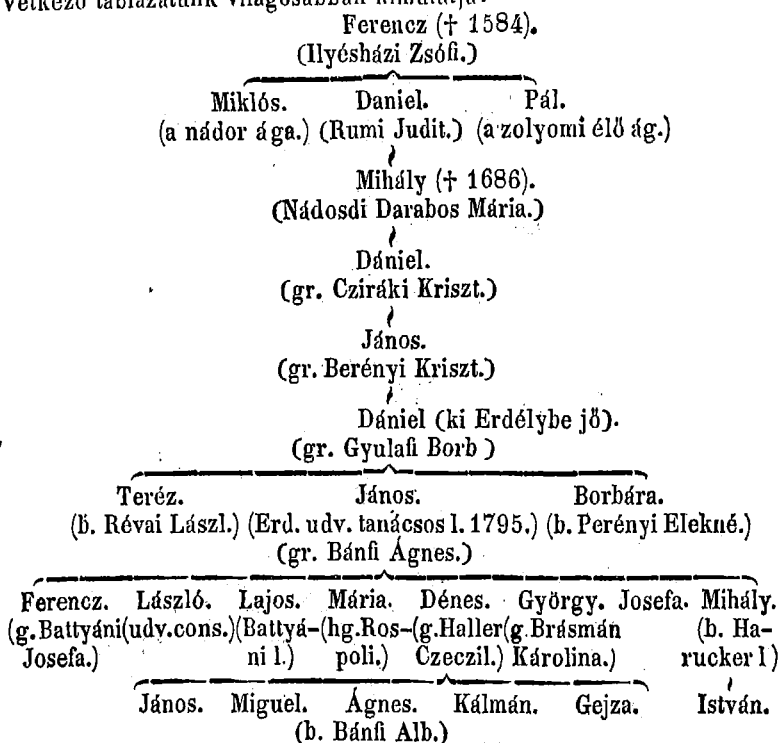
E család, mely Magyarországon akkora szerepet vitt, melyből Eszterházi Pál a *pragmatica sanctio* átviteleért hercegi címet kap: csak a mult század közepén jöve Erdély földére Eszt. Danielben, ki itt az utolsó gr. Gyulafi leányt, Borbárát, vevé el.

Grófi diplomájuk, mint tudva van, egész komolysággal épen Noéig, s így Ádámgig viszi fel a családfát... Azonban nekünk elég lesz, ha azon ágot, mely hozzánk szakadt, végig tekintjük.

Ez ág törzse, nádor Eszterházi Miklós apja, Ferencz, kinek három fia volt, s mind hármon családot hoztak le korunkra. A nádor törzsök atyja lett a mostani hercegeknek, a más testvér a magyarországi grófi águnk; míg a harmadik testvér, Daniel, végsarját Erdély földén látjuk.

a) 1790-i Országgy. jegyzék. 13. l.

A közös törzsből elágazást, s az erdélyi ág leszármozását következő táblázatunk világosabban kimutatja:

E család Erdélyben nem igen viselt hivatalt, a közdolgokban nem vett annyi részt, mennyit vehetett volna. Eszt. János, a Daniel fia, tűnik fel mint hivatalnok, ki 1824-ben mint az erdélyi udv. s belső titk. tanácsos: hosszas szolgálatiért a szt. István commendatori keresztjével nyugalmaztatott.

A most élők közül, Mihály (szül. 1783.) a forradalomban honvédelmi bizottmányi tag. Fia István honvéd vala. Dénes fiai közül Kálmánnak 1849-ben Szeben első ostrománál egyik karját ágyugolyó vitte el.

F.

58. §. FEKETE CSALÁD.

[Fricsi.]

E neven több családat ismerünk. Közéletünkbe azonban a fricsi Feketék folytak legnagyobbban be.

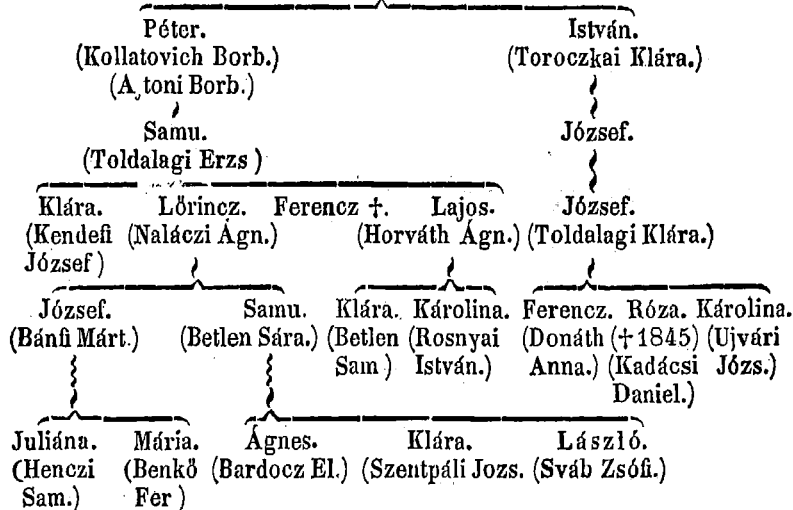
E család, mint állítják, Zápolya alatt származott be Lengyelhonból. A család mjt alkottak, következő:

Lőrincz (1626—53.)

(Tordai Erzsébet.)

Péter. (Ez nyerte Lupsát 1664.)

(Szentpáli Zsuzs.)

F. Ferencz egyike vala korunk legeszesebb embereinek. Az 1790—4. körüli országgyűléseken mint kir. hivatalos jelentékeny szerepet vitt. Többek között 1790-ben kiküldék a magyarhoni országgyűlésre egyik követül, hogy az uniót munkálja; s midőn haza jött, gr. Gyulai Sámuel bevádla, hogy ott épen ellene munkált. Fekete maga menthetésére időt kért, mert — ugymond — ha ez igaz, méltán ha-

zarontónak nevezetethetik, s méltán bűnhődhetik. a) Az ügy kiegyenlítődt.

A kolozsvári nemz. színház felállításában minden öregsege daczára élénk szerepet vitt. E század első évciben a színészet egyik legnagyobb pártfogója volt.

59. §. FILSTIK CSALÁD.

[Kolozsvári.]

E kolozsvári s hajdan szász család, Bethlen Gábor alatt szolgálatokat hoz a hazának, kiemelkedett, megvagyonosodott.

Ezen család alapítója F. Péter (+ 1630 előtt), kinek, mint a nagybányai pénzverde főfelügyelőjének, Bethlen G. Offenbányával együtt, négy falut írá át 2000 forintban. Ez adományozást Brandenburgi Katalin 1630-ban megerősíté.

A rövid éltű család még azon században kihalt, utolsó leányát, Katát, b. Bánfi Zsigmond vevé el, s így a család szép vagyona ide jöve át.

Azon Filstich János, ki mint az udvari főhaditanács segéde 1808-ban hala el, s kit mint eredeti jellemet följegyzett a Provincial Blätter: Brassóban született, s más ághoz tartozott. b)

60. §. FÖLDVÁRI CSALÁD.

[Tancsi.]

Czímere ez ős magyar családnak egy kék mezeű paizs, melynek közepén törzs emelkedik, mihez egyfelől medve, másfelől oroszlán támoszkodik két első lábával, hátsó lábukon állván.

Ezen család, melynek egyik ága, 1755. febr. 15-én, Föld. Ferenzben gróffá lett; de már kihalt, — következő leszármozást mutat:

Miklós (1490).

Bálint (ítélőmester 1558).

János.

(Olnoki Herczeg Anna.)

(Sz.fülp. Bikli Erzs.)

Gáspár.
(Gyerőfi Klára.)

György.
(Bogáti Erzs.)

János †.

István (1573).
(Pekri Anna.)

György (1590—1613). János †.
(Almádi Borb.)

a) 1790-i országgy. jegyzők. 108. l.

b) Provincialbl. IV. 79. l.

Farkas szigora ellen 1792-ben jobbágysai az országgyűlésen panaszt emelnek. *a)*

Fia, Farkas, 1844-ben ítélőmester, 1842-ben főkormány-széki tanácsos, most magán életet folytat. A több élők közül Ferencz hazánk legszebb barna férfai egyike, a forradalom előtt Küküllőme-gye főbírája volt

61. §. FORRÓ CSALÁD.

[Háportoni. [†. XVII. sz.] Angyalosi.]

Kétféle Forrót kívánunk megemlíteni. Egyik a háportoni, kik közül Forró Jánost, Fejérmegye főispánját, Báth. Zsigmond mint ellenzéki főnököt, 1594-ben verpadra állítatá: s csak egyet kért, jobb bárdot, de azt se nyéré meg. *b)*

E család Verbucstól jő, ki 1270 körül élt. Közülök Simon Zsigmond király alatt a törökök ellen erdélyi hadvezér. *c)* A nemzeti fejdelmek alatt kihalt.

A most élő Forró család Háromszék jobb családai egyike. Ré-gibb időkben csapatvezérek. Később is hivatalnokok. A XVII. század elején elszaporodtak vala, s így jóságuk is megoszlott.

Forró Elek, előbb székely huszár tiszt, később forradalmár: e családhoz tartozik.

62. §. FRÁTER CSALÁD.

[Ér-keserői.]

E család eredetét Martinuzzi György családjából származtatja, kit Fráter Györgynek is neveztek. *d)* De ezen összeköttetés nagyon kétes. *e)*

Első, ki Erdély földén feltűnik: Fráter István, ki egyelőre Báth. Gábor titoknoka, később 1612—29-ben erdélyi ítélőmester. E kapta többek közt nejével, ér-keserői Horváth Ilonával, Érkeserűt, s úgy vették fel ezen előnevet.

Istvánnak két fia volt: István és Pál, mely utolsót káromko-dásért egyelőre elítélték, 1636-ban pedig fölmenték. *f)* Ezek hárman szép jóságokat szerezének.

a) Országgy. jegyzők. 189. l.

b) Wolf de Bethlen III. 463. 472.

c) Szegedi Synopsis 324. l Wolf de Bethlen III. 465. l.

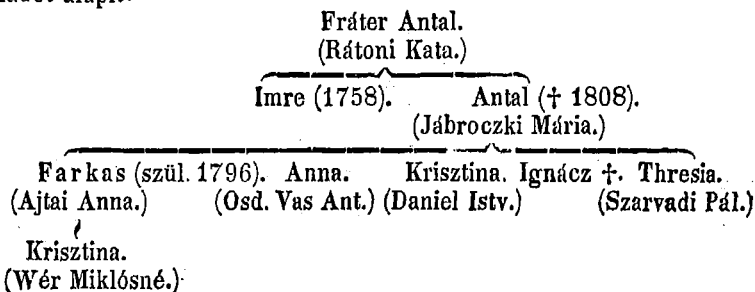
d) L. Martinuzzi életirataiban. Tüd. gyűjt 1820. XI. 87. l.

e) Katona Martinuzzinak három testvérét említi: Miklóst, ki hadi ember, Mátyást, és Jakabot. Két első csendesén hal el; az utolsót 1521-ben Belgrád ostrománál lövik át. Katona Hist. Critic. Tom. XXI. 539. l. Tehát Bartók — kitől származtatják — kétséges.

f) 1636. nov. 6. art. 13.

A mult század elején élt Fr. Zsigmond Budai Krisztinával alapítja a mostani családot két ágban: László Gázsi Annával Magyarországra telepedett, s tőle jönnek le a Magyarországon most is élő Fráterek.

Zsigmond másik fia, Antal, Erdélyben marad, s következő családot alapít:

E táblázatból láthatólag, az erdélyi ág fiakban, Farkas személyében, ki fog halni.

63. §. FRONIUS CSALÁD.

E család nevét Fronius Mátyás emelte ki, mint Brassó városa királybírája, és a szász nemzet törvényeinek codificatora. a)

Ő volt, ki a nemzet alkotmánya szentesítését Báthori István fejd. és lengyel királynál keresztül vitte. Egyszersmind családjára 1583 mart. 13-áról nemességet nyert.

Hogyan jött le a család, előttem ismeretlen. A szász nemzet 1784-i említett összeírás által mint brassai királybírák, mint orvosok és katonák említetnek e család tagjai.

Korunkra mint elmagyarosodott család jön le. Az élők közül Mihály tartományi biztos volt. Imre, mint földbirtokos ismeretes. Az utolsó egyetlen leányát, Máriát, szép birtokával a hasonlóan szép birtokú Tolnai Gábor vette el.

64. §. FÜLÖP CSALÁD.

[Vadadi, iklandi.]

Régen e család neve Vadadi; később vadadi Fülöp; most iklandi Fülöp nevet vettek fel.

Mint székely családnak, 1574-ben vett czímeres levelet Literati Fülöp György. b) A családfa, a mit alkota, a mult század elejéig előt-

a) Benkő Gen. Trans. I. §. 154.

b) Sajnáljuk, hogy kitől annyi mást illető adatot vettünk, saját családjára éppen semmivel se kívánt segíteni.

tünk fekszik; de a mostan élők összefüggése hiányzik, kik is így következnek:

Zsigmond (1740).
(Déák Éva)

József. (ügyvéd, † 1820 t.)
(Münker Jul.)

Julia.	József.	Ágnes.
(Csipkés Bold.)	(közügyek al-igazgatója.)	(Sófalvi Józs.)
	(Dézsi Kata.)	

Róza. Sándor. Kata. Albert. Kálmán. Eliz. Emil. Laura. Károline.
(Sikó Mikl.) (Nagy Sam.)

Tehetségdús törvénytudó család. A hajdoni Literati nevet, melylyel az őskor tudósainkat szokta vala czímezni, méltán hordhatak.

A most élők közül József, a királyi táblánál közügyek aligazgatója volt, tanácsosi ranggal. Egyike azon lángelméknek, kik költőnek, írónak voltak születve, s a parnassus helyett a perlekedés kopár mezejére sodortattak.

65. §. FÜZI CSALÁD.

[Bessenyei +. Karácsonfalvi.]

A nemzeti fejedelmek alatt Füzieket látunk, kik néha bessenyei, máskor csapói előnévvel jönnek elő. Ilyen vala Füzi Borbára, a felkonczolt Gyulai Pál neje, ki másodszor Jósika Istvánné, harmadszor Sarmasági Zsigmongné lett. Ilyen Füzi János, kinek 1630-ban Baládi Magdolnától: Erzsébet, István, Margit és Anna nevű gyermekeit látjuk.

A hagyomány szerint, ez időben három fítestvér notába jött, s hárman három felé szakadtak. Egyik ment Magyarhonba Sáros-megyébe, hol most is élnek. A más ment Háromszékre, s ez elpusztult. A harmadik Udvarhelyszékre, s ennek lennének maradéki a homorod-karácsonfalvi Füziek. Ezek közül Füzi János († 1837.) és Ferencz testvéreket még ismertük: az első kolozsvári unitar. pap és tanár, az utolsó abrudbányai pap. Mindkettő szép férfi és jó szónok. Több beszédeiket birjuk nyomtatásban. Ferencz Abrudbányán, Sándor (verespataki pap), Ferencz és Mihály (bányatiszt) fiaival, 1849. maj. 10-én a népdühének lett áldozata; valamint Ágnes leánya és veje főbíró Nagy Károly is néhány nap mulva. Három fia maradt még életben: Samu, Abrudbánya volt főjegyzője s orsz. gyűlési követe; Dénes erdőszeti hivatalnok, és József.

G.

66. §. GÁL CSALÁD.

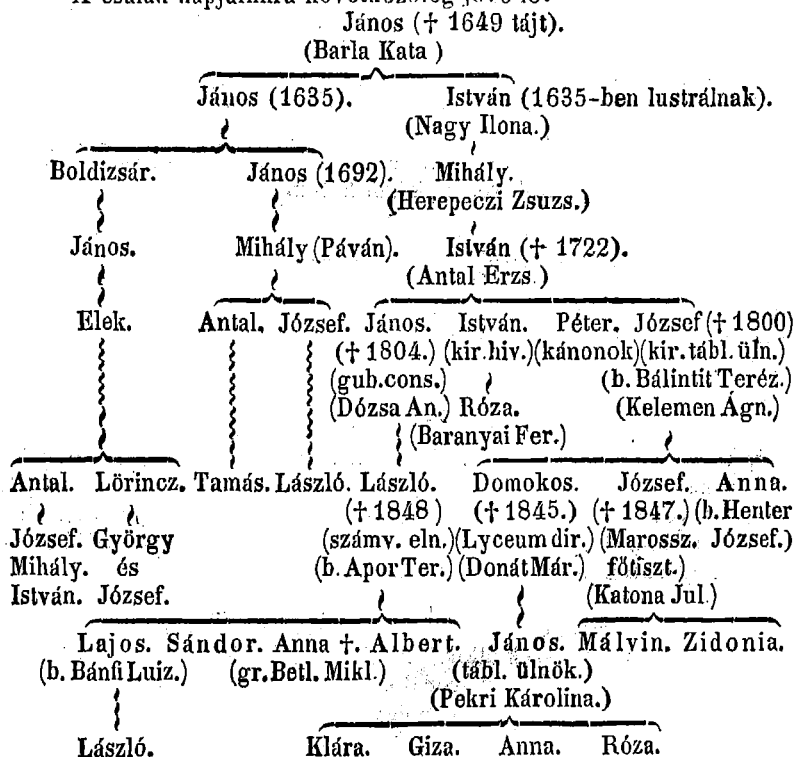
[Hilibi, Dálnoki, Kénosi, Kövendi, Szentiváni.]

Mintegy 15 féle Gált ismerünk a hazában. Ezek legkiemelkedettebbje a hilibi, mely a hazai történelem és törvénytudomány mezején, mint bíró és író hitelt és nevet vívott ki magának.

A hilibi Gálok fészke a Háromszéken fekvő Hilib, Nyujtod és Páva; míg más része Marosvásárhely vidékét s Kolozsvárt vevé lakásul.

Mint eszes emberek, a kormánynak szolgálatában s kegyében álltak.

A család napjainkra következőleg jöve le:

Mint székely család, Bocskaitól vesz czímeres levelet 1606. mart. 26-án. E czímeres levélnél alig ismerünk szebbet e hazában; a nemességet kapó Gál Jánosnak, orbai szék pixidari hadnagyának, „mint a haza szabadsága bajnokának“ adatik kiváltsága.

A czímer mezeje égszínkék, rajta egy emberalak áll egész vörösen; jobb kezében kard, balban levágott török fő.

E családfa elől álló vonalai Háromszéken maradtak, gazdáskodtak. A más vonalak a kir. táblánál s főkormányszéknél alkalmaztaták magukat.

Mint híres törvénytudó, János tünt legelőbb fel, ki pályáját főkormányzéki tanácsossáig vitte; s 1804. nov. 26-án, 70 éves korában hala el.

Fia László, ki a hazai történelem és jogirodalom terén mint író annyit munkált, mint a ki többek között az erdélyi dieták végzéseinek három kötetét kiadá: 1837-ben főkormányi tanácsos, 1838. febr. 16-án a szebeni országgyűlésen számvevő-hivatal elnöke lett. Mint hanyatlót 1846. mart 15-én nyugalmazák egész fizetéssel. Meghalt 1848. jul. 9-én, 71 éves korában.

A fenemlített János testvére, József, mint táblai ülnök emeli fel családat. Első nejétől fia, Domokos, főkormányi tanácsosi czímmel a kolozsvári lyceum utolsó világi igazgatója volt. Meghalt 1845-ben. Második nejétől fia, József, 1836-tól Marosszék főtitkárja, egyike vala a kormány legerélyesebb hivatalnokainak. Meghalt 1847. sept. 8-án.

A most élők közül János 1848-ig kir. táblai ülnök; 1848-ban képviselő; 50-ben bizalmi férfi Bécsben: a törvény tudományban családnak méltó tagja; mint publicistát hírlapirodalmunkban többire gyakorlati kérdések fejtegetése körül láttuk.

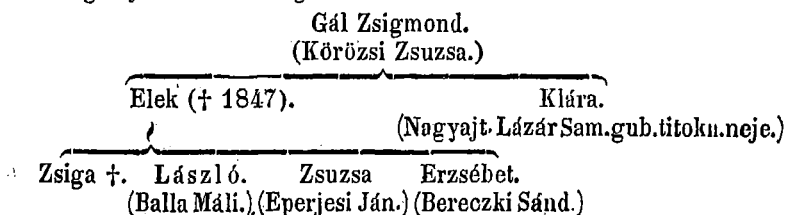
A több Gálok közül ismeretesebbek:

A dálnoki Gálok 1644. jan. 23-án vesznek czímeres levelet. Vevék György és Miklós testvérek, kik két ágozatot alkotának. Egy része Háromszéken honn lakik; más része a megyékre szállt, megyei birtokot szerzett.

Kénosi Gálok, kik korunkban a Gál nevet a Kénosival válták fel, Udvarhelyszék csalá dai közé tartoznak. Közülök Ferencz, a Péter fia (1638—48.), mint hatalmas ügyvéd, Pécsi Simon leányát, Zsuzsát vevé vala el. Családat ez által még inkább kiemelte... Korunkban e család egyedül a magát vadász-fegyverével véletlenül megölt K. István Sikó Annatóli fiában él.

A kövendi Gál családból Zsigmond, a mostan élő József atyja, Aranyosszék alkirálybírája volt. Közülök van Gál Miklós, ki fiatal korában nevét az irodalomba hozta vala. Ide tartozott Gál Miklós, ki korunkban Küküllőmegye egyik alispána volt.

A szentiváni Gálok Marosszék tehetős családai közé tartoztak. Végsarja következőleg áll:

67. §. GÁLFALVI CSALÁD.

[Harczói.]

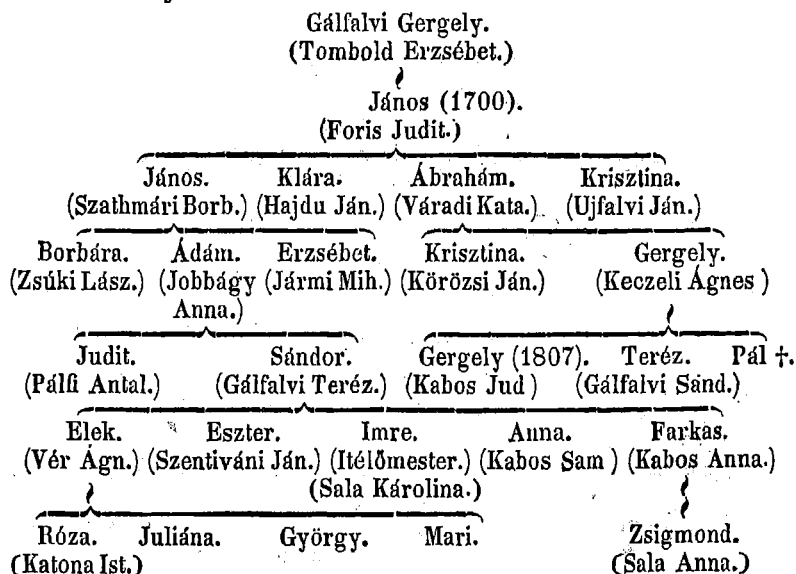
E család fészke Vásárhely vidéke. S mint ilyeneket gyakran látjuk a királyi tábla fiai között.

Ugy látszik, egyelőre Gálfalvi Iszlai volt nevök, s az újabb időben a Gálfalvival maradtak.

1700. jul. 10-én új czímeres levelet vettek.

Ugyanez időben Gálfalvi György et, mint közügyek igazgatóját, látjuk, ki azonban táblázatunkból hiányzik.

Családfájuk következő:

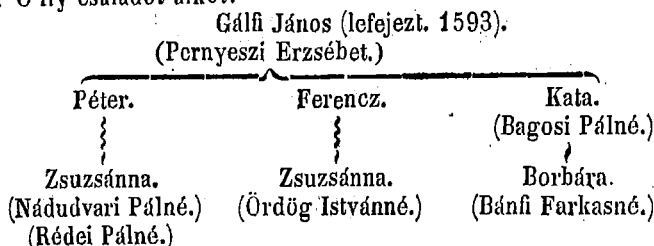
A most élők közül G. Imre 1842-ben vállasztatott itélőmesternek, s most magán életet él.

68. §. GÁLFI CSALÁD

[Kocsárdi, + XVII. Martonosi.]

Gálfi János, ki egyelőre Báth. Zsigmond nevelője, később tanácsosa volt, s kit Báthori — mint Nero egykor nevelőjét — legyilkoltat: e család nevet emlékezetessé tévé Erdély története lapjain.

Székhelye Kocsárd vala, Aranyos-széken; de ide Magyarországról szármoztak. Hogyan jöttek le e szerencsétlen Jánosig, homály fedi. Ő ily családot alkot:

következőleg e család fiágban kihalt. a)

A martonosi Gálfiak Udvarhely-szék egyik falváról vevék előnevöket, hol maig is székelnek. Udvarhely-szék hivatalnokai közt ott látjuk Gálfi Ferenczet, 1647-ben mint a szék királybiráját. b)

Jelenleg két ágban élnek: egyike honol Martonosban, kik közül Gálfi Sándor fiatal korában verseket ír; Mihály mint publicista állt az ellenzék soraiban... († 1854. mart. 10.)

A más ág Tordán élt s végződik be Gálfi Józsefben, ki fiatal korában maga is mint szépirodalmi író jelent meg. Későbbi éveiben megyei pénztárnok és főbíró, s a tordai unit. tanoda főfelvigyázója, hol szigora által roppant fegyelmet hozza be, s a szépművészet fejlesztésére sok áldozatot hozza.

Egyébiránt többféle Gálfi család van.

69. §. GYÁRFÁS CSALÁD.

[Léczfalvi.]

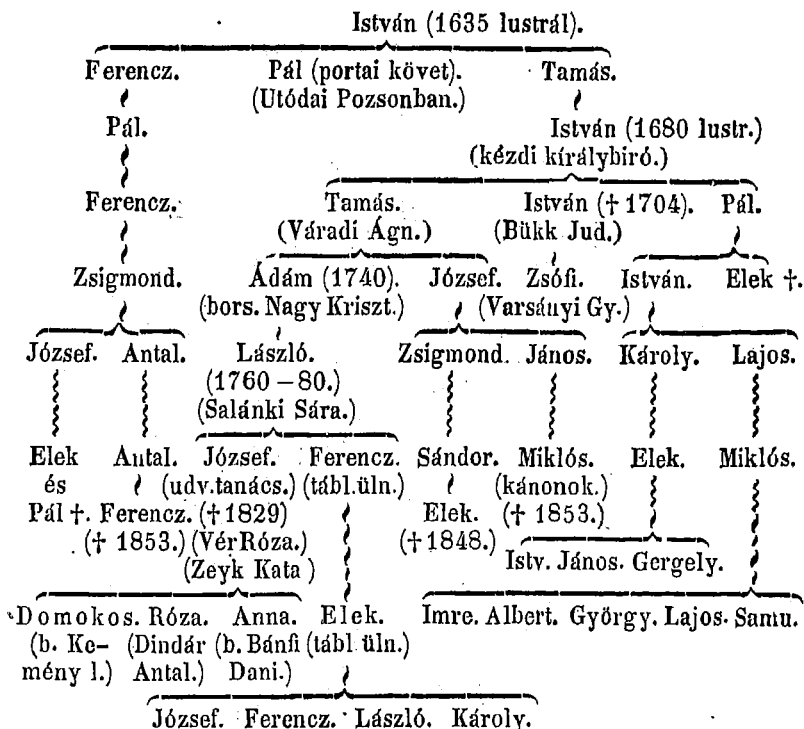
Háromszéki tehetős családaink egyike.

Czímerök hattyú, mely lábában tollat tart. Ugy látszik, a nemz. fejdelmek alatt adatak maguknak.

Egy része honn él, míg más része a megyéken lett birtokossá. Hivatalt nem kerestek; kik viseltek az a következő táblázatban be van jegyezve:

a) Erd. Történetára I. 75—77. 1

b) Kállai Székelyek Ered. 248. 1.

Közülök István († 1704.) mint a Rákóczi forradalom egyik kapitánya esett el Szeben alatt. a) Az utolsó nemzedékből Lajost és Samut, Miklós fiait, a forradalom mint székely huszár hadnagyokat találta, s mint ilyenek működtek: Gyárfás Domokos is hasonlóban osztozott.

70. §. GEDŐ CSALÁD.

[Homorod-Szentmártoni.]

E család, mely a hazai irodalmat pártfogolva élt és hal el: székel eredetű, Udvarhelyszék Homorod-szentmárton nevű falujából. Czimere egy kalpagos férfi, futó alakban álló lóháton ülve, s jobbjaiban feje fölött kivont kardot tartva.

Egy Gedew Lászlót Erzsébet és Borbára leányaival már 1453-ban följegyezve látjuk. Ide tartozott-e nem tudni.

Legelső, kiról emberi emlékezet után némi jegyzeteket birunk: Gedő György, a mostan élő ág törzsoke, ki tanulását végezve, 1732 tájt Abrudbányára telepedett; s mint tanult ember, főjegyző, tanácsos, végre főbíró lett; s úgy hala el gúttautásban.

a) Cserai Hist. 329. I.

A családfa, mit alapít, következő:

György (1732 tájt).
(Toroczkai Borbára.)

József (szül. 1743. + 1800.)
(Kénosi Sándor Klára.)

József (szül. 1788 aug. 21.)
(Haranglábi Szathmári Anna, + 1841.)

Anna.	Trézia.	László.
(Szilvási Miklósné.) (Káli Nagy Elekné.) (szül. 1819. + 1841.)		

György fia, József, egyelőre apja hivatalait tölté be. Főbíró-sága a horavilág korára esik, mely elől menekülnie kellett, minthogy azon időben egy utazó angol lordot fogada mint vendéget el, s az oláh nép benne muszka herceget látott, ki a fölkelteknek jogokat hozott volna; s azon alaptalan gyanúsítás terjede el, mintha Gedő József félretette volna. Később 1790-ben Alsó-fejérmegye egyik követe, a) mint ilyen azon systematica deputationak, melyről annyi nyomtatványt birunk, bányászati előadója.

A most élő József (szül. 1778.) Aranyosszékre jöve lakni, Sz. Mihályfalvára. 1834-től mint királyi hivatalost láttuk országgyűléseinken. Tudományoknak élt. Gedő Józsefünk az, kiről megjegyezve láttuk, mikép Cserei Historiája eredeti kéziratát a Nemzeti könyvtár kiadóinak, s végre az academiának átengedte. Becses könyvtárát, mely a hazai irodalom majd minden terményeit bírja, s mintegy 4000 kötetre megy, a mult évben vég hagyományilag a kolozsv. unitar. kö-légyom könyvtárába átadá. Hanyatló évei daczára, színházi páholyá-ból soha se hiányzik.

Nevének örököse, László, irodalmunk nagy veszteségére fia-talon elhalt. Egy pár dramája, s dramaturgiai töredékei, melyekből sajtó útján némelyeket láthatni remélünk, mutatják: mi gyönyörű ta-lentomot vesztenk el benne, ki egyszersmind a családot is bevégezte.

71. §. GERÉB CSALÁD.

[Vizaknai és vingárdi + XVI. Fiadfalvi + 1689. Árapataki, Rettegi.]

E családnév igen jó hangzású volt eleitől fogva hazánkban, mit a vizaknai Geréb család alapíta.

1222-ben Geréb Imre, beszterczei bán, II. András királytól Víz-akna városában egy házat kap, s vele együtt családjára e város király-bíró-ságát. Itt van kezdete a vizaknai előnévnek. A vingárdi előne-vet Mátyás kir. idejében vette fel legelőször Péter (+ 1504.).

Igen tevékeny, harczos emberek, többire derék hadvezérek, s

a) Országgy. jegyzők. 18. l.

tablázatunkból láthatólag, erdélyi, vajdák. A család, mit alapítanak következő:

Geréb Imre (1222, beszterczei bán).			
László (tömösi bán).		Orbán (erd. vajd. 1248).	
Tamás.	György.	Zsófi.	Borbára.
(Prinyi Ors.)	(kapit. 1291.)	(Frank vajd. neje.)	(Deng. Pongrácz Kel.)

A különböző tablázatok miatt nem adhatjuk e családta folytatását, mert egyik Tamástól folytatja a családot; a más pedig Orbánnak a két leány mellé még egy János nevű fiát is tulajdonít.

Egyébiránt a XIV. századtól, hol világosabb s jelentékenyebbé lesz, s mint a mikor már csak is az egy ág vala már életben, következőleg folyt:

Miklós. (Bogáti Otília.)				
János (főkorm. 1458). (Horogsz. Szilágyi Zsófia.)				
László. a)	Mátyás. b)	Miklós.	Péter. c)	Ferencz.
(1476 erd. püsp.)	(† 1493.)	}	(vajd. † 1504)	(† 1517.)
	(Horvátors. bán.)	}	(Kanisai Dor.)	
		Miklós †.		Miklós.
				(ez volt az utolsó.)

Igen sajnáljuk, hogy épen e családnak egy tökéletes tablázatát nem kaphattuk.

E jelentékeny derék család Miklósban a nemzeti fejedelmek alatt hala ki, s a vízaknai házat, s vele a királybiróságot, az ő magszakadtával nyere a gr. Haller család 1553-ban.

Az említettekén kívül látunk a székely földön még: fiadfalvi és árapataki Gerébekeket; kik mennyiben függenek emezekkel egybe, a történetbuvárlat mezején ismeretlen.

A fiadfalvi ág Udvarhelyszéken Fiadfalván, Betlenfalván és Galambfalván lakott. E család a nemzeti fejedelmek kora első felében derék embereket mutat fel, kiknek atyjok Benedek, ki János Zsigmond alatt él. Ennek három flai: Boldizsár, György és Benedek 1583 sept. 19-én donatiót vesznek. De nem soká élvezé a család, mert Andrásban, ki Rádul vajda fogsága után, Bethlen Gábor testőrei kapitánya volt, kihalt az egyik, majd Geréb István és Jánosban 1689-ben kihalt a másik ág is. d)

A kihalt András testvére, Anna, (1640.) Ugron Pál neje lett.

a) Szeredai Series Episc. 116. és Budai Polg. Lex. II. 116.

b) Budai Lex. II. 118. 1.

c) Budai 117. 1.

d) Kállai Székely nemz. 248. 249. 1.

Az árapataki Gerébek közül a mult században, Antal, 1759-ben mint kir. táblai irnok családja történetét kidolgozván, azt vingárdi Geréb Jánoshoz, a vajdához kötö. a) De oklevelek hiányában, hitelességet nem tulajdoníthatunk munkálatának.

Mike gyűjteménye előttünk fekvő táblázata törzsökül Geréb Mátyást teszi, 1404-ből. Ennek fia István, ennek András, ennek ismét András (1558.), ennek István, ennek György (1612.), ennek Gegő Judittól Ferencz, ennek Mihály Ilonától János, ennek Csegezi Soltól János (és Antal, a fenn említett). Jánosnak kilyéni Székely Máriától László, ennek Macskási Krisztinától: László, Ádám és Miklós... Mi a Geréb Antal dolgozatát megsemissíti.

Hogy e család régi, arra okleveleink vannak; b) s közülök György és Ferencz, mint forradalmár 1612-ben notáztatott ugyan, de Bethlen Gábor trónra léptével az megsemissítetett.

Vannak még többek közt rettegi Gerébek is, kik I. Apafitól 1685. nov. 3-án kapták czímerök. Vette Geréb István, a László Erzsébet férje, mint 12 évi szolgabíráskodása jutalmát.

Ennek fia András, ennek István, kinek Erdélyi Soltól három fia született. A nagyobbiknak, Andrásnak, ugyan csak András fia Poroszországba szakadt, Mária-Verdenbe. A második fiúnak, Józsefnek, István fia lön, ki csak leányokat hagyta maga után. A harmadik fiú, János, neje Nagy Borbára, kitől Dani fia született, kitől a napjainkra lejtött István származék.

72. §. GERENDI CSALÁD.

[Gerendi, † XVII. sz.]

E család az Aranyos partján fekvő Gerendről, mostan gr. Kemény Samuel birtokáról vette nevét, mint terjedelmes uradalmáról.

Törzse Gerendi Sámson, várgróf, XIII. században.

Közülök János egy volt azok közül; kik Zápolyát 1526-ban Tokajban királynak választák. c) Miklóst, Ulászló volt kincstárnokát, Ferdinánd kir. 1528-ban erdélyi püspökké nevezi, míg Zápolya ismét mást nevez. A közben Zápolya egy időre Lengyelhonba fut, Miklós Gerendre egy gyűlést hirdet a három erdélyi nemzetnek, s ott Zápolya ellen további fegyverkezésre szólítja. Azonban Zápolya győz, Erdély kezére keríti: Gerendi Magyarországra menekült, s ott halta el. d)

Gerendi István 1551-ben a német tábor hadi biztosa.

Ellenben Jánost e század végén már az ellenzék soraiban látjuk, miért-Báth. Zsigmond fejedelem notáztatja és száműzeti. e)

a) Fancsali gyűjtem. nro. 40. G. betű.

b) Cap. Alb. Cist. 2. fasc. 2. nro. 31.

c) Budai Lex. II. 119. l.

d) Memoria Episcop. XXVII.

e) Fejérvári apr. gyűl. 1595.

Mártont 1559-ben notázzák, s vesztí Bányabükket és Szent-Mártont.

Ily szemközt dolgozva haladtak e család tagjai a hon történetében. Mignem a XVII. század közepén kihaltak, minthogy Mártonnak Apafi Anna-, Istvánnak farn. Veres Annától csak is leányai maradtak.

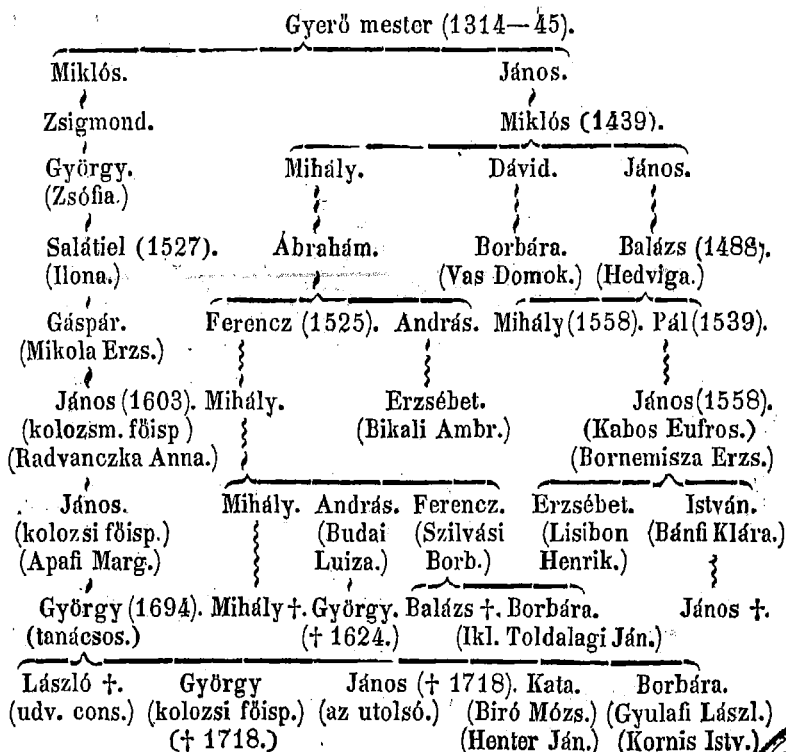
73. §. GYERŐFI CSALÁD.

[Gyerő-vásárhelyi, † 1718.]

Többféle Gyerőfit látunk történetünkben, mint gy. monostorit, kis-kapusit, szamosfalvit; de sajátlag mind ugyanazon család ágazata; s mindez csak hatalmas birtokaira mutat.

Mint a Kemény családnál látni fogjuk, ez egy nagy nemes nemzetség egyik családja, a) melyre közös czimere is mutat, mi egy koronából kiemelkedő ágasbogos szarvú dämvad.

A hely szüke miatt a terjedelmes családból csak a családfolytatókat adhatjuk, mi is így következik:

a) L Mikola Hist. Geneal. 44. 1.

A nemz. fejedelmek alatt szép szerepet vittek. Mihály a Zápolya ház egyik előmozdítója, 1558-ban fejedelmi tanácsossá lett. János 1603-ban kolozsmegyei főispán, Székely Mózsos mint derék főt egyezkedésekre használta. a)

Az 1694-ben meghalt György, II. Rákóczi egyik leghivebb emhere, annyira, hogy midőn érette tatárabságra jut, s onnan magát nagy özsveggel váltaná ki: Rákócziné, Báthori Zsófia, 11,000 forintot ad neki, hogy elzállogosított jóságait visszaválthassa... Később táblai ülnök, s 1686-ban a deputatio tanácsossává neveztetett; mint kormány tanácsos hala el 1694-ben. b)

E nevezetes család, mely főleg Kolozsmegyére oly jelentékeny befolyással volt, a mult század elején 1718-ban Jánossal, mint utolsó Gyerőfivel, sirba szálla. Jóságai a táblázatban álló leányokkal, az őt megnevezett családokra mentek át.

74. §. GYÖRFI CSALÁD.

[Losádi, báró.]

E család eredete s lakhelye Hunyadmegye. A nemzeti fejedelmek alatt emelkedtek ki, s bároságot szerzének.

E család okiratai, mult század végéni országgyűlési jegyzőkönyvekből láthatólag, a horavilágban elpusztítottak, s 1792-ben az országgyűlés elrendelése, hogy újból kiadassanak.

Mióta bárók lettek, következőleg jöttek le:

József (báró lett 1755).

(Bogáti Ágnes.)

(Inczédi Anna.)

József. László. Mihály. Samu (1757). Elek. Mária. Borbára.

(b. Bánfi Borb.)

(Földvári Judit.)

Anna. Ágnes. József. Mária. Bénéiamin.
(Szilvási Ján.) (Kemény (Ugron Mária.) (b. Bánfi Elek.) (Török Kriszt.)
Sámuel.)

Pál. Zsigmond†. Samu. Ferencz. Károlina. Mária. József.
(Vay Zs.) (Macskási (P. Horváth (Kompos (Kendefi (gr. Teleki
(Szilási Ágn.) Anna.) Károlina.) Madolna) Mihály) Sándor.)

Lajos. Berta. Róza. Károly. Adolf. Jósefa. Mária. Károlina.
(gr. Kornis Zs.) (Kopácsi Jós.) (Simainé.) (b. Györffi Laj.) (Benedek Mih.)

Zsigmond gyermekei Macskási Annától: József, neje Zsom-bori Jul.; Károlina; Poli (Krasznainé) és Árpád.

Samu 1848-ban Pesten képviselő.

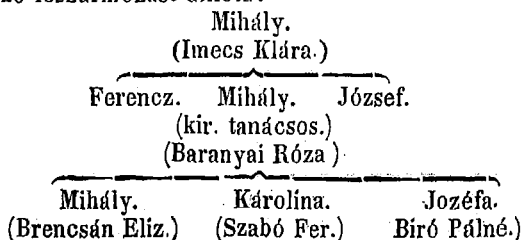
a) Wolf de Bethlen V. 380. I. Budai Lexic. II. 147. I.

b) Cserei Hist. 64. 159. 220. 222. 236.

75. §. GYÖRFI CSALÁD.

[Csatószegei.]

E családat a még élő Györfi Mihály emelé fel, ki mint az erd. kormányzéknél tartományi főszámvevő, 1839-ben kir. tanácsosi rangra emeltetett, s 1850-ben a főkormány megszűntével nyugalmaztatott; és a következő leszármazást alkotá:

Az alapító 57 évi szolgálata érdemei közé sorozható, hogy az országos Károli-kórház igazgatását 1837—50-ig minden díj nélkül folytatta; s meg az, hogy kivívta, mikép a székely katonafaluk előjárói reászorítottak, hogy a falú közjvedelméről a kormányzékhez számadást küldjenek. a)

76. §. GYULAI CSALÁD.

[Abafáji +. Váradi, Maros-németi, gróf.]

A Gyulai név gyakran elő jő Erdély földén. A régibb Gyulaiak egyik ága vala az abafáji Gyulai Pálé, ki mint a Báthori István fejedelem titoknok, tollával és eszével a legnagyobb tiszteletet vívta ki. Később Báth. Zsigmond tanácsosa lesz, s mint ilyet vagdaltatá össze Báthori Boldizsár 1592-ben Abafáján, minthogy halálára vagy száműzetésére szavazott, ha a hon békéjét tovább is kockáztatná. b)

E mellett régi időkől Háromszéken váradi előnévvel egy Gyulai család él, mely a Donáth, Horvát, Macskási, b. Apor s gr. Hallerrekkel sógorosodva jött le napjainkra. Más ága a megyéken, s főleg a mezőségen lakott. Családfájukat az 1609 tájt élt sarkantyus Gyulai Istvántól hozzák le.

A nemzeti fejdelmek kora vége felé Magyarországból még egy Gyulai családat kaptunk, kik jóságukat minthogy a török széleken fekdtek, ott hagyák, s Erdélyben vevének lakást. Az első István, németek szerint Ferencz, elvevén Pécsi Simon cancellár leányát, szép vagyonra tevé szert. c) Asztalnok, tanácsos, udvarhelyszéki főkirálybíró, váradi kapitán vala I. Rákóczi alatt, ki jóságokkal látta el

a) Mult és Jelen 1848. mart. 17-i száma.

b) Wolf de Bethlen III. 24. l.

c) Mikola Hist. Gen. 32. l.

őket. Így kapja Nemes Lénárt, Bethlen István hívének notáján Maros-Némethit. S a következő családot alkották:

István (1644—51).

(udvarh. főkirálybíró.)

(Pécsi Margit.)

Gy. Ferencz (1698). István. Krisztina. Judit.
(küüllői főisp.) (gr. Gyulafi Lász.) (Angyalosi Istv.)
(Barakonyi Klára.)
(Kapi Mária.)

István. (Tábornok, ezred tulajd.) Ferencz. (1718. grófok.)
(Bánfi Judit) (tábornok)
(Bánfi Mária.)

Ferencz. József. Lajos †. Kata. Sámuel.
(tábornok.) (kövári főkap.) (Alvinczi Gáb.) (tábornok.)
(gr. Haller (b. Józsika Már) (Bornemisza Anna.)
(Károlin.)

Kata. István †. Ferencz. Ignác. Samu. Albert. Krisztina.
(gr. Betl. (b. Bánfi (Kacsándi Zs.) (Hadszer- (1790) (altáborn.) († 1785.)
Ádám.) Borb.) tárnok) (Bornemisza.) } (g. Kornis Zs.)
Borbára.)

Károlina. Franciska. Lajos. Konstánzia. Albert. Lajos. Samu.
(Frimont Pét.) (gr. Vas Gy.) (nőtlen.) (gr. Kún Lászl.) († 1845.)
(udv. consil.)

Voltak, kik főispánságot viseltek; de kiváló hivatást éreztek magokban a katonáskodásra. S mondhatni, az austriai ház alatt egy család se emelkedett e pályán oly magasra, mint a gr. Gyulai család. S különösen az egyik ág majd mind katona, s mindenik tábornok.

Ez ág pályáját Ferencz kezdé meg, főkorm. Bánfi Gy. veje, ki egyelőre Tökölivel tart; majd a Rákóczi forradalom ellen csatáz, s mint ilyen 1709-ben tábornokságra jut. *a)*

Legmagasabbra Ignác jutott († 1831. nov. 11. 67 éves k.), ki mint hadszertárnok és az udvari haditanács elnöke, s a 60 számu gyalog ezred tulajdonosa, horvátországi bán, s 8 kereszt vitéze, s mint aranygyapjas vitéz stb. hala el; oly magas katonai ponton, hova erdélyi még nem hatolt. Ezen ágból volt gr. Gyulai Samuel, ki gr. Bethlen Sámuel s fr. Fekete Ferenczet 1790-ben beyádolá az országgyűlésen, mintha kijárván Magyarhonba, ott az unio ellen izgáltak volna. *b)*

A más ág végén, mint nőtlen, áll a még élő gr. Gy. Lajos, ki emlékezetét az által tevé közkedvességüvé, hogy midőn 1841-ben erdélyi országos muzeum volt alapuló félben: ő is szép gyűjteményét felajánlotta.

a) Cserei Hist. 251. 424. l.

b) 1790. országgy. Jegyzék. 108. l.

77. §. GYULAFI CSALÁD.

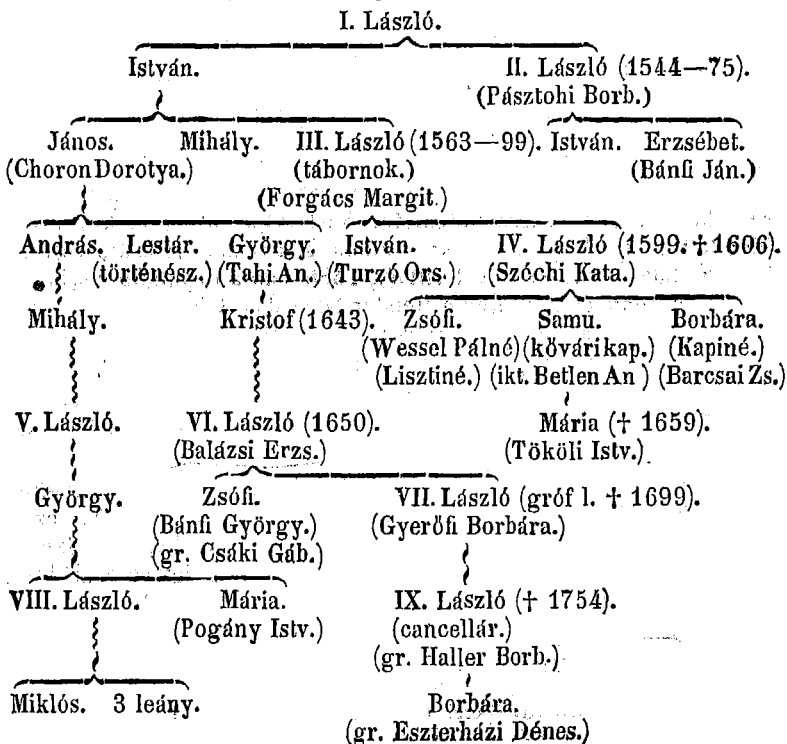
[Rátoti, gróf. + 1754.]

E család Magyarországról a nemzeti fejdelmek alatt jön Erdélybe, onnan hozá előnevét: s itt idő folytán legdúsabb családaink egyike lön.

Már Magyarországon igen tekintélyes. Mint Csobáncz vára urát, Gyula vezértől akarják származtatni. a) Gyul. Anna 1482-ben már Eszterházi Mártonnak vala neje.

Mi lehete ősi czimere, megmondani nehéz. Az utolsó Gyulafi czimere, temetésére festett czimere szerint: négy részre osztott paizs, melyben középet két fejú sas; a sas felett balról kék mezőben oroszlán van felálló helyzetben, tátott szájjal, s kettős farkkal, első jobb lábában kivont görbe kardot tart; ezzel szemben a paizs jobb felső felében, zöld halom felett, három makk csüng egy fán, mely királyi koronán nőtt át. Ugyan ezek ismétlődnek a paizs alsó részeiben, helyzetök megfordításával.

Előttünk ismeretes családfájuk a következő:

E család első szereplése a Báthoriak alatt kezdődik, mint a mikor Szilágy-Cseh várát 63 falúval kapják, s gazdagságuknak megvetik alapját.

A családfában sok László a legnagyobb zavart idézte elő: jónak láttuk számokkal megjegyezni őket, minthogy Erdély földén többire a Lászlók szerepeltek. A III. László vala az, ki legelőbb Erdély földére lépett, s itt Báthori István tábornoka, végre 1599-ben Báthori Endre alatt Fejérvár parancsnoka lett. S ennek fia IV. László vala a Bocskai forradalom egyik erdélyi főhadvezére. E férfi korának igen kitűnő egyéne.

A Bocskai forradalom kitörésével azonnal fegyverben látjuk. A mint az erdélyiek Bocskaihoz követséget küldtek: Gyulafi volt, kit főhadvezérkép ide indíta. Szathmárt bevéve Erdély földére ért; szerencsésen előhatolt. Vásárhelyt országgyűlést rendez. Majd Segesvárt ostromolja; Fogarast kezére veszi; Brassónak tart. Ily győzelmi menet közepett súlyosodik el rajta addigi betegeskedése, s a székelyföldön, Mikó Ferencz szerint, Köpeczen, több szerencsés csatái után, a hadjárat kárára, meghalt 1605. júl. 28-án. a) Ezen ág, táblázatunkban láthatólag, kihalt.

Ugyancsak e László korában élt Gy. Lestár, a történész, ki hasonlóan Erdélyben szerepelt, mint Báthori Zs. fejedelemnek tanácsosa a török udvarhoz többször követ. Eszes férfi. Koráról Erdély történetéhez jegyzeteket hagyta, mit Bethlen Farkas is használta. b)

Az előttök álló ág VI. Lászlóval jött újra Erdély beljébe, itt 1635-ben honfűsítatott, c) s a gazdag szentdemeteri Balázi Ferencz örökösét, Erezsétet vevén el, a szentdemeteri kastélyt szép függelékével magáévá tette. Ennek fia VII. László előbb Marosszek főtisztje volt az, ki Apafi alatt akkora szerepet vitt d), 1686-ban a deputatio egyik tanácsosa, később Tököli ellen a Heisler táborában tábornok; 1691-ben pedig kormány tanácsos lesz, e) s családat gróffá teszi.

Ennek fia IX. László (szül. 1699.) előbb Udvarhelyszék főtisztje. Később erdélyi udv. cancellar lesz, s mint ilyen hala el 1754-ben sept. 27-én Bécsben; s magával a Gyulafiakat fiágon sirba vitte. Mert a legelőbb álló ágozat nem tartozott Erdély földéhez.

Ezen utolsónak nevezett Gy. Lászlónak, ki lakadalmát 1725-ben aug. 20-án Szentdemeteren tartá, született vala még egy fia, ez is László, de a néphagyomány szerint egy felbérlett dajka, azt a Szentdemeteri kastély ablakából a mélységbe ejtette. S így e családot a Lászlók és Borbárak végkép bevégezték f)

a) Wolf de Bethlen VI. 294. 1.

b) Horányi Memoria Hung. II. 63.

c) 1635. 20. febr. art. 31. Cserei 167. 181. 197. 236. 278. 1.

d) Cserei Histor. 157. 59. 1.

e) 1690. jun. 10. art. 11.

f) Hodor Doboka Ismert. 90-94. 1.

78. §. GYUJTÓ CSALÁD.

[Martonosi.]

E név eszes férfiakra emlékeztet. Leszármozásuk következő:

N. N.				
Miklós (1760 t. (Görög Sára.)		Mária. (Borsainé.)	Mózes. (Kolozsvári Sára.)	
Zsuzsánna. (próf. Galambosné.)	István. (sóbányanagy.)	Krisztina. (ügyv. Markóné.)	Sára. (Kovács Sam.)	
Róza. (Ördög Károly (tenger. ezred.) bányanagyné.)	Károly. (Pas Fulvia.)	Károlina. (Bedő Józs.)	Kata. (Hochard Jos.)	Lajos. (sóbányatiszt.) (Hegyesi Anna.)
	Béla.			Iza.

A mostan élők atyja, István, mint kamara ispán gyakorlati pályára készíté fiait. Károly legelső magyar, ki osztrák marinánál ezredesség, s velencei parti admiralság s arsenal-igazgatóságra emelkedett. A marosi sóhajókáztatás költé fel vágyait, 1819-ben tengerész akadémiára ment, honnan mint tiszt lépe ki. Velenczében járó utazóink róla a legnagyobb szeretettel s tisztelettel emlékeznek. Csak most nősült, 1851-ben, tábornok-hadbíró Pas György leányával.

Testvére, Lajos, a forradalomig kir. sóbánya hivatalnok. A forradalomban az erdélyi sóbányák főigazgatójának neveztetvén: jelenleg magánbánya igazgató. Bányászati képessége a legnagyobb elismerésben részesül.

H.

79. §. HALLER CSALÁD.

[Hallerköi, gróf.]

Többféle előnévvel látjuk az életben e családat: mint fejéregyházi, szentpáli, kapjoni; de mindenik ugyanezen egy törzs valamelyik általunk bemutatandó ága.

Terjedelmesebb s gazdagabb családaink egyike. Beszármozott, de magát honfi tetteivel egészen honfúsítá.

Történetét a családkönyv, mely a régi időkől, színes képekkel, s gazdag adatokkal van ellátva, s mi volt küüllői főispán gr. Haller Ignác úrnál látható: igen hitelessé és világossá teszi. a) Az őskor gyengeségeihez képest a kérdéses könyv e családat is, mint sok másokat, az első nemes embertől, Nimródtól, származtatja. Azonban első hiteles emlékezetet róluk VI. Henrik alatt (XII. sz.) látunk, mint a mikor egy családtag tornán vevé részt.

Ekkor Norinberga a hazájuk, hol Vilmos 1198-ban említetik, s kinek gyanítható hiányok mellett, következők valának maradéki, ugymint: Ulrik (1272.), ismét Ulrik (1326.), Jakab (1355.), Péter (1425.), ismét Péter (1498.). És e Péternek vala fia azon Rupert (+ 1500.), ki legelsőbb tévé lábát magyar földre, Budára vevén lakását, s kit táblázatunk homlokán szemlélünk.

Rupert fia Péter (1570.) jöve Erdély földére, a mohácsi vész után, mint az Erdélyt elfoglalni akaró I. Ferdinánd híve s főhadi biztosa. Szebenbe telepedik le. Első neje meghal, s 1543 előtt elveszi Gy. monostori Kemény Katát, s ez által magának a magyar főcsaládokkal összeköttetést szerez. Így lesz 1543-ban szebeni polgármester, 1551-ben orsz. tanácsos és fejérmegyei főispán, 1552-ben szászok grófja s kincstárnok. Így nyeré 1553-ban Fejéregyházát, Longodárt stb., s a Geréb család kihalásán a vízaknai Geréb-házát, s vele Vizakna városa királybiróságát.

Családfájuk Magyarországra lett bejövételüktől így következik:

a) E család történetéhez l. Ortus et progres. Colleg. acad. societ. Jesu — dedicatiojában. — Valámint Joan. Seivert: Ungrisch. Magazin. T. III. 141. l.

Rupert (+ 1500).

Péter (szül. 1500. + 1570).

(Schirmer Ágnes.)

(Kemény Kata)

Péter (+ 1566). Gábor (+ 1608). Mihály.
(Budai Margit) (Bornemisza I.) (Pernyeszi Dorotya.)
(Bocskai Ilona.)

Keresztély. János. István (+ 1657). Zsigmond. György. Péter.
(+ 1560.) (+ 1575.) (Kendi Jud.) (Kendi Kriszt.) (+ 1633.) (Lonyai Ilon.)
(Barkoczi Anna.)

Pál (+ 1685). Gábor. János (író). Miklós +. Samu. Péter
(küüll. főisp.) (a Diarium (+ 1696). (+ 1643.) (Tarnoczi Sár.)
(Barkoczi Jud.) írója.) (tordai főispán.) (Károlyi Éva.) (Pécsi Erzsébet.)
(Torma Kata.) (Kornis Kata.)

9 gyermek. István (gróf, + 1710). József. Samu +. György (1711). Péter +.
mind +. (ország. elnök.) (+ 1691.) (szolnoki főisp.) (Betlen Jud.)
(Kemény Mária.) (Tököli agyonlövete.) (Betlen Éva.)
(Torma Borb.) (Lásd folyt alább.)

Gábor (+ 1723). János (főkormányzó, + 1756). László (+ 1719).
(táblai ülnök.) 3. n. Daniel Zsófitól: (gr. Betlen Kata.)
(Károlyi Klára.) négy leánya.

István. László. a) Gábor. Sándor. b) Pál (+ 1794).
(+ 1756.) (Forgács Róza) (tábornok.) (Szentiványi (Haller Zs.)
(Kornis Zs.) (Grazalkóvics An.) Franciska.)

Antal. Gábor. József. József. Zsigmond.
(+ 1791.) (kincstárnok.) (Kohári Ter.) (Csáki Anna.) (kir. tábl. üln.)
(gr. Andrásil) (+ 1819) (Maradéki Ma- (+ 1803.)
(Bornemisza Kl) gyarhonban.) (Toldalagi Kriszt.)

Antal. László. Gábor. Ignác. Lajos + Ferencz. János.
(+ 1837.) (+ 1832.) (küüllői (Bornemis. (Horvát- (+ 1643.)
(Gyulai An.) (Betlen főispán.) Anna) ország. bán.) (Betlen Josefin.)
(Antonia.) (+ 1812.) (Kleisch Zs.)

Anna. György. Franciska. Gabriela. Lajos. Teréz. Róza.
(gr. Kálnoki (+ 1843.) (Veiszné.) (gr. Kál- (b. Apor
(György.) (b. Jósika Laj.) noki Jul.) György.)
(b. Szentker. Zs.)

Ferencz. József. Károlina (+ 1849). Klára.
(N. N.) (Kis Anna.) (gr. Vas Mikl.) (Földvári Józ.)

a) Tud. gyűjt. 1834. VI. 16. l.

b) Tud. gyűjt. 1838. IX. 51. l.

H. Péter s illetőleg a család, mint láthatni, szerencséjét s jóságait azon időköznek köszönheti, melyben Izabella királyné egy időre kimenesztetett vala országából; de az eszélyes Haller Péter *a)* oly ildomos politikát követett, hogy midőn Izabella királyné 1556-ban trónát ismét visszafoglalhatá, orsz. tanácsosi czimével jóságait is megtarthatá. *b)* Királynénk s a haza e nagylelkűsége az országnak e családat napjainkig le is kötelezte.

Péter fia, Gábor (+ 1608.), már Bocskai István fejd. nővérét veszi el. Harczos, tevékeny férfi. Egyelőre 1602-ben, Basta alatt látjuk Báthori Zs. fejdelem ellen. *c)* De a mint Bocskai felszabadító törekvéseivel föllépett, azonnal ott áll, mint az ügy legtevékenyebb bajnoka. *d)* Miért Bocskaitól 1606-ban a kapjoni uradalmat, Zoltánt s egyebeket nyert. Lecsendesedvén a haza, 1607-ben a leghatalmasabb zászlós uraság, Fogaras kapitányságát látjuk kezében; s később Rákóczi Zs. fejdelem tanácsosságának nevezék. *e)*

Gábor fia István (+ 1657.) Bethlen Gábor és Rákóczi bizalmát nyeri meg. Egyelőre küküllői főispán; országos tábornok; 1637-ben orsz. elnök leve. Zsigmond, a testvére kihal: jóságait reá hagyja, mikre 1630-ban új adományt vesz fiúágra. S mint gazdag úr építeti a fejéregyházi és zoltáni kastélyt. *f)*

István testvérét, Györgyét (+ 1633.), 1629-ben notázzák; azonban 1630-ban fölmentik. *g)*

Említett Istvánnak három derék fia volt. Egyike Gábor, az annyit emlegetett Haller G. diariuma öröje, 1630-ban akadémiákra megy; 1659-ben váradi kapitán lesz. *h)* Később, 1663-ban, mint zarándi főispán és borosjenői kapitán a budai basához, mint Erdély parancsnokához megy követségbe. A szilárd hazafi, mint levelében írja: *i)* látta, hogy fejével játszik, mégis bevádla a váradi és jendi basákat, s kérte, hogy Erdély földé foglalásától szüntesse meg. Következtében a töröktől lanyakasztatott.

Gábor testvérei Apafi korában tekintélyes szerepet játszanak. Pál küküllői főispán. Négyyszer nősül, 9 gyermeke születik, mind meghal. A más testvér: János, 1664-ben fejd. tanácsos lesz. *k)* Mint esz és gazdag ember, mint tordamegyei főispán I. Apafi ellen Beldivel az ellenzék soraiba lép: honnan befogják, notázzák, Fogarasba fogságra vetik, hol négy évet ül, s ez idejét az ismeretes Hármas Historia fordítására szentelé. Majd kiszabadul, a nota alól fölmentik; s újra megkezdí pályáját. 1684-ben az adó országos felügyelőjének nevezik. *l)* 1685-ben Bécsbe küldik követségbe. *m)* 1691-ben orsz. kincstárnokká választják, *n)* hol 1696-ban Apor István váltá fel őt, ki minden hivataláról ekkor lemondott. *o)*

a) L. életét Budai Fer. Lex. II. 163. 1. *b)* 1556. 18. mart. azt. 34.

c) Wolf de Bethlen V. 131. *d)* Wolf de Bethlen VI. 283. 293. stb.

e) 1607. jan. 22. art. 6. *f)* L. Mikola Hist. Gen. 25. 1.

g) 1630. 25. jan. art. 8. *h)* 1659. 24. maj. art. 12.

i) Tudományos gyűjt. 1821. VII. 135—8. 1. *k)* 1664. 31. jan. art. 39.

l) 1684. marf. 8. art. 10. *m)* 1685. oct. 24. art. 11.

n) 1691. 10. jan. art. 8. *o)* Cserci Histor. 64. 97. 114. 222. 254.

E János fiát, Józsefet, mint nyugtalan ifjat, Tököli, miután vele a hazából kibujdosott, s őt meg akará löni: 1691-ben föbe lövette. a)

A József testvére, István († 1710.), az austriai ház fölléptével kath. vallása miatt terjedelmes szerepet kap. 1692-ben tanácsos lesz; később a gubernium három tagból áll, s csak ő vala benne magyar, a más kettő szász: ekkor igen sokat tehetett volna. De mint Cserei írja, Bánfi Gy. halálával a rea' maradt elnökséget nem tölthette be; félénk ember lévén, nem merte jogainkat védelmezni. Száraz betegségben hala el. Szébenben 1710-ben. b) Ő volt, ki a családnak grófságra utat tört, mit azonban csak is 1717-ben hirdetének ki.

Említett István fia vala azon János († 1756.), ki előbb Csíkszék főkirálybírája; végül 1734-ben Erdély főkormányzója lesz, s ugy hal el 1756. oct. 18-án; fimaradékát nem hagyott.

Testvére vala Gábor († 1723.), ennek vala fia László (szül. 1717. † 1751.) a Thelemak fordítója. c)

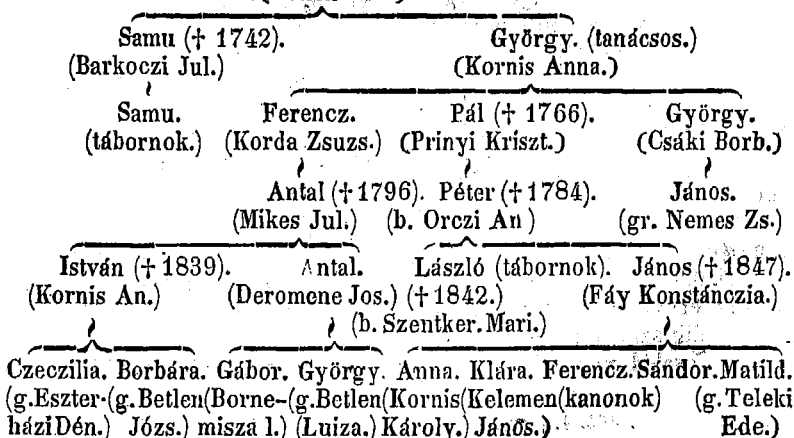
A főkormányzó más testvére, László († 1719.), unokája Zsigmond († 1803.) 1770-ben aranykulcsos, később kir. tábla ülnöke, 1796-ban táblai elnöki helyettes.

Ennek vala fia a korunkban élt, ugynevezett fejéregyházi Haller János († 1843. oct. 24.), ki mint gyakorlati gazda példája által Erdély gazdaszatára a legszebb befolyást gyakorl. Fejéregyháza falúját egy alakra építeti; gyakornokokat tanít; ménest tart; s belgazdaságát katonai szigorral, mondhatni dobszóra intézteté.

Ezen ugynevezett fejéregyházi ág mellett Györgytől († 1633.) egy más ág jöve le, mit kapjoni-nak neveztek, Dézs mellett sekvő ilynevű uradalmáról. Ez egyelőre báró, s csak is 1753. jun. 18-kán szerze grófságot. Ez ág folytatása következő:

(† 1717.) György (szolnoki főispán.)

(Betlen Éva.)

q) Cserei Histor. 221.

r) Cserei 286. 410—12. 321—3. 438. 1.

s) L. életét Erd. Muzcum VI. 177. 1.

Ezen ág folytatában György († 1717.) egyelőre tanácsos, végül szolnoki főispán. *a*)

Unokája Samu, tábornok, a mostan Culoz nevet viselő ezredet ő állítá fel, ő szervezé a mult század közepén.

Ezen ágban jelenleg, ha jól tudom, csak a kanonok Ferencz, és a forradalom részt vett Sándorban áll a fiúág.

A fejedéregyházi hosszason tárgyalt ág ma három ágozatban él: táblázatunk elsőjét ugrai; a még élő volt küllömmegyei főispán, az irodalom pártoló Ignácot, tábornok s most köztünk élő volt horvátországi bán, Ferenczet, s a meghalt Lajos Lajos fiát szentpáli; János († 1843.) maradékát, a forradalom miatt jóságot veszített s fogva levő Ferencz és Józsefék ágozatát, fejedéregyházi Hallereknek szokták nevezni; így levén oszolva birtokuk.

80. §. HARINAI FARKAS CSALÁD.

[Szeszármái és Harinai †. 1709 körül.]

Egyike legrégebb, leggazdagabb kihalt családainknak. A XIV. században még szeszármái Farkas névvel hordanak. Farkas Tamás nyeri Harinát, Bányiczát, Idát stb. 1411. apr. 6-án: így veszik fel a Harinai előnevet; mely később vezeték nevökké vált.

Ismeretes családfájuk törzsöke rendszerint Miklós, asztalnok mester, ki 1475-ben nyeri Dedrádot, Szászfülpöst, Tancsot, Ölyvest és Szent-Andrást; de e családfák igen különbözők, mennyiben némelyek, mint Benkő is, *b*) a Harinai és Farkas családokat két külön családnak veszik fel.

Azonban már ezen Miklós előtt több családtagot kívánnak felismerni. Ilyen az 1320 tájt élt erdélyi vajda, Farkas Tamás, kit némelyek Dózsa Tamásnak is írnak. Ilyen Farkas János, ki 1345-ben Erdély egyik alvajdája.

A nemz. fejedelmek alatt Har. János és Erzsébet (1560—80.) testvérek. Ez Erzsébet volt a pártos Békes Gáspár első neje. Így jöve be pártos merényébe az említett H. János, kit 1575-ben a szentpáli csatán elfogtak, és H. Miklós, ki kimenekült; de jóságát mind a kettő elveszté. Sőt Jánosnak tán feje is vétetett. *c*)

H. Farkas 1603. jul. 17. Székely Mózes mellett esik el a Barczán. *d*)

H. Miklós 1605-ben Bocskai csapatvezére. Matiusban Medgyest csekély erővel beveszi; azonban alattomban ráczok rohanják meg, s maga alig szabadult el.

E család végsarjai Ferencz, gazdag úr, neje Inczédi Kata,

a) Cserei Hist. 465. I.

b) Benkő special. Trans. I. §. 115.

c) Wolf de Bethl. II. 374—82.

d) Wolf de Bethlen V. 408. I.

ettől született fia Ferencz, ki 1709 táján magtalanul halván el, családát berekeszté.

Testvére Sára, Földvári Ferenczné lett.

81. §. HATFALUDI CSALÁD.

[Hattmansdorfi.]

E család már a vajdák korában magyar földön van. Mikor és honnan jöttek, megmondani nem tudjuk; de már László királytól 1454. oct. 9-éről armalist birtak.

E czímeres levél Hattmansdorfer névre kél, mint a mely nevet VI. Károly császár idejéig használtak, mikor is 1736-ban nevöket Hatfaludira változtaták, régi nevöket előnévnek tartván meg.

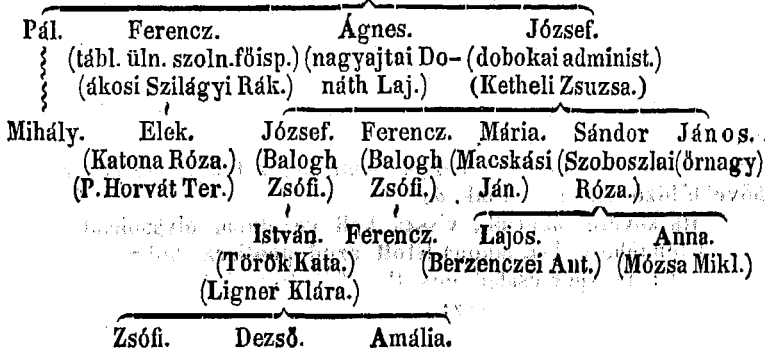
Mióta Hatfaludi névvel élnek, ily leszármozást mutatnak:

Márton.

(Lukács Borbára.)

Ferencz.

(Katona Zsuzsa.)

82. §. HEGYESI CSALÁD.

[Boros-jenői.]

A nemz. fejdelmek alatt jöhettek Magyarországról be. Mint látjuk, 1643. mart. 21-én Hegyesi Jánosnak Zarándban két pusztát inscribálnak.

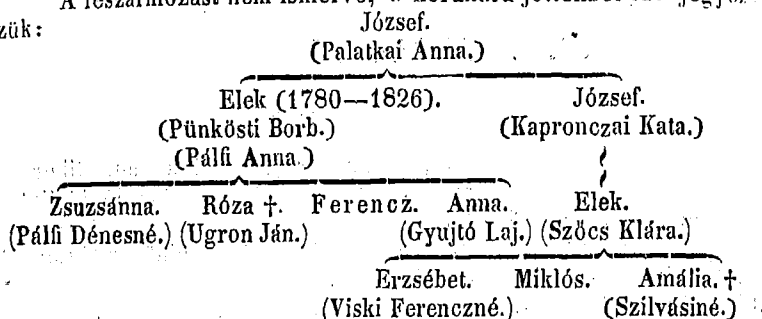
Ennek fia Mihály, kinek Cserényi Annától: Mihály és István, mely utolsó lehete azon H. István, ki I. Apafi alatt kamrai javak igazgatója volt; s 1686-ban egy vallásos munkát bocsáta közre. a)

Később Cserei H. Mihályt és Andrást azok sorában említi,

a) Címe: Kegyeség nagy tilka. L. Magy. Athénas 103. l.

kik 1704-ben, a Rákóczi forradalom elől a görgényi várba menekültek vele együtt. a)

A leszármozást nem ismerve, a korunkra jöttekből ide jegyezzük:

A család ma már csak két fiúra szállott, a nős, de gyermektelen Ferenczre; ki gazdag örökségén Don Cesar de Bazani gentlemanséggel ada túl; s a forradalomban szerzett sántasággal végzi be családját, és a fiatal Miklóstra

83. §. HENTER CSALÁD.

[Sepsi-szentiváni, nemes és báró.]

E név, mely hangzására nézt idegennek látszik: székely családaink egyikének ősi neve.

Eredetéről Szegedi hagyja némi jegyzeteket, melyek azonban bővebb bizonyításra várnak. b)

Ha követni akarjuk, vissza kell vezetnem olvasóimat az Apor család fennebb (14-k lapon) látott azon pontjára, hol Szegedi előadása után: az Apor család egyetlen fiúleánya Burczia Mátéhoz mene férjhez... kitől két fia lesz: István és Lukács. István megtartva az Apor nevet, Bálványos vára ura marad; Lukács pedig Sepsi-Szentivánra jő lakni, hol elsőbb kis Henternek kezdék nevezni; míg fia, Máté, csak Henter névvel marada. c)

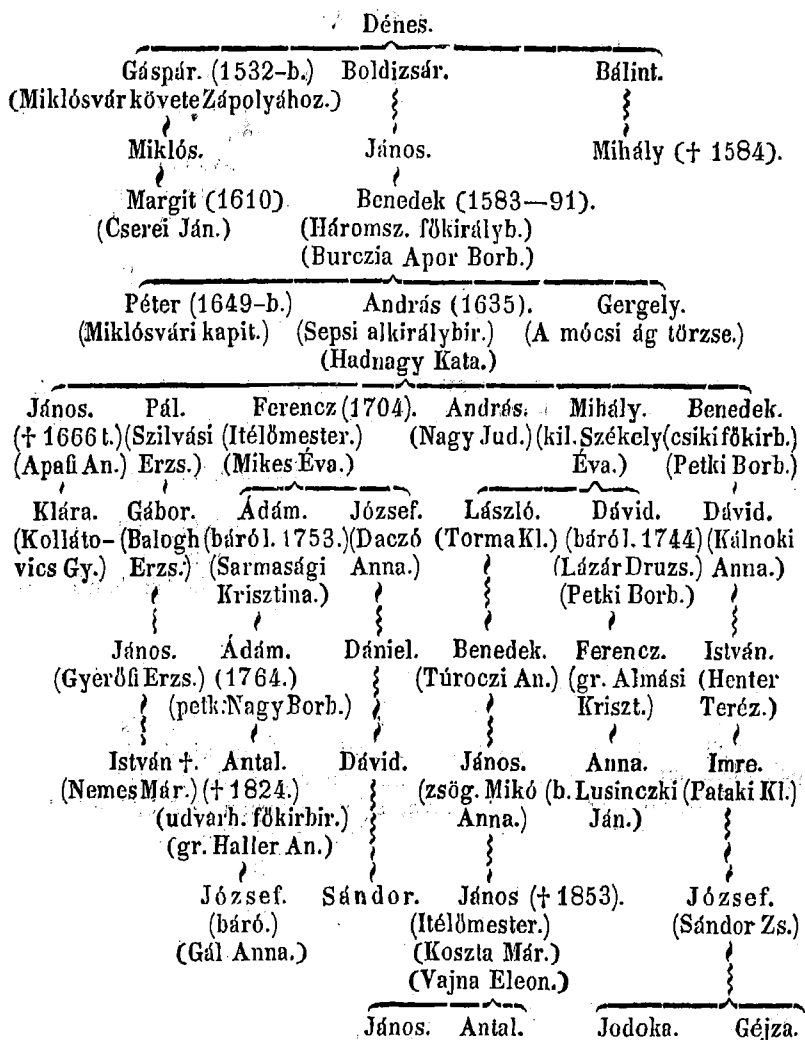
Nincs hatalmunkban felderíteni az itteni homályt, mikép nem vala az Aporok története e pontjánál sem. Csak annyit kívánok megjegyezni, mikép táblázatunk egy része nem Lukácsot, hanem Dénest teszlik e család törzsökévé; valamint a család legelső fészkeinek sem Szentivánt, hanem Nagyajtát veszik. Míg mások Szegedi előadásán alapítva, a legelső történetileg ismert Henter Gáspár apjának Lukácsot állítják.

Kerülve a gyanítgatások tömkelegét, a leghasználtabb leszármozási táblák nyomán, következőleg adjuk:

a) Cserei Hist. 336. I.

b) Szegedi Synopsis Reg. Belae IV. 329. I.

c) Benkó is átvette. Special Trans. II. §. Szentivánnál.

Felfogva értekezésünk fenn elhagyott fonalát, annyi áll, hogy a táblázatunkban másodiknak jegyzett Gáspár 1531-ben mint Nagyajtán lakozó említetik; a) a kitől le minden lustrán láthatni Hentereket, mint nagyajtai birtokosokat. Sőt meglehetősen világosságban áll, mikép Szentivánt a táblázatunkban negyedik ízben álló Benedek (1583.) kapta Apor Borbárával; b) sőt a káptalani kútfők még arra is

a) Capit. Alb. Com. Marmaros. fasc. 3. nro. 9.

b) I. Lib. Reg. Sig. Báth. 91. l. 1583. évről.

rávisznek, mikép a Szentiváni nevet H. András, a Benedek fia, használta legelőbb 1635-ben. a)

Ki volt azon Henter Benedek, kit 1603-ban Segesvártt, mint Székely Mózsas követét halálra kínoztak; b) ki volt azon H. Benedek és Gáspár, kik a Barczán Székely Mózsessel azon évben elestek? c) oly kérdések, melyekre nem felelhetünk. Csak gyanítanunk szabad, hogy valamelyike azon Benedek lehet, kit táblázatunk is említ.

Mint látjuk, azon korban Háromszék s Miklósvár fiúszék főbb hivatalait viselték. d)

A fejedelmi kor vége felé András 1686-ban Tököli ellen táboroz. e)

Henter Mihály a Rákóczi forradalomban tábornok, s követ a portára. f)

Benedek II. Apafi alatt tanácsos, később csiki főkirálybíró, mint ilyen a Rákóczi forradalomhoz áll. Végével kegyelemre jő haza Moldvából. g)

Ferencz, a negyedik testvér, mint ítélőmester irta alá 1704-ben a Rákóczi propositióját. h)

A főkormányzók alatti korszakban, le napjainkig, kik hivatalt viseltek: azok vagy ítélőmesterek, vagy főkirálybírák.

Két ág belőle báróvá lett: az egyik már a második báróban 1788-ban kihalt; a más ágat József fogja bevégezni, gyermektelen levén.

A már kihalt báró ágat H. Dávid (szül. 1688. + 1763. mart. 19.) kezdi, kinek bárói diplomája, mint 28 évi szolgálata s főleg akkor folytatott ítélőmestersége jutalmául kél, 1744. nov. 13-án.

Czímere paizsát balfelől ezüst és kék, jobbfelől vörös és arany melléklet ékíti; felette katonai zárt sisak, melyen királyi korona. A paizs kék mezejében három zöld halmon emelkedő királyi koronán daru áll, nyakán hátulról átnyilazva, s jobb lábában az örökös jelképét, tekét tartva; a paizs felső felét, félre vont függönyt képezőleg két felől vörös mező foglalja el, melyek jobbán kivont görbe kard, balfelől részen fejr faragott toll látszik.

Mind a mellett, hogy e diploma H. Dávidnak két fiát említi: nem soká tarthatá magát; mert Ferencz fiában (szül. 1732.) Háromszék főkirálybírájában 1788. febr. 1-én kihalt.

A most élő b. Henter családat Ádám alapítá 1753. nov. 26-án kelt oklevelével. Unokája, Antal (szül. 1748. + 1824. jun. 30.), udvarhelyszéki főtiszt. A Kis-Küküllő mellett fekvő szentdemeteri kastély kertjében, hol akkor lakott, mindenik gyermeke születésére egy-egy fenyőt ültete. Öt leány van köztök: Krisztina, Béli Lászlóné; Klára, Daniel Elekné; Anna, b. Rákovszki Mártonné; (+) Józsefa,

a) Capit. Alb. Prot. Michael. Barsi fase. 69.

b) Wolf de Bethlen V. 373. c) Ugyanott 409 l.

d) Kállai 251. l.

e) Cserei Hist. 157. l. h) Cserei 217. 228. 390. 449. l.

f) Cserei Hist. 250. 326. 435. l.

g) Kállai értek. 251. l.

Dezsősi Mihályné; Róza, Berzenczei Jánosné, kiknek maradéki, tán egyen kívül, túl fogják élni e fák, míg a fiúág előbb sírba szálland.

Az egy fiú, József, egyike hazánk legjobb gazdáinak. Udvarának kapuja, Kelemenfelkén, ősmagyarosan mindennek tárva áll. Királyi hivatalos, de Vásárhely levén a legmesszibb hely hová kimegy: országgyűléseinken nem jelent meg. Jó hazafi, s az irodalom meleg barátja.

Korunkban éltek közül János († 1853. nov. 23.) 1846-ban leve itélőmester; s így egyike utolsó itélőmestereinknek.

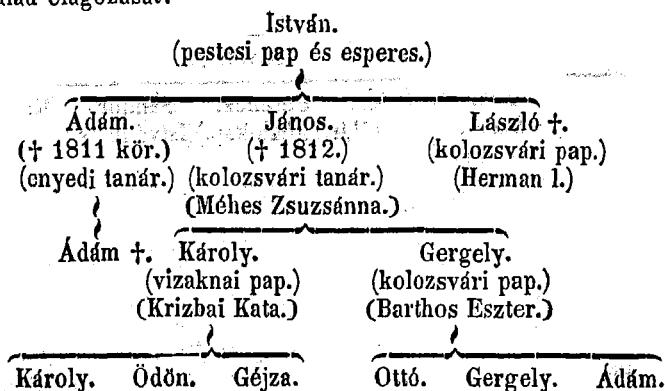
A család ősfészkeit: Szentivánt Henter József, a nem báró birja Samuval, kit hiányos táblázatunk nem említ; a másik családfészket, Nagyajtát, Sándor lakja. János († 1853.) ága Csikban székel.

Buzgó katolikusok, mint ezt a családban előforduló sok szent keresztnev is gyaníthatja. Antal († 1824.) a jésus-rend vitézekép említetik.

84. §. HERPEI CSALÁD.

A Herpei névhez az egyházi szonoklat varázsereje volt mint családörökség csatolva, mennyire fel csak emlékezhetünk.

Emlékezetet meghaladólag e családat papság- és tanárságban látjuk. A családfe alapító maga, apja, tán nagyapja mind pestesi pap, Hunyad kerületi ref. esperes. Töle leszármazólag a következőleg látuk a család elágozását:

Ádám, János és László testvérek alapítják Erdélyben az egyházi szonoklat mai népszerű jellegét.

Ádám mint nagyenyedi történettanár, több ily tárgyú kéziratot hagyta fenn, mi a kolegyom könyvtárával együtt elpusztula.

János előbb szászvárosi, később vizaknai pap; végre hittan tanára Kolozsvárrt. A szerencsétlen b. Radák Polika felett oly gyászbeszédet tarta, hogy Kolozsvár úrhölgyei egy szelenczében 100 da-

rab aranyot küldének elismerésül. Mint író egyházi történetet hagyta kéziratban.

László egy lángész, ki rögtönzött beszédeivel bámulatra ragadta Kolozsvárt. Később borozásra tévedt; s Szathmárra mene papnak.

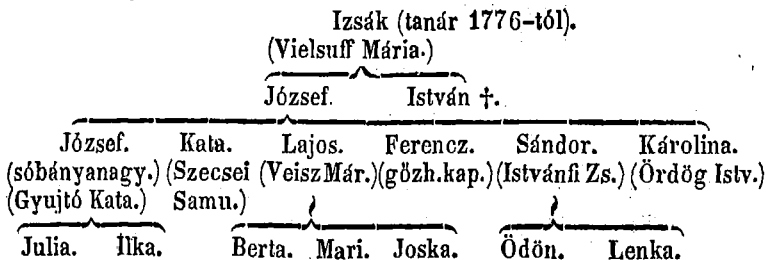
Károly 1825-ben kolozsvári pap lett, 1836-ban a jövedelmesebb Nagyenyedre ment hittan tanárának; onnan a luth. püspökség alatti, s lutheran papok nagy jövedelmében részes vizaknai papságra, hol jelenleg is él. Mint író leírta a nagyenyedi kolégyom történetét, mi kéziratban áll.

Gergely Dézsen kezdé pályáját 1830-ban, mint káplán; 1832-ben ottani, 1835-ben kolozsvári pappá lesz. Mint ilyen 1846-ban egy kötet „Alkalmi beszédek” nyomat; jelenleg dr. Wohlfart Újtestamentomának magyarázatán dolgozik Incze Daniellel, melynek első nagy kötetét 1852-ben már ki is adák; a második kötet sajtó alatt.

85. §. HOCHÁRD CSALÁD.

Sarja egy francia családnak. XIV. Lajos alatti vallásos üldözés elől bujdosnak ki, mint reformatusok. A kibujdosott unokája, Izsák, gr. Teleki József hívására a göttingai akadémiából 1776-ban Marosvásárhelyre jött, s itt úrtan s a francia és német nyelv tanára volt, 17 évig. a)

Erdélyben következő leszármazásukat látjuk:

József, az Izsák fia, egyelőre aranyműves, a nyugtalan kedélyek egyike. Fiatal korában Magyarországon a francziák elleni felkelt nemességhez csatlakozott, majd Bécsbe egy szabadsapathoz. Onnan visszatérve Marosvásárhely szepítésére egy sziget-sétányt rendezte, mely az akkor Elbában mulató Napoleonról Elbának neveztetett.

Fia, József, a forradalom előtt kolozsi, most parajdi sóbányanagy. 1846-tól a magy. természettani társulat tagja.

Testvére, Ferencz, Selymecz és triesti hajózási akadémia nevéndéke, most a dunái gözhajózás egyik kapitána, keleten igen szép útazást tett.

a) Így ír Péterfi József Hoch, József feletti gyászbeszédében. Említi egyszerűsággal, hogy említett H. Izsák két testvére a francia forradalomban kitűnő szerepet viseltek. Miklós János dandárvezér életét, kit irányolt 1793-ban nyaktől alá kerítették, l. a Pirer stb. Convers. Lex.

86. 2. HOLLAKI CSALÁD.

[Kis-Halmágyi.]

Zaránd egyik nevezetesebb családja, mint a mely megyőjének több főisztet, s főispánt adott.

Ide a múlt században szármoztak be, Hollaki János, tömősi szorosnáli tiszt házasságán, ki 1705-ben Szotyori Ilonát, Kozma Józsefnét, vette el, s így a Kozma I. által kapott zárandi javak felét családjára hozta át.

Ezen Jánostól következőleg származtak le:

János (1708).

(Szotvori Ilona.)

Pál (1753).			János.				
(zarándi főispán.)			(Kilyéni Székely Zsuzs.)				
(Macskási Kata.)							
(Barcsai Erzs.)							
Róza.	Antal (1790).	Kata.	Pál.	Farkas.	Anna.	József.	István.
(Szeredai)	(Török Ceci.)	(Csiszár	(tabl.ül.)	(g. Teleki	(kil. Szé-	(Pávai V.	(zarándi
Elek.)		Lászl.)	(tib. Tö-	Kata.)	(kely El.)	Anna.)	főispán.)
(Kosztai Ist.)		rök An.)					(Medve Zs.)
Antal (1823).	Imre.	Albert.	Pál.	Borbára.	Ferencz.	József.	Ignác.
(tanácsos.)	(Melczér	(Várad	(Bos-	Ignác.	(Gál Ágn.)	(Túri Ter.)	Ágnes.
(Török Kár.)	Anna.)	Erzs.)	nyák Jud.)	Róza.			Zsuzsa.
							Mária.
							(Macskásiné)
Matild.	Czili.	Zoltán.	Ferencz.		Anna.	József.	
Antonia.	Irma.	Gizella.	Gusztáv.		János.		
Bláuka.	Imre.	Árpád.	Hugó.		Julia.		
	Anna.				Pál.		

Közülök Antal, Farkas, István 1790-i orsz. gyűlésen királyi hivatalos; a) s ez időtől mindig ott látok e család-nevet.

A talt, főkörmányszéki titoknokat, 1823-ban, mint a kolozsvári színház haszonbérlojét látjuk. 6)

87. §. HORVÁTH CSALÁD.

[Zsákodi, Kovachich.]

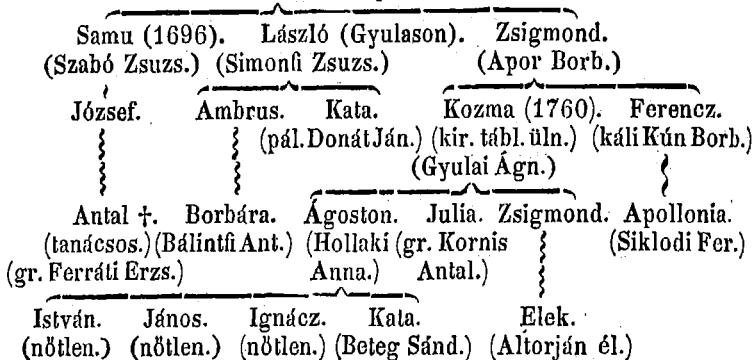
I. Apafi alatt jöve Erdélybe Miklós Horváth-oroszágból, Buzinból; hol Kováchich nevet viselt, mi itt Horvátra változott. Mennyire gyanítani szabad, tán a Zrinyi Péter-féle összeesküvésbe vala sodortatva, azért hagyá oda hazáját, hol szép birtokot hagyott, mit sogora Filipovics, a zágrábi káptalannak 5000 darab aranyon ada el.

a) 1790. orsz. gyűl. jegyz. 18. l.

b) Játékszíni koszorú 116. l.

A fennebbiekben részes Gyulafival Erdélybe jött, Szentdemeterre, honnan a szomszédos Magyar-Zsákodra telepedett; s törzsszájává leve a következő családnak:

Miklós (I. Apaí alatt).

Igy e család ma holnap csak a Háromszéken élő Elek fiaiban fog tovább terjedni.

Tanácsosság, királyi táblai ülnökség, csíki és küllömmegyei királybiróságban látjuk őket. Többire jó törvénytudók.

A most élő István, ki alapos ismereteit az irodalom mezején is ragyogtatta, bámult törvénytudománya, szép lelke, jelleme és szorgalma mellett, daczára annak, hogy az utolsó években az udvarnál felgyült perek leírlására felvitetett, mint elismert capacitas: tán ellenzéki gondolkodásaért, ma mint ex-supernumerarius táblai ülnök él zsákodi magányába vonultan, testvérével, Felső-fejérmegye ellenzéki követével, az ismert szónokkal, Jánossal, az exfőispánnal. Ignác, ki katonai pályát kezd vala, később harczmezőn sebeket szerz.

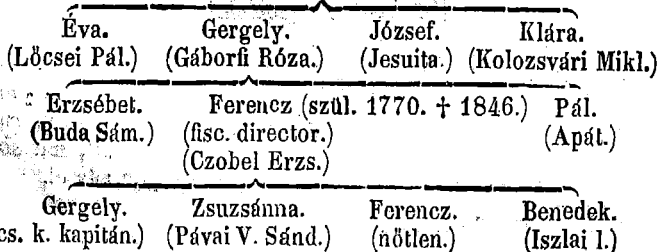
88. §. HORVÁTH CSALÁD.

[Felső-bükki.]

Régebb Kolozsvárról íraták magukat.

Következőleg jöttek le napjainkra: Márton.
(Cseh Éva.)

József.

Közülök Hor. Ferencz (+ 1846. jun. 3.) 1834-ben nyert itélő-mesterségéből a közügyek igazgatóságába lépett át, hol azon nehéz feladat várta: Wesselényit beperelni.

89. §. HORVÁTH CSALÁD.

[Széplaki, Petrichevich, nemes és báró.]

Az ugynevezett Petrichevich, némely helyeken hibáson Petri-tyevith Horváth család, Horvát-országból radochi Petrichevich névvel jött Erdélybe, itt vette fel a Horvát nevet.

Kimozdulásuk okául törökök általi nyugtalanításokat adják. S egy eredetűnek hiszik a mostan is Horvátországban élő Petrichevich családdal. a) Miklós (1547—84).

(Széplaki Both Anna.)

Kozma (1578—90). Klára. János (1616). Kata.
(fogarasi várnagy.) (Vitéz Mikl.) (Szigeti Anna) (Orbai Lászl.)
(Petki Borb.) (Macskási Mih.)

György (1608). György. Miklós (1630—47).
(Béldi Erzs.) (Betlen Kriszt.) (ikl. Toldalagi Borb.)

Borbára. Anna. Zsigmond Kata. Ferencz. Kozma. Borbára. Miklós.
(Torocz-(Barcsai) (Alsó Ján) (1670.) (Folti Borb.) (Berzen- (Sárosi
kai Ist.) Ákos.) (czei Istv.) Zsuzs.)

Krisztina. Ferencz (1691). Klára. Boldizsár. Miklós. Anna.
(alp. Balog Zs.) (kocsárdi Balog Kat) (Sándor (Josika Már.) (1691) (Maurer
Gerg.) (Zsúki Klára.) Gábor.)

Ferencz. Borbára. Kozma (1764). Boldizsár. Miklós. Judit.
(Pálfi Ilon.) (Daniel Gy.) (Benkő Már.) (Daniel Jud.) (Váró Erzs.) (Torocz.
(+ 1798.) Mih.)

Ferencz. Kozma. Mózes. János. Dániel. Miklós. Teréz. Zsófi.
(+ 1804.) (tábornok.) (+ 1777) (Torocz. (1802.) (tábl. üln.) (Daniel (Horvát
(Zsúki Ter.) (gr. Kún Kl.) Ágn.) (Toldi Már.) (+ 1814.) Elek.) Fer.)

Károly. Teréz.
(Barcsai (Simén El.) Ráki. Dani (1821). Farkas. Zsigmond.
Róza.) (Toldalagi (gr. Lázár Éva.) (Daczó Borb.) (Bánfi Már.)
Istv.)

Ferencz. Károlina.
(+ 1835.) (b. Györfi János. Dani. Lázár. Emilia. Albert. Mihály.
(gr. Vas Ant.) Sam.) (báró I.) (g. Toldi (iró.) (g. Rinds - (b. Szentke - (b. Inczédi
(tábornok.) Kat.) (üőtlen) (maulné.) (reszti Zsuzs.) (Mária.)
Ida. Károly. (b. Józsiika Jos.)
Kálmán. és N.N. több gyermek. Miklós. Ödön.

Pepi. - Róza. János.

a) Benkő Gen. Trans. II. 259. l.

Miklós vala, ki legelőbb Erdélybe jő, alkalmasint Izabella királynét kíséré ide, 1541-ben. S így alkotá a fennebbi családat.

E család szerencsés házosságok által magát csak hamar igen kedvező helyzetbe hozta. Néhányon közülök derék hivatalnokok, mint a bejött Miklós fia, Kozma, ki János Zs. alatt Vécsvár gondviselője, a Báthoriak alatt (1578—90.) a fogarasi vár kapitánya és fejd. tanácsos.

1584. jul. 10-én osztoznak Széplakon Siménékkal, hova mind a ketten házosodtak: Horváthéknak 9 telek jut. S innen, a kis Küküllő mellett fekvő Széplakról vették előnevöket; mely jószágnak táblázatunk elől lejevő ága most is birtokában van.

János Bethlen Gábor alatt küküllőmegyei hivatalnok: 1616. apr. 20-án nyeri az ugynevezett Folthi részeket, mely Széplakkal szomszédos néhány faluban őket birtokosokká teszi. 1616. apr. 22-én Széplaki részére is új adományt vesz.

György, a Kozma fia, 1608-ban tett végrendeletében bejövetelekről emlékezvén, megemlíti mikép mindenét apja szerző ügyességének köszönheti. a)

A másik után egy századdal ismét egy H. Kozma álla elő, ki I. Apafi alatt tesz szolgálásokat.

Testvérei, Miklós és Ferencz, 1691-ben Tökölivel kibujdosának a hazából; de visszajöttek. b)

Ezen Ferencz unokája, Kozma, a II. székely gyalogoknál ezredes vala a mult század közepén, később a török háboru folytán tábornok.

Századunkig e család összetartva jöve le. Itt az első ág megmaradt unitariusznak, a középben lejöttek katholikus-, a végső ág reformatussá lett.

E mellett János, lovassági tábornok, a Daniel fia, s főkor-mányszéki eln. b. Josika János veje: 1845-ben báróvá lett.

E család, mennyire emlékezhethünk, a hazai irodalom iránt különös előszeretettel viseltetett. Ferencz 1700-ban felekezete oltalmára könyvét ada ki magyar nyelven. c)

Daniel, gr. Lázár Éva férje, e század elején a kolozsvári színház egyik Moecenása. A színház 1821-ben történt megnyitásánál ő ejtette ki az első hangot e színpadról, megnyitó versezete szavallásával. d)

Fia, Lázár, († 1851.) mint a Honderű szerkesztője, s több munkák írója, a magyar irodalomnak a felsőbb körökbei bejuttatására tett fáradozásai által: az irodalom körül történeti nevet víva ki magának.

Testvére, Emilia gr. Rindsmaulné, kihez Lázár levél-cyclust folytatott: egyike hazánk legszellemdusabb asszonyainak.

Testvérök, Daniel is irodalom terére hozta nevét. 1848-ban mint képviselőt látók a pesti parlamentnél.

Miklós is, a Mihály fia, lapjainkban utazási leveleket tevé közzé.

a) Archiv Kolozsmonostor. XVIII. 85.

b) Cserei Hist. 209. 215.

c) Magyar Athénas III. Benkő Gen. Trans. II. 530.

d) Játékszíni koszoru 109—15.

90. §. HUNYADI CSALÁD.

[Kihlt 1504.]

E család történetét „A Hunyadiak kora“ halhatlan írója, volt főkörmányzónk, gróf Teleki József, nagy munkájában adatokkal el látva, oly terjedelmesen és alaposan tárgyalja: a) hogy nekünk nem maradt fenn egyéb teendőnk, mint azon terjedelmes dolgozatot venni vezérfonalúl.

Erdély e legnevezetesebb családja eredetét, mely Erdély legnagyobb vajdáját, Magyarország legnagyobb főkörmányzóját, Hunyadi Jánost, s legnagyobb királyát, Mátyás királyt, s bennük a két legnagyobb magyar hadvezért adá: mind ez ideig nem leheté tisztába hozni. Magyar és idegen ajku történészek eleget kutatták; s tán épen azért a valódi igazság örökre kétség alatt fog maradni.

E család egyelőre nem volt valalami előkelő. De nem is volt valami alávaló: mert elei ismert czímeröket már használták, mint ezt László Király egy 1453-i oklevele bizonyítja. b)

E czímer egészín kék mezőben egy holló, természeti színében, mely szárnyát repülni akaró helyzetbe vette; s szájában aranygyűrűt tart. E czímerről igen szép regét költének. A rege szerint királyi gyűrű volt, mit Zsigmond király ada Hunyadmegye egy szép gyermekének, ki könnyelműségének áldozata lön. Adá, hogy majd Budára menve, mutassa be. Az anyává lett leány fel is indula Budára, de útközben a gyűrűt kis gyereke, a mi Jánosunk kezéből, egy holló elragadja, fára száll fel vele; s a gyűrűt csak egy szerencsés nyílveszsző adhatá vissza... Ily viszályok közit értek Budára, hol a király reá ismert stb... Érdekes kis rege; s mert oly érdekes, a közönség felkapá; s a történeti vizsgáldást feleslegesnek hitte, egész korunkig.

Már Hunyadi János atyja, Buthi, udvari katona, mi a testőrség egy neme volt, s mint ilyen kapja új adománykép Hunyadot Zsigmondtól 1409-ben, a maga, testvérei és Jánossa részére: tehát már azelőtt birniok kellett. c) Sőt Fejér György jegyzetei szerint, gyaníthatólag már Nagy Lajos 1378-ban ada Hunyadi apjának donatiót. d)

Azon hagyományokat, regéket és gyanúsításokat, melyekkel kritika nélküli történészeink e család történetét elhomályosították: kosszorus írónk bonczkés alá veszi, és oklevelek s történeti hiteles adatok által rendre dönteti.

a) Címe: Hunyadiak kora Magyarországon. Irta gr. Teleki József. Pest 1852. I. 26. laptól 62-ig.

b) Spiess. Archiv. Nebenarbeiten. I. d. 177. I.

c) Lásd az oklevelet: Fejér György: genus, incunabula et virtus Joan. Corvini de Hunyad. Budae 1844. 32. lap.

d) Ugyanott. 33. lap.

Legelőször is Bonfin által feljegyzett azon mesét veszi fel, mely Hunyadit Zsigmond király természetes gyermekének állítja. a) Miután maga Bonfin is után veté, mikép e regét a Hunyadira irigykedő Cilley gróf emberei költék: nézetem szerint e rege magától a költemények világába visszaszáll. b) S maradunk Mátyás kir. történetébe, Bonfin véleményénél, ki Hunyadi atyját Budnak, s mások pedig Buthi Voyknak neveznek.

Bonfinnak, mint olasz és udvaroncznak kedve jött e Buthit a római Corvinoktól, vagy is épen Jupitertől származtatni..

Mint láthatni e táblázathban több idegen hangzású név jön elő, mely egyelőre e család magyarságát gyanússá teszi. Ezt ki fogja menteni Hunyadmegye helyzete, hol több ősmagyar családaink mai napiglan az oláskodás bizonyos jellegét hordják, oláhság képezvén az itteni földnépét.

A Buthi Vojk néven épen nem ütközhetünk meg, úgy látszik mindenik keresztnév. Több ily Buthi nevet látunk mint keresztnévet a régiéknél; a Vojk névre pediglen: hisz szt. István királyunk mig meg nem keresztelkedett, Vojk nevet bíra. c)

Ezt azonban, minthogy a Jupiter családfáját nem bírjuk: nem is tudjuk, s nem is sietünk megczáfolni. S azt hisszük, mikép nyájos olvasóink se kívánják e fáradságot. d)

Még gyengébb alapokon nyugszik — folytatja az említett könyv — Pray állítása, ki Hunyadit az oláh vajdáktól származtatja. Áll ugyan, hogy e család az oláhországi vajdákkal rokonságban volt; de az később eredt: azon sogorság volt, miszerint Hunyadi nővére, Mária, Dán, oláhországi vajda fiához mene férjhez, kinek két fiát szült, egyiket Istvánt, Oláh Miklós esztergomi ersekünk apját, ki innen lett Mátyással unokagyermek. e)

Az apai ág kitisztázása után, példányunk kitisztázza az anyai ágat, Hunyadi anyjának, Heltai és Cortesius után, Morzsinai Erzsébetet állítván fel. S adatokkal kimutatja, mikép a Morzsinay család magát Káránsebesről iratva, a XVI. században még birtokos család. És így mikép Hunyadi apja nem volt Jupiter fia, úgy anyja se volt a görög császárok s más fejedelmek királyleánya. f)

Következőleg minden arra mutat, hogy e család már Hunyadi előtt birtokos magyar család vala. S így ideje lesz családfájára pillantanunk.

a) Bonfin Hist. Decad. III. Libr. IX.

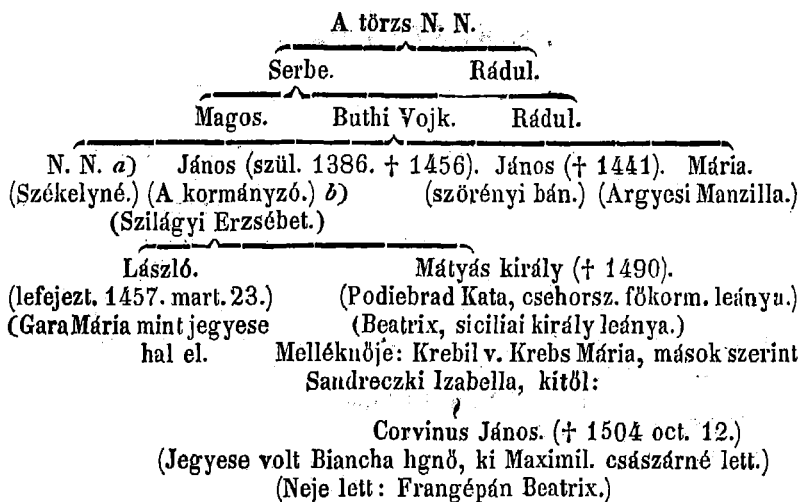
b) Lásd hostzas czáfolatát: Hunyadiak kora I. 29—34. l.

c) L. Példákat Hunyadiak k. I. 51.

d) L. czáfolatát Hunyadiak k. I. 36—39. l.

e) Hunyadiak k. I. 41—42. l.

f) Ugyanott 42—43. l.

Kristóf +. Erzsébet +. (Ifjan halnak el.)

Hasonló szembeszökő gondolatnak találhatnók a két Hunyadi Jánost, mint testvéreket: ha több példát nem idézhetnénk arra, hogy két testvér egy neven azon időben nem volt ritka dolog. c)

Hogy mi fényt hozza ez ifjabb János családjára; mi varázs hangzatuává tevő e családnevet Hunyadi János, s mi felejtethetné fiai: a lefejezett László s tronunkat oly fényessé tevő Mátyás királyunk: azok futólagos tárgyalásával nemzetünk önérzetét bántanók. Ily családá Erdélynek egy volt, oly páratlan, hogy alig lehet honfi család, mely saját legkedvesebb nevét e szent magyar család névvel fel nem cserélné, vagy legalább őket családá édes vérének szívesen el nem ismerné. Mi volt e család, azt gr. Teleki József csak is tíz nagy kötetben képes elmondani: e kötetben hol kezdeném, s hogyan végezném.

Fájdalom Hunyadi fiai nem terjesztheték tovább a családat. László számára eljegyeztetett vala ugyan Gara Nádor leánya, de az mint ara hala el; s más évben László is lefejeztetett.

Mátyás király bár kétszer nősül, mindkét házassága gyümölcstelen. Mignem végre egy melléknőtől, kinek nevét, mint táblázatunk mutatja, bizonyosan nem tudjuk, s kiknek elseje a boroszlói polgármester leánya volt: szerelem-gyermeke született, a közönségesen Corvin Jánosnak nevezett, s Mátyástól elismert János, kit következőjének ohajtott volna. De valamint e célja, úgy a család további terjedhetése is lehetetlenné vált. Korvin János nősült ugyan, de gyermekei mindketten ifjanta halának el. S így a ragyogó családnév vele együtt sirba szállt, 1504-ben.

a) Fiai valának: János bán és Tamás vranai perjel. Hunyadiak k. 63. l. Klára nevű nővére is volt Hunyadinak a déng. Pongrácz Gy. neje, de e Csolnokositól volt. L. ugyanott.

b) László példákat: Hunyadiak kora I. 49. l.

c) Fejér Genus incun. et virtus Joan. Hunyad. 260. l.

91. §. HUSZÁR CSALÁD.

[Brenhidai (+ XVII. sz.) és Kövesdi.]

Két Huszár családdal találkozunk történetünkben: egygyel a nemzeti fejedelmek, mással az austriai ház alatt.

A brenhidait Huszár Péter alapítja, egy harczias magyarhoni férfi, kit pápai s más várkapitányságok után Báth. Zsigm. hiva Erdélybe; s itt szerencsését biztosítja. Azonban a kegyencz csak hamar megfélemedezett a multakról: egyike lett azoknak, kik Báth. Zs. visszahozatalának, s így az erdélyi fejdelemség magyarrali betöltésének ellene voltak. Miért is az 1601-i kolozsvári merész országgyűlés elfogatá, s Dévára fogságra vetteté.

Basta győz, s őt mint hívét Lúgos parancsnokká teszi. Azonban jött Székely Mózes 1603-ban: Lúgost bevéteti, Huszárt megfogatja, s a vén embert a török táborban a tatárok dühétől nem lehet megmenteni. A tatár vezér ünnepi ruhába öltözött, s a lesujtott Huszár vérét mint áldozatét megívá. *a)*

Fia, István, (1603—26.) Bánfi Borbára férje, apjával ellenkezőleg, a forradalmárok táborában állott. 1603-ban Székely Mózes segíti; 1605-ben pedig a szerencsésebb Bocskait. *b)* Mint katolikus 1607-ben a jesuiták Erdélyből szűzítésének ellenemond. *c)*

Péter, az István fia, Toroczkai Judit férje, 1656-ban Aranyos-zék és Toroczkó-Szentgyörgy közötti határviszályban országos biztos.

Margit, az István testvére, H. Mátyás leánya, mint Toldalagi Mihály özvegye, a porta sarcza kielégítésére minden ezüstjét a haza oltárára hozta; jobbra fordulván a haza sorsa, 1663-ban az ország kárpotolá. *d)*

E család Huszár Péter leánya Zsuzsa, Földvári Ferencznében, és Mátyás leánya, Borbárában először Nemes Jánosné, másodszor Torma Györgynében, és Margitban előbb Toldalagi Mihályné, később Macskási Boldizsárnében a nemzeti fejedelmek utolsó éveiben leány ágra szállt.

A kövesdi báró Huszár család a kövesdi Boér családból szakadt ki, mint fennebb az 52-ik lapon láttuk.

B. Ferencz, krasznai főispán fia József, ki 1742-ben kir. táblai úlnok, 1747-ben Torda-megyei főispán lett: 1730-ban báróságot szerze, s addigi nevét b. Huszár névre változtatá; *e)* tán mert a brenhidai Huszárok egyik utolsó leánya, Borbára, anyjáról nagyanyja volt.

A családalakítás s leszármazás következő:

a) Wolf de Cethlen V. 3. 5. 210—13. 1.

b) Wolf de Bethlen VI. 128. 278. 334. 340. 1.

c) 1607. 10. jun. 77. art.

d) 1663. oct. 20. art. 28.

e) L. Mikola Gen. 58. 1.

Boér Simon.
(Imecs Frusina.)

Zsigmond. (fogarasi várkap.) (A reform. ág törzse.)	Ferencz. (udv. canc. hiv.) (Cseffei l.)	Pál. (Folti Éva.) (Ez ág is él.)	Zsófi. (gulg. Rácz Ist.)	Ilona. (Apor Láz.)
---	---	--	-----------------------------	-----------------------

Simon. (Henter Borb.) (Utodakat hagy.)	Ferencz. (krasznai főisp.) (Torma Éva.)	Gábor. (Imecs Erzséb.) (Utodakat hagy.)
--	---	---

báró Huszár József (1730—47). a)
(gr. Haller Borb.)

Sándor. (Priuyi Mária.)	Zsuzsa +. (gr. Ibarra Ign.)	Krisztina. (b. Pölnicz Laj.)	József. (gr. Mikes Kat.)
----------------------------	--------------------------------	---------------------------------	-----------------------------

Antal. (gr. Kornis An.)	Borbára. (Betlen Fark.)	József. István. (gr. Teleki Borb.)	Anna. (gr. Mikes Róz.)	József. (gr. Mikes Róz.)
----------------------------	----------------------------	---------------------------------------	---------------------------	-----------------------------

Károly. (gr. Nemes An.)	Antal +. (b. Bornemi- sza Józs.)	Mária. (b. Bornemi- Ign.)	Kata. (Ferenczi Ign.)	Lajos. (Ferenczi Ign.)	Zsigmond. (+ 1848. Betlen l.)	Mihály.
----------------------------	--	---------------------------------	-----------------------------	------------------------------	-------------------------------------	---------

János. Károly. Sándor. Erzsébet. Miklós. Ádám.
(Bornemisza Kl.) (gr. Bethlen Kámillo.)

A korunkban élt nemzedékből Zsigmond 1848 őszén a nép el-
lenszenvének lett áldozata. Az élő Károly 1834-ben egyike elvezéki
követeinknek. Fiait a forradalom életkoruknál fogva magával sodorta;
s forradalom után volt idő, melyben a négy besorozott testvér négy
korona tartományban közlegénykedett.

a) Gub. prot. 1730: 775. jun. 22. 1730.

I. J.

92. §. IMECS CSALÁD.

[Nyujtodi (+ 1630. k.), Imecsfalvi, Vargyasi.]

Többféle Imecset látunk; s mindenik hazája a székely föld.

Ilyen nyujtodi Im. Mátyás, ki Székely Mózzal harczol a Barczán, 1603-ban, s fogságra esik. a) Ennek fia: István, háromszéki alkapitán; leánya Borbára, Mikes Zsigmondné.

Ezen Istvánnak Tomori Petronellától három leánya van: Judit (+ 1676. dec. 10.) Apor Lázárné, Ilona maksai Jankó Mihályné, Frusina, kövesdi Boér Simonné; és vala egy fia Mihály, ki 1630 körül hala el.

A most is élő imecsfalvi Imecsek hasonlóan Háromszék jobb családai közé tartoznak. Törzsük a XVII. század elején élt Tamás, kinek fia Mózes, kinek Dónáth Erzsébettől ismét Im. Tamás, kitől a család elágozik, apja Mózes- és Istvánnak, kik a Rákóczi forradalomban részt vettek s 1710-ben Moldvából jöttek haza kegyelemre. b)

A vargyasi Imecsek 1678. jun. 3-án vettek czímeres levelet, Fejérvártt; kihirdettetett ugyanott más év jun. 14-én.

93. §. INCZÉDI CSALÁD.

[Nagy-váradi, nemes és báró.]

Allítólag e család Dalmátiából veszi eredetét, honnan Icsvics vagy Icsévics névvel jött vala Magyarországra I. Márk, 1480 tájt, s itt Mátyás király alatt a törökök ellen szépen harczola.

Ennek fia, Tamás, ezredes.

Fiai: Mátyás és Gergely Rudolf királytól czímeres levelet kapnak. Ezen Mátyás Biharba telepedett; s dalmata nevét Inczédi névvel cserélte, s nagyváradi előnevet veve. c) Ennek vala

a) Wolf de Bethlen V. 410. l.

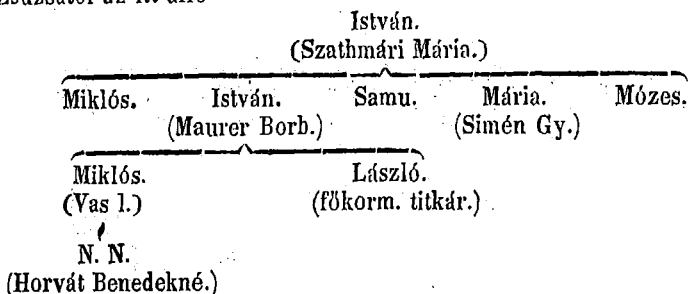
b) Cserei Hist. 433. l.

c) Benkő Gen. Trans. II. 480. l.

94. §. ISZLAI CSALÁD.

[Iszlói.]

Több féle Iszlai család van hazánkban. Legbirtokosabb az iszlói, székely földön, a Nyárad mellett. Első ismert törzse: Gergely, kinek neje Tombold Erzsébet. Ennek fia Miklós, kinek Koczán Zsuzsától az itt álló

Marosszéken szerepeltek. A most élő László 1848-ig főkörmányszéki titoknok vala; s mint nőtlen, családat alkalmasint bekezeszti.

95. §. JAKCSI CSALÁD.

[Kusalyi. + XVI. sz.]

Néha Hadadinak is írják, valamint Jakch-nak is. Egy eredeti a magyarországi Forgács családdal. Kihalt családaink egyik leggazdagabbika.

Törzse Koduk Domokos, ki a XIII. században élt.

Többen viseltek nagy hivatalokat közülök, milyen J. György (1365—1420.), ki tárnokmester, Domokos (1426—34.), ki váradi püspök, János (1411—60), ki székelyek ispánja, testvére Mihály (1414—32.), ki vajda, és székelyek ispánja vala.

A Szilágyban nagy birtokosok: György, a tárnokmester, már birja Szilágy-Cseht, Sülemedet, Felső-Várczát, Bikáczát, Nyirest, Tohátat, Kusalyt, Aranymezőt, Györgytelkét és Görcsön felét, mint fű-joszágot.

Jakcsi Ferenczet 1490-ben notázzák; László és fia János (1505—16.) részöket Drágfi Györgynek elzalogosíták; több leány negyedet adtak ki: s így rendre a fényes család mind birtokban mind számban apadt. Mignem a XVI. század vége felé kihalt.

Családi sírboltjuk maradványai Kusalyban, mely egy hajdani várhely alatt fekszik: a templomban maig is látható.

96. §. JÁRMI CSALÁD.

[Magyar-déli.]

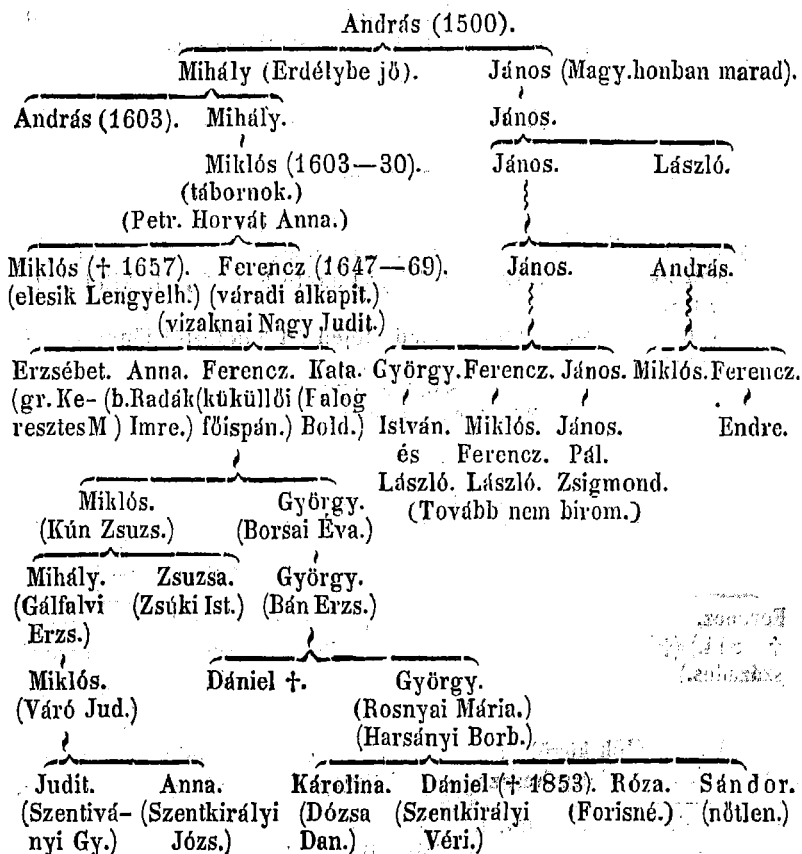
Magyarhonból jövének Erdély földére, a XVI. században, s Báth. Zsigmondtól adományul kapva Springet, Erdőalját, itt megtelepednek.

Egyelőre Sövény-falváról írák magokat; a magyar-déli előnevet Miklós (1630.) vevé fel, a XVII. században, a Maros mellett fekvő ily nevű birtokról.

Czímerök: nyakán nyilvesszővel állott dämvad, vörös mezőben. Ugyanezt használja a Magyarhonban maradt ág is, mely maig is fenn van, s magát Szolnokról iratja. Kik közül Jármí Imre a forradalom előtt Szabolcs-megye alispánja vala, kir. tanácsosi ranggal.

Az erdélyi és magyarhoni Jármíak a rokonságot maig fentartják.

A családfa, mit Erdélyben alkottak, s melyben egy darabig a Magyarhonban maradt ág is le van hozva, így következik:

A bejött Mihály fiát, Andrást, s unokáját Miklóst 1603-ban a káransebesi menekültek közt látjuk. a) Miklós később, Beth. Gábor alatt tábornok.

Miklós fia, Ferencz, vala e család legtevékenyebb tagja. 1635. jul. 2-án nagyvárad alkaptán lett. 1636-ban Lengyelhonba küldetik; 1639. oct. 27-dikén kelt ülvevelénél fogva, oda ismét követ; 1646-ban újlag ily minőségben látjuk, hol a török ellen a lengyelekkel szövetséget köt. b) Mint a hozzá irt levelek czíméből láthatni, egyszerűs mind a részekbeni hajduk tábornoka vala. Mily kedves embere volt I. és II. Rákóczi György fejdelmeknek, mutatják azon adományozások, melyeket részére B. Bessenyőben, hol most laknak, Déllőn, Dézsfalván, Csáváson s több helyeken tévének.

Testvére, Miklós, II. Rákóczi mellett esik el Lengyelhonban, 1657-ben.

A korunkban éltek közül a kedélyes Daniel, Küküllő-megye szolgabirája, 1853. oct. 8-án hala el, magtalan. Testvére, Sándor, nőtlen; s így az erdélyi ág alkalmasint be lesz rekesztve. Mig Magyarhonban mintegy 50 Jármí él, többire Szathmár- és Szabolcs-megyében.

97. §. JÉKEI CSALÁD.

[Porcsalmi.]

E család, mely Belsőszolnok birtokosai közé tartozik, Erdélybe Magyarhonból jő, hol az ott maradt ág maig is fennvan. Már a XVII. században itt látjuk Balázst, a fricsi Fekete Kata férjét, kitől Péter (1640.) nevű fia volt.

A mostan élők a mult század elején élt Sándortól jönnek le, következőleg:

Sándor (1730).
(iklodi Toldalagi Mária.)

Zsigmond.
(Székely Zsuzsa.)

Agnes (1778). Zsigmond (1767—1818). Sándor †.
(Kovács Józ.) (Torma József.) (Palatkai Eszter.)

Ferencz. László. Lajos. Zsuzsánna. Agnes. Sándor. Kata.
(† 1844.) († 1807.) (nőtl.) (Rácz Gy.) (százados.) Kászoni
(százados.) (Tagliabo Marietta.) Ján.)

Albert. Lajos.

A most élők közül Sándor, huszár százados, mint főkörmányzó, Schwarzenberg herczeg segéd tisztje, e nevet érdekessé tette.

a) Wolf de Bethlen V. 461. I.

b) Ez oklevelek többekkel együtt Dózsa Dani birtokában vannak.

98. §. JÓZSIKA CSALÁD.

[Branyicskai, báró.]

E család, mely 48 előtt Erdély kormány-gyeplőjét kezében tartá egy század negyedig: Józsika Istvánban jöve hazánkba, Báthori Zsigmond fejedelem idejében a káransebesi bánságból, a) hol már a zsidóvári uradalom birtokosai valának.

Erdélyben szerencsés házasságok útján szép jószágokat szerzének, így jöve reájok a szép Csáki birtok egy része.

Ki volt J. István, mily kétértelmű szerepet játsza, mily kegyeltje vala a Báthoriaknak, s hogyan fejeztetik mégis le Szatlmáron: Józsika Miklós az ő nevére címzett regényéből eléggé ismeretes. b)

1594-ben, mikor Kolozsvárt az ellenzék főnökeit Báthori Zs. lefejezteti: Józsika már emelkedőben volt. Ekkor Branyicska még Szalánczi Lászlóé, ki itteni kastélyában a fejedelem reáüldött kék darabantjaival harczot állt. c) Ezen Szalánczi notáján kapja Józsika Branyicskát, 1595-ben. S mint erdélyi cancellár családat megalapítja.

Józsika Miklós regénye szerint: ezen István atyja, Daniel, mig táblázataink Jánost írják apjának. Istvánnak több testvéreit látjuk följegyezve, de nevöken kívül egyebet rólok nem tudunk.

Báróságot 1698-ban kaptak; de úgy látszik akkor nem vevők használatba; s annak fölelevenítésére 1701. jan. 11-éről leiratot látnunk, melynek következtében Gábor (1701.) Imre stb. mint báró kezd megjelenni.

A báróságot felvett nemzedék élé a Rákóczi forradalom napjait. Ugy látszik két pártra voltak szakadva. István és Daniel egyelőre Szebenben vannak, de látva Rákóczi előhaladását, kikéredztek, s hozzá állottak. d) S ott látjuk őket a Szatlmári békekötésnél. Imre, a harmadik testvér, a császáriakkal tart: 1702-ben bevádolák vala, mintha Tökölihez járatná embereit, meg akarák notáztatni, de nemcsak kimenté magát, sőt előmenetelt nyere; 1711-ben tordai fősipán leve. e)

Az egy idejű Gábor egyelőre marosszéki királybíró, később a Rákóczi forradalom ellenében 1709-ben kormánytag, később tartományi főbiztos. f) Fia Gábor pedig a forradalommal tart, s azok sorában látjuk, kik annak buktával Moldvából 1710-ben visszatérnek. g)

a) L. Mikóla Histor. Gen. 30. I. Special Trans. I. Branyicskánál.

b) Lásd Bethlen Farkast VI. 469. I.

c) Archiv d. Vereins új folyama I. 133. I.

d) Cserei Hist. 347. I.

e) Cserei Hist. 307. 465. I.

f) Cserei 342. 422: 438. I.

g) Cserei Histor. 449.

A család, mit István Erdélyben alkota, következő:

István (1595).

(Cancellár.)

(Füzi Borbára.)

Zsigmond (1580—616).

(Báthori Anna. Elváltak.)

Gábor (1640—68).

Keresztesi Zsuzsa)

Gábor (1668). Borbára. Judit. Zsigmond. István (1648—96).

(táblai üln.) (Barcsai Ist.) (Konecz Gáb.) (dévai kapit.)

(Torma Anna.) (Csáki Lászl.) (Szalánczi Erzs.)

(Károlyi Istv)

Gábor (1701). Judit. Samu. Zsigmond. Imre (1711). Dániel +. István.

(köv.BoérSár.) (Josinczi (Baranyai (hunyadi (tordai főisp) (1704.) (1704.)

(bér.BoérBor.) Józs.) Mária.) főispán.) (Rácz Kriszt.) (g.TelekiErs.)

(Macsk.Kriszt.)

Dávid. István. Gábor. László. Borbára. Mózes.

Ágnes.

(csap.Kún(Tövisi (1710.) (1751.) (BálintIt Ist.) (Bánfi Zsuzsa) (gr.Betl.Sam.)

Zsúzs.) Borb.) (hunyadi főisp.) (Csáki Mária.)

(csap. Kún Kata.)

(Wesselényi Kata.)

Zsuzsa (1803). Antal (1775). Mária.

Imre.

Dani.

István.

(Czobel Józs.) (Teleki Már.) (Béldi Ant.) (Bornemisza (Beleznai (tábl. ülnök

Anna Mária.) Zsuzs.) l. 1780.)

Borbára.

János (+1843).

Miklós.

József.

(táborn. Kálnoki (főkorm.széki elnök.) (+ 1824.) (Marillai l.)

János.)

(gr. Csáki Róza.)

(Lázár Eleon)

(leánya: Tekla.)

József (+1843). Sámuel. Lajos. János. Miklós (író). Imre. Samu. Róza +.

(b.Horv.Ján.) (udv.cauc.) (dobó- (ezredes) (Kállai Erzs) (Gingeli (+ 1819 (gr.Vas

Antonia. (nőtlen) kai főisp.)

(b. Podma- Anna.) (párbaj.) Imre.)

(b. Bornemisza (g. Haller Franc. +.)

niczki l.) (+ 1847.)

(gr. Ken-

János.)

(gr. Betlen Adél.)

Kálmán.

Zsuzsa.

(Barcsai Ján.)

Pepi. Samu. Lajos. Gábor.

Miklós.

Géjza.

Leo.

Gyula.

(Kendefi Tini.)

Vilma.

Miklós.

Mint táblázatunkból láthatni, e család három ágban jö le: az egyik az ugynevezett várfalvi, mely jóságot Gábor még életében, 1668-ban ada ez ág örökségeül. Mind a mellett, hogy táblázatunk lehozni nem tudta, lepadva bár, de Pálban fenvan.

A második ág az, mely akkor a befolyásra vergődött vala. Az emelkedést hivataloknak köszönhetik. Törzs apjok báró lesz. Fia, László, hunyadmegyei főispán. Ennek fia, Antal, a főkörmányszéknél kezdi pályáját: 1775-ben fogalmazó, 78-ban titoknak lesz; s így tör útát fiának, Jánosnak, ki 1804-ben számszeletti táblai ülnök, 1812-ben hunyadi főispán, 1816-ban főkörmányszéki tanácsos, 1819-ben belső titkos tanácsosi ranggal a főkörmánysz. alelnöke, 1822-ben valóságos elnöke lesz: s mint ilyet nyugalmazák 1834-ben mikor a választhatás jogát a hongyülés újra kezére kapta. Nyugalma-zásával a Leopold rend nagy keresztjét kapja. 1841/2-i Kolozsvártr tartott országgyűlésen királyi személyes. Ily pálya mellett sokat szer-zett, fiainak befolyást nyitja: s úgy hala el 1843. mart. 17-én szolgál-tának 49. életének 66-ik évében. a)

Fia, Samu, egyike a legnagyobb status férfini képességeknek. Befolyása tetőpontjára 1844. nov. 26-án lépett, mikor is Nopcsa nyugalma-zásával, mint belső titkos tanácsos, s a szt. István kis kereszties vitéze erdélyi udvari cancellár lesz. Mint a cancellária elnöke Erdély kormányát kezében tartá egész 1849. apr. 15-éig, mikor az unio kö-vetkeztében a cancellária feloszolván, hivataláról leköszönt. S mint ha-zánk utolsó udv. cancellára ma magán életet él. Egyike vala legjobb szónokainknak.

Testvére, Lajos, egyelőre tordai főispán, 1842-ben főkörmányszéki tanácsos lesz; a forradalom Dobokamegye főispánságában érte. Az 1846/7-ii országgyűlésen a kormánypárt vezérszónoka.

Testvérök János 1848 elején székelly huszár százados, Aranyósszéken; forradalom alatt őrnagy lesz; jelenleg ezredes.

A harmadik ág, melynek fészke Szurduk, számítja magáénak Józsika Miklóst, regényírodalmunk teremőjét, ki a forradalomban Pesten s Debreczenben honvédelmi bizottmányi tagságot fogadott el, s mint ilyen hazáját elhagyá. Józsika Miklós pályája ámbár igen ismeretes, míg életíratát hozhatnók, nem tartjuk feleslegesnek megemlí-teni, hogy fiatalságát mint katona tölté. Írói pályára az 1834-i ébre-dés lépteté, hol egyelőre politikai röpiratokat bocsáta közre; majd Abafi című regényével lelkének valódi munkakörét feltalálva, azóta mint a tudós társaság tiszteletbeli tagja, mint Kisfaludi társaság elnö-ke akkora befolyást gyakorla, hogy érdemei elismerését bár hányszor is ismételni, hazafiúi öröm.

Ezen ág tudományszeretete már koszos irónk apjánál, Mik-lósnál, megkezdődik, ki mint a tudományoknak szenvedélyes ked-vellője, gyönyörű könyvtárt állittata. Mikor elhalt, s javai osztályra jöttek, regényírónk szelleme még szendergett; s a hecses könyvtár Róza leánya maradékira birt, kik ugy oszták meg, hogy maig is mint adoma forog az ajkokon. Ugyan is egy ismeretes üzér bizott meg az összes vagyonnak a Vas és Kendefiék közötti osztálylyal, s az üzér, ki a könyvekben is csak portékát látott, hogy egynek se jussan több

a) L. Erd. Muzeum V. előbeszéde. s Erdélyi Híradót.

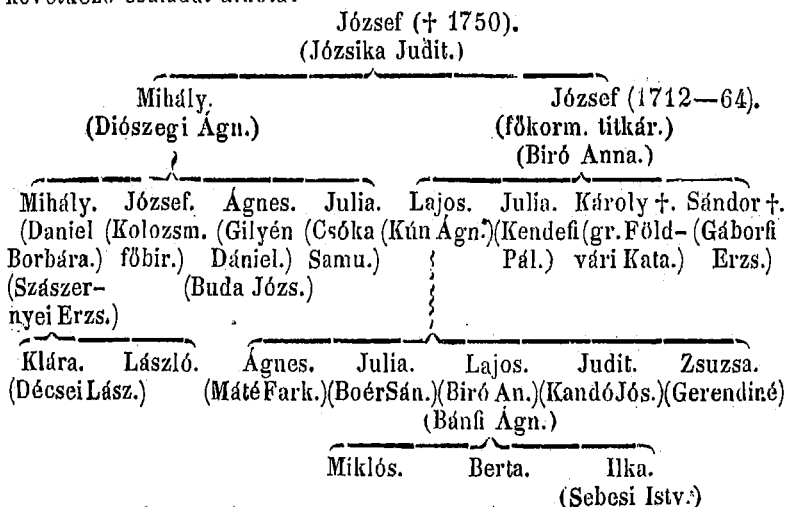
aranyas kötött könyv vagy folians mint a másnak: azokat úgy osztá el, hogy ugyanazonegy munka első és második kötete Vasnak, a harmadik és negyedik Kendefinek ment. S csak akkor vevék észre a könyvtár tönkre tételét, midőn a megbízott közbíró végrehajtása már alá volt írva.

Koszorús írónk fia, Gejza gyerek korában maga is megkísértő az írói pályát; melyen jelenleg Kálmán, az Imre fia, látszik nagyobb sikerrel kísértetni a kivívott szép név fentartását.

99. §. JOZSINCZI CSALÁD.

[Jozsinczi, báró.]

Inczédi Józsefnek (szül. 1688. + 1750.) 1736-tól ítélőmesternek kedve jött báróságot szerezni, s egyszersmind új nevet venni fel. Így alkotta magának az Inczédi és József, vagy neje Józsika Judit nevéből: a Jozsinczi nevet. a) E férfi, ki korának egyik tudósa és írója volt, következő családat alkotta:

Hogy e táblázat hiányos, be kell vallanunk, mert benne sem azon Jozsiczi József, ki forradalom előtt Szamosújvár várparancsnoka volt; sem azon most is élő Jozsinczi, ki Szilágyban lakik, s ki nek — ha jól tudom — csak leányai vannak: — megemlítve nincsenek.

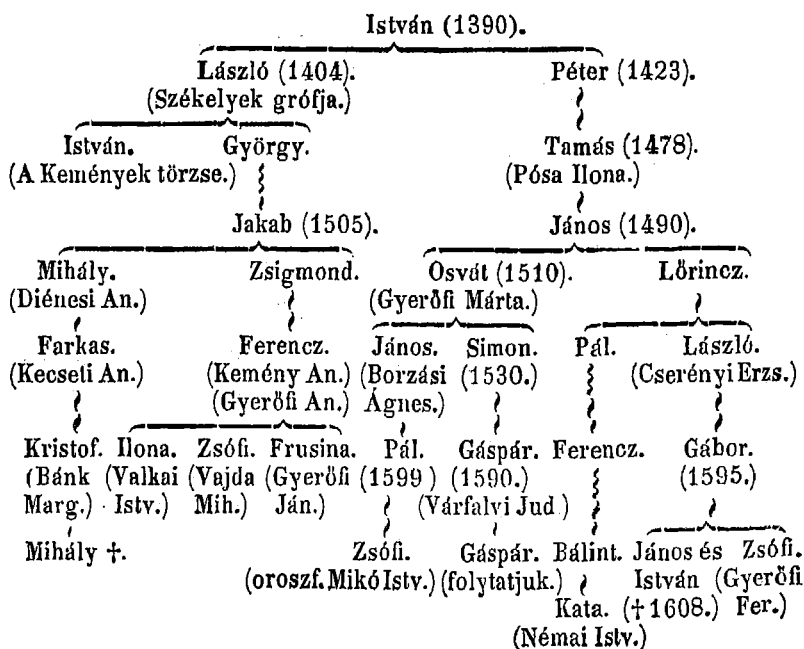
a) Bod Péter Magy. Athenás 120. I. Beukó Gen. Trans. II. 482. I.

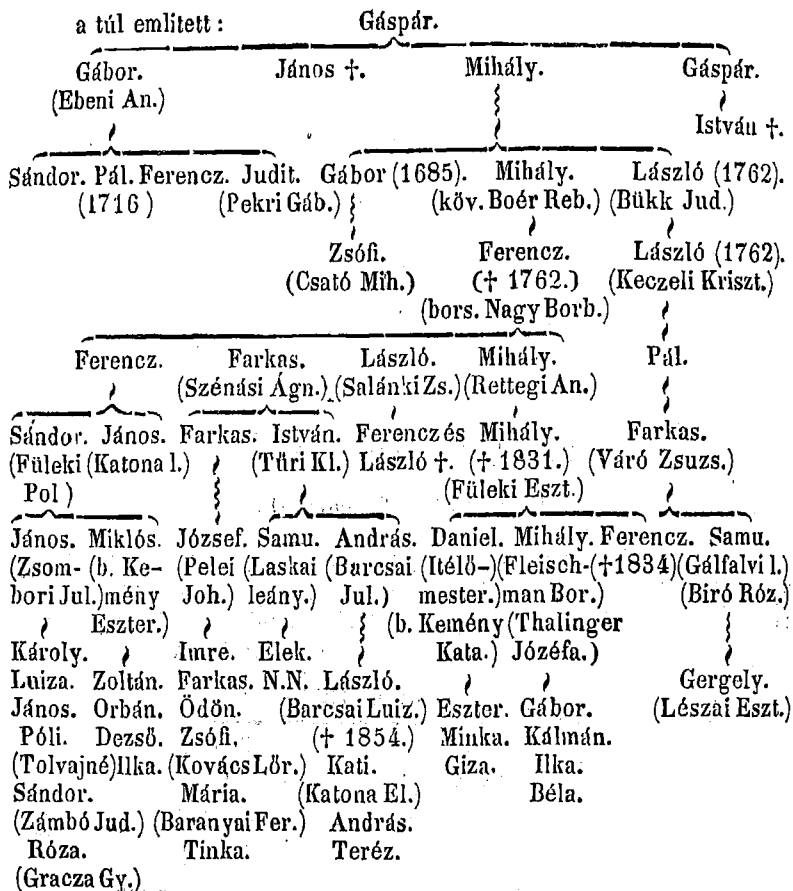
K.

100. §. KABOS CSALÁD.

[Magyar-Gyerömonostori.]

A már említett Gyerőfi, s említendő Kemény stb. családdal egy eredetű, mint a melyekkel egy előnevet, egy czímet bir. A közös törzs elágozását a Kemény családnál adandjuk: táblázatunk azon kezdődik, ki legelőbb Kabosnak látszik magát nevezni.

Több történeti nevezetességű férfit ada Erdélynek. Ilyen Krisztóf, ki a XVI. század elején notán vesztli jóságait; ilyen Farkas, kit azon harminczegy főúr között látunk, kik a pártos Békes Gáspárért notáztatják magokat; e Farkasnak Kolozsvárt fejét veszik. a)

Néhány évvel később, a Báth. Zsigmond fejdelemsége végnapjaiban K. Jánost a nép, Istvánt Mihály vajda sujtatja le. Farkas 1603-ban Székely Mózzal esik el.

E század vége felé K. Gábort 1685-ben a török sereg mellé hadibiztosnak nevezik. b) 1686-ban a deputationnak nevezett kormány tanácsosa. c) János Rákóczi forradalma részén áll; s a mint Kolozsvár kapuját ostromolná, apró fegyvertől bukkott el.

a) 1686. aug. 12. art. 10.

b) 1685. apr. 24. art. 4.

c) Wolf de Bethlen V. 408. l.

A korunkbeliek közül Daniel, előbb főkormányzéki titoknok; 1846-ban ítélőmester lesz. Jelenleg Bécsben cs. k. semmisítő törvényzéki tanácsos.

A több élők közül József a forradalom előtt Krasznamegye kedvelt alispánja, később főispánná nevezetett. László előbb főkorm. fogalmazó; jelenleg cs. k. kerületi bíró. Miklós és György 48 előtt kolozsmegyei hivatalnokok.

Testvére Ferencz mint igen népszerű fiatal hagyá el iskoláit...

101. §. KÁLNOKI CSALÁD.

[Körispataki, gróf.]

Ős székely család. Eredete azon sötét századokba rug vissza, melyről a székely nemzetet illetőleg, a történet tiszta adatokat nem nyújt. Családi hagyományok szerint ugyanazon főember alapította a családat, ki Kálnok helységét, mely most is a család birtokai egy részét teszi. Hogy a gr. Nemes a) és Mikó családdal egy nemzetségből eredett; hogy táblázatunk elseje még Nemes nevet horda, s a második vevé fel a Kálnoki nevet: az mind bizonyításra vár.

Ugy hagyomány az is, mintha a táblázati családtörzs, András, Nagy Lajos királyt, b) mint testőr kapitánya vadászat közben medvétől mentette volna meg; s hogy innen lenne czímerök dühösködő medve. c) Ezt említi ugyan a grófi diploma, de e diplomák csak hagyománykép állanak a történeészet előtt.

Mint legtöbb székely család, ez is csak a XVI. század elejével mutathat fel levéltárán kívül történeti nyomokat, mint a mikor 1506-ban az agyagfalvi forradalmi gyűlés végzéseit a főbbek fejenként aláírták. Így látjuk az aláírók közt, az első történetileg ismert Kálnokit, Bálintot. Azon időtől folytonos evidenciában áll e család története, annyira, hogy tagjai nagyrészének hivatalát is megnevezhetjük, mint itt következik:

Nemes András.
(Nagy Lajos király testőrkapitánya.)

Kálnoki István.

Máté.

Demeter.

András.

Bálint (1506).

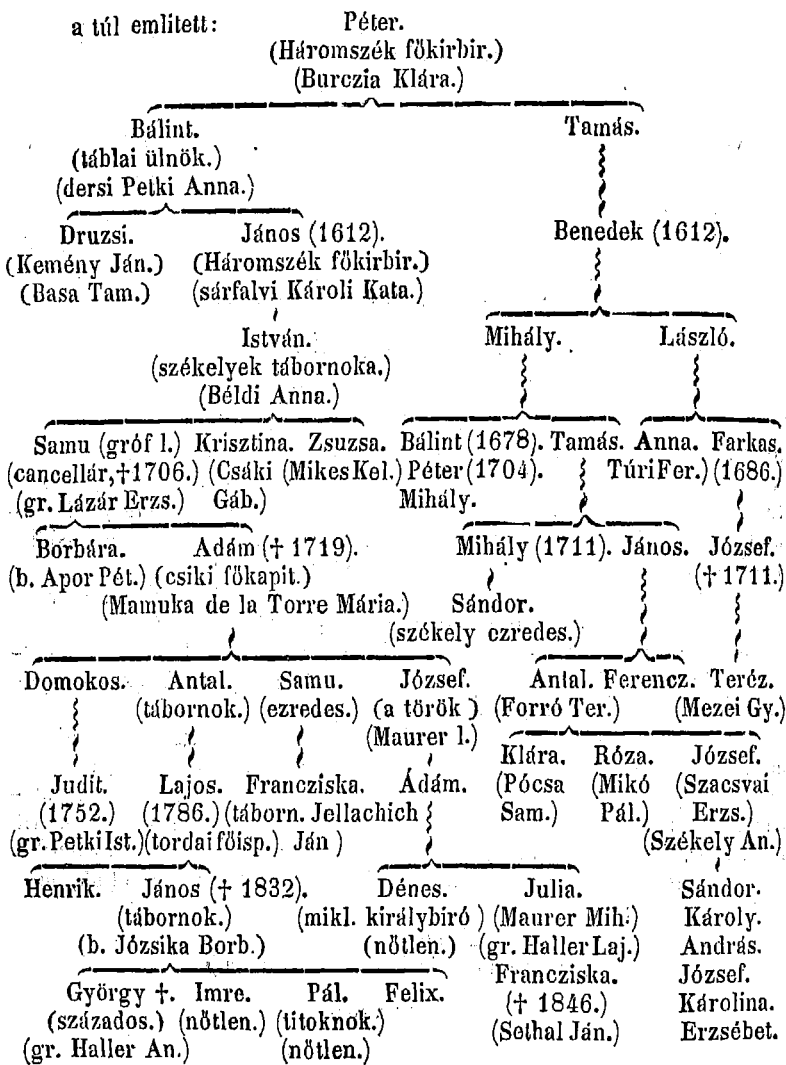
Mihály.

Péter. (Háromsz. főkirbir.)

a) Szegedi Synopsis §. 661.

b) L. Mikola Hist. Gen. 47. I.

c) Benkő Gen. Trans. II. 450. I.

Az agyagfalvi gyűlés után egy századdal látjuk őket ismét történeti terén. Egy János 1603-ban Brassónál Székely Mózes oldalán esik el. A táblázatunkban említett János is ekkor fogságra jut; 1604-ben szabadon bocsáttatik. Majd 1605-ben Bocskai részére a havasalföldi vajdával szövetséget köt. a) Később Báthori Gábor zsmrnöksága ellen kél fel, miért 1612. maj. 15-én notázák. Benedeket is 1612-ben a Báthori Gábor fejd. zsmrnöksága ellen fellázadtak sorában látjuk; azon évben ötet is notázták; de pártjuk győzelmével 1614-ben fölmentődtek.

a) Wolf de Bethlen V. 440. VI. 15. 292; 295. 319 I.

Bálint I. Apafi ingatag kormánya ellen Béli Pállal kezét fog, szándékuk hajótörést szenved, magok buknak meg: miért is Bélivel együtt kibujdosa törökföldre; s itt 1678-ban notázzák. *a)*

Bálint testvére, Péter, a Rákóczi forradalom kitörésével, 1704-ben csíki főkapitányává tétetik; de már más évben Brassót blokadirozza a forradalom részére. *b)*

Tamás testvérök fia, Mihály, a forradalom részén áll, s Rákóczival Lengyelországba fut. *c)*

A Bálinttal egykorú Farkas 1656-ban a kormánytanács tagjává neveztetett. Fia József, kinél Cserei azon korban sem szebb sem észképesebb fiatal embert nem ismert: semleges szerepet visz, Brassóban mulat, s ifjan hala el, 1711-ben. *d)*

Ugyanazon időben éle a család legnagyobb férfia, K. Sámuel, ki mind a hazára mind családjára döntő befolyással lön. Erélyes, eszes férfi. 1686-ban Tökölit Vaskapunál megverte; 1694-ben a tatárokat veré ki Csíkból. 1694-ben ő volt, ki legelső udvari cancellar lett, *e)* s az erdélyi udvari cancellariát szervezé. *f)* Miért 1697. apr. 2-áról kelt oklevélnél fogva grófságot nyert. *g)*

Fia, Ádám, 1705-ben Csíkszék főkapitánya; neje spanyolnő, ki testvére vala az akkori oláhországi vajda nejének.

Fiai közül, József, korán özvegyiségre jutott anyjok által Oláhországba vitetett, ott nevedezett fel; s később hivatalt viselt. Az akkori török-osztrák háboru zavaraiiban Oláhország bojárai között összeküvést hozza létre, melynek célja volt, Oláhországot a töröktől elszakasztva, a magyar korona régi igényein, Auszriához csatolni. De megtudódván, Konstánczinápolyból sínort indítának számára: mi elől Erdélybe futott. S itt a táblai ülnökségre kinevezetve, de el nem fogadva, Miklósvártt végzé életét; Kálnoki „a török“ melléknévvel.

Testvére, Antal, szervezi az erdélyi első huszár sorozredet, az ugynevezett veres csákósokat. Mint táborszernagy hala el.

Samu testvérök ezredes volt, a porosz háboruban esett el.

További testvérök, Ferencz, kit táblázatunk helyszüke miatt nem említ, Csíkszék főkirálybirája volt; s 1743 körül hala el. Testvér vala még velök: Tamás, Justina, h. Józsiika Zsigmondné, Teréz, Szalkai Istvánné, Kata, tábornok Salm neje: kik 1750-ben osztoznak. *h)*

Irodalmi téren látjuk: Sámuel, a cancellárt, ki kronikánkhoz dolgoza; *i)* valamelyik Mihály, ki imádságos könyvet írt, mi Kántában van a minoritáknál; *k)* valamint József, a török is, koráról

a) Cserei Hist. 97. 106. I. *b)* Cserei Hist. 328. 356. I.

c) Cserei Hist. 473. I. *d)* Cserei Hist. 368. 459. 465.

e) 1694. febr. 23. art. 15.

f) Cserei Hist. 139. 157. 209. 229. 250. 439. I. I.

g) L. a diplomát Benkő Gen. Trans. II. 451. I.

h) Luszu Mundi Petr. Apor. Ms.

i) Benkő Gen. Trans. II. 449.

k) Czine. Hosszu uteza kevés költség. Magy. Tud. Társ. Évkönyv. IV. k. 6. I.

becses jegyzeteket hagy vala fenn, mit a forradalom Miklósvártt egybekkel együtt feldúlt. Mi intő példa arra, hogy a családak ily erekeiket valamely közintézet számára lemásoltatni siessenek.

A most élők közül: Dénes a forradalom előtt Miklósvárszék királybirája volt; országgyűléseinken királyi hivatalos. A más élő: Pál azon időben főkörmányszéki titoknak; a forradalomban részt vett; besoroztatott; hadnagy lett; s mint ilyen magát nyugalmaztatá.

Hogy e terjedelmes családban, mint minden terjedelmesebbnél minden leányt meg nem említheténk, jónak látjuk megjegyezni. Valamint arra is föl kívánjuk híni a figyelmet, hogy táblázatunk második ága, mely a lap tetején álló Tamástól jö le, mind végig magyar nemesi czínével s kiváltságaival maradt, nem leve az előtte álló ágozattal, mely az utolsó időben sokat katonáskodott — gróffá.

102. §. KAMUTI CSALÁD.

[Szent-lászlói, + 1665 tájt.]

Magyarországon egri előneve volt, legalább azzal jöve be K. Balázs, s mint derék hadvezér a) itt 1569. mart. 10-én nyerte Kis-Fenest, Szentlászlót: mely utolsóról szentlászlóinak kezdék magokat iratni. Fia Farkas, még tovább vitte a család gazdagítását; de nem soká tarthaták magokat, miként a következő táblázatból látható:

Balázs (1569).

(Szentgyörgyi Erzs.)

Balázs (1602—24). Borbára. Kristof †. Orsolya. Farkas (1599).

(főispán.) (HorvátMáty.) (Zeller Agn.) (Toroczka (tordai) főisp.)

(Zeller Angleta.) (Hamvai Gy.) László. (Mojzes Kata.)

László (1656). Mihály. Farkas. Kata. Zsuzsa. Balázs. Miklós. Farkas.

(Zány An.) (Fekete Kl.) (notázt.) (Serédilst.) (Bethlen (+1628) (Cserényi (Jászber-

Ferencz.) Erzs.) rényi Soli.)

Zsuzsa (1683). Farkas. Erzsébet.

(Mikola Zsigm) (+ 1665 t.)

A bejövő Balázs úgy látszik a drági kastélyt is bírá, neje után. b) Fia: Balázs Báth. Zsigmond híve: 1602-ben vele kibujdosik; 1603-ban Székely Mózes mellett harczol; a Barczán fogságra esik; pénzen váltja ki magát; később Bocskai mellett harczol; Szamosujvárt kérekeríti; Bethlen Gábor alatt főispán és tanácsos.

Testvére, Farkas, 1599-ben Erdély részéről követ a bécsi udvarhoz, hova Báthori Endre megválttatását viszi meg, hol rövid fogságra esik; 1603-ban Bethlen Gáborral kimenekül. c) Később báty-

a) Wolf de Bethlen V. 498. I.

b) Hodor Doboka Ismert. 12. I.

c) Wolf de Bethlen V. 464. I.

jával együtt Bocskai zászlója alatt harczol; a) 1606-ban Bocskai Szamosújvárra zárátja; tordai főispán és székelyek tábornoka lesz. 1624. apr. 24. Bethlen Gábertől több falut nyer, mint Oláh-Fenest, Szent-Mihálytelkét stb. Neje volt azon példabeszédben fenmaradt Kata, kit férje még biztatott Gyalu vára reményében, b) mit neki inscribált is Báthori Gábor, mint Kemény János írja, 1610-ben. Mégis Kazi szerint Báthori megöletésekor Kamuti is némi gyanut vont magára. c)

Fiának, Miklós-nak, Gyalu később újra átíratott 34 ezer forintban.

103. §. KAPI CSALÁD.

[Kapivári, + XVIII. sz.]

Magyarországi család, hol előbb Tétényi nevet horda. András Zsigmond királlyal Tétényt elcseréli, s Kapivárárt tőle ajándékba kapja: így vevék fel a kapivári Kapi nevet. Czímerül darvat és sisakot kapott, 1405-ben. Mint sókamarás szép vagyonra teve szert.

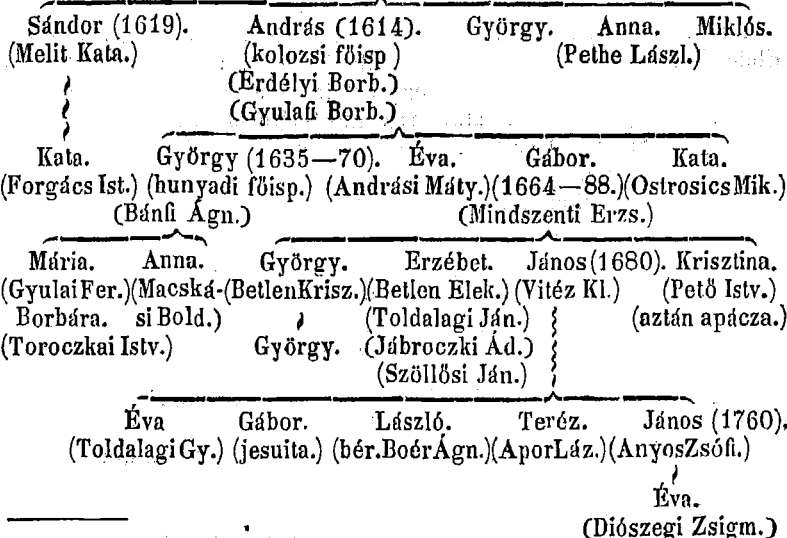
Ugy látszik Zápolyával jönnek Erdélybe, miért is Vels, Ferdinand fővezére, Kapivárárt tőlök elfoglalta: d) és itt a következő családat alkották:

György (1537).

András (1575—630).

(kolozsi főispán.)

(Sulyok Kata.)

a) Ugyanott VI. 275. 78. 318. l.

b) Capit. Alb. Prot. Casp. Böjti fol. 83.

c) Kazi Lib. II.

d) Budai Polg. Lex. II. 402. l.

Legnagyobb történeti nevezetességet K. György víva ki magának, az András fia Gyulafi Borbárútól. I. Apafi alatt hunyadmegyei főispán. Gazdag kényúr. S maig fenn van a rege, mikép a megyei kérelmesek lovát, szekerét, előbb megdolgoztatta, s csak azután adata vállaszt. Egykor székely tutajosok eveznek a Maroson; leányai aranyi kastélyának ablakából lenéztek. A könnyű vérű székelek a leányokat látva, nyerítének. A döllyfős Kapi felkelté falvát, meggyéjét, a székelyeket a Marosról szárazra huzatá: s mint lovakat megvasaltatá. stb. Jozságzsarlását igen jól festi azon eset, mely közte és Balassa között folya le. Kapi ugyanis Balassa jozságait haszonhérben tartá, Balassa azonban Magyarhonban bajba jő, Erdélybe fut; itt Kapi Apafival elhiteté, hogy mint kém jöve be, Balassával pedig azt, hogy a fejedelem el akarja fogatni: s mikor Balassa meg akar szökni, elfogatá. S jozságait magának tartá, nem sokat törődött vele, hogy a nyomorult Balassa koldus-tarisnyával mendegéle a fejedelemhez jozságait követelni.

Apafira is fenyegetődött. Miért a fejedelem őt elfogatá, Déva várába fogságra vetteté. Mint ott ülne, két hü cselédje kötél létrán el akará szöktetni; de a kötél elszakadt, Kapi a szírtre zuhant, meghalt. A két cseléd az útrakészített aránynyal elillant, s két tehetős családat alkota. Így beszéli a hagyomány. Cserei Kapi kincs- és becszomját élesen rajzolva, elzáratása okát nem mondja; de hogy börtönben hala el, s jozságaira az álladalom kezét reá tevő, azt elég bőven beszéli el. a)

György mellett Gábor nevű testvérétől még lejjebb jött a család. Fiai és leányai vannak. Leánya Erzsébet ismét különös jellem. Előbb Bethlen Elekné, azután Toldalagi Jánosné: mindkettőtől elválílik; azután Jábroczki Pálhoz, egy értelmes szabóhoz megy férjhez, kivel a Jábroczki családat alkotja: végül Szöllősihez Magyarországon, ki előbb szürke barát volt; ezt a Mezőségen fekvő szt. Miklóson Czen-te mellett megölette.

Rémes emlékezetet hagyva fenn, hunytak el a múlt században. Fészkök várromja Bokajban rémület a népnek.

104. §. KARACSAI CSALÁD.

[Vályeszákai, gróf.]

Állítólagosan Circassiából szármoztak ki, s francia utazó, ki e családat is ismerte, ott egy Kara-Csai néptörzs család létezését említi. Előbb Bosniába szakadtak. A múlt század elején Péter a horvát végvidéki őrségnél katonai szolgálatba lépett; így jöttek Magyarországra.

Az újabb időbeli katonáskodás után bejövő s ily beházasodás útján alkotott családok, Erdély földén pár nemzedéken túl nem szaporíthaták magokat. E sors érendi alkalmasint e családat is.

A bejövőtől következőleg szármoztak:

a) Cserei Hist. 63. 1.

Péter (ezredes).

Andor (gróffá lesz).

(tábornok.)

(b. Wimersperg Roz.)

Fedor. (ezredes) (Bianchi-Bellele (gr. Kornis Roz.) Józsefa.)	Sándor. (százados)	József (+ 1848). (ezredes)	Andor Alpheus. (+ 1814.) (százados.)
--	-----------------------	-------------------------------	--

Sándor. (b. Wesselényi Joh.)	József. (nőllen.)	Elodin. (N. N.-né.)	Alexandrina. (+ 1837. mart. 3.)
Melania.	Klementina.		

A család szerencsését Andor alapítja meg katonai ügyessége által. Mint hadnagy a hét éves porosz háboruban Laudon hadsegéde; később a magyar testőrség felállításával ő is oda belép; onnan egy vértess ezredhez megy, mint főhadnagy; 1779 oct. 29-én báróságra emeltetett; ez által a magyarországi felső táblának tagjává lesz; II. József alatti török háboruban Foksánnál szép győzelmet vív ki: miért tábornok, s Mária Th. kis kereszties vitézévé, s a II. könnyű lovas ezred tulajdonosává tétetik; a franczia háboruk alatt ismét kitünteti magát, miért a hagyomány szerint grófság vagy javakkal kínáltatott meg, s ő a címet vállasztá: 1795. oct. 1-én tehát romai szent bir. gróffá lön.

Fiai a Bécs-Újhelyi intézetben katonai pályára képeztettek. A legnagyobb, Fedor, mint nyugdíjas ezredes jelenleg Teheránban a persa király szolgálatában van: egy mérnöki kar állítása, s a birodalom erődítvényei felügyelésével van megbizva. Mint író, több tudos társaság tagja, több becses munka szerzője. Legközelebb, 1853-ban a magyar tudos társasághoz írt levelével vonta magára a figyelmet.

Testvére, Sándor, mint József-huszár Erdélybe jött, maga is szép férfi levén, a szép gr. Kornis Rózáliát vevé el; katanaságból kilépett. Előbb kolosmegyei székbíró, majd a megye közbizodalma alapján alispán, s főbíró lett, mire katonai czíméről lemondott. 1834-ben az ellenzékkal ő is leköszönt szolgálatáról. Mint királyi hivatalos 5 országgyűlésen vevé részt.

Fia Sándor a forradalomban kolozsvári vészbiróság elnöke lévén, elítéltetett: miért jelenleg külföldön él.

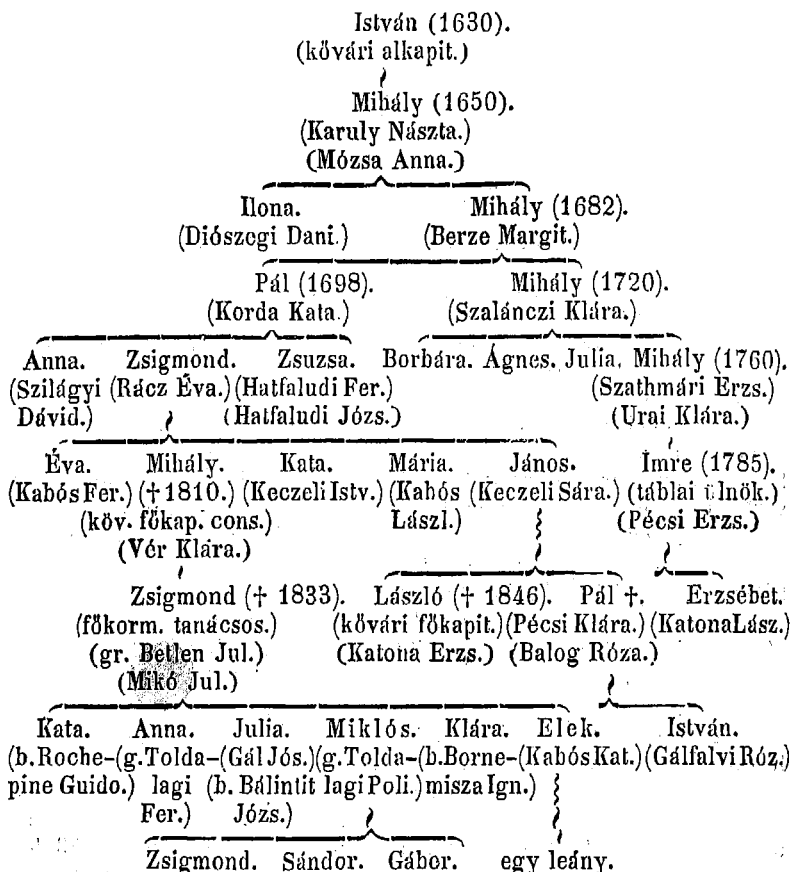
E család e nemzedékkel alkalmasint el fog enyészni.

105. §. KATONA CSALÁD.

[Berkeszi.]

Kővárvidék egyik főcsaládja, mint a mely korunkig igen gyakran volt azon vidék főkapitánya.

Adatok hiányában következő leszármazásukat közölhetem:

A korunkban éltek közül: Katona Zsigmond egyike miveltebb hivatalnokainknak. Született 1767. mart. 10-én. Fiatalságában külföldi akadémiákra jár. Jegyzőségen kezdé hivatali pályáját. 1803-ban Belsőszolnok főbirája, 1809-ben Kövár. főkapitánya lett; 1812-ben egyszersmind Belsőszolnok administratora. 1816-ben főkormányshéki tanácsos lett, s ugy hala el 1833. nov. 18-án.

Fia, Miklós az, ki a forradalomban részt vett, s most külföldön tartózkodik.

Berkeszen a család fészében jelenleg Katona István lakik.

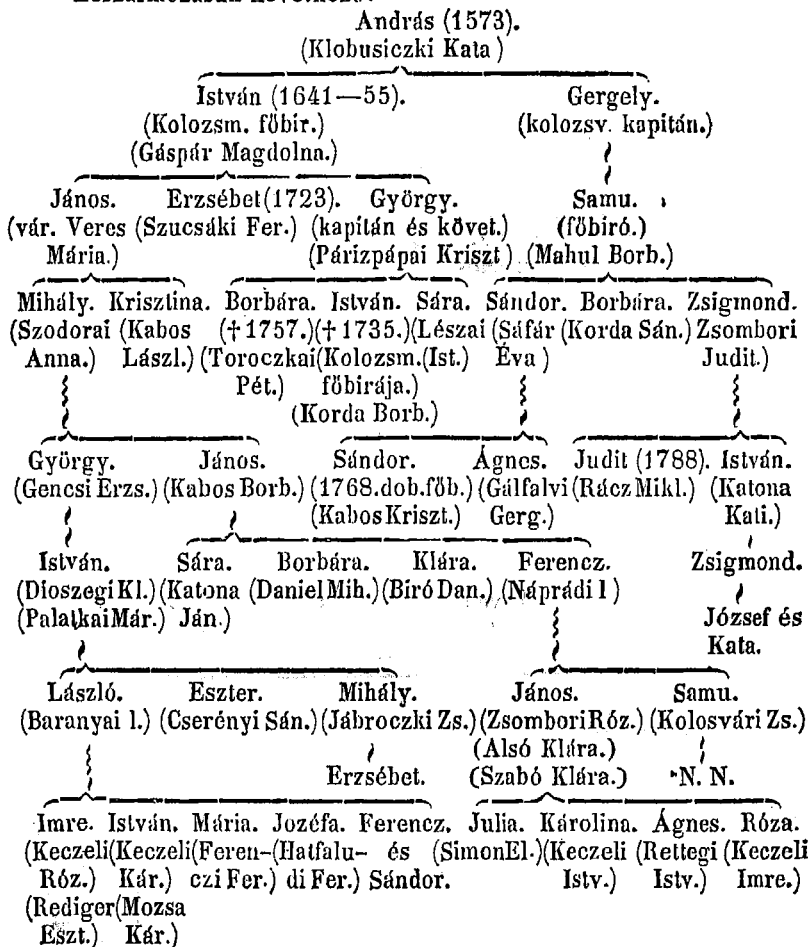
106. §. KECZELI CSALÁD.

[Farnasi.]

Azon családok egyike, melyek Kolosmegyének több hivatalnokokat adtak. Törzsöke K. András, ki Báthori István fejdelem alatt szolgálati jutalmául jóságokat kap. Unokáját, Györgyét I. Apafi M. a

portára követnek, vég helyi várkapitánynak alkalmazá; végre kolos-
megyei főbíró lett; mely e családnak sok időn át kedvencz hivatala. a) Ennek fia István Apafiné bejárója, s mint ilyennek 1675. maj. 1-én
Gorbófőn és Egerbe gyen jóságát inscribálnak.

Leszármozásuk következő:

Ettől a Ketheli család teljesen megkülönböztetendő. Ez is hasonlóan Dézs vidéki család. Ketheli József és Rácz Rózától származott K. László, kinek neje Kolombán Eszter; kitől vannak a most élő Ketheli Ferencz, Róza, Sztpáli Zsigmondné, és József.

a) Halottakkali Barátság Kec. István felett 1735-ben. Elmon. Vereslői Gy.
I. 290. l.

107. §. KEMÉNY CSALÁD.

[Magyar-Gyerő-monostori, gróf és báró.]

Terjedelmes családdhoz vagy is nemzetséghez érkeztünk. Miként Kemény János, a fejedelem, *a*) s utána Mikola *b*) akarja: e nemzetség törzse a 958. körül élt Mikola volt.

Szerintök a Gyerőfi, Mikola, Radó, Kabós, Vitéz és Kemény család egy közös nemzetségből ágazott el. Mindeniknek ugyanaz vala czímere: királyi koronából kiemelkedő ágabogos szarvú dímvad. Czimerek mellett, egy eredetű vala jószáguk is, mire oklevelek vannak, többek között egy Ulászlótól megerősített egyezmény, a XV. század végéről, mely szerint az említett családok fiai magtalanság esetére jószágaitak egymásnak lekötik. Mi azon hagyományt, miszerint a közös családfő a Körös és Kísszamos völgyét, mint első foglalást hagyá utódainak: hihetővé teszi.

Megkísértjük tehát ezennel a közös törzsből elágazást kimutatni; mely is a mennyire oklevelek nyomán felvihető, így következik:

Gyerő (1260—70).

Mikola (kalotai, 1296).

János (1296).

Gyerő (vásárhelyi). Jakab (gy.-monostori, 1343). János (dezméri).
(Ettől jő a Gyerőfi család.) (Ettől jő a Mikola család.)

István.

István (1390).

Radó László. István. Péter.
András. György. Péter *c*) Tamás.
(Ilona.) (Ettől a Vitéz cs.) (Ettől a Kemény cs.) (Ettől a Kabos cs.)
(Ettől a Radó család.)

Világosabb történetük a szentimrei hőssel, Kemény Simonnal kezdődik, ki 1440-ben Hunyadi János jelmezét felöltve, kodrusi halállal menté meg hazáját. *d*) Hogyan függött össze a családdal, nem mutatják táblázataink; Bonfin után áll, mikép e bajnok Kemény nevet horda: ő emelte ki, ő szentelé meg, s adá a honszeretet példányakép az utód ajkára.

Ez időtől Kemény János fejedelemig mind belebb belebb látjuk őket nyomolni a hon története színpadához.

a) Kemény János fejd. írt legelőbb a Kemény családról önéletirata első lapjain, mit Rumy Károly adott ki Pesten 1816. Magyar emlékezetes írássok II. III. köt. Később a család történetét külön is leírta. Benkő Gen. Trans. II. 394.

b) Hist. Gencl. 44. l.

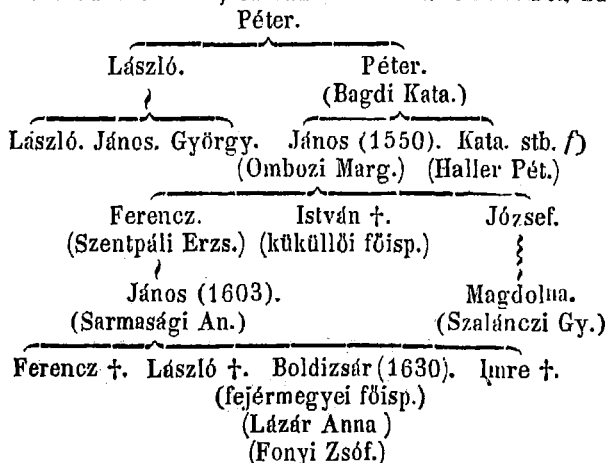
c) Kemény J. önéletirata Rumynál II. 4. l.

d) Erdély Régiségei. 279. l.

A XVI. században Jánost 1550-ben Martinuzzi Gy. a brassai havasokra rendeli, az Erdélyt pusztító oláhok ellen. 1554. I. Ferdinand küldi Szolimán császárhoz. Ugyan ő általa adatta okát Izabella a fe-jérvári 1558-i országgyűlésen: miért ölette le Kendiéket. Bükköst, mellette több jósággrészeket szerze családdának. István azon időben küküllői főispán. János 1603-ban a forradalmár Székely Mózes egyik tevékeny embere, s mint ilyen esik el. *a)* Boldizsárt Székely Mó-zes a moldvai vajdához küldi, hogy szövetségesül nyerje. *b)* Pár év mulva mint Erdély követe megy a fölkelt Bocskaihoz Magyarországra, onnan Kolozsvár városához küldetik. *c)* Később 1608-ban főispán lesz, *d)* s utat nyit a fiának, a fejdelemnek.

Első fia, Boldizsár Bethlen Gábor alatt esik el Bécs mellett, 16 éves korában.

Mielőtt tovább mennénk, lássuk a családta fenn félben hagyott folytatását:

Boldizsár. János. Boldizsár. Péter. Anna. Erzsébet. Zsófi. Kata.
 (tfjan e- (a fejdelem.) † 1654.) (Torocz- (Bellen (Szalánczi (Nemes (Bellen
 sett el.) (Kállai Zs.) (dobokai kai Kat.) Farkas Ján.) Bálint.) Fer.)
 (Lonyai An.) Főispán.) (folytat.) histor. (Mikes Ben.)
 (folyt. alább.) (Bornemisza Zs.) anyja.)

Kemény János egyelőre Bethlen Gábor fejd. udvarnoka, később II. Rákóczi György fővezére. Mint ilyen tatárabságra esik, ki-váltja magát. S a török elleni gyűlölete s féktelen nagyravágása *e)* fölébreszté benne a félszázadtól szunyadó gondolatot, Erdélyt a ma-gyar koronához visszakapcsolni. S osztrák szövetség alapján sereggel jött Erdély trónát elfoglalni. 1660-ban fejdelemmé választják. *f)* A

a) Wolf de Bethlen V. 321. I. *b)* Wolf de Bethlen V. 138. 323. 335. I.

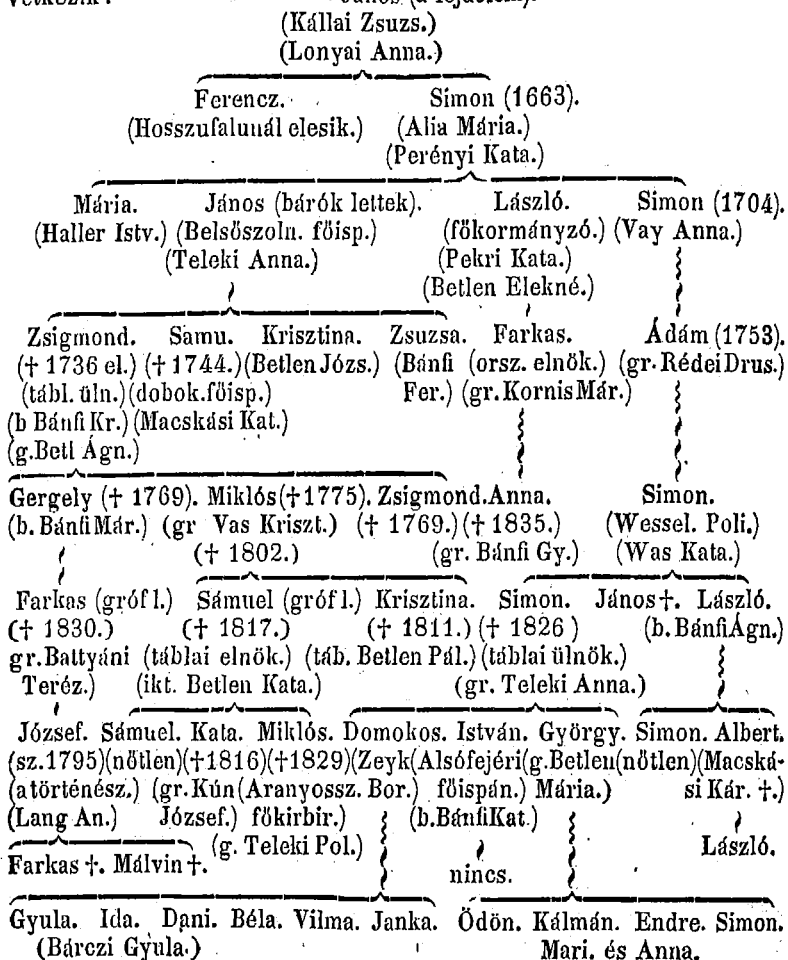
c) Wolf de Bethlen VI. 229. 277. I. *d)* 1608. aug. 9. art. 1.

e) Cseréi Hist. 10. I.

f) 1660. dec. 24. art. 1. Donatioit cassálták 1662. mart. 10. art. 17.

török és török párt csatát hoz ellene. Nagyszőlősnél 1662-ben elesik. S ha a török akkori mind nyomasztóbb politikáját vesszük: azt hihetjük, mikép Kemény János egy Kemény Simon édes megnyugovásával hala el e csata téren. a)

Hogyan származott le a fejdelemtől jövő ág, ezennel itt következik:

Másik fia, Simon, apja halála után Bánfi Dénes s több főurakkal Magyarországra futnak, s midőn hasztalan várának az osztrák segílyre, 1663-ban kapott kegyelemre visszatértek Erdélybe. b) Simon neje, Perényi Kata mint buzgó katolika, s a jesuiták egyik védnöje:

a) L. Joan. de Bethleu. Comment. Többek közt Kövesdet, Bükkös egy részét szerző a családnak.

b) 1663. sept. 24. art. 9. Cserei Hist. 10. 12. 16. 1.

a családra, melyet mint látók, együtt alkotának, nem kis befolyást gyakorla.

Simon fiai visszaléptek vala a politikai pályáról. A Rákóczi forradalomban Simont és Lászlót 1704 tájt a görgényi várba látjuk voitulva. a) S ugyanők bárókká is lettek.

János, a nagyobb testvér, 1686-ban a kormány-deputatio-nak tanácsosa: a hatalmas Teleki Mihály leányát vevé el; s lőn a mostani gróf Kemények alakítója. Vallásos ember, Enyedre, Kolozsvárra több alapítványt tett, harangot öntet stb. Harminczkilencz éves korában hala el.

Fia Samu (+ 1744.) dobokai főispán; egyike kora miveltebb férfiainak: azon oklevélgyűjtemény, melyet a nyelvemelő társaság megemlít, szorgalma gyümölcse volt; kár hogy elveszett.

Testvérétől, Zsigmondtól jött lejjebb a család, kinek két fia van.

Gergely fia, Farkas, 1806 tájt grófságot szerzett, s hagyta fiára, Józsefre (szül. 1795. sept. 11.), hazánk legnagyobb történet buvárrára; ki számtalan történeti értekezései mellett, történeti irodalmunkat a „Fundgruben“, „Erdély Történeti tára“, „Notitia Capituli Albensis“ s a többivel gazdagítá; mint a ki ma hazánkban leggazdagabb történeti könyvtár és kéziratgyűjteménnyel bir. Ágozatát alkalmasint berekeszti.

Zsigmond másik fiától, Miklóstól (+ 1775.), ki magán életet élt, származék hazánk nagy államférfia gr. K. Sámuel. Fiatal korában négy évet akadémiákon, s Európát utazva tölt. 1784-ben Slótzer, a nagy történész azzal bocsátá hazájába: nem tudja, a gróf tanult többet tőle, vagy ő a gróftól Erdélyről, már ekkor ugy ismeré hazáját. Nejét már külföldről megkéré, s haza jöven, nősült. II. Józseftől 1786-ban Belsőszolnok és Doboka egyesített megyék al-, Leopoldtól 1790. sept. 20-án Tordamegye főispánjává, 1795. mart. 16-án főkormányi tanácsossá neveztetett: mire kamarás, 1804. febr. 9-én gróffá leve. 1810-ben a rendek táblai elnökségre választják; mely időből ideiglenes elnök vala 1815 jun. 16-ig, mint a mikor valóságos táblai elnöké tétetett. Ugyanez év dec. 22-én a Leopold commendatori kerestjét kapá. 1816. sept. 10-én országos elnökké lőn. Mit alig kezdé meg, beteges lett, 1817. sept. 23-án meghalt. ő)

Fia, Sámuel, az ismeretes hazafi és művészet pártfogó: az 1834-i ellenzéki szellemű országgyűlésen Aranyosszék követe. Később királyi hivatalos. Az 1841/2-ki országgyűlésen gr. Kemény Józseffel országos muzeum létesítését indítványozák, s alapjául nagy-szerű könyvtáraikat, kézirat gyűjteményeiket ajánlák fel; melynek azonban nagy részét a forradalom ellen fölkelt nép 1848. nov. 14-én gerendi kastélya feldulásakor, szétszorta, elégeté. c) Mint nőtlen, s legáldozatkészebb gazdagaink egyike fogja a grófi vagy is gerendi ágot sírba vinni.

a) Cserei Hist. 336. l.

b) Felső Magy. orsz. Minerva. 1825. Apr. köt. 155. l.

c) Erdélyi Naptár. 1854. 116. l.

Ezen ághban is, mely 1755. febr. 18-án lett báróvá, több tekintélyes férfit látánk és látunk. Ilyen vala a napjainkban elhaltak közül: b. K. Dénes, utolsó országgyűléseinken ellenzéki vezérszónok, érzelemhez szóló beszédeivel; rendesen Alsófejér követe; mint államtitkár hala el Pesten 1849-ben.

Kemény Zsigmond ismeretes regényírónk, publicistánk, maga is ott áll a családfe végsarjai között.

Tovább három testvér áll, három tisztelt név. Pál, ki minden ezüstjét a haza oltárára adta: meghalt 1854. mart. 26-án. Farkas a forradalmi dandár főnök, ki Londonban hala el, 1852-ben. Testvérek, Ferencz, 1838 óta országos elnök, ki mérsékelt politikája, államférfiúi belátása által, haza és kormány bizalmát egyaránt bírta.

A Bethlenek után legterjedelmesebb család, melyből a mai nap mintegy 70 tag él. a)

108. §. KENDEFI CSALÁD.

[Malomvizi.]

A gyönyörű Hátszeg egyik őscsaláda: b) itt fekszik Malomvíz, s felette Kolczvár festői romja, melynek erkelyéről, mint a család fészkeről, Kendefi Ilona a mélységbe eregette fonalszárait. c) Régen e várhoz 600 jobbágy tartozott. d) Az említetteken kívül Magyar-Brettyén is székelnek; Orlyaboldogfalván Hátszegvidék legfestőibb kastélyát is e család bírja.

Czímerök: egy nyílászó férfi, ezüst mezőben; kinek hátán talán foszlány leng: ohajtandó lenne, hogy a czímer oklevélbeli leírását a család közzé tenné, hogy a fenforgó sa nyíllak korával sehogy sem egyeztetethető hagyományt megsemmisíthessük.

E család eredetét kétképpen adják. Némelyek a XIII. századtól le a XVI-ig Kende neven hozzák le; hogy ekkor vették volna fel a Kendefi nevet; mások a Mara és Kenderesi családból 1500 körül szakasztják ki, s változtatják nevét Kendefire.

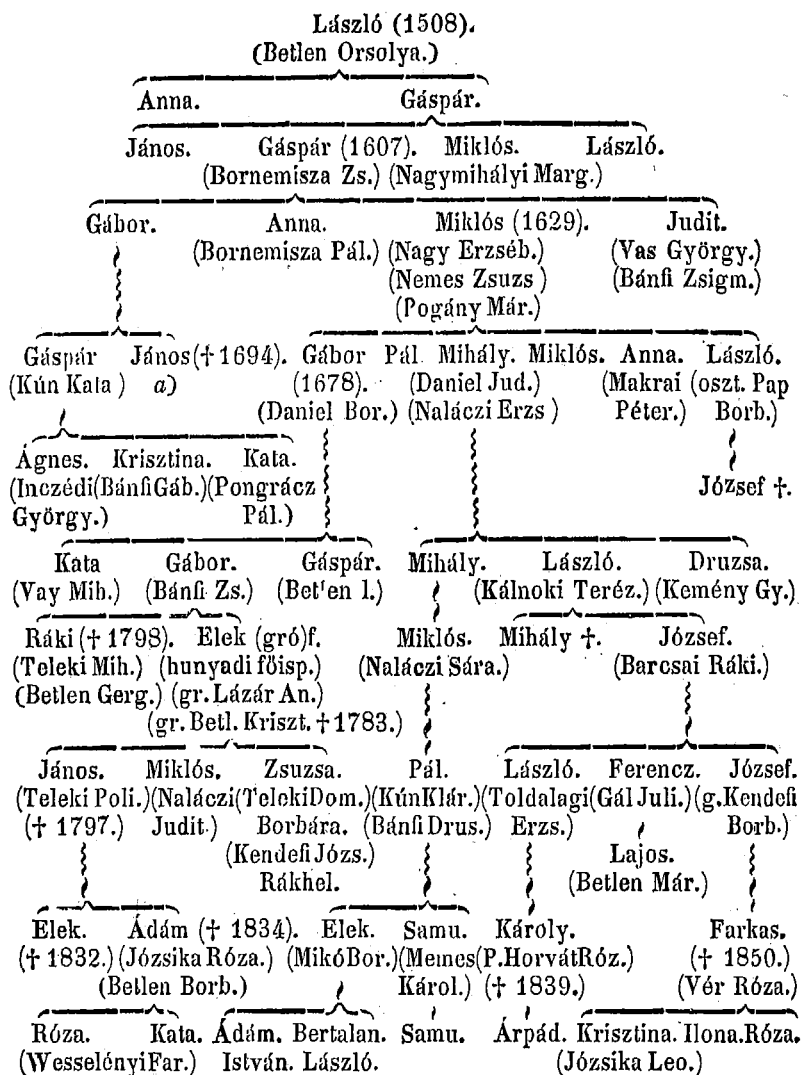
A leszármazást ott kezdjük tehát, hol a két vélemény megégyezik, ott hol a Kendefi nevet felvenni látszanak; honnan le így következtek:

a) L. a Kemények életét: Budai Lex. II. 440. Régi és új Közhasznú Ismeretára. Magyar Athenas 136. l. stb.

b) L. Mikola 53. Benkő Spec. Trans. Malomvíznél. (Kézi.)

c) Erd. Régiségei. 165. l.

d) Dobai Tisztesség Oszlopa. Szeben 1739.

Hogy e táblázat hiányos, mutatja mindjárt elején az, hogy azon K. János, kit Martinuzzi 1550-ben az Erdélybe beütni akaró oláhok ellen rendel; b) ugy Kendefi Gábor és István K. Mihály fiai, kik 1603-ban a Barczán Székely Mózzsal elestek: nincsenek említve. Valamint azt se mondhatjuk meg, ki volt azon még fiatal Gáspár, ki ugyancsak e hadjárat alkalmával veszett el. c)

a) Cserei Histor. 236. l.

b) Budai Polg. Lex. II. 457. l.

c) Wolf de Bethlen V 410. VI. 295. 408. l.

Benkő szerint Rákhe! (Teleki és Bethlenné), a mult században egyike vala azon lelkes úrnőknek, kik magyar könyvtár szerzésben keresték örömlüket. a)

Mária Theresia alatt Kend. Elek, fokorm. tanácsos grófi címet vett fel saját ágára.

Unokája gr. Kend. Ádám családnevét korunk előtt a legnépszerűbbé tette vala. Férfias szép arcza, széles melle, jó termete feltűnővé tévék. Mint egyedüli fiú elkényeztetve, mit se tanulva nő fel: majd fölélbred benne a lángész bizonyos neme: uszás, vívás, lovaglás, lővés s minden férfias kedvtelésben előlme; a kolozsvári vívóiskola egyik alapítója lesz; a gazdaszat előmozdítására teméntelen gépeket hozat... A politikai pályán, megye-gyűléseken mint Wesselényi barátja, az ellenzéknel is előbb jár; de aristocratiából s kevésbé elbűvölő szónok levén barátjánál, a népszerűség azon fokára épen nem emelkedhetett. 1834. febr. 4-én tánczvizigalomban vesz részt, ott leányával még tánczol; végeztével a szekeret be nem várva, leányát ölébe még haza viszi: s pár óra mulva a szív balkamarájából felmenő nagy életér kettérepedése következtében, halva volt a még csak 39 éves népszerű hazafi. Benne a grófi ág kihalt.

Egyébíránt e család többire szép birtokait kezelve él, hivatalban nem igen vett és veszen részt.

109. §. KENDERESI CSALÁD.

[Felső-szálláspataki.]

Hunyadmegye egyik családja. Az előttünk fekvő családja egy törzsből szármoztatja a Mara és Kendefi családdal. Szálláspataki Dancsulnak, ki a XV. század vége felé élt, három fiat tulajdonitnak: Lászlót, kitől a Kendefiek, Jakabot, kitől a Marák, és Pétert, kitől a Kenderesiek szármoztak le.

Ezen Péter fia: László, b) ennek Miklós, ennek Ferencz (1628—37), ennek István, ennek Mihály, ennek István, hunyadmegyei pénztárnok, kinek első neje Balácsi Borbára, második Csóka Éva: kitől a mostan élők elágoznak. Említett István Mihály nevű fiától (+ 1785.) szármozék főkörmányszéki tanácsos K. Mihály, ki mint a nemzeti nyelv barátja, nevét tiszteletessé tette. Született 1758. nov. 17-én. A szépművészet iránti hajlama a kolozsvári színház felállítatása egyik buzgó akarójává tévé. Mint író néhány értekezést közle, melyek szépművészet s hazai történet körül forognak. Meghalt 1824. apr. 26-án. Első neje volt Bája Rebeka (+ 1802.), második Szotyori Mária.

Fia, Ferencz, a kincstárnál volt fogalmazó. Apja tudomány-

a) Benkő Gen. Trans. II. 511. l.

b) És János, kinek fia vala azon K. Péter, ki 1658-ban hunyadmegyei adószedővé neveztetett; 23. dec. art. 7.; ki aztán kihalt

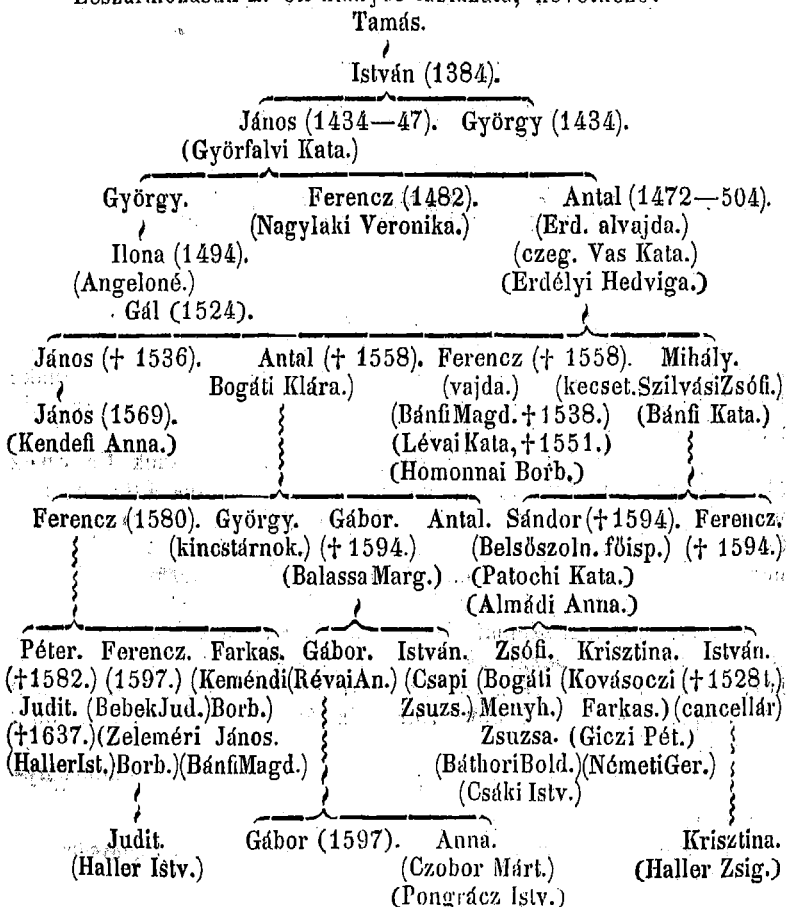
szeretetését maga is örökölte. Többek között az Arpádia pár alapos történeti értekezést hozta tőle. Ez évben hala. Neje volt Bardocz Klára, kitől gyermekeket hagyta.

A mellettük lejjövő ág a család ősfészkeében Hunyadmegyében él.

110. §. KENDI CSALÁD.

[Szarvas-kendi, + XVII. sz.]

A fennebbi lehete e család legelső előneve, míg időfolytán, a XIV. században élt Tamás, törzsfánk elseje, magát a mai Kendi-Lónáról iratá. Ez előnévvel maradtak egy századig, míg Antal, az alvajda Vas leányt vesz, azzal Vasas-Szentivánt kapja leánynegyedben: minek következtében János fia szentiváni előnevet vesz fel; míg Antal nevű fia Radnótat adománykép kapva, radnótinak iratá magát. Leszármozásuk itt-ott hiányos táblázata, következő:

Eredetöket Kund vezérig akarják fölvinni; s a dobokai Kend alapítását nekik tulajdonítják. a) Később egy leve leggazdagabb, legtevékenyebb, legnyugtalanabb hazafi családainknak: miért csaknem minden nevezetesebb tagja nagy hivatalokat viselt ugyan, de többire vagy mindenik notáztatott, vagy éppen politikai vérpadra került. Mindenik ellenzéki főnök volt a fenálló kormány ellenében, de hogy mindenik a haza szabadsága martyra lett volna: legalább eddigi történeti adataink szerint, azt nem állíthatjuk.

Kendi Antal, 1409 tájt erdélyi alvajda, nyitja meg tudomásunk szerint e család polgári pályáját. b)

Utána K. Gál 1524-ben Vass Balázsszal mint Dobokamegye küldöttei, Zápolya János vajda kihágásai ellen fölkelt székelyek mellett, a királyhoz kérvényt irnak alá. c)

Antal vajda fiai közül:

János mint Zápolya vezére esik el Ferdinand sergei ellenében, Eperjes mellett, 1536-ban.

Ferencz, a nagyraevágók egyike, 1534-ben a hontapodó Grittitt ő fogá meg. 1540-ben Majláttal Zápolya ellen támad; végre kegyelmet kér: Zápolya meghagyja életét, s Magyarországra száműzi. Később Izabella kegyéből hazajő. S miután Izabella Erdélyt Ferdinandnak átadja: Ferdinand által Kendi Ferencz Dobóval 1553. apr. 9-én vajdává neveztetett; de azért Izabella híve maradott, s maga ment a királyné visszahívására 1556. jul. 6-án. A visszajött Izabella asszonyos kormányzásával csakhamar elégtelen lett, az ország kormányzóságát több honfival együtt, Bebek kezére akarta játszani, mire nézt, a portára követet küldtek. A porta Izabellának ezt titkon megírta. Izabella Bebeket, Kendi Ferenczet, és Antal testvérét Fejérvárra hívatja; s ott sept. 1-je éjjelén megrohantatá, s lesujtatá. Jóságait lefoglalák. Dús kincstárt, s csak asztagat többet hagyta ezernél. Vajdai életéből nevezetes, hogy a székelyek törvényeit 1555-ben Dobóval megerősíté.

A család ellenzéki szellemét K. Sándor, a legyilkoltatottak testvérének fia, fejté tovább, mint a Kendiek legtisztéletreméltóbb jelleme, belátó esze s rendilhetlen hazafiságával. 1565-ben már cancellar. 1770-ben már követségben látjuk Maximiliánhoz, ki őt két évig letartóztatja; 1572. 1575-ben a portára jár, mely utolsó alkalommal Békes ellen segélyt nyer. 1781-ben Lengyelországba küldik, hogy ott Báth. Zsigmondnak a lengyelkirályságot megszerezze. 1583-ban a haldokló Báth. Kristóf, a még gyermek B. Zsigmond mellé egyik tutorává s igazgatóvá nevezi. 1588-ban Géczi lemondván az 1585-en fölvett gubernatorságról, Kendit az ország az ifju Báth. Zsigmond mellé tanácsosnak nevezi; de Zs. el nem fogadja. Mire Kendi magányba

a) Hodor Doboka Ism. 123. l.

b) Benkő Spec. Trans.

c) Eder ad Felmerum 254 l.

d) Budai Lex. II. 442. Wolf de Bethlen I. 550. 587. 619. Köz. Ism. Tára. VI. K. 485. l.

vonult, jóságára. A gyermekkirály rémkormányát csendesen türtelte Kendi; de arra, hogy Báthori Erdélyt a töröktől elszakasztva, a prágai udvarnak adja, egyezését bár sürgeték, de soha sem nyerek meg. Báthori változékony esze üresen akará Erdély trónát hagyni, 1594-ben ki is indula Erdélyből. Kendi ekkor föllépett, s magára vállalta, hogy Konstanczinápolyba megy, s Erdélynek köztársasági kormányformát eszközöl. Mielőtt e nagy lépést tennék, Kendi utána mene az útban levő Báthorinak, s aug. 8-án Kolozsvárra visszahozá. Aug. 17-ére országgyűlés lesz. Báth. az elszakadást a Rendekek elébe terjeszti: Kendi, mint ellenzéki főnök szónoklata egész fegyverével föllépett a gondolat ellen. Fejérmegye s a székelyek Kendi mellé nyilatkoztak, a szászok s a megyék nagy része a fejdelem mellé; s a portának hadat szavazának. Mire az ősz Kendi egy beszédet tartá, melyet halálát ohajtva rekeszté be, hogy hazája további szomorú sorsát ne lássa. Aug. 18. Báthori több ellenzéki tagokkal hivatja: megfogatá, s többekkel együtt aug. 30-án Kolozsvár piacznán lefejezteté. Vele együtt verpadon mult ki testvére, Ferencz; a) a Kendi Antal fia, Gábor; b) a két veje: Báthori Boldizsár, Kovácsoczi Farkas cancellár másutt sujtattak le. Javai elkoboztattak: csak aranyát 60,000 darabra teszik. c)

E notáztatással úrja sokat vesztenek. Így gyengült napról napra a család és értéke. Mert az Antal ágát hasonló sujtások érték: fiát, Ferenczet 1580-ban, ettőli unokáját, Farkast, Gábor fiát, Istvánt (1610.), Sándorét Zsigmondot (1610.) rendre notáztaták, s így a családat tönkre tevék. Annnyira, hogy már az Antal (+ 1558.) árváinak az ország 1561-ben segélyt kér, oda jutottak.

Sándor fia, István még egyszer megkísérti a polgári pálya szerencsését, de ő rá sem mosolyga a szerencse. 1600. oct. 25-én ősi javait, mit apja elvesztett, visszakapja. 1603-ban Székely Mózesért rabságra jut, elszakadul. 1605-ben Bocskai részén csatázik. 1606-an Kassára van küldve békekötésre. Dobokai főispán lesz. d) 1607-ben Báthori Gábor fejdelemségre jutásán munkál. Korlátnok lesz. 1609-ben Szamosújvárt kapja. 1610-ben a nejét czélul tűzött Báthori Gábor ellen összeesküszik; de kitudódván, Kendi Magyarhonba fut, mi-ért mart. 25-én határozattá lesz, hogy f. év febr. 1-étől kelt minden oklevél újra iratassék, minthogy Kendi az ország pecsétjét is magával vitte. Notáztatott; 1614-ben Beth. Gábor fölmenti; de nem jó haza; s így 1619-ben ha a jövő hongyulásig haza nem jőne, száműzetés mondatott fejére. Ugy halt el Magyarhonban 1628 körül; s családat sirba vitte. — Leányi jogon a Hallerek levének utodaik.

Ugyanezen időben egy más Kendi család is éle Erdélyben, mely nagykendi és kelementelkinek iratá magát: melyet ettől figyelmesen meg kell különböztetni. Ez is hivatalokat visel, szerepet játszik. Fiágban ez 1672-ben hala ki Kendi István ítélőmesterrel.

a) Istvánfi Hist. Lib. XXI. Wolf de Bethlen II. III. Budai Lex. II. 446.

b) Budai Lex. II. 455. I. c) Budai Lex. II. 456.

d) Wolf de Bethlen V. VI. kötet.

111. §. KERESZTES CSALÁD.

[Várhegyi, gróf. + 1727.]

E család fészke a Maros-parti Sárpatlak és Várhegy.

A legelső ismeretes családtag neve sárpataki Nagy. A másodiké már csak: Sárpataki. A harmadik a név cserében még továbbment; grófságot vett, s nevét azon kor szenteskedése divatára, Keresztesre cserélte. E metamorphosis következőleg mene véghez:

Sárpataki Nagy Miklós.

Sárpataki Márton (1677). János †.
(Itélőmester.)
(Jármí Erzsébet.)

gr. Keresztes Márton. József († 1730). Rebeka. Erzsébet.
(külföldi főisp.) (Korda Zsigm.) (Bánfi Lászl.)
(Daniel Mária.) (Vas György.)

Klára. Kata †. Mária. Borbára. Zsófi. Teréz. István †.
(b. Prinyi (b. Andrási (b. Prinyi († 1774.) (b. Révai (b. Prinyi József †.
Imre.) Fer.) Pál.) (ikt. Bell. Sam.) Lőrincz.) Antal.) Ferencz †.

Miklós ismeretlen minőség. Sárp. Márton 1649-ben hatalmas prokátor, 1653—56. kir. ügyek igazgatója; 1660—77. itélőmester; később tanácsos lesz. Több jóságot szerez. Így kapja 1663-ban Alsó-Oroszit. a)

Leányát, Rebekát, Korda Zsigmond, az Apor István mostoha fia vevé el; s így fia Márton gyakran megfordult a hatalmas térítő Apor István udvarában. Kolozsvárt tanula, mint reformatus; később a legbuzgóbb katolikus lesz. A Rákóczi forradalom elől előbb Görgény várába, később Szebenbe vonult. 1709-ben Bécsbe küldék, azon kérvénnyel, hogy a kormány a guberniumat kiegészítse. Sárpataki úgy látszik fenmaradt; s magának grófságot eszközölt: b) később külföldi főispán. Nagyravágyó terveit a sors dugába dönté, mert csak leányai hagyta maradvékát; s így a gróf Keresztes nevet 1727-ben sirba vitte.

112. §. KORDA CSALÁD.

[Boros-jenői.]

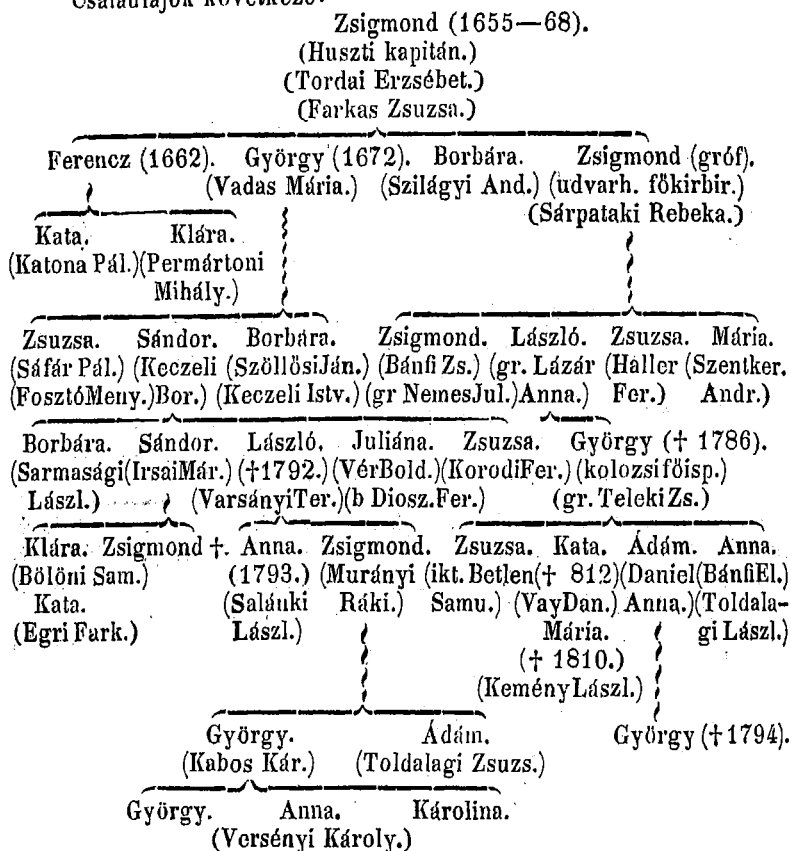
Állítólagosan Olaszhonból jöttek be, I. Károly magyar király alatt, Magyarországra. Onnan Erdélybe a nemzeti fejedelmek alatt jöhetett Mihály, kinek neje Macskási Margit, kiknek táblázatunk elseje unokája volt. c)

a) 1663. sept. 24. art. 10.

b) Cserci Hist. 336. 372. 421. l.

c) Hon és Külföld 1847. 90. sz.

Családfajok következő:

E család eredeti erdélyi jósága Hídalmas és valami volt; honnan néha hídalmasinak is hívák magukat. További szerencsését házasságak által alapítja. Így mindjárt az első Zsigmond mindkét neje gazdag. Fia Zsigmond mint a gazdag és befolyásos gr. Apor István fogadott fia szép birtokra tesz szert, udvarhelyszéki főkirálybíró lesz; a) s grófságot vesz. A harmadik Zsigmond második neje, Nemes Julia, (+ 1696 tájt.) egyike kora legmiveltebb asszonyainak, hatvankét évig élt özvegyen, s mint ilyen a hagyomány szerint: egykor Udvarhelyszék főkirálybíróságára a legtöbb szózatot kapja. Ugyancsak ez ágban György (+ 1786.) nejével, tábornók Teleki Ádám leányával, ismét sok jóságot kap. De nem soká bírhaták, mert ezen György unokájában, Györgyben 1794-ben a grófi ág kihala. S így a roppant birtok, mely egy előttem fekvő összeírás szerint 113 helységben szá-

mit egész és részjoszágot, a táblázat végén álló leányokra s illetőleg Toldalaginéra, azon át az iktári Bethlenekre szált.

A más ág megmaradt magyar nemes embernek. Hivatalt nem igen viseltek. Ma csak is az egy Györgyen függ az egész család reménye, minthogy két fitestvére a forradalomban elesett.

113. §. KORNIS CSALÁD.

[Göncz-ruszkai, gróf.]

E család, mely a vallásosság, családiasság és humanitas jellegét hordá és hordja magán, s mely hazánkknak annyi embert, s többek között két kormányzót ada: azok közé tartozik, melyeket idegeneknek szeretnek hinni.

Mikola, mind a mellett, hogy eredetét eleget fürkészné, semmi véleményt se ad. a) Más történészek se, csupán Engel szavaz e tárgyban, ki őket franczia eredetűeknek hiszi. Honnan merítették tehát az elöttünk megfordult családirati táblázatok azt, hogy orosz eredetű: megfejtetni nem tudjuk.

Annyi bizonyos, hogy a XIV. században már Magyarországon vannak, s úgy látszik elő- és vezeték-nevöket egy időben, magyar földön alkoták. Huszti hiteles kéziratában b) egy oklevelet közöl, mely a ruszkai Kornis név eredetét meglehetősen földeríti. Ez oklevél szerint az Abaujban fekvő Ruszkát Isypi Péter előbb Dehrő Istvánnak vég hagyományozza, de miután ez notáztatott, új vég hagyományt szerez, s abban Ruszka birtokossává: Tobayd Bertalan, T. Antal és Tobayd Kornis testvéreket tevő; mire nekik Zsigmond király 1403. nov. 5-én Fejérvárrt adomány-levelet is ada.

Hihetőleg ekkor kapák czímerök is, mi itt láthatólag, egy zöld

halmion álló egyszarvú, kék mezőben.

Mikor jöttek Erdélybe, bajos megmondani. Közönségesen táblázatunk harmadik ívét gondolják; de adataink messzebb fel mutatnak. Miklós, kit Báthori István, a Ferdinánd vajdája 1529-ben megfogat és megölet: már 1523-ban Homorod-Szentpálon birtokat szerez. c)

Testvére János Zápolya részén Tokajnál a Tiszába vész, 1537-ben. d)

Fia Miklós homorodszentpáli előnevet vesz fel: 1556-ban mint szé-

kely földi lakost a székelyek részéről a helytartó mellé tanácsossá tesz.

a) L. Mikola Hist. Gen. 7. l. b) Vajvodae Transilv. 94. l.

c) L. Fejérvári káptalant, hol e család birtokai felett 48 darab oklevél látható.

d) Budai Polg. Lex. II. 486. l.

Farkas hasonlóan kora egyik tekintélyes férfia: Udvarhelyszék főkapitánya; 1576-ban Báthorit lengyel királyságra kíséri; 1584-ben egyike azon követeknek Báthorihoz, kik gubernátort kértek; 1595-ben Báth. Zsigmond megbízásából a székelyeket szabadságuk visszaigérése mellett felülteti, hogy Sinán basára menjenek; 1599-ben Báth. Endre mellett az oláhok elfogták, s Fejérvárt tömlőczében őt Mihály vajda katonákkal megöleté. *a)*

Fia, Miklós, homorod-szentpáli előnevet vesz fel. 1556-ban mint székelyföldi lakost a székelyek részéről a helytartó mellé tanácsossá teszik.

Két fia: Miklós és Zsigmond Székely Mózes mellett vesz a Barczán el.

Gáspár fia, Boldizsár már 1581-ben nagyságos úr, pedig akkor nem a cselédek kezdék e címet, hanem törvényhozás adá. Székelység tábornoka levén, nagy befolyást biztosíta magának. A Basta-féle kormány egyik híve. Mint ilyen 1604-ben azon parancsot kapta, hogy a székelységet a felkelt Bocskai ellen vezesse; de a székelység hazaoszlott; maga Magyarországra ment a német táborba. *b)* Leccsendesülvén a hon, haza jő. 1607-ben Rákóczi Zs. mellé tanácsossá, *c)* 1608-ban háromszéki főkapitánna nevezik. Szép neje Báthori Gábor fejdelemnek megtetszett, Radnóton nála kísérleteket tesz; miért K. Boldizsár több ily hajóban evező férjekkel s rokonaival összeesküvést létesít; Báthorit személyesen fegyverrel megtámadják, miért őt többekkel elfogják; s 1610-ben fejét vesztí. *d)* Mire szelíd neje, Borbára leányával a pozsoni zárdába vonta el magát, ott hala el.

Testvérét, Zsigmondot, vele együtt notázzák vala, mire Magyarországra futott, később visszajött, s a nota alól 1614-ben felmentetett. Mint főispán, tanácsos és vezér Bethlen Gábor és I. Rákóczi Gy. fejdelmek alatt tekintélyes ember. 1636-ban mint I. Rákóczi hadvezére Szalontánál a törökkel megütközik. *e)* Mint ilyen ő szerezte a mai Kornis jószágok nagy részét, mint 1620-ban Biharban Papmezőt, Kerekesfalvát, 1636-ban Kápolnát, mit magtalan levén, öcseire hagyományozza.

György testvérök is részt vett a Báthori elleni összeesküvésben, őt is notázzák, de 1615-ben őt is fölmenték. *f)*

Boldizsár fiának, Ferencznek 1620-ban inscribálják az udvarhelyi Csonkavárat, 2000 forintban, *g)* 1629-ben Hom. szentpálra királyi jogot viszen be. 1648—51-ben Dobokában s egyebütt igen sokat szerez. 1636-ban kolozsi főispán. Igen szent ember levén, I. Rákóczi azon gyanúra jött, hogy tán jesuita lenne, s mindent meg-

a) Budai Polg. Lex. II. 487. I. Wolf de Bethlen V. 165. I.

b) Wolf de Bethlen V. VI. kötet.

c) 1607. 22. jan. art. 6.

d) 1610. mart. 25. art. 9.

e) Kazy. Libr. 40.

f) 1615. febr. 27. art. 42.

g) 1620. IX. Liber. Regius. 65. I.

irna Bécsbe, honnan mindent elkövettetett megbuktatására: majd ezer jobbágyból forgattatá ki. Így forgatá ki Radnótból is, mit Kor. Rákóczinak engede 1649-ben, hogy a fiágban kihalt gyeketi Wesselényi javakat, neje jószágait a fejdelem el ne vegye. II. Rákóczi alatt 1657-ben tatár rabságra jut; 50,000 tallérqn váltják ki, mi a jószágok egy része elzalogosításába került, pedig csak felét fizették meg, az ország is negyedét fizetni ígéré. a) Haza jöven, szent fogadásból Olaszthonba utazik, mint visszafelé tartana, Bécsben szélütésben meghalt, s ott temetik el a ferencziek templomába.

Miután a fenebbi táblázat személyein végig pillantánk, folytassuk a táblázatot.

Gáspár (marosszéki főkap. 1662).

(Balási Erzsébet.)

(Csáki Mária)

István (gróf 1714). Anna. Krisztina. Antal †. Margit Zsigmond.
(fejéri és kül. főisp.) (Haller (apáca.) Ferencz †. (Lázár (gróf, † 1731.)
(Gyerőfi Borb.) György.) Fer.) (főkormányzó.)
(Bálinti Zsuzs.)

Éva. Antal (1742). Krisztina. Zsigmond. Zsuzsa. Ferencz (1729).
(Pet. Nagy (Mikes Már.) (Boruemis. Ign.) (1735.) (Lázár Lászl.) (kül. főisp.)
Bold. (gr. Petki An.) (Haller Anna.) (Petki Zsuzsa.)
(Geréb Zsuzs.)

Mihály. Antal. An. Mária. Zsigmond. Klára. Ignác. Imre. Ferencz. Gáspár.
(guber. (Torocz. (Kemény (1808.) (Teleki (Teleki (Bálinti (püspök.) (Haller
cons.) Anna.) Fark.) (Belsőszoln. Tam.) An.) Már.) Klára. Klára.
(Pálfi) (g. Gyulai Krisz.) Anna. (Chamusné.)
Károli. Anna. (b. Kemény Cec.) (Macsk. Krisztin. Ferencz.
(Haller Ist.) († 1837.) Fer.) (Haller Ist.)
Anna. Róza † 1847.)
(b. Huszár (gr. Karacsai Sánd.)
Ant.) (Lázár Ján.) (b. Pri-
nyi Bert)

János († 1840). Zsigmond. Mihály. Károly. Elek. Klára.
(főkormányzó.) (Mikes Zsuzs.) (ikt. Betl. (Haller (Kornis Zs.) (Torockai
(gr. Földvári Teréz.) Káta.) An.) Sánd.
(b. Szentkereszti Kl.) Zsigmond. Anna. Trésia.
(† 1854.) Alice. (Dindár Ist.)
(b. Györfi Berta.) N. N.

Gábor. Samu. Ferencz. Miklós. Klárisz. Alexandrina. Luiz..
(őrnagy) (gr. Tolda- és Ádám. (gr. Káro- György. (b. Gerliczi Fel.)
(gr. Kún dalagi I.) Albert. Anna. Iyi Ede.) Anna.
Zsófi.) Mária.
(b. Onagten Józ.)

Gabriela. Ilka. N. N. Viktor.

A felső Gáspár, Kemény János főbejárója levén, jelen volt a nagyszöllősi csatában. Miért is 1662-ben notázák, de más évben felszabadították, 1) s később hivatalokra alkalmazák. Szorgalmatos szerző ember, a fennebb elzállogosított jószágok közül sokat kivált, mint Váralyát, Pálost, Gyekét; Apafi is visszaad egy pár oly jószágot, mit Rákóczi elvett vala, mint Bozotát: s így családját még egyszer helyreüté. 6) Ellenben Ruszkan a család utolsó még fenlevő részét is eladta gr. Csáki Istvánnak.

Egy más Gáspárt, ki tán István fia lehetett, Cserei ugy mutat be, mint ki egyedül nem hajolt meg Teleki Mihály akarátának, ki hivatalt nem fogadott el, sőt egykor Fogarashan a fejdelem asztalánál Telekinek buzogányát emlegeté; ki nem soká hirtelen és gyanús halállal, 1680 körül, nőtelen hala el. c)

A fennebbi Gáspár fiai a Rákóczi forradalom ellen vannak. István egyelőre főispán; 1714-ben tartományi főbiztosnak választatik. d)

Testvére, Zsigmond, még nagyobb szerepet játszik, a kormánytanácsból 1610 körül udvari cancellárnak vitetik fel; e) nem soká Erdély főkormányzója lesz, s mint ilyen téteti le Fejérvár alapkövét, s meghal 1731. decemb. 14-én. E kettőben lett a család gróffá.

A főkormányzó fia, Ferencz, 1729-ben küüllői főispán lesz.

István fia Antal 1742-ben apja helyébe főtartományi biztos, 1754-ben főkormányzéki tanácsos.

Az itt következők többire főispánok s majd főkormányzéki tanácsosok.

Korunkban éltek közül, a szelid szép lelkű Mihály, ki mint a tudós társaság tagja hala el, 1815-ben lép a főkormányzás szolgálatába; 1818-ban fogalmazó, 1824-ben titoknok, 1826-ban kövárvidéki, 1829-ben kolosi administrator, 1832-ben kincstári tanácsos lett. f)

A hasonlóan szelid Jánosban főkormányzót hozza Erdélynek, ki 1717-ben kövári administrator, 1822-ben udvari tanácsos, 1827-ben főkormányzéki alelnök, s belső titkos tanácsos, 1837. augusztus 31-kén pedig vállasztott főkormányzó lett. Mint ilyen szélütésben hala el 1840. auguszt. 15-én Kolozsvárt az arenában egy tüzi játék alatt. g)

a) Kazy Libr. VIII. notázt. mart. 10. art. 17.

b) Sajtát iratai után, mit irt 1678—83. L. Mike Egyvelegeiben.

c) Cserei Histor. 64—69. 119. l.

d) 1814. jan. 6. art. 3.

e) Cserei. 178. 438. 411. l.

f) Lásd életrajzát Tud. Társ. Évkönyvei. IV. 226. l.

g) L. Benkő Spec. Trans. I. Koródhál, Dézsnél, Szentbenedeknél. H. Szentpálnál stb. Fasching Nova Daciaja előbeszédét stb.

114. §. KOZMA CSALÁD.

[Kézdi-szentléleki.]

Régi székely család, mely jelenleg négy ágban él: egyike hon van Szentléleken és közszekely család; a más ág Magyarhonba, Eger tájára szakadt; a harmadiknak a múlt század óta Zaránd; a negyediknek Belsőszolnokmegye lett fészkevé.

Czímere: hármos halmon álló daru, mely jobb lábában keresztet tart, mint a család buzgótsága jelképét.

A zarándi ág törzsfája a következő:

Bálint (1500).
(Folta I.)

Mihály.

Mátyás. Mihály. Péter. Albert (1590. oszt.)
(az ág Szentléleken (Magyarhonban él.) (lásd alább.)
szélbeli katona volt.)

György.
(Csúz Kata.)

Mihály.
(Jancsó Kata.)

Samu. József (+ 1768). László.
(Kozma Ilona.) (udv. tanácsos.) (Kozma Ágnes.)
(Sztotyori Ilona.)

Kelemen. József (+ 1770). Antal. János.
(Miksa Kriszt.) (Csüdör I.) (Szörcei Ágn.)

Kelemen. József. Samu. Ádám. László. Ádám. Antal. János. József.
(1791. (Endes An.) (Bakos (Kozma (1794köv.) (udv. tit.) (Balázs (Biró An)
követ.) (3 leánya) Anna) Klára.) (Tobiás An.) (+ 1817) Kriszt.)
(Zalatnai (Matis Ter.) Gábor.
Klára.) István. (gr. Vas Nat.)

Pál (+ 1853). Antal. Elek. József. Mihály. Dénezs. Alajos.
(zarándi főisp.) (+ 1823.) (1834-től követ.)
(Hollaki Amália.) (zarándi pénztárn.)

Lajos. Ferencz. Elek.

Gyula. Zsombor. Ferencz. Károly.

Ez ágban Józsefet (+ 1768) az alábbi ágbeli Kelemen, udvari tanácsos Bécsbe vitte, s ott udvari tanácsos lett. Maria Theresia alatt a székelyek felfegyverzésében szolgálatokat tett... Zaránd-

ban jószágokat nyert, mikét magtalan létére részint testvére, részint neje után, ki előbb Hollaki Jánosné volt, Hollakiakra hagyta.

Pál (+ 1853) ez ág egyik legnevezetesebb fia. 1806-ban Zarándban megyei hivatalt kezd. 1809-ben insurgens főhadnagy. Minden hivatalon fel 1834-ben főispánjává neveztetett. 1847-ben főkörmányisz. tanácsossá választják. Leirta Zarándot, pályázott vele, s az 50 darab aranyat megnyerte.

Fia Zsombor, a forradalom részén arczban feles sebeket szerze.

Másik nevesebb embere ez ágnak: Dénes, ki Zaránd hivatalait hasonlóan végig szolgálta. 1834 óta a megyétől országgyűlési követ. Jelenleg Bécsben a legfelsőbb semmisítő törvényszéknél előadó.

Gábor, ki Csikban és Nagy-Kehden lakik, legnagyobb birtoku a családban.

A belsőszolnoki ágat Ferencz (szül. 1746. + 1810.) plántálta ide, hol kir. pénztárnokságot viselt; — és így következik:

Albert.

István.

János.

(Varga Kata.)

Péter.

János (1690).

(Cseh Zsófi.)

Kelemen (+ 1736).

Simon.

Antal.

(udv. tanácsos.)

(Pocsá Klára.)

(Mihály An.)

Ferencz (1790). Mihály.

(Orbai Ilona.) (Cseh Mária.)

Simon +.

Ferencz (+ 1810).

József.

János +.

László.

(k. pénztárnok.)

(Csoma Mária.)

(testör.) (Matis An.)

(Torma Kriszt.)

István.

Imre (+ 1853).

Ferencz +.

László.

Mihály.

Lajos

(gr. Lázár Kár.)

(b szoln főisp.)

(lovasszázad.)

(Kálnoki l.)

(pap.)

(Miksa l.)

(Torma Kriszt.)

és István.

Kelemen.

Albert.

Ferencz.

Eliza.

Berta.

Zsófi.

Ilka.

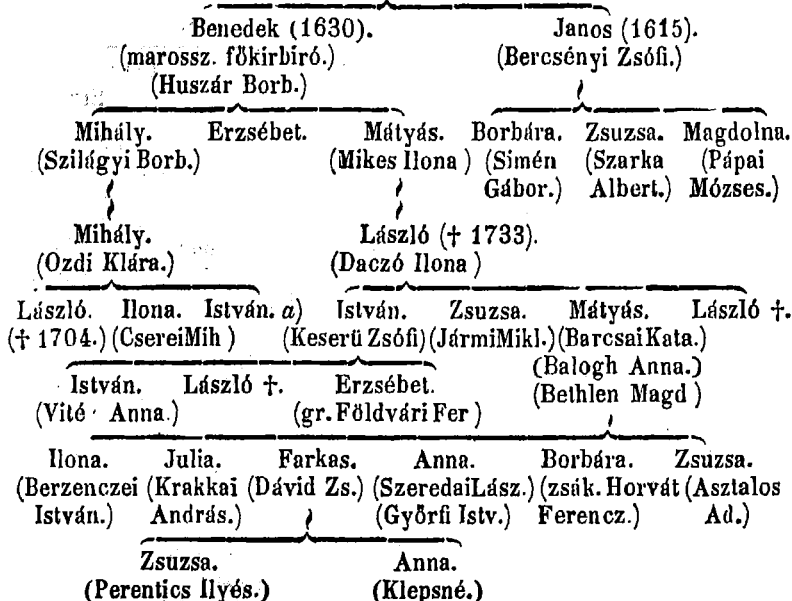
(Beteg Kel.)

Az ide plántáló apja, Ferencz, 1790-ben küllői követ.

Fiai közül: Imre (szül. 1793 maj. 18. + 1853 sept. 23.) előbb Belsőszolnokban sokáig alispánkodott, később táblai ülnök, majd főispán lett. 1848-ban lemondatak. A forradalom után hivatalt nem vállalt. 1852-ben vaskoroná keresztét kapá.

Mátyás (1547).
(gáldtői Toldalagi Magd.)

Benedek.
(Székely Zsuzsa.)

Marosszék levén fészkek, e szék hivatalnokai közt többeket lá-
tunk. Az alapító egyik unokája, Benedek a szék főnöke lett. Cserei
M. a történész, mint a K. Ilona-férje, e családról többször emlékezik.
K. László sógoráról megjegyzé, mikép 1704-ben, Enyed elpusztulá-
sánál vesze el, a Rákóczi forradalomban. *b)* A vele egykorban élt
Mátyásról pedig, mint forradalmi marosszéki hivatalnokról emlé-
kezőn, tanultságát nem igen magasztalja. *c)*

István 1711. maj. 26-án a szathmári convencziót, mint Rákó-
czi harczosa írta alá.

E család szép jószágok birtokában jöve le századunkig, hol a
fiúág kihalt; a leányokat pedig jobb családaink kehlezék be.

117. §. KÚN CSALÁD.

[Osdolai, gróf.]

Régi székely család, Háromszék egyik falujáról íratja magát.
Főlemelkedését a nemzeti fejedelmek korának köszöni, mint a mely-

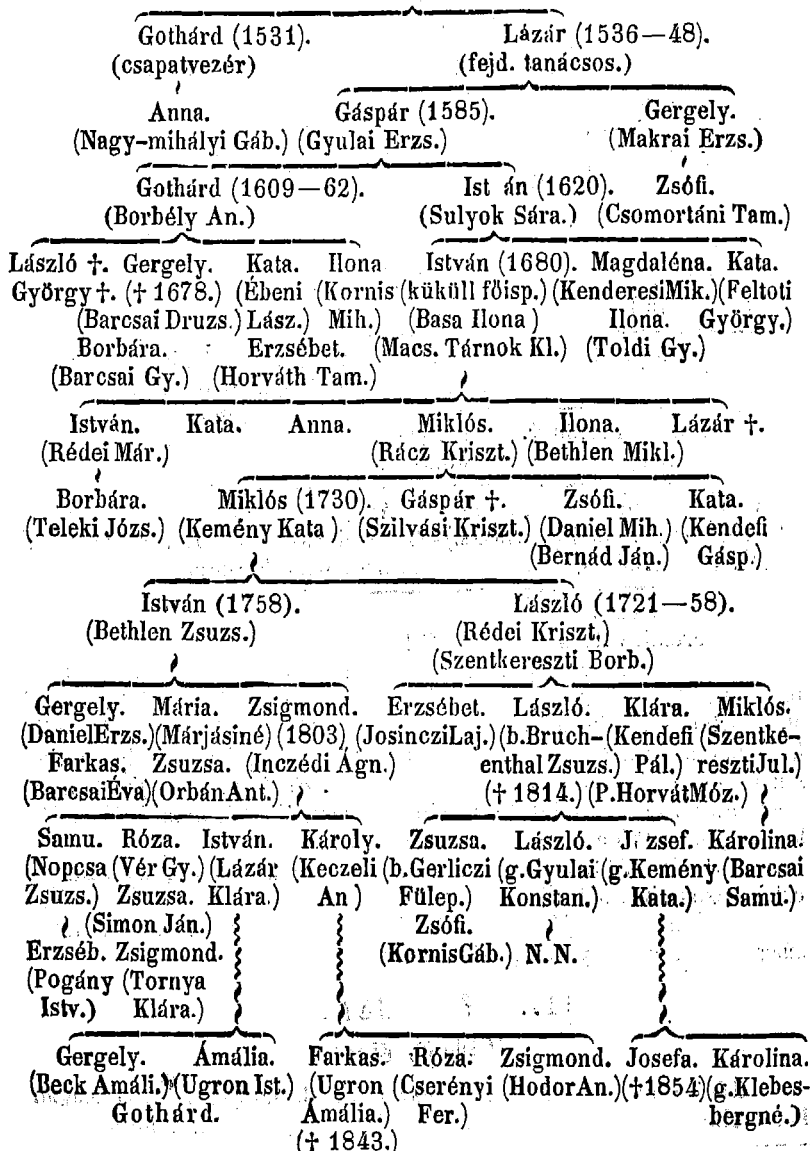
a) Alkalmasint ez az István lakhatott Dobokán, s volt az unitáriusok fő-
gondnoka. + 1736.

b) Cserei Hist. 335 l. c) Cserei Hist. 366. l.

nek elején, Zápolya részén harczolva, Gothárd (1531.) Algyógyal több megyei jószágat kap fiágra.

Az alapítók apjától kezdve, a családja így származott:

Kún Antal

Az alapító Gothárd v. Kocsárd 1528-ban midőn Zápolya Lengyelországból betört: csapatot gyűjt s elébe megy, s Kassánál Fer-

dinánd népe ellen csatáz. Budai kapitány lesz. 1531-ben Al-Gyógyot kapta Zápolyától. 1536-ban Szathmárt ostromolva, ágyugolyótól elesik. *a)*

Testvérén Lázáron át Algyógy Gáspárra szál, ki fiával Istvánnal Bethlen Gábor vezénylete alatt 1603-ban kimenekül. *b)* Visszajövetén, István Bocskai alatt fényes szolgálatokat tesz. *c)*

Ezen István fia, István, a gyógyi fürdőt I. Apafinának engedte át, 1680-ban. Apafinak kedves embere; Cserei három főurat jegyze meg, kik eleinte Apafi mellett álltak, s az egyik ő. *d)* Neve alatt 1677-ben egy könyörgéses könyv jelent meg *e)*

Ez István unokájában, Miklósban, a család csak egy tagra olvad. *f)*

Az austriai ház alatt grófságot szereztek.

A mostan élők közül Gothárd forradalmi főispán, s mint ilyen fogva van. *g)*

Volt még Erdélyben több Kún család, mint a rozsályi és csapói.

A rozsályi Szathmármegyéből szakadt be. Ezt Szirmai, e megyét leírván, bővön ismerteti.

A csapói a mult században K. Zsigmondban 1737-ben ítélőmestert ada Erdélynek. Leányait b. Józsikáék vevék el.

a) Budai Fer. Polg. Lexic. II. 497. Algyógyat addig fejez stb. barátok bírták, ekkor secularizáltatott

b) Wolf de Bethlen. V. 467.

c) Wolf d. Bethlen VI. 133. 268. 181. l.

d) Cserei História 6. l.

e) Címe: Hét nap utitárs stb. Kolozsv. 8. r. Apafinak ajánlva. Dézsi Márk. kézdi-vásárhelyi pap munkájának tarták. Magy. Athenás. 149.

f) Mikola. 55. l.

g) A család levéltárát a Horavilág felpusztította, következőben az 1792-beli országgyűléstől adományleveleik újbóli kiadatását kérték.

L.

118. §. LÁZÁR CSALÁD.

[Szárhelyi, gróf.]

Régi székely család, melynek ősfészke Gyergyó Szárhely nevű faluja, hol a családnak egy őskastélya van. Idő folytán elágozott, s egy más ág magát a Kisküküllő mellett fekvő Gyalakutáról iratá. a)

E család régiebb leirői, kiknek kritikai fáklyájok kedvők, kényők szerint világít a legsötétebb századok homályában is: e családat Atillával Franciaországban járatják; mások Egyedig viszik fel, ki némelyek szerint II. András alatt Jeruzsálemben jár, mások szerint pedig 1345-ben csiki kapitán.

A hiteles táblázatok a XV. században kezdődnek, b) e szerint:

Lázár.

(Szilveszter l.)

Bálint (1462).

András (1505).

Balázs.

(Gyalakuti Borbára.)

Anna. János. Ferencz (1529). Bernád. Imre (1532). Farkas. Imre.
(Sándor (Apafi (Bikli Kata.) (Jánosi l.) (Ugron l.) (Bernád Kl.) (+1599)
Menyh.) Klára.)

Judit.

János

(Domokos Ist.) (Bánfi Zs.)

István (1549—78). Ferencz. Imre.

Péter.

János.

(Becz l.)

(Zsuki Kat.)

(Safari Krisz.)

(Domokos

(Dersi Borb.)

(Szárhelyi ág.)

(Sztánai.)

(Gyalakuti ág.)

Margit.)

(folytatjuk)

Borbára.

Erzsébet.

(Daczó Gy.)

(Petkiné.)

E család egyik jellemvonása a kath. hitbeni buzgolkodás, mit az említettek közt Bálint a csik-somlyói szentferenczi zárda alapításával kezd. 1462-ben Kászonszéknek kiváltságot eszközöl, s ott királybiróságot visel. c)

a) L. Mikola 48. l. Teleki Theka Cartofilac. Nro. 1028. fol. Benkő special. Trans. Szárhelyi stb.

b) A fejérvári káptalanban 47 darab e családot illető oklevél van, a szárhelyi ágat 25, a gyalakutit 23 illeti. A szárhelyiek kelnek 1570—1774, a gyalakutiak 1570—1755 között.

c) Kállai Székely nemz. eredete. 262. l.

Fia, András, kora tekintélyes emberei egyike. Udvarhelyszék főkirálybírája levén, elnöksége alatt folya le 1506-ban a híres agyagfalvi gyűlés, s kelt az ismeretes agyagfalvi constitutio, melylyel a székelyek egy forradalmat fejeztek be.

Testvére, Balázs, Csíkból vala jelen az említett gyűlésen.

András fia, Ferencz, 1529-ben notán elveszti Vécset, később Majláth István erdélyi vajda, 1536-ban Régenben fejét véteti. a)

A fennebbi táblázat végén a család két ágra oszlott. István törzse lön a mostan is élő szárhegyi ágnek, míg testvére Imre a gyalakuti ágat alkotá, mely korunkban kihala.

A gyalakuti ág Imrében kezdődik a XVI. században. Ezen Imre (1558—71.) 1558 sept. 28. a fejez. orsz. gyűlésen adó számbavételére neveztetett; 1560-ban egy vallásos vita hallgatására.

Ennek fia János.

Ennek ismét János, kinek Bercsényi Borbárától: György, a sztannai és gyalakuti uradalmak ura, Barcsai itélőmestere, kit Kemény János katonái Szentdemeteren 1660 nov. 29-n felkonczoltak. b)

Ennek Apaí Zsuzsánnától fia volt:

Imre 1682—90-ben Marosszék főkirálybírája, kinek Nemes Annától:

György, Marosszék főkirálybírája, ki 1704-ben a Rákóczi F. propositioját aláírta; ennek Bethlen Judittól:

János, (Anna, gr. Korda Lászlóné és Mária ikt. gr. Bethlen Sámuelné). Ezen János volt ez ág legnevezetesebb fia: 1733-n családját báróságra emeli; 1744-ben kir. tábl. ülnök, 1746. táblai elnök; 1759-ben országos elnök lesz. A székelyek fölfegyverzésében tevékeny részt vesz, mi e család nevet a székelyek szeretetében megcsökkenté. Gróffá lesz, s 1770-ben belsőszolnoki főispán. Nagy-ravágyó, eszes ember. Hivatalai mellett több könyvet írt és ada ki. c)

A szóhadgyomány szerint férgek okozák halálát. E János gyermekei:

János, és Anna gr. Kendefi Elekné. E Jánosnak gr. Kornis Annától:

István, ki nőtlen halt el 1831-ben, Anna gr. Battyáni József-né, és József, kinek neje b. Inczédi Zsuzsánna.

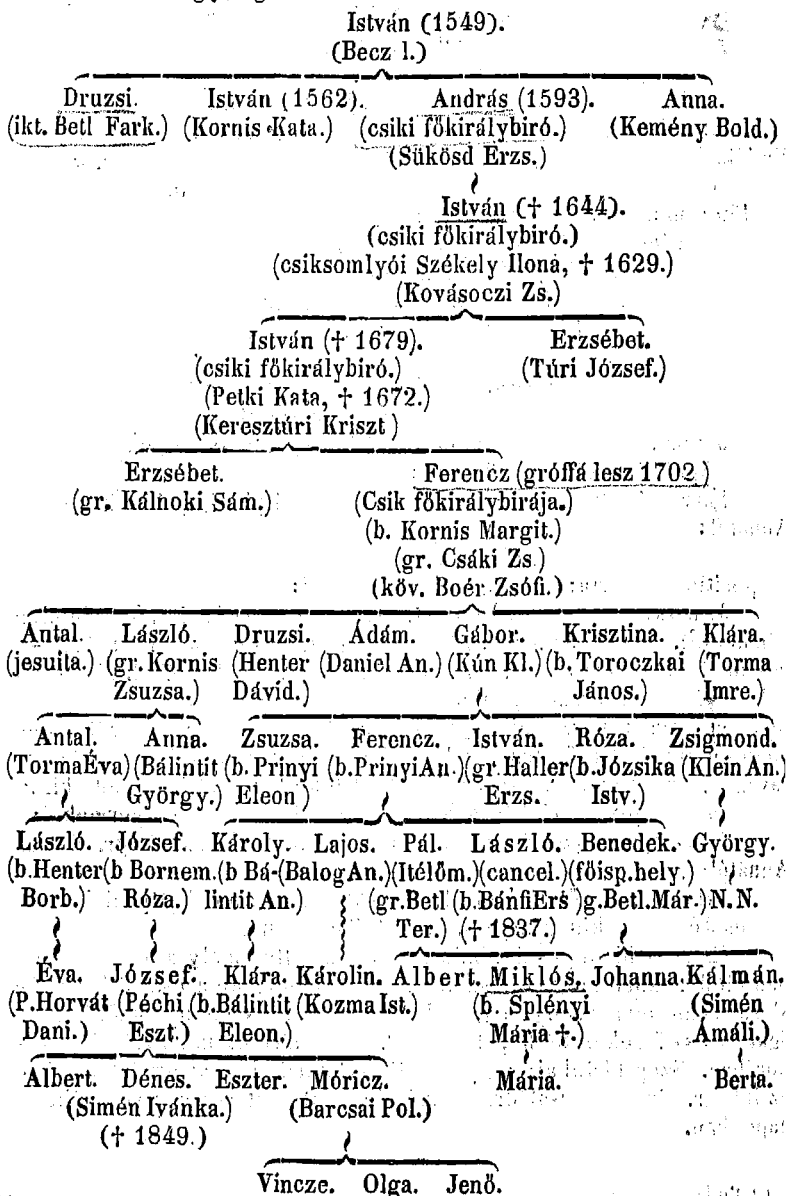
Ez ágat bizonyos áhrándosság jellemzette, mely a mult században élt Jánosban még költészetben nyilatkozott; de a család két végső sarjában elmegyengességgel határos különtségben végződött. Ez ágat József rekeszté be, 1841. jul. 3-án történt halálával, 58 éves korában. Szép birtokai: a gyalakuti, sztannai, baczai uradalmak fele az ikt. gr. Bethlen családra, a más fele 70 osztályrészesre szálla e napokban.

a) Budai Ferencz Polg. Lexicon II. 552.

b) Joh. Beth. Hist. Libr. III.

c) Mint 1745-ben: Okos teremtetett állat; 1750-ben egy kis fordított földirtót; 1760-ban Dícséreteket; 1766-ban Florindáját; 1795-ben magyar verseket stb. *Sinclairian 6 No.*

A szárhegyi ág leszármazása a következő:

Ez ágban András 1593 körül csiki főkirálybíró. Testvére Druzsi levén Bethlen Gábor anyja, a nagy fejedelmet Böjti G. szérint ő nevelte.

István 1562-ben János Zsigmond fejd. ellen a székelységgel fölkel: fogságba esik, mi csak rövid ideig tartott.

A reá következő István, csíki főkirálybíró, († 1644.) mint Bethlen Gábornak kedves udvari embere, sok jószágot szerez; a) később I. Rákóczi Györgynek követe; Haller Gábor naplója szerint a putnoki táborban halt el.

Fia, István, a család egyik legnagyobb embere. Született 1626. II. Rákóczival egy oláhországi s a lengyel hadjáratban részt vett. 1660-ban Csík főkirálybírája. Mint a tronvesztett Rákóczi hívét Barcsai fejd. elfogatta s Görgénybe záratta; honnan kiszökött, mire Barcsai ellen forradalmat idézte fel. Csata dönté el az ügyet, melyet L. István elveszte. Erre Barcsai ellenében Kemény János tronrajutásának lön egyik pártvezére. Kemény elestével Apafihoz nyilatkozott. Azonban később Béli Pállal Apafi ellen agított, miért 1678-ban Fogaras várába zárattott, hol 1679-ben meghala. b)

Ennek fia, Ferencz (szül. 1675.) Leopold alatt kevés ideig csíki főkirálybíró; 1702. mart. 9. gróf lesz; majd a Rákóczi forradalmához szit, miért 1707-ben szárhegyi kastélyát Rabutin leégetteti; c) később kir. táblai ülnök; 1741-n a Pápakról neki könyvet dedicalnak.

A most élők nestora a közszeretethen álló hazafi, gr. L. László, ki 1806-ban számfölötti táblai ülnök, 1818-ban főkorm. titoknak, 1825-ben tanácsos, 1828-ban tartományi cancellár, 1848-ban belső titkos tanácsos lön. Most visszavonultan él.

Miklós 1838-ban a főkormányshéknél hivatali pályát kezdé, 1843-ban fogalmazó lett; most a tudományoknak él, s családja történetét dolgozza.

Moricz anyagi kérdéseink körül hozza néhány hirlapi cikket.

Kálmán a szépirodalomban kísérté meg erejét.

A forradalomban György és Dénes, kik régebb katonák, tevékeny szerepet vivének.

119. §. LÉSZAI CSALÁD.

[Szentmártoni, vagy lészai.]

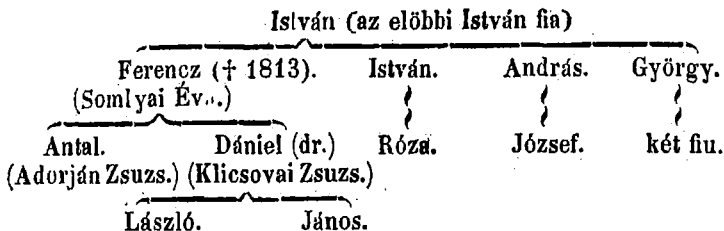
E család fészke Fogarasföldre, feje a Literati melléknévvel érintett L. Ferencz, ki fogarasvári szolgálataiért János Zsigmondtól nyert czimereslevelét 1587. febr. 8-án megújíttatja, s czimerül kap egy darvat, mely aranyszínű paizsban, zöld halmon áll, s jobbájában tekét tart.

Az említett Ferencztől következőleg szármóztak: e. Ferencz fia Gáspár (1607), ennek Ferencz, ennek ismét Ferencz, ennek István, kitől tovább így következett:

a) Liber Reg. Gabr. Bethlen 1620—30. 177—79. 1.

b) Lásd életirátát Hetilap 1855. 79—81. szám.

c) Cserei Hist. 238. 250. 369. 1.

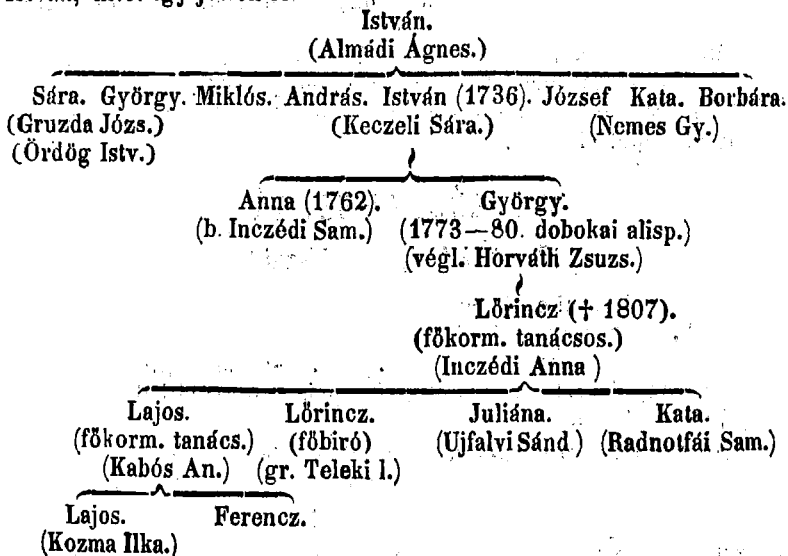
A táblázat élén álló István fia Ferencz, Tordáról Szászvárosra telepedett. Ennek fia: Antal, kir. pénztárnok, s 1837. 41. és 48-ban országgyűlési követ; más fia: Dániel (szül. 1798. jan. 1.) orvosudor, s országhírű fogorvos; 1841-ben az alapulófélben levő orsz. muzeumra 1000 darab régi pénzt ajánlt fel; 1848-ban Pesten képviselő.

120. §. LÉSZAI CSALÁD.

[Fogarasi, vagy sárvári.]

Eredetét Fogarashól vette; onnan származtak Kolozsvárra és vidékére. Kiváltságossá 1583 apr. 25-én lehete, mint a mely időből látjuk, hogy Literati Ferencz Lészán boéri részjoszágot kap Báthori István fejdelem és lengyel királytól.

E család előttem ismeretes törzse: az Apafiak alatt élt Lészai István, kitől így jöttek le:

E családhoz tartozhatott: L. Farkas, ki 1603-ban Székely Mózessel harczoltában Básta kezébe esett, ki őt Fogarason megölet-

te. a) Ide azon L. Dániel, kinél Glancz, Fogarasvár parancsnoka vacsorált akkor, mire visszamentében Bocskaihoz szító katonái 1605-ben lelővék. b)

A most élők között: Lajos, mint főkörmányszéki volt tanácsos, most nyugalomban él. Testvére Lőrincz a forradalom után magát a cs. k. törvényszékekhez alkalmaztatá, mint tanácsos.

121. §. LISZTI CSALÁD.

[Nagy-köpcsényi, báró. + 1676.]

A Liszti család Szebenben veszi eredetét, hol az első ismeretes Liszti, Kristof, senator vala.

A nemességet 1554-ben fiai nyerték, kik e tájt Bécsben az udv. cancelláriánál hivataloskodtak.

Ennek János fia emeli ki a családat. Eszes ember; de főleg Oláh Lukreciával tett házassága, mely által az akkor hatalmas esztergomi érsek, Oláh Miklós, sogorságába jött — az előmenetelre pályatért nyita. Előbb Izabella titoknoka, majd 1561-ben meghalván neje, pap lesz, s így veszprémi, 1573-ban győri püspök és Magyarhon főkancellára. 1576-ban a köpcsényi uradalommal bároságot nyer. Meghalt 1577.

E család nagy hajlamat mutat az irodalomhoz. Az alapító János, több történeti tárgyú munkát hagy fen. Testvére, Sebestyén, udvari cancell. irnok, latin nyelven szinte több munkát hagyott.

Jánossal kiszakadt a család Erdélyből Magyarországra, hol még egy századig több tagokat számlált. Majd kihalt s magát egy fiuvá fogadott Lászlófi György által kísérté fentartatni, ki Liszti László nevet veve fel. E László, a régi magyar írók közt mint költő kitűnő rangot érdemelt ki. A szerencsétlent tilos tetteiért Bécsben 1662 tájt lefejeztették.

E család 1676 tájt fiágban teljesen kihalt. c)

122. §. LÖVENTHAL CSALÁD.

[Báró.]

E család ős neve Schaller; mostan használt nevét báróságával kaphatá, mint előnevet.

Házasság útján megmagyarosodott régi család. Nemességét még 1494-ben kapta. Fészke Besztercze vidéke.

a) Wolf. de Bethl. V. 498. l.

b) Wolf. de Bethl. VI. 288. l.

c) L. gr. Kemény terjedelmes értekezését e családról. Uj magyar muzeum 1854. VI. füzet.

E család régibb története ismeretlen. A mult századra szegénnyül jöttek le; de egy véletlen ismét kiemelte. A monda szerint, a család egyik tagja a mult század elején, mint iskolamester beszáll egy falusi emberhez: vacsorát kér, mihez eczet kelle. Az üveg dugójára pillant, látja hogy pergament, kibontja: mit lát? családja egy adomány levelét. α)

Következtében ismét gazdagok levének; és báróságot szereztek.

Az említett 1784-i összeíráskor csak is egy b. Löventhal élt: János Teofil, ki Besztércze jegyzője volt. Ettől a leszármozás következőleg történt:

János.
(Jegyző, később főbiró.)

Károly. Sámuel.
(gr. Bechtold I.) (gr. Kún Kata.)

Albert. Károly. Adél. Marie. Anna.
(Licudi Kájétán.) (N. N. Lipot.)

Lakhelyök Kusma nevű falu a Sajó mentén.

α) Hetilap 1853. 70. szám.

123. §, MACSKÁSI CSALÁD.

[Tinkovai.]

Mint előneve mutatja, Bánságból származtak be, hol Tinkova fekszik, a Temes vize mellett. a)

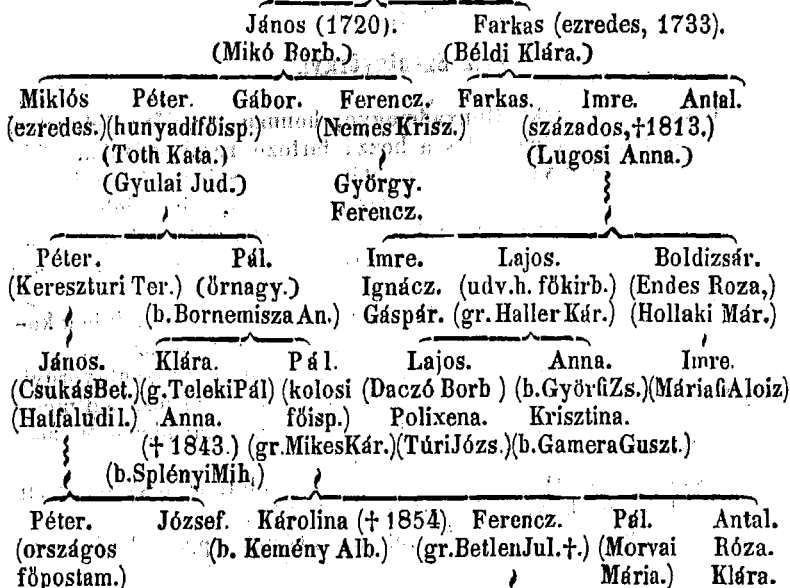
E család a már kihalt szentmárton-macskási Macskási családtól, mely a nemzeti fejedelmek alatt Macskásiakat ada történetünknek — megkülönböztetendő. b)

E család bölcsője a Temesi bánság lévén: törzsöke Struza 1299-ben káránsebesi kenéz. Ettől Lászlón, Andráson, ki 1411-ben a tinkovai határt kijáratja, Jakabon (1464), Jánoson (1470), Istvánon, Péteren (neje Török Hedviga) át származva, bejöttek a nemzeti fejedelmek korszakába, midőn Erdély, illetőleg Hunyad földére léptek.

Említett Péter fia: Miklós (+ 1671.), kinek már erdélyi neje van, Gámán Sára. Ennek fia a táblázatunk élén álló:

Péter (+ 1712).

(Toldalagi Kata.)

Miklós.

a) L. Mikola, 54. l.

b) Lásd ezeket Hodor Dobokamegye 167. stb. l.

A Macskásiak Tinkovát birták is egész a XVII. század végeig. Ekkor a táblázatunk élén álló Péter birta, ki nem csak személyével, de pénz és gabnával is támogatta a császári tábornokot. De rákövetkezvén 1699-ben a carloviczi béke, a temesi hánsággal együtt, az ő jósága is a török kezébe esett. M. Péter szót emelt: I. Leopold kárpótlást rendel; I. József kárát 21 ezer forintban kifizettetni rendeli, de elhal; Eleonora cs. alatt 4000 forintot csakugyan kifizetnek. Mire M. Péter a többiek reményében felindul Bécsbe, de Budán 1712-ben meghal.

Fia Farkas 1729-ben ismét sürgeti, s 1733-ban a hátralevő 16 ezer s néhány forintba a kormány jóságát ígér. Ez ígéretet azóta majd minden országgyűlésen sürgeték, mint e században is 1811, 1838. és 1841-ben.

Ez alatt kapja inscriptioban M. János Papfalvát Kolozsvár mellett, 1720-ban.

E család igen szerette katonáskodni, szerfeletti erő lévén a család egyik tulajdona. Imre (+ 1813.) tűnt ki leginkább e részben, mint a ki gárdista lévén, egykor őrhelyét a schönbruni cs. palotában elhagyni ohajtván, maga helyébe egy malomkövet vevé fel... a lópatkókat csak amugy széltire tördelé. stb.

A most élők közül: Pál Kolozsmegye főispána. Lajos Udvarhelyszék főkirálybírája volt, Péter orsz. főpostamester.

124. §. MAKRAI CSALÁD.

[Viz-Szentgyörgyi.]

E család ősfészke Hunyadmegye, honnan egyelőre felpestesi előnevet bírának. Felpestet s a hozzá tartozó részjóságokat 1300 körül nyerték. Innen vezethette csapatát László Szicziliába, hol Nagy Lajos mellett harcoltában egy város ostrománál, midőn jobbát már elvesztené, baljával tüzé fel a falakra a zászlót: miért 1350-ben Viz-Szentgyörgyöt nyerte maga és testvérei részére; honnan vízszentgyörgyi előnevet kapának.

Czimeröket is e jelenet adá, mi várkaput ábrázol, melyben koronán egy átvert kar nyugszik, markában veres zászlót tartván.

Az így alapult család mind a hunyadi, mind a vízszentgyörgyi, vagy is Szentgyörgy teljes elpusztulása után, széplaki jóságát megtartva, a mai napra két ágban jött le: egyikének Hunyadmegye, másának Szamosújvár vidéke lett hazája.

A családfa, mely oklevelekkel adatolva előttem fekszik, némi kihagyhatók kihagyásával a következőleg jött le:

A Vízszentgyörgy szerzőjének Lászlónak apja volt János,

a) Az oklevél Manfridonában kol 1350. maj. 1-én, adományozza István, erdélyi vajda.

ennek Geceze. László a szerző kihaltván, a család ennek testvérétől Jánostól jö le ily renddel: János fia Egyed (1375—427.), ennek Péter (1413—50.), ennek Tamás (1427—90.), ennek Bertalan (1505—44.), ennek László, kinek neje Barcsai Zsófi. Itt a család egyedül Lászlóra olvadt; sőt egy más ág is, mely Péter fiától ágazott el, ez időben 1576-ban Györgyben és Boldizsárban kihalt. E Lászlótól a család a következőleg jött le:

László (1555).			
(Barcsai Zsófi.)			
Bertalan (1594). Kata.			
(Betlen Erzs.) (Török Máté.)			
Borbára.	Péter (1614). a)	Ilona.	István †.
(Orbai Mikl.)	(Szalai An.)	(Balyesdi Istv.)	
Anna	Péter (1644).	Erzsébet.	Borbára.
(Dobai Tam.)	(Szalai Anna.)	(Valkai Lászl.)	(Mahuly Mikl.)
Péter (1680).	Zsófi.	István.	
(Toldalagi Kata.)	(Erdélyi Ján.)	(Barcsai Éva)	
Ferencz.	Kata.	István	Zsigmond.
(Alvinczi Krisz.)	(Nalaczi Józ.)	(gr. Betlen Éva)	(Csulai Éva.)
(† 1733.)			
Klára.	Péter (1775).	Elek	Zsófi. József Zsigmond. Sándor.
(Alsó Mih.)	(Alsó Kriszt.)	(Csikos Józ.)	(Bolia) (Csikos) (Váradi Sár.) (Szilvási)
Zsuzsa.		Soma.	Klára. Éva. An.)
(Salanki Józ.)	Lajos †.		(Váradi Dan.)
László.	Elek.	Péter.	Druzsza. Sándor.
(sz 1756. † 1789.)	(Posta Kl.)	(Bobik Borb.)	(Torma Mikl.) (Buda Emerenc.)
(Vásárhelyi Reb)			
Trésia.	László († 1840).	János.	Anna. Aloizia. Berta.
(Marillai And.)	(Cserei Kl.)	(Szentpáli Ter.)	(Brádi Ján) (Barcsai Ák.)
László.	Róza.	Druzsza.	Domokos. Klára. Kálmán.
(Torma Aloizia.)	(Kakucs Fark.)	(† 1849.)	(Buda Vencz.)
		(Mara Mária.)	
Aladár. Etelka.	Lőrincz.	Mária. Róza. Domokos.	

Mint láthatni, a hunyadi ág végén két leány áll, kikkel ezen ág ki fog halni.

Közhivatalt a család nem igen viselt. Inkább csatatér volt mezejök, minek jóságait is köszönek. Bertalan 1594-ben mint adó

a) Hodor Doboka Ism. 172. l.

orsz. pénztárnoka emlittetik. a) Istvánt Bethlen azok közt említi, kik 1602-ben Báthori Zsigmonddal Csehországba vonultak. b)

A most élők közt László, a forradalomban lovassági osztályvezér.

125. §. MÁRIAFI CSALÁD.

[Maksai.]

E család valódi neve Maksai, s magát Nyáradtőről iratta. Maksaiakat már a XV. században látunk, de hogy egyik-e nem tudjuk. Ezen családot Balázs diák alapítja a XVII. század elején, házasság útján, elvévén Pán Dorotyt, ki első férjétől, Borbély Kristóftól Nyáradtöt sat. örökölte, s így e családra hozta.

Maksai név alatt jöttek le 1733-ig. Maksai Ferencz 1686-ban a deputatio consiliarius, testvére Balázs 1698- és 1702-ben a fejevári országgyűlésen regalista.

A mult században Maksai Dávid, ki 1730. mart. 23-án főkörm. titoknokká neveztetett, 1733. febr. 5-én ősz magyar nevét, mint az oklevél mondja, a szent szűz iránti tiszteletből Máriafi-ra változtatá. Előbb csak nyáradtői előnevét tartja meg; de ugyanazon év dec. 23-án azt maksaira cserélteté. Mint Máriafi D. 1736. jul. 31-én kolozsi főispánná neveztetett. Később, 1742. jan. 6-án ősi czimérét is megváltoztatá, mi következő lett: kék mezőben zöld halmon két korona áll, a balfelöli koronán van ősi czimere, egy veres mezű kar, tollal kezében, s felette M. D. betű; a jobbfelöli koronából napraforgó nőtt ki, melynek virágjában M. F. betűk; a napraforgóval szemben a kar felett a nap, mint a mely felé e virág hajlani látszik, és a napban összehuzva e szó: MARIA; ezek felett e mondat: Et ad me conversio ejus. E szenteskedő Dávidig a Maksai, s tőle a Máriafi család így folytatódott: Balázs diák (1628).

(Pán Dorotya)

(Ozdi Borbára.)

Ferencz (1660).
(peterdi Lugosi Erzs.)

Mihály.
(Keresztúri Judit.)

Borbára.

(Bálosi Zsigmond.)

Balázs (1697—1714).
(Daczó Kata.)
(folytatjuk.)

Borbára.
(Domokos Fér.)

Ferencz (1686).
(Barcsai Anna.)

András. István. Ferencz Zsuzsa. Krisztina György.
(+1729.) (+1745.) (+1765.) (KúnZsig.) (TormaLás.) (KovácsMá.)

a) 1594. 17. aug. art. 13.

b) Wolf. d. Betlen Tom. V. 165.

A túl említett: Balázs (1697—1714).

Erzsébet. (Dobra Pét.)	Máriafi Dávid. († 1762.) (kolozsi főisp.) (Száva Kriszt)	Mihály. (Dindár Jul.)	Gábor. (Szeredai Már.)
		Éva. László. (töm.RáczJán.)	Teréz. Klára. (galg.RáczJá.)(PapMikl.)
József. (szajvári vár.)	László. (zarándi főisp.) (Torma Trézs.) (Berzenczei Ágn.) (Barcsai Kriszt.)	Lajos († 1819) (kincst. tanácsos.) (Szeredai Anna.)	Dávid. Zsigmond.
Antal. (dobokai főisp.) (helyettes.) (Földvári An.)	Dávid. (gr. Petki Már.) († 1835.)	József. (táblai üln.) (Molnár Aloiz.)	Amália. (b. Rosenfeld) (Macskási Imr.) Andr.
	Lajos.	Albert.	József.

Fia László 1750-ben számfeletti, 1770. febr. 1-én valóságos táblai ülnökké, 1777. dec. 31-én zarándi főispánná neveztetett.

A most élők közül József 1826-ban az udv. cancelláriához megy s fogalmazó, 1839-ben táblai ülnökké lesz. Lajos, ki guitarrean hangversenyekben is hallatá magát, 1847-ben udv. tiszt. fogalmazó, később testvérével együtt honvéd.

E család mint a kihalt Erdélyi család egyik ivadéka lett inkább birtokos, mely vagyonát Szilágyi Justinától, a horogsz. Szilágyi Mihály testvérétől örökölte. a) Mostani birtokfészek Gyulatelke Kolozsvár közelében.

126. §. MAURER CSALÁD.

[Ürmösi.]

Szóhagyomány a Maurer, Haller és Trauzner család első törzseit egyszerre származtatja be Erdélybe: de ez nem áll, mert a Hallerek egy százzal s a Trauznerek is egy pár tizeddel jönnek előbb. Ez utolsók — úgy látszik — a Szepességből származtak.

Első bejövőnek állítják Mihályt, kit 1630 körül hoznak be; ez I. Rákóczinak volt udvari embere; mint ilyen 1642 júl. 27-én az őlt partján fekvő Ürmöst kapja adománykép; 1644 tájt országos követ a török portánál, mint ezt Rákóczi hozzá írt levelei bizonyítják. b) Ez alapítja meg a családfát, mi így következik:

a) Hodor Doboka ím. 172—4. 1.

b) L. Rejtelmes levelek I. Rák. Gy. korából. Megfejtette dr. Ötvös Ágoston. Kolozsvárt 1848.

Mihály (1642).
(P. Horváth Anna.)

Mihály.
(Mikó Erzs.)

István (1706). (b. Bánfi Már.)	Ferencz. († 1733.)	József. (Szabó An.)	Gábor (1709). (Zsúki Kl.)
Samu. Anna. István. Ferencz. Erzsébet. László. István. (Petki Bor.) (Simén) (Ugron Zsófi) (1727.) (Szentiványi Zs) (Simén An.) (Sándor Ján.) Zsófi (Geréb Éva.) Kata.)	Anna. (Földvári Gy.)		
(gr. Nemes Gy.)			
József. Mihály. Julia. István. Borbára. Károly. László. Sándor. (Bocskor (Maurer (gr. Kálnoki (Türi (Iszlaimr.) (k. táb. ül.) (örnagy) (P. Horvát Klára.) Mária.) József. Teréz.) Mária (Toroczka Jul.) Elek. Zsuzsi)	Klára. Maurer (g. Toldi Kár.)		
Mária. (Benkő Ján.) Mih.			
(gal. Rácz Im.)	Károly (nevendék.)		
Julia. Mihály. András. Sándor. Anna. (Csongrádi (fel. fejérifőbir) (Dánjel Ter.) (Ugron Már.) (Dáczó József. István.) (gr. Kálnoki Jul.)			
Viktor. Mihály. Gábor. István. József. (Székely Gerg.)			

Az alapító után következők, valamint a mostan élők inkább csak gazdáskodtak. Gábor 1709-ben Szebenben a kormányznak tagja. Ebben József Rákóczival egyelőre kibujdosott, de ismét visszatért.

127. §. MIKES CSALÁD.

[Zabolai, gróf.]

Régi székely család. Ősfészkek Háromszék, hol magokat leg-
régőbb Papolczról, később Zaboláról írták, míg egy ág darab ideig
zágoninak írta magát.

Az utolsó időben Kolozsvár lévén a család rendes lakhelye, te-
metkező helyül itten a barátok temploma alatti sírboltot választá.

Czimere: egy oroszlán, mely később a grófi oklevélben sok e-
gyébhel hozatott kapcsolatban.

Táblázataink az 1500 körül élt Miklóst veszik törzsnek, kit
a család illetéknép származott. Említett Miklós fia:

a) Cserei Histor. 422. 435. l.

Benedek.

Miklós Gábor. Erzsébet.
(Bessenyei Borb.) (Ajtai Mih.)

Mihály (1584). György (1591). Benedek (1603). Kata
(László An.) (Szörcei Ilon.) (Kemény Zsófi) (Lasa Tam.)

Benedek. Boldizsár. Erzsébet. Mihály. Zsófi. István.
(1630.) (Henter Fer.) (Daczó Bor.) (Csegezi Domokos
(Daniel Zsófi.) Petronella. Tam.) Anna.)
(Nyárádi Zsig)

Zsigmond. Gyrgy. Mária. Zsuzsa. Zsigmond. János +.
(1660.) (Daczó Fer.) Judit. (1626)
(Kassai An.) (Imecs Borb.)

Pál. Orsolya. Mihály. Kelemen. János. Ilona.
(TormaÉv.) (László Mih.) (cancellár.) (+ 1686.) (Péchi An.) (Tordai Ján.)
(Paczolai Borb.) (Itélőmest.) (Géczi Zs.) Anna.
(Kálnoki Zs.) (Székely Zsig.)

Kelemen (+ 1758). Mihály (gróf, + 1721.) Pál (+ 1721.)
(a kibujdosott.) (háromszékifőkirbir.)
(gr. Betlen Druzs. + 1724.)

Ferencz (+ 1727). Pál. István (1744).
(udv. tanácsos.) Mihály és (fejéri főisp.)
(gr. Eszterházi Kata.) Zsigmond. (gr. Petki Róza.)

Antal (1761. oszt.) Mária. Zsigmond. Anna (+ 1717). István. Sára.
(háromszékifőkirb.) (g. Kornis Ant.) Julia. (b. Bornem. Pál.) (b. Dujardin (g. Ibarra
(gr. Haller Zsuzs.) (gr. Haller (b. Daniel Istv.) Borb.) Ign.)
Ant.) Róza.
(b. Szentker. Gy.)

Mihály. János (+ 1815). Kata. Róza. Mária. Zsigmond.
(gr. Teleki (főkorm. tan.) (b. Huszár Józ.) (g. Mikes (g. Teleki Jós.) (Ugron Jul.)
Kata.) (gr. Mikes Róz) Zsuzsa. Ján.) (+ 1846.) (+ 1836.)
(+ 1821.) (b. Szentker. Zs)

Antal. János. Károlina +. Károly. Róza. Erzsébet. István. Borbára.
(+ 1819.) Mária. (Macsk. Pál) (b. Bornem. (gr. Vas (gr. Teleki (+ 1836.) (gr. Mikó
Zsuzsa. (b. Huszár Jós) Borbára Róz) Tam.) Ján.) (b. Orb. Kl.) Gy.)
(g. Kornis (Cserei Mikl.) Zsófi. Klára +. Róza.
Zsig.) (Szabó Lal) (b. Born. Pál.) (b. Toroc. Já)

Árpád. Leopoldin. Róza. Sarolta. Benedek. Kelemen.
(gr. Mikó Eszt.) (+ 1849.)
Miklós. Etelka. Aladár. (gr. Mikó Róz.)

A táblázat élén álló Benedek unokái veszik az első ismert új adományt Papolecz s a több ősi javakra. Ezt Mihály 1584. apr. 1-én veszi egy részére, a) míg a más részekre György is már apr. 30-án ugyanazt vesz; mit 1591-ben is megújítat. b)

E György Benedek testvérével 1603-ban Székely Mózes mellett a Barczán Básta foglyává esik; de csakhamar kiszabadulnak. c)

E Benedek unokája Zsigmond, Bethlen Gábor fejedelem alatt követségekre jár, s kapja Szalánczi György megszakadtán Zágont 1626. jun. 20-án. d)

E Zsigmond menyét, Kálnoki Zsuzsánnát, két szobaleányra fojtá meg Brassóban, miért 1704-ben mindkettőnek ugyanott fejét vevék. e)

Zsigmond fiai közül: Mihály regényirodalmunk számúra szöveget hagyta fenn. Szerelmes lévén királyfalvi Tarnóczi Sebestyén leányába, ki Szentléleken lakott, felvette János és Pál testvéreit, s azokkal Tarnóczi kastélyát megrohanta s szerelme tárgyát elrabolta. f) Miért a hazából kifutott, jóság és fejvesztés mondatott rá: de reversalis mellett 1639. apr. 9. kegyelmet nyert. g) Később mint solid férfit látjuk, ki mint fejd. Rákóczi lovas századosa 1649-ben Cziko Mihály kihaltán Marosujvárt nyeré a családnak; II. Rákóczi alatt még többre megy, fejd. tanácsos és cancellár lesz. h)

Másik fia: Kelemen derék kormányférfi, több követséget hajt végre; II. Rákóczi alatt 1659-ben ítélőmester, 62-ben notázzák ha Apafi hűségére nem tér; de oda állott. Sőt 1676 tájt az Apafit megbuktatni akaró ellenzéki Beldi Pál s mások legnagyobb buktatója, Apafi triumviratusa egyike; fejei főispán és országos elnök. i) Víz-kórságban hala el 1686-ban. Cserei hazafiságát kétség alá vonja; szerinte báróságot kapott. k)

Fia Mihály egyelőre kormányi ember; 1703-ban a Rákóczi mellett felkelt Háromszék ellen megy, de Hermánynál elfogják, színt megölik; később Rákóczi tábornoka, annak buktával Leopold hűségére esküszik. l) Háromszéki főtiszt, táblai ülnök, végre gróffá lett. Megholt 1721. jan. 6-án, s ő is mint elődei a csik-somlyói klastrom sirboltjába temettetett. m)

Ezekkel egyidőben élt a más ágban Pál, ki Tököli mellett har-

a) Capit. Alb. Libr. Reg. 1584. I. 346. l.

b) Ugyanott 347. l.

c) Wolf. de Betl. V. 410. 499. l.

d) Capit. Alb. Libr. Reg. 1626. VI. 357. l.

e) Cserei Hist. 352. l.

f) Lásd Erdély Régiségei. 182—5.

g) ... In possessione Szentlélek habiti castelli invasionem et demolitionem una cum fratribus Joanne utpote et Paulo... Capit. Alb. 1639. Libr. Reg. III. 126. l.

h) Mikola 21. l.

i) Ugyanott.

k) Cserei Hist. 64. 86. 89. 96. 97. 101. 109. 132. 169. 177.

l) Cserei Hist. 207. 29. 327. 48. 52. 53. 56. 88. 465. l.

m) Cserei Hist. 220—21. l.

czolt, vele kibujdosott, s Bukarestben vesztegelve magára haragítá az oláh vajdát, az titkon beküldé az erdélyi hadak tábornokának, ki Fogarasba zárátá, hol szörnyű kínok közt végezek ki. a)

Ennek vala fia azon Kelemen, ki 1711-ben Rákóczi-val elbujdosott, Törökföldre vándorlik, honnan 1717-től 58-ig egy Konstán-czinápolyban lakó nénjével, kivel úgy látszik gyöngéd viszonyban állt, levelezést folytatá, mi 1794-ben ki is jött. b) Kibujdosásáért 1717. jan. 25-én notáztatott. Minden kibujdosottat túlélt, s 1760 tájt halhata el, Rodostóban.

Később többen viseltek közülök nagy hivatalokat. A közelebb-ről megholt Kelemen Szeben ostrománál esett el, jan. 9-én, ágyugolyó által, mint a forradalmi lovasság főparancsnoka; tüzes fiatal ember. A most élők közül: János, a forradalom előtt, színház, conservatorium s minden művészeti egyesület elnöke, pártfogója, ellenzéki tag, s 48-ban a kolozsvári nemzetőrség főparancsnoka. A nők közül: Erzsébet, gr. Teleki Jánosné, egyike a legmelegebb keblű s legeszesebb honleányoknak.

128. §. MIKÓ CSALÁD.

[Hidvégi, gróf.]

Régi székely család, melynek tagjai néha bodokiaknak is iratnak, Háromszék ily nemű falujáról, hol a családnak szép birtoka van.

A gr. Nemes családdal egy eredetűnek tartatik, s a Mikó család grófi diplomájában leszármazását a gróf Nemesék törzsétől, Akadástól hozzá le.

Jelentékenyebb szerepet a XVII. század elején kapnak, mint a mikor a táblázatunkban említett György 1608-ban Moldvában látjuk mint követet, c) s ki Bethlen Gábor alatt Háromszék főkirálybírája.

Akkori történeti nevezetességeket egyébaránt Mikó Ferencz-nek tulajdoníthatjuk, kit táblázatunk nem említ. Ez eszes férfi, ki korra történetét is leírta, d) mint 25 éves 1611-ben csiki alkapitán; később főkapitán; majd Bethlen Gábor alatt tanácsos és egyik főszerepvivő; Brandenburgi alatt kincstárnok stb. lesz; mint ilyen családja nevét kiemelte. e) I. Rákóczi Gy. fejedelem üldözései közt halá el 1635-ben. Egy fia maradt, József, ki maga is 1636. mart. 20-án meghala, nejétől Macskási Ilonától semmi örököst se hagyva maga után; s így apja által szerzett szép jószágai a kormányra viaszszáltak.

a) Mikola 22. l.

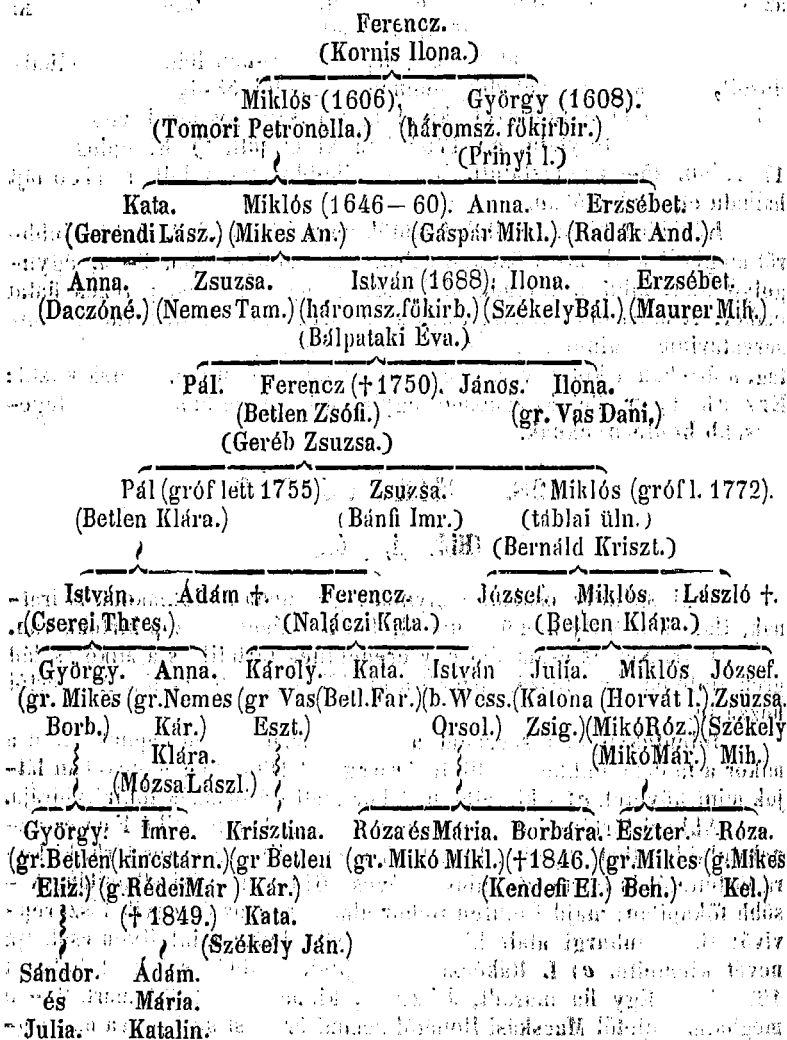
b) Kiadta Kulcsár István, Törökországi levelek, írta Mikes K. sat. czím alatt, Szombathely 1794.

c) 1608 aug. 9. art. 1.

d) L. Klio III. kötetében.

e) Hogy valóban e családhoz tartozott, s hogy a Mikola által felállított balvélemények alaptalanok lásd gr. Kemény ért. Új magy. muzeum 1854. I. II.

A családja az említett Ferencz idejétől így jöve le.

A mult század elejére egy férfiban viradtak fel, Ferenczben, kinek két fia lön: Pál és Miklós, kiknek elseje 1755 aug. 26-án, az utolsó 1772 sept. 23-án saját ágát, s így az egész családat gróf-sághoz juttatá.

Az egyik ág ma már csak két leányban él. A más végén egy férfi áll, ki az utolsó években a haza ügyeinek tárgya — M. Imre, ki tehetségei és házassága után nagy birtokra téven szert, a hi-

vatali pályán sebesen a legfelsőbb fokig halada: 1837-ben korm. tanácsos, 1847-ben kincstárnok lesz, 1848-ban főkörmányzói helyettes. — Most egyedül a tudományoknak, művészeteknek él; s munkásságát közintézeteknek szenteli, a nemz. színházi vállasztmányynak, gazdasági egyletnek stb. elnöke lévén.

129. §. MIKOLA CSALÁD.

[Szamosfalvi, báró. + 1742.]

E családnév több előnévvel jön elő, mint az első századokban kalotai, később dezmeri, mignem a szamosfalvival kihalának; s mint ezekből láthatni, Kolozsvár környéke volt hazájok.

Miként agozott ki a Kemény nemzetségből, azt e munka 146-dik lapján kimutatók. Ott törzsül János van téve, ki a XIV. század közepe-
pén élt. Ennek vala fia:

Mikola vagy Miklós, kiről a család nevét vehette. Ez magát már Dezmérrel iratá. Ennek fia:

György, kinek János, kinek

Ferencz, ki magát Szamosfalváról kezdi iratni, 1518-ban a kolozsv. óvári templomot megújíttatja. Ennek vala fia:

László, ki 1544 - 5-ben erdélyi alhelytartó. Kinek Kemény Annától fia lett

Ferencz, kinek fia ismét Ferencz, kinek Melith Annát 1:

János, a kolozsi főispán, ki 1603-ban a Barczán rövid fogságra esik, a) Ennek Kovácsoczi Zsuzsától fia:

Zsigmond, kit Cserei az Apafi idejében mint Erdély egyik főemberét emliti. b)

Ennek vala fia az utolsó Mikola, azon Mikola László, kiről Cserei mint a Rákóczi forradalom ellenéről emlékezik. c) s ki a mult század elején az erdélyt nevezetesebb családokat leírta, s azt 1731-ben ki-nyomata. d) Királyi táblai ülnök volt, s mint ilyen rekeszté be családat 1742. apr. 16-án történt halálával. e)

Testvére Ágnes, Csáki Istvánné lett.

Nem sok nagy embert számlált, innen mellék-leszármazásokat nem is említők.

Czimerük ugyanaz volt, mi a Keményeké: egy ágabogos szarvu dímvad.

Kolozsvár városa levéltára tele levelekkel, melyek azon perlekedések rendén keltek, melyeket e család a szomszédos Szamosfalva határa felélt folytatott.

a) Wolf, de Bethlen V. Jaitama helyén az a leírás látható

b) Cserei Hist. 64. t.

c) Cserei Histor. 438. 446. l.

d) Címe, mint még említők: Hiatoria Genealogico-Transsilvanica etc. etc.

e) Lásd Benkó gen. Trans. II. 393. l.

f) Budai Fer. Polg. Lex. II. 698. l.

130. §. MIKSA CSALÁD.

[Diod-Váralyai.]

Régibb előnevők Karansebesi. Mily vagyonosok valának itt lak-
tokban, bizonyítja az, hogy 1604-ben Karansebes feldúlásánál, a rá-
czok Miksa Miklósnénak 32 ezer forint kárt tesznek. a)

Ugylátszik a török elől jövőnek Erdélybe, hől új előnevet vet-
tek fel, s következő családat alkottak:

István.
(Gerleszti An.)
(Kún Zsófi)

Miklós. Borbára. István (1703). Kata. János. Zsófi. György +.
(Vas Gy.) (Cserei Éva) (Lukács Fer.) (püsp. Csulaj Ján.) (Cserei Zs.)
josz. kezel)

Borbára. György. Mária. László. Imre +. István +.
(Czeglédi Ist.) (Kapronczai Ist.) (Olasz Borb.)
(Dobai Imre.)

János. Mária. Gábor (1790). Krisztina.
(Baló Ant.) (Lugosi Teréz.) (Kozma Józ.)

Imre.

László + (1796). Erzsébet. Imre. Anna. Teréz. Póli.
(alsófej. szolgabir.) (Bihari Sánd.) (Trauzner Katonai Incze Józ.) (Gyárfás
Mária) Gérg. Mikl.)

Mária. Sándor. Róza. Miklós. Elek.
(Pásztóhi Gáb.) (Fábján Agn.) (Kozma Istv.) (Imecs Már.) (Henczi Jul.)

Dani. Zsuzsa. György. Imre. Kálmán. Emma.

Közpályán nem igen látjuk őket: inkább a mezőgazdászának
éltek. Azonban már 1790-ben Gábort a regalisták sorában találjuk.
Főbirtokuk a Torda-melletti Hadrév.

131. §. MISKE CSALÁD.

[Magyar-Cseszei, nemes és báró.]

Régi család. A magyar királyok alatt Mocsi volt nevők; ké-
sőbb a fejedelmek alatt moci Miskék lettek; végre elhagyák régi nevö-
ket s a fennebbi névvel és előnévvel maradtak.

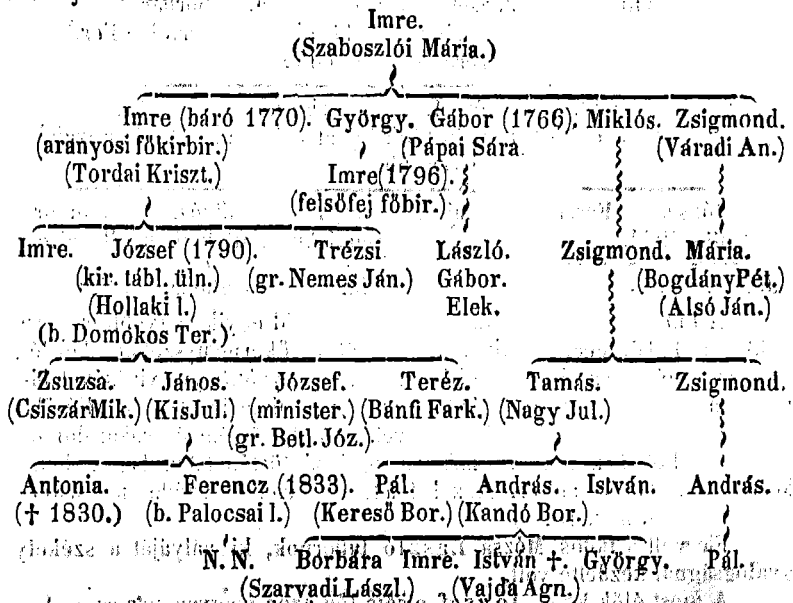
Régibb szereplésökről nem sokat említ a történet egyebet, mint

a) Wolf de Bethlen VI. 68.

b) Cserei Histor. 37. l.

hogy András 1575-ben mint Békés párthive notáztatott. Azon időben, valamint azután is úgy látszik a fejérmegyei Oláh-Szilvás volt fészkek, honnan néha szilvásiaknak is iratnak.

Az ausztriai ház alatt Imre báró lett, míg a más ág megmaradt magyar nemesnek. Ezen első báró apjától a közös leszármazás ilyen vala:

A bárók ágában az első báró, Imre 1770-ig kir. táblai ülnök, később aranyosszéki főkirálybíró. József, ki most is él Bécsben, erd. cancellariai elnökségre s birodalmi ministerségre emelkedett. Ferencz Erdélyből Magyarhonba vándorolt, s ottan kihalt; miután fiát Kolozsvártt pár tized előtt b. királyutczából elorozták.

A nemes ágban többen viseltek királyi táblai ülnökséget s egyéb megyei hivatalokat.

132. §. MÓZSA CSALÁD.

[Sáros-Berkeszi.]

Más előneve karulyai.

Kővárvidéke és Belső-Szolnok volt pályatere. Tablázataink a nemz. fejedelmek koráig bizonyosok, Lukácsig, ki 1609—24-ben élt; ennek fia László deák, ennek Demeter, ennek László (+ 1710.) kővári alkapitán; ennek fia Viski Krisztinától az itt következő:

László (+ 1775).
(belsőszoln. főbíró.)
(Tövisi Kata)

(Cserényi Zsuzs)
(Nagy Kriszt.)

László (1798). József (+ 1806). Zsuzsa. Borbára.
(tábornok.) (b.szoln. pénzt.) (Török Fer.) (Domokos Fer.)
(gr. Mikó Klára) (Alsó Teréz) (Kandó Zsig.)

László. Judit. József. Krisztina. Sándor.
(Torma Mih.) (b.szoln. főbir.) (Nalácz Dan.) (Molitor Izab.)
(Alsó Ter. stb.)

József. Ferencz. Lajos. Samu. Miklós. Sándor.
(Szentkirályi I.) (Cserényi An.) (Hatfaludi An.) (Rácz Ter.)

József. Lajos. Imre. Vilma. Antónia. Erzsébet.

A táblázat élén álló László volt a család egyik nagyobb embere. Született 1710. dec. 9. Hivatali pályáját a főkörmányszéknél kezdé; majd az erdély- és oláhországi határkijárási jegyzőkönyve vivésével bízott meg, miről egy nap őt is levele a gubernium levéltárába. Később belsőszolnokai jegyző, főbíró és követ. Erdély történetén sokat dolgozott, egy kötetben polgári, másban egyházi történeteket hagyva hátra kéziratban. 1763-ban dr. Aczél felélt egy emlékbeszédet nyomtatott. Meghalt 1775. nov. 10. a)

Fia volt a tudós, Mózsas László tábornok, ki pályáját a székeley gyalogságnál kezdte volt.

A most élők közt, József, elsője lön azon magyar nemes embereknek, kik kereskedői pályára léptek; ő volt Kolozsvár az első ilyen kereskedő.

a) Benkő gén. Trans. II. 616.

KÖZÖS AZKÖM 2. 181

(Közös-Azkom)

(Közös-Azkom)

a) Benkő gén. Trans. II. 616.

133. §. NAGY CSALÁD.

[Káli.]

Száznál több nemes Nagy családat ismerünk Erdélyben. Honnan történetünkben azon házag támod, hogy e neven előjövő történeti férfainkat, hogy melyik Nagy családhoz tartoztak, megmondani nem tudjuk. Nem marad fenn egyéb, mint a jelenleg vagyonosabb Nagy családokból egy párt megemlíteni. Ilyen az itt következő káli Nagy család, mely egy terjedelmes, s egész országban elágazott igazán nagy család; míg egy része még Kálban, az ős fészekben székel.

Kiemelkedettebb ágai egyikének végsarjai között állt Nagy Lázár, Kolozsmegye főbírája. Erdemei legszebbike az, melyet a kolozsági színház körül fejté ki. Az 1811-ki országgyűlés által építendő biztosul neveztetvén ki, az építést bevégezteté. Később 1824-ben mint a színház haszonbérletje, az énekes népszínművet színpadunkra hozta... a) Meghalt 1837 júl. 36-án.

Egy fia Elek, a forrad. előtt kolozsmegyei hivatalnok; országgyűlési követ, a forrad. után koloskerületi főnök, később törvénytudományi tanácsos, miről lemondva, ma szép birtokai mellett az irodalomban lelő örömet. Neje Gedő Teréz, kitől csak leányai vannak.

Egy más ág Marosvásárhely mellett Szentlászlón lakik. Ez Dénesben áll, ki még nevéndék; apja volt István (+ 1845), anyja Szentiváni Mária; nagyapja Lőrincz; nagyanyja Sárosi Mária.

134. §. NAGY CSALÁD.

[Kebelei.]

A kebelei Nagy család fészke a Marosvásárhely mellett eső Kebele, s így székely család. Törzse Péter, ki 1651-ben vesz magának adománylevelet, s ki az 1656-ki lengyelországi hadjáratban esett el.

Ennek fia Márton, ennek Péter, kinek Bodoni Juditól András, kinek Botos Agneshől.

a) L. Hetilap 1854 oct.

Dániel.
(marossz alkírbíró.)
(Erős Ágnes.)

Dániel. Samu Juliána. Eszter.
(marossz főjegyz.) (kir. tábl. üln.) (Kosztá Ján.)
(tancsi Földvári Drus)

Samu. Eszter.
(Fülöp Kata.) (Szabó Ján.)

Pál. Róza. Mari. Ernő.

A táblázat élén álló Dániel egyszersmind czimzetes kir. tanácsos. Fia Samu is előbb marosszéki alkírbíró. Az utolsó Samu szép férfi, a forradalmiak részén derekán egy átfuródott golyó sebéthordozza.

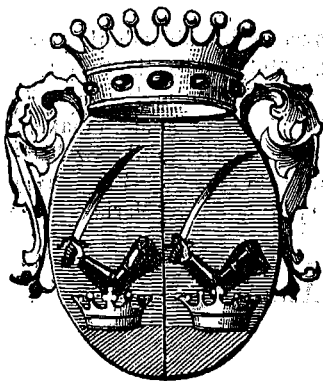
Czímerök egy koronán nyugvó kivont kardot tartó kar.

135. §. NALÁCZI CSALÁD.

[Nalácz, nemes és báró.]

A nemz. fejedelmek vége felé jöttek Erdélybe, Magyarországra. a) Szép férfiak, s szép nőket nyernék nőül.

Czímerök, itt láthatólag, koronán nyugvó két kar, kivont karddal kezében, kék mezőben.

Táblázataink élén Miklós áll, ki nek fia János, kinek Péter, kitől a család kétfelé ágozik, és az egyik ág bárróvá lesz és kihál, míg a más ág nemes ember marad, s maig is fenáll.

E család alapítója István, ki I. Apafi tanácsosa és udvarmesterc levén, mint Teleki politikájának egyik zászlósa, azon kör egyik legnagyobb, de nem igen szeretett tényezője. b) Mint ilyen fejedelmétől több jószágokat kap, mint Bábolnát, Zámot stb., melyek nagy része később ismét visszaesett.

István fia, Lajos a Rákóczi forradalom ellen van, s mint ilyen 1711-ben hunyadi főispánná neveztetett. Ez leányában kihál.

István másik fia György (+ 1739.) báró lesz.

Unokája, István, tíz évig katona s százados lesz. Quiétál, hazajő, s elveszi gyönyörű szép nejét. Vízkországban + 1760 febr. 24.

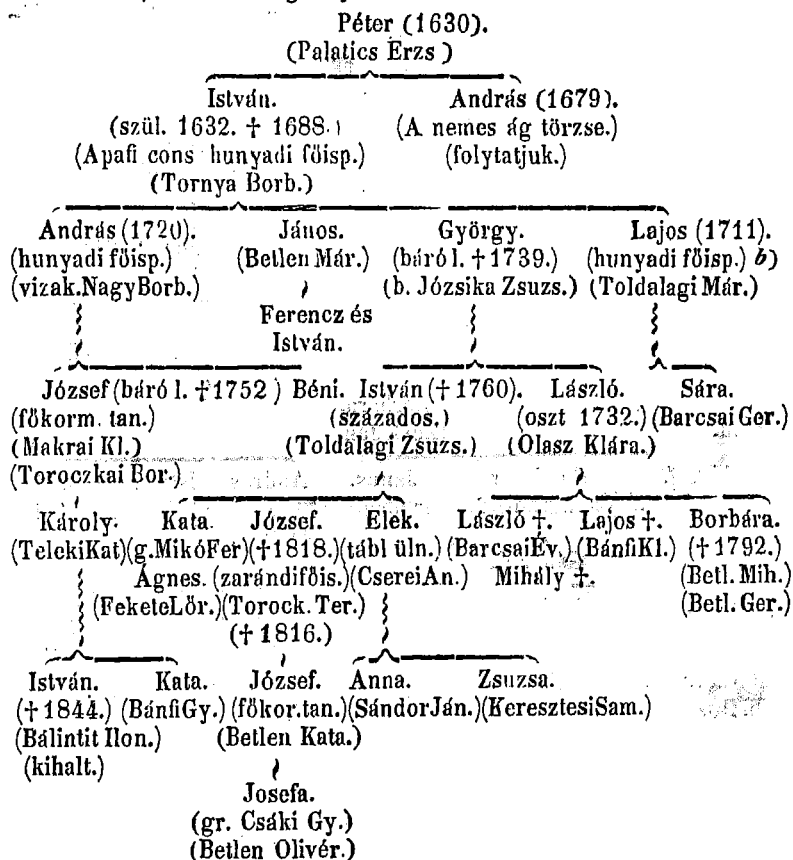
a) Mikola 37. l.

b) Cserei Histor. 6. 76. 126. 168. 170. 195. 223. 294. 311. stb. l.

Fia, József, saját emlékirata szerint szül. 1748-ban. 1755. Enyedre megy tanodába; onnan kir. táblára. 1766-ban Szebenben a szép fiatal gr. Hadik meglátja, testörnek hja meg. Katonasága után hosszasan zarándi főispán, végre nyugalmazák; 73 éves korában, mint kir. kamarás hala el 1818 apr. Végnapjaiban egy emlékiratot kezd meg, melynek töredékét a Hetilap közölte. a) Fordította Young éjszakáit francziából.

Fia, József, mint főkorm. titoknok 1827-ben tordamegyei adminisztratornak neveztetett, később tanácsos lesz.

Mielőtt tovább mennénk, a közös törzs s belőle a nemes ág kiszakadása, s a báró ág folyama a következő:

István másik fia András, 1720-ban hunyadi főispán. Ez 1723-ban Sibot és Felkenyér tizedét száz évre nyerte.

a) Hetilap 1855.

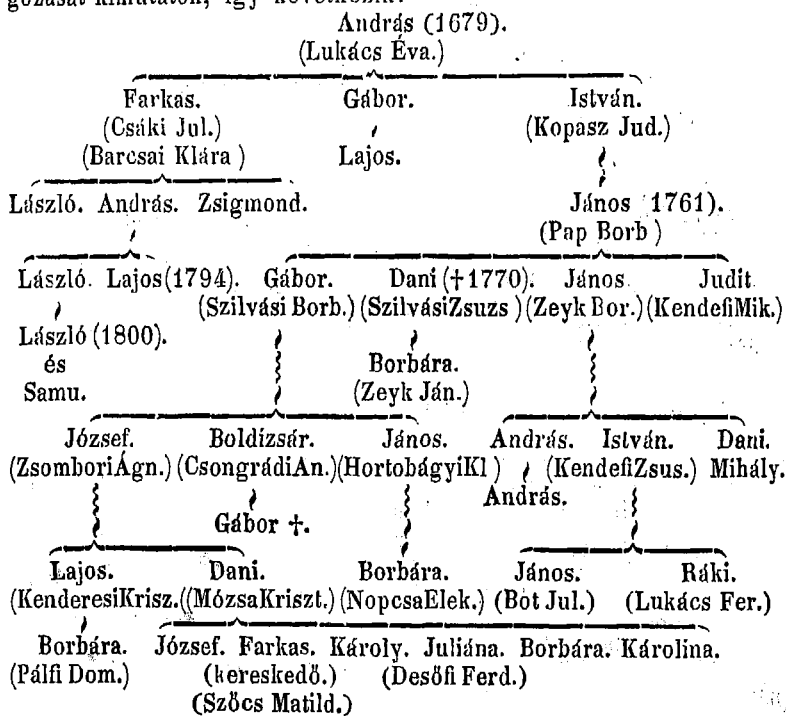
b) Cserei. 465. l. — Lásd Kazinczi erd. utazását.

Erdély nev. családai.

Ennek fia József (+ 1752.), kinek említett második neje majd 60 éven át éle özvegységben.

Ennek unokája, István, egy nagy ész, végletekig üzött cynismus és kéjvágygyal. Rendesen ágyában élt, hol olvasott. Ha útról jött s olvasmánya végzetlen, szekérével együtt magát is kocsiszínbe taszítottá stb. Többire epigrammokat és gúnyverseket írt: alig volt valaki az országban, kit ki ne gúnyolt volna. Versei kézírathat most is szerte láthatók. Született 1770-ben, meghalt 1844. Utolsó volt a bárói ágban, s papja, felette mondott beszédében többek közt szolt: utolsó volt fényes családá fiágában, utoljára legyen, oh természet, a te kezében is a tégely, melyben őtet készítetted stb.

A nemes Naláczi család, melynek a fennebbi táblázatból kiágazását kimutatók, így következik:

Kázmír.

136. §. NEMES CSALÁD.

[Hidvégi, gróf.]

Legrégibb családaink egyike.

E család törzse Akadás (1181—92.), kit sebusinak írnak, s így sepsiszéki székely eredetűnek vélnek. Ennek fia:

Vincze, ki 1253-ban Sepsiszék és Barcaság közt egy darab

földet nyer, melyen ma Hidvég, Árapatak és Erősd nevű faluk fekszenek; s e faluk elsejéről magát hidvéGINEK kezdé iratni. a) Ennek fia: Hidvégi Domokos, ennek László (1366), ennek Mihály, ennek György, ennek:

Hidvégi Nemes Bálint (1459), ennek Nemes Mihály (1461—1479.), ennek Mihály, ki 1506-ban az agyagfalvi gyűlésen jelen van, kinek Bálint (1555.), ennek Balázs (1579.), kinek az itt következő: Tamás (1615).

(háromszéki főkap.)

(Mikó Zsuzsa.)

János (+1679). György. Sára. Ilona. Tamás. Erzsébet.
(háromsz. főkap.) (Kassai An.) (Kendefi Mik.) (Lázár Gy.) (Keresz- (Daczó Ján.)
(Pápai An.) Anna. Zsuzsa. tesí An.) (Barcsai Pét.)
(Huszár Borb.) Mária. (Bánfi Zs.) (Vas Lászl.)
(gr. Lázár Imr.)

Gábor +. János +. Mátyás (1698—1727.) Tamás.
(Cserei Zsus.) György +. (Ugron Borb.) (László Sára.)
Domokos +.

Krisztina. Adám. Zsuzsa. Klára. Ferencz. Éva. Elek +.
(Macskási (gróf) 1. 1755.) (Bánfi Gáb.) (Betl. Sam.) (1707.) (Székely Mih.) Sára.
Fer.) (táblai elnök.) Juliána. Elek. (Betlen Drus.) Judit. (Gyárfás
Druzsza. (Tordai Zsus.) (b. Korda (százados.) } (Torma Gy.) Pál.)
(Pekri Fer.) Zsigm.)

Zsuzsa. János. László. György +. Gábor. József. Ferencz.
(Teleki Ilm.) (háromsz. (százados.) (tábornok.) (Vas Erzs.) (+1809.) (1727.)
főkirb.) (Kemény (Bánfi Zsuzsa.) } (Orbán Kl.) (kir. táblai
(b. Miske Ter.) Kár.) (Maurer An.) } (Béldi Már.) (elnök.)
(Bornem. Kriszt.) (Horányi Franc.)

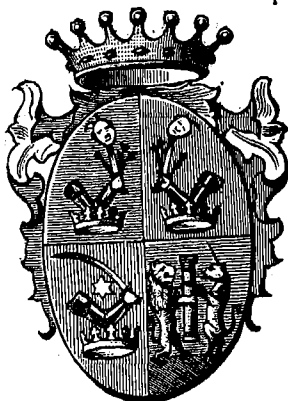
Zsuzsa. Adám. Druzsza. György. Károly. György. Anna. József.
(+1820.) (+1835.) (b. Szentker. (gr. Mikó An.) (Gyulai El.) (száza-
(Haller Já.) (kinestárn.) Istv.) Antal. dos.)
Anna. (b. Bornem. Jos) Gábor. János.
(g. Vas Mikl.) (gr. Vas Erzs.)

János.
(Bánfi József.)
(gr. Berthold Kár.)

György. Károly.

Mari. Károlina. Vincze. János. Ferencz. Anna. Mari.
(b. Marenzi (gr. Logo- (százados) (husz. hadn.) (Csizsár (Huszár (b. Kemény
Ant) thetiné.) Nándor. Amál.) Kár.) Kár.)
Róza. Ilona. (huszár hadn.)
(Béldi Gerg.) (gr. Schweiniczné.)

Grófi czímere itt látható.

E táblázat hiányos. A meg nem említettek közül: Elek, Balázs és Gábor Székely Mózsessel hűl el a Barczán, Leonard 1607-ben Maros-Németit elveszti notán, s úgy kapja Gyulai Ferencz. Péter 1704-ben a Rákóczi száműzetését aláírta.

Az említettek közül: a táblázat felett álló Bálint 1459-ben Sepsiszek követje a megyesi gyűlésre. Alább Balázs és táblázatunk élén álló fia Tamás a család több tagjaival 1611-ben Báthori Gábor ellen Brassóval tartanak. a)

János, I. Apafi tanácsosa s háromszéki főkapitán; hivataloskodása utáni nyomozás feletti hujában guta üti meg 1679-ben. b)

Fia Gábor, valamint a vele egykoru Tamás Brassóba vonták magokat a Rák. forrad. elől; azonban az utolsó a forradalomhoz szítt, miért a fellegrárba zárták egy időre. c)

Említett János unokája, Ádám, királyi tábla elnöke és helyt. tanácsos 1755 febr. 18-án magának grófságot szerez; kit e tétében Ferencz, Gábor, József és György azon év aug. 26-án követnek.

Fia János, főkorm. tanácsos, később háromszéki főkirálybíró. Mint főkorm. tanácsos (1771) az akkor fenállt, s később felosztatott kereskedelmi bizottmány elnöke volt.

Fia Ádám († 1831.) tartományi kincstárnok.

Fia, a most élő János, felsőfejeéri főispán volt 1847-ig, mikor a főkormányshékhez főszámvevősgéi elnökké neveztetett.

A más ágban egyik legnagyobb férfi, György (szül. 1748. + 1808. febr. 27.), a tábornok, ki főleg a mult századvégi törökháboruban tevékeny részt vett. Csak két leányt hagyta maga után: Máriát és Druzsát.

Testvére, József, (szül. 1739. + 1809.) halála előtt Aranyosshéknek 19 évig volt főkirálybírája. Magtalan hal el.

137. §. NOPCSA CSALÁD.

[Felső-Szilvási.]

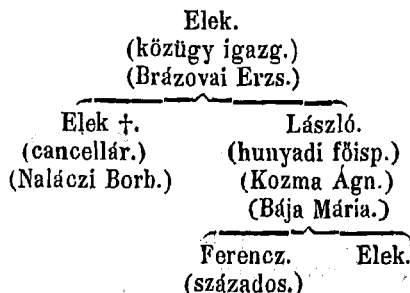
Hunyad a hazája, hol őket hivatali pályán látjuk, pl. 1771-ben Józsefet, mint kir. pénztárnokot, Pétert mint alispánt, Ábrahámot mint szolgabíróst stb.

a) Kállai Székely nemz. ered. 272—3.

b) Cserei Histor. 64. 79. 152. 153. 1.

c) Cserei Hist. 325. 368. 387. 439. 1.

Ismeretes törzse Pál, kinek fia Bálint, kinek Pál, kinek Barcsai Krisztinától:

Elek a törzs már 1790-ben Hunyadmegye követe; reá, Cserei-, Balia- és Türire bízák vala e hongyülésén, hogy hazánknak büntető törvénykönyvet készítsenek.

A családat sajátlag az utolsó Elek emelé ki, ki előbb hunyadmegyei jegyző levén, védelmével a családokra befolyást nyert. Később főispánná lesz; 1834-ben országos elnök, hol az országgyűlés vezetésében szép esztét kintünteté; 1837-ben udv. cancellarságra vitetett fel; 1844-ben nyugalmaztatott.

Özvegye Hunyadban jobbagynőiből egész testőrséget tarta.

László, Hunyadmegyének a forrad. előtt híres főispána. Sószállítás s egyéb vállalatokból egyszerre elgazdagodván, Zámon egy kastélyt építtete, melynek fénye, kéjelme basák lakára emlékeztete; mit azonban a forradalom teljesen feldula.

(elek. 1844)

(elek. 1844)

(elek. 1844)

(elek. 1844)

(elek. 1844)

(elek. 1844)

138. §. ORBÁN CSALÁD.

[Lengyelfalvi, báró.]

Udvarhelyszéken Lengyelfalva főfészke.

Ezen család a törvénytudománynak köszönhet legtöbbet: Orbán Ferencz (1610) törvénytudományával alapítja tekintélyét. Péter, a fia, híres ügyvéd, s 1643-ban udvarhelyszéki alkirálybíró. Ennek fia Pál Pécsi Simon unokáját veszi el, ki hasonlóan törv. tudománya által emelkedett ki. Elek (1722), ki legnagyobb szerzőnek látszik, Alvinczi cancellariáján végzi törvénytudományát, s később aranyosszéki királybíró. Fia Elek hasonlóan Aranyosszék főkirálybírája — lett báró 1742-ben, Oklevele 1746 febr. 18-án hirdettetett ki.

Azonban tagjai azután se szűntek meg törvényeink mezejét tanulmányozni: így látjuk, hogy b. Antal heraldikán, czímtertanban dolgozott. a) E mellett bizonyos ábránszerűség is jellemzi e családat: így látjuk, hogy b. Orbán Ferencz Európát Amerikával cserélte. A báróság kapásától többire katonák voltak, de fel nem igen vihették, s addig honn vagyonuk összemént.

Péter.

(Balási Jud.)

István. Ferencz (+ 1610 kör.)
(udv. alkírb.) (Kecseti Borb.)

Péter (1635). Erzsébet.
(Gyárfás Sára.) (Bíró Ján.)
(Nagy Katalin.)

Zsigmond. Farkas. Pál (1660). Krisztina.
(Farkas Ilona.) (Tordai Zsig.)
(Vitéz Gáb.)

Margit. Elek (1722). Simon (1710). N. N. Margit.
(Ferenczi Istv.) (galg. Rácz Bor.) (Baranyai Már.) (Mikes Ján.) (Ferenczi Istv.)

Elek. Agnes. Kata.
(báró, 1746.) (Török Istv.) (Boér Fer.)
(Olosz Kriszt.)
(Béldi Klára.)

a) E kézirat meg van gr. Mikó Imre könyvtárában.

A túl említett:			Elek (báró).		
Antal.	Katalin.	Ferencz Pál (+1829)		Klára.	
(Haller Ágn.)	(+1778.)	(gr. Dessöffi Klára.)		(gr. Nemes Józsz.)	
Juliána.	János.	István.	Klára.	Franciska.	Aloíza.
(Nedeczki Ján.)	(szül. 1782.)	(gr. Mikes Istv.)		(b. Fischer Józsz.)	
(Foresti Eugen)					
Felix.	Balázs.	Celesta.	Eugenia.	Otto.	
(szül. 1827.)	(sz. 1839.)	(Ugronné)	(Velicsné.)	(sz. 1840)	
(Nagy Malild.)					

E táblázat élén álló Péter fia, István, 1609-ben udvarhelyszéki alkirálybíró. Testvére fia, Péter, ugyanaz 1639—46-ban.

Az utolsó nemzedékből Balázs és Ottó élő szülőivel Konstan-czinápolyban van 1847 óta, hová Orbán János neje örökségét ment átvenni, ki odavaló leány.

Táblázatunk második nemzedékében Istvántól egy más ág jöve le. Ez István fia vala azon Ferencz, kinek a szombatosságért a nemz. fejd. alatt jóságát elvevék; azonban nejének Toldalagi Zsuzsánnának viszszaadák. A család ez ága Ferencz testvérétől Miklóstól (neje Benedek Kata) jöve le korunkra. Közülök Zsigmond és Miklós testvérek 1771-ben kir. táblai ülnökök,

139. §. ÖRDÖG CSALÁD.

[Esküllői, + 1762.]

Nagy birtoku régi család. Előbbi neve Esküllői, mit 1390 táján Ördög névvel cserélt fel. Birtokfejük a Kolozsvár környékén eső Esküllő, de a mellett több birtokaik lévén, ördög-kereszturi, solyomkői és kis-jenői ágozatokra szakadoztak.

Birtokaik nagy része első foglalási joguk. Dobokában élvén, hivatalt is ott viseltek, mint főispánságot János (1578—88.), alispánságot István (1679—89.)

Az utolsó Esküllői, ki az Ördög nevet felvette: András (1396), s ördög-kereszturi előnévvel élt. E család a mult századig virágzott, mint a mikor Istvánban, kinek neje Ozdi Klára, 1762-ben kihalt. a)

a) L. Leírását Hodor Doboka 189—205. l.

P.

140. §. PÁLFI CSALÁD.

[Tarcsafalvi és gagyi.]

A székely földön többféle Pálfi család van: ezek közt a gagyi és tarcsafalvi a legtekintélyesebb.

Fancsali, kit előbeszédünkben ismertetünk, mint székely családat, gondosan nyomozta, s gyűjteményei közt egy táblázatot látunk, melynek törzse Lukács, ki 1505-ben egy a nemzet 17 birái közül. Ennek fia Péter, a Kovács Zsofi férje, 1592-ben mint 70 éves primipil jön elő. a)

A tarcsafalvi ág végsarjai táblázata Istvántól, kinek neje Zágoni Ráki, a következő:

Dénezs.
(Bakó Anna.)

Dénezs. Mária.	Elek.	Anna.	Zsuzsa.	István.	Erzsébet
(Szentiványi (Pálfi An.))	(gagyi Pálfi)	(Belényesi (Kereső Bor.))	(Szombat-		
Zsigm.)	Ant.)	N. Zsig.)	falvi Fer.)		

Elek.	Dénes.	Anna.	János	Borbára.
(udvarh.sz.kirb.)	(Hegyesi Zs.)	(Hegyesi El.)	(orsz. követ.)	
(nőtlen.)			(nőtlen.)	

Dénezs.

E táblázaton látható János, a szép nyelvű ellenzéki publicista s drasztikus parlamenti szonok, ki Erdély több országgyűlésein képviselő Udvarhelyszéket, mignem e pályáját Pesten végzé be, mint képviselő s kormánytag.

A gagyi Pálfiak közül Ferencznek 1631-ben Barcsai Kata a neje. Ennek tán unokája lehetett Antal, kinek fia Zsigmond, kinek Domokos Annától:

Antal.
(Gállfalvi Anna.)
(tarcsaf. Pálfi Anna.)

Antal (örnagyt).	Zsigmond †.	Anna.
(Ugron An.)		(Pálfi El.)

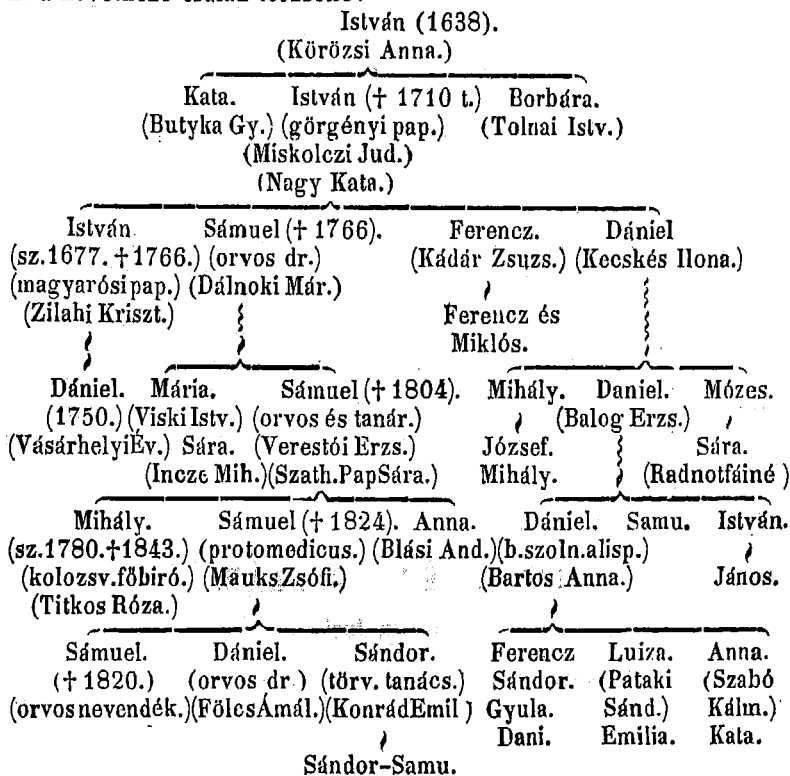
Póli †.	Domokos.	Nina.
(Cserényi Józs.)	(Naláczai Borb.)	(Daczó Gerg.)

Ugy tudjuk, hogy ez ágon kívül Gagyan még egy más ág jöve le.

a) Fancsali említett gyűjt. Nro. 40. P. betű.

141. §. PATAKI CSALÁD.

Sárospatakról származott be, hol Bojsza vala neve. Ismeretes törzse ott Péter, kinek Bonyha Katától született a táblázatunk élén álló István, ki 1630-ban Erdélybe jött, s Kolozsvár polgára lett, ki a következő család törzsöke:

Táblázatunk második Istvána ref. pap, de nem azon Pataki István ez, ki mint kolozsvári tanár Bánfi Dénest halálra készíté, s ki II. Apafinak nevelője. Ez T. szentgyörgyi, görgényi pap. Legfőbb érdeme, hogy egy családat alapít, mely hazánkknak a legnevezetesebb orvosok lánczolatát adá. Egyik fia:

Sámuel (szül. 1692. jan. 1. + 1766 oct. 8.). Mint tanuló gróf Teleki Ádám nevelője. Akadémiákról 1726-ban jő le; elébb dézsi végül kolozsvári orvos. Vízkorban hala el, 75 éves korában. Ez alapítá e család orvosi hírnevét. Egy orvosi munkát ada ki. *a)*

Fia, Sámuel (szül. 1731 mart. 20. + 1804 sept. 10.); 1758-n orvos tudor lett, s visszajöve hazájába. Orvosi pályája mellett a ko-

a) L. Veszprémi Medicor. Biogr. III.

lozsv. ref. kol. a math. és phil. tanárságát is elfogadta; 73 éves korában hala el. Három kis munkát nyomtatott. *b)*

Fia, Sámuel (szül. 1765 febr. 16. † 1824 maj. 7), orvosi pályáját 1794-ben kezdé meg. Szép észtehetség, és finom társalgó. Fel-találtatván a himlboltás, Bécsbe ment, betanulta, s azt behozta Erdélybe; 1812 orsz. főorvossá neveztetik; kir. tanácsosi czímet kap; ő volt első főorvos, ki a főkormányshézék üléseiben kezdé előadásait; mellyel vizkorban hala el 59 éves korában. Két munkát irt: egyet a skarlátról, mást az erdélyi ásványvizekről.

Fia, Sámuel (szül. 1797 nov. 14. † 1820 maj. 28.), Bécsben, mint orvos nevendék hala el. Szép tehetség. Vegytani értekezéseit Paris folyóirataiban közlé, franczia nyelven.

Halála után, hogy a család az orvosi pályán tovább is képvisel-ve legyen, testvére Daniel, ki már a főkormányshézéknél elkezdte vala pályáját: fölment s 1830-ban orvosi oklevelet nyert. Eddig két munkát bocsáta közre: értekezését, melylyel orvosi pályára lépett; s egyet a koleráról 1832-ben.

Testvére, Sándor, 1834-ben az erd. udv. cancellariánál kezd pályát; 1843. fogalmazó lett; 1850. cs. k. törvénysz. tanácsos.

A más ágbán, melynek Dézs a lakfészke, él Daniel; Belső-Szolnok egykori alispána, most városi főbíró; és fia, Ferencz, ki a lapirodalomban részint saját neve, részint Mátyai álnév alatt feles-zikket közölt.

Ezen kívül egy sereg Pataki tanárkodott Erdélyben; de azok más családhoz tartoztak.

142. §. PÉCHI CSALÁD.

[Pécs-Újfalusi.]

E család, melynek tűzhelye a Szilágyban a Szamos szomszédá-bani Czikó: Magyarországról jött Erdélybe. A bejövő P. Gábor volt, kit Tököli indigenaltat 1690-ben. *a)*

Fiatól következőleg szármoztak:

István.

Mihály († 1819). (tábornok.)	Imre. (septemvir.)	István. (Sarmasági Jul.)	Julia. (Zsombori Fark.)
---------------------------------	-----------------------	-----------------------------	----------------------------

leánya.	István (alisp.)	Juliana †. (Katona Pálné.)
---------	-----------------	-------------------------------

László.	István.	Mihály.	Zsuzsa.	Zsigmond.	Klára.
	(Bercseiné)			(Kászoniné.)	

b) Benkő Gen. Trans. II. 275. 326. l.

a) Sept. 15-én art. 7.

A táblázatban második nemzedékben két nagy hivatalnok áll: Imre Magyarországon septemvir; és Mihály mérnök tábornok, ki 1819 febr. 12-én 65 éves korában hala el Kővárvidékén. ^{b)}

143. §. PEKRI CSALÁD.

[Pekrovinai.]

E család Magyarországon régen, nagy szerepet vitt, onnan jöve be Gábor, az Albert testvére, 1552-ben, miután a szolnoki várat odahagyá. ^{a)} Bejövén, itt nősült, s idővel udvarhely- és háromszéki főkapitán lett, s következő családat alapít.

Gábor (1552).

(udvarh. és háromsz. főkapit.)

(Kápolnási Anna.)

Gábor (ozdi ág).
(Rédei Zsófi.)

István (szentmártoni ág).
(Gerendi Margit.)
(Toroczkaí Ilona.)

Gábor.
(Kornis Anna.)

István. Mihály.
(Zsúki Kata.)

Ferencz (1613).
(Baládfi Borb.)

István.
(Apafi Anna)

Ferencz (1676).
(Vér Anna.)
(bel. Gálfi Kriszt.)

Mihály. Gábor.
(Angyalosi Erzs.)

Lőrincz (gr. I. + 1709). Zsófi. István. Gábor (1700), Krisztina.
(Rák. tábornoka.) (Teleki Mih.) Mihály. (Kabós Jud.) (Torock. Gy.)
(Csókási Jud.) (Alsó Kata.)
(Petróczi Kata.)

Klára. Kata. Polixena. Zsófi. Ferencz (1722). Gábor. Klára.
(Révai Im.) (Kemény Daniel Ist.) (Kemény tőv. Vas Ágn.) (Szentiványi (Zsúki
(Monsz- Lászl.) Teréz. Sánd.) (Balog Sára.) Klára.) Pál.)
perg Zs.) (Beth. El.) (b Radák (Zeyk Móz.)
(b Pölnicz Ján.) And.)

László. Lajos. Sándor. Imre.
(Salánki Jul.) (Pap Trézsi.) (ven. Szegedi Jul.) (Szeredai Kat.)

László. Albert. Krisztina. Imre. Sándor. Mária.
(b. Bánfil.) (Szalánczi Laj.) (b. Szentker. (Bocskor Elek.)
Anna.)

Adél. Luíz.

István. Károlina. N. N.
(Gal Ján.)

^{a)} Tud. Gyűjt. 1819. V. 113.^{b)} Katona Tom. XXII. 280. 1.

Mint láthatni, két ágban jöve le, melynek egyike időfolytán gróffá lett és azonnal ki is hala.

A grófi ág ozdi előnevet horda, s gróffá lett Lörinczben. a) E P. Lörincz egyik történetünk cameleonainak. Erdélyben az Apafi kormány üldözi. Sőt 1679 tájt őt elfogatja, mire elhagyja Erdélyt, kimegy Magyarhonba, hol katholizál; itt 1586-ban notázzák, b) ott 1692-ben grófságot nyer. A mint a Rákóczi forradalom kitör, címét elveti, s mellé csatlakozik, tábornok lesz, 1704-ben pedig erdélyi fővezér. Így hala el 1709 mart. 6-án Maramaroson. c)

E Lörincz második neje több könyvet fordított, melyek elsejét férje vallás változtatása ellen intézé; a másodikat férjeérti szebeni fogságában, 1704-ben. Nagy lutheran asszony, minek következtében férje, halála előtt ismét vallást cserélt. d)

A más ág, mely szentmártoninak is iratik, nemesnek maradt, megyei s kir. táblai hivatalokkal foglalkozott.

144. §. PETKI CSALÁD.

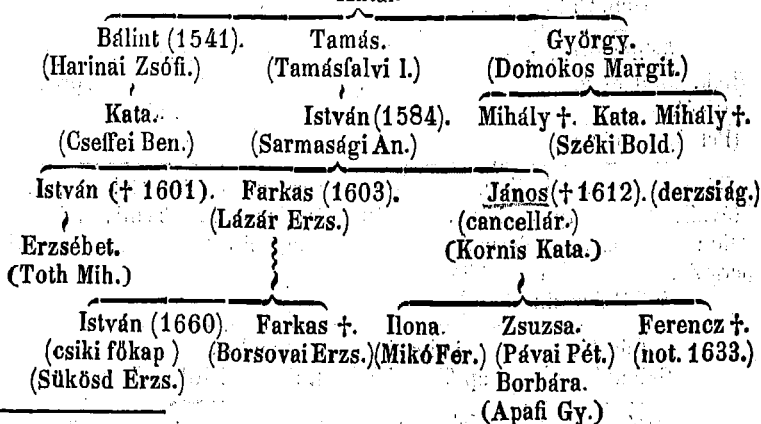
[Derzsi vagy királyhalmi, gróf + 1817.]

E két előnév alatt előjövő Petkiek, mind ugyanazon család tagjai. e)

Czímere: kékmezőben királyi koronán ülő pellikán, mely előtte álló kis fiait kebléből kiomló vérével táplálja.

Legelső ismeretes törzse Domokos (1499), kinek fia Gábor 1564-ben székelység fővezére, csiki főkapitán, f) kinek:

Antal.

a) Teleki könyvt. Cartofil. Supl. Polit. et Hist. 1146 $\frac{1}{2}$ 107. 1.

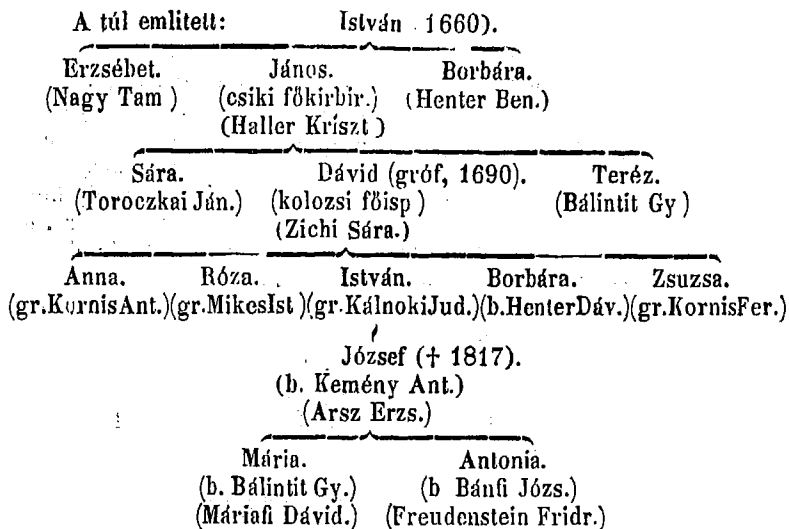
b) 1686 aug. 12. art. 5.

c) Cserei Hist. 123. 268. 325. 329. 330. 352. 366. 400. 315. 1.

d) Magy. Athenas 222.

e) Mikola 28. 1.

f) Kállai Érték. 275. 1.

A táblázatból kimaradtak közül megemlíthetjük Miklós, Antal és Lászlót, a János fiait, kiket egy 1501-beli vajdai levél már nemeseznek ír. a) Ismét Ferenczet, kit 1519-ben Majláth, mint Zápolya pártjánit elfogat.

Az említettek közül, Bálint 1541-ben a pártos Májláttal tart Izabella ellen. István a goroszlói csatában esik el Báth. Zs. mellett 1601-ben. b)

Farkas, Székely Mózes híve, kit 1603-ban Kolozsvárra küld s általa felszólíttatja, hogy melléje álljon, az évben a barczai csatánál fogságba esik, de Básta visszaadja szabadságát. c) Majd Bocskai mellett harczol, ki őt 1605-ben a fogarasi vár kapitánjává teszi. d)

János, ki magát Derzsről kezdé iratni, a székelyek közt nagy szerepet vitt. 1601-ben egyike azoknak, kiket Báth. Zsigmond visszahívására küldenek; 1603-ban Rudolf császárhoz követ; 1605 feb. a székelyekkel Bocskai részére Sz. Keresztut gyűlést tartat, s mellé nyilatkoznak. Mint Bethlen megjegyzi, jó deák, jó szónok; 1607-ben Rákóczi Zs. fejdelem föléptével cancellárrá; e) s zászlósurrá tételik. Majd Báth. Gábor 1612-ben notáztatja, f) azon év oct. 23-án meghal Brassóban; de Beth. Gábor 1614-ben fölmenteté.

a) Péter Bozyni gr. és vajda egy oklevele. Arch. Cap. Alb. Cista t. fasc. 2. Nro. 2.

b) Wolf Beth. V. 26. l.

c) Wolf d. Bethen V. 279 498.

d) Wolf Bethl. VI. 290. l.

e) Wolf de Bethl. V. 10. 200. 513. VI. 228. 502. l.

f) 1612 maj. 25. art. 11.

Fia, a hasonlóan ellenzéki szellemű Ferencz 1633-ban ismét notába esik, s föl se mentetett, török földre bujdosott. a)

István (1660) a két Rákóczi Gy. fejd. kedves tanácsosa, csiki főkapitán: 1653-ban Balás moldvai vajda ellen megy, azt legyőzi, s helyébe Rákóczitól moldvai vajdává neveztetik, melyben a porta is megerősíti; 1657-ben Rákóczit, mint tábornok a lengyel hadjáratra kíséri; 1658 jun. 13-án egyike azoknak, kikre Rákóczi Erdély kormányát bízta; 1661-ben Kemény János ellen a székelyek vezére. b) Ali mikor Apafit tévé, őt kinalta vala meg fejdelemséggel, de el nem fogadta. c) E vette fel a királyhalmi előnevet. d)

Fia, Dávid; 1690 táján gróffá lesz; a Rák. forradalom elől egyelőre Szebenbe fut, onnan csakhamar kijő, s a forradalomhoz csatlakozik, majd Brassót ő cerniroztatja. e) Később, 1715-ben kir. táblai ülnök; 1722-ben kolosmegyei főispán.

E család Józsefben, ki 1817 apr. 2-án hala el hatvan éves korában, kihala.

145. §. PONGRÁCZ CSALÁD.

[Szentmiklósi és óvári.]

Magyarországról származott be. Ott eredetét Hausch Palkoig, cseh lovagig viszi, ki II. András királytól 1230-ban Magyarhonban jóságot kap. Az első Pongrácz 1368-ban kapja Liptó-Szentmiklóst, s az időtől Liptó megyei főhivatalnokok; a XV. század vége tájt Gáspár kapja Óvárt: innen van fenemlített két előnevek. f)

Czímerök kétfejű sas, melynek közepén egy gula emelkedik, koronából, a gúlában egy kéz és szarv, felettek egy csillag.

Erdélyben a XV. században jelennek meg legelőbb, mint a mikor két Pongrácz vala erdélyi vajda, mindkettő János: egyik a század elején, a más a század vége felé. Az utolsó Dengelegi Pongrácznak írja magát, 1470 tájt vitte a vajdaságot, a legnagyobb huzavonával; ez unokájában kihal.

Mikor telepedtek le Erdélybe bajos meghatározni. Mártonon feljül, ki a XVII. században élt, nincsenek adataink. Ezen Márton Dézs vidékét lakta, mint a hol Cserényinét, Szentiványi Annát vette el; ki Kudut neki vég hagyományozza 1669-ben. (Azon György, kit 1655-ben honfúsitának g) annak már 1637-ben neje Székely Borbára, s Biharban lakhatott.)

a) 1633 aug. 21. art. 1.

b) Cserei Hist. 13. 244. l.

c) Joan Bethl. Hist. Libr. II.

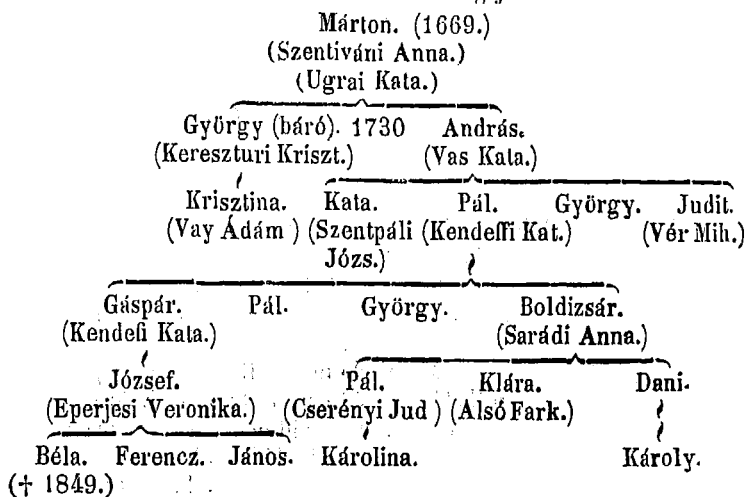
d) Hodor Doboka Ism. 208. 209. l.

e) Cserei Hist. 347. 366. l.

f) L. E család leírását Lehoczki I. 312—5.

g) 1655 sept. 25. art. 31.

Ezen Mártontól a családja következőleg jő le:

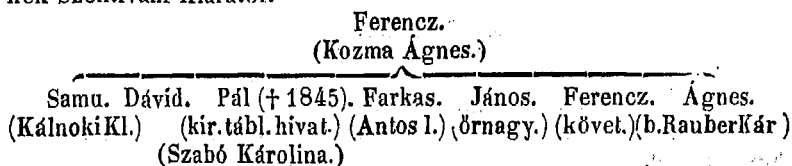

E családban György (1730) udv. tanácsos és báró lett; de leányában kihalt. Egyike azoknak, kik Rákócziak javából részesítettek a)

146. §. PÓCSA CSALÁD.

[Hatolykai.]

Több Pócsa család van, köztek e legkiemelkedettebb. Háromszék a hazája. Előtte ismeretes törzse János, kinek fia István, kinek Rápolti Zsófiától, kivel peselneki javaikat kapják, Dávid, kinek Szentiváni Klárától:

Az utolsó Ferencz, Felsőfejmegyéből, hova ürmösi jósága tartozott, országos követ, s Pesten képviselő.

a) Udv. archiv. fasc. 38.

R.

147. §. RÁCZ CSALÁD.

[Galgói.]

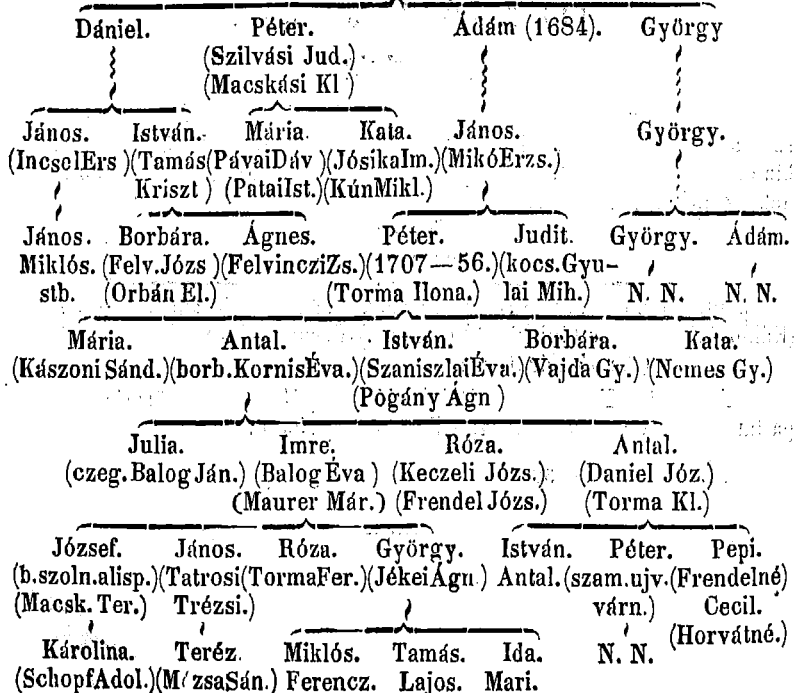
Mintegy 20 Rácز család van Erdélyben s köztök legnevezetesebb ez. Dézs környéke hazája.

Czímere itt láthatólag: fehér mezőben koronán nyugvó kar, kivont kardat tartva, melynek hegyén törökfő.

Magyarhonból jöttek be, még pedig gyaníthatólag Péter, a Logofet Zafira férje, kit Báthori Kristóf fejedelem a török portára használt követnek, s ki 1585. jul. 16-án Vadvermet nyeré. Ennek fia Ádám, ki 1609. febr. 1-én szerzé Galgót, honnan magokat iratják. Ez Ádámnak tíz gyermeke volt, kik közül néhányat ezennel felmutatunk, ekép:

Ádám (1609).

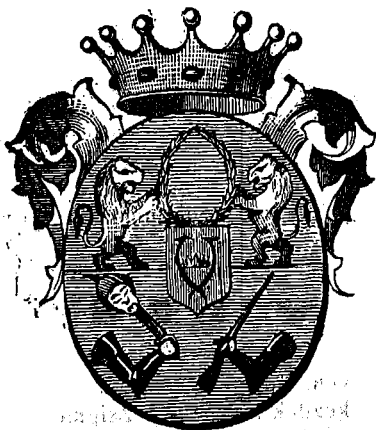
A táblázatban István vive legnagyobb szerepet, ki mint Rákóczi forradalmi tábornoka hala el 1710 körül.

A most élők közül: József b. szolnoki alispán volt; Péter Szamosujvár várparancsnoka a forradalom előtt, ki e vár körül sok szépítést tetete, többik közt sánczát kertté alakíttatá.

148. §. RADÁK CSALÁD.

[Bényei, báró.]

E családnév a XVI. századtól jön elő történetünkben. R. László,

ki a székelyeket 1562-ben megveré, János Zsigmond kedves vezére: 1563-ban Jakab moldvai vajda ellen megy. Majd Imre és Kelemen fiaival 1575-ben Békcével tart, vele kibujdosnak, miért itthon a két első nótázák. Három év múlva életét és jóságai egy részét Báthoritól visszanyerte, s haza jött.

Czímere, melyet báróságával kapott, itt látható.

Mai birtokfejeket, Bényét, Ozdot, István szerzi, Beth. Gábor alatt, ben-

ne 1626-ban statuálják. a) Ezen Istvánnak lehete fia, ki táblázatunk élén eképe áll: István (1683).

(Tordai Zsuzsa.)

Erzsébet. Ádám (1700). Mária.
(Rédei Ádám.) (gr. Petki l.) (Bánfi Bold.)

Erzsébet. István († 1791). Lőrincz.
(Rédei Lászl.) (Toroczka Kat.)

Lőrincz. Lázár Ádám († 1803). Imre.
(Kemény Druzs.)

Póli. István. Ádám †.
(gr. Rédei Klára.) (örnagy.)

Mária. Kata. Adám. Anna.
(Antos Jánosné.)

a) Capit. Alb. Protoc. Ambr. Barkai. 1625. fol. 107.

Táblázatunk vége felé látható, Póli, ki oly regényesen folytatta és végzé méreggel életét; mi versekben ponyvairódmunkrá került. *a)* Merész női jellem, ki éjjel egyedül bement a templomba. *b)* Seau lovas tiszttel szerelembe jött, mire szülői egyezését ki nem nyerheté: bánatában légyport nyelt le, mire néhány napi fájdalom véget vete életének.

149. §. RÁKÓCZI CSALÁD.

[Felső-vadászi, † 1738.]

Történetünk e talányos hangzatu neve Magyarországról jött Erdélybe. *c)*

Magyarországon a Bugad radván nemzetségből ágazott ki, mely Kéza szerint Csehországból szakadt be, *d)* s Zemplén megyében telepedett le. E nemzetség egyik ágából származott Gyapoly (XIII. sz.), *e)* kinek maradékától hat család fejlődött, melyek egyike vala a Rákóczi, *f)* mely osztályrészébe jntott falujáról kezdé magát így neveztetni.

A Rákócziak két ágba indulának le: az egyik megmaradt a rá-

kóczi elnévvel, s ez 1754-be Andrásban hala ki, Rákóczon. A más ágba Zsigmond és István testvérek, 1517-ben az Abaujba fekvő Felső-Vadászt megszerezvén, magokat felső-vadásziaknak kezdék iratni; s e Zsigmond alapítja e családat, mely unokájába Zsigmondban az erdélyi fejedelmekbe jött, s e haza sorsára eldöntő befolyással lön.

Czimere itten látható, mely „Fejedelmek serkentő órája“ című s I. Rákóczi György fejd. ajánlattal könyv-előbeszède, miután elbeszélte, mennyi véroket ontá a Rákócziak a hazáért és szabad-

ságért: a következő versekben magyaráz: *g)*

a) Ponyvairódalomba Kis István bereczkeltki pap hozta. Utána Molnár Borbára dolgozá fel más név alatt regénynek; közéletből Dózsa adá beszédy alakban a Hölgyfutárban.

b) Rhédei Ádám feletti halotti beszéd 43. l.

c) Felső magy. Málnerva 1826. XI. füzet.

d) Keza chronie (Appendix de nob. advenis) 138. l.

e) L. az oklevelet stb. Wagner Collect. Familiarium stb. 10. 89. l.

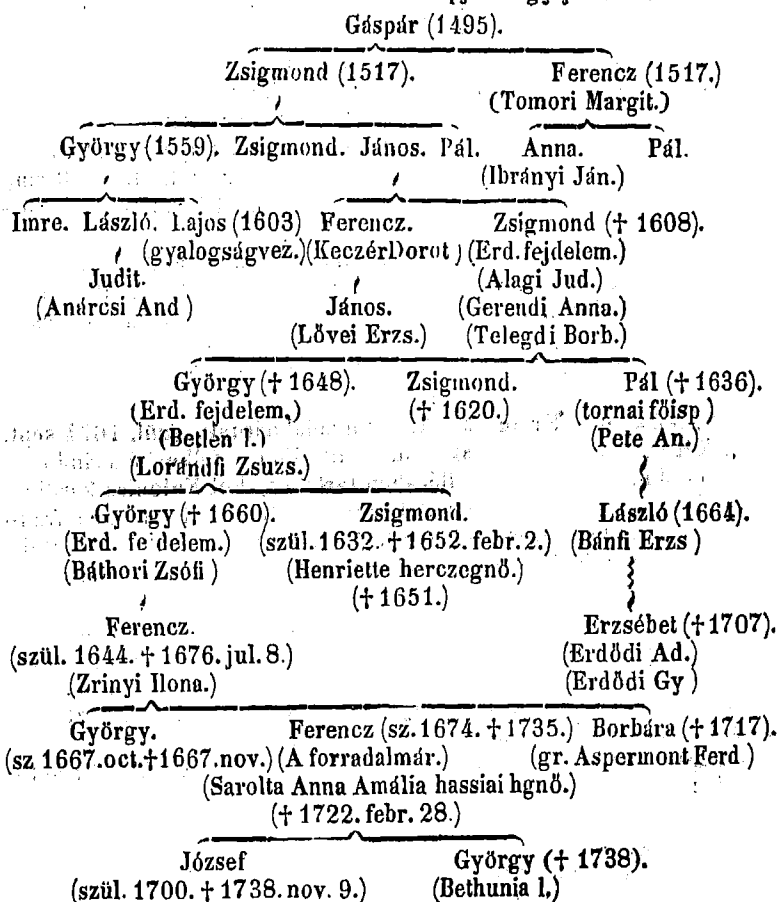
f) E családok: Rákóczi, Morvai, Körtvélyesi, Izépi, Czekei, és Monoki. Ugyanott. 90. l.

g) Kijött Bártfán 1626.

Nem ok nélkül azért az Rákóczi nemzet ily tekéntetes czimert Hadi tanácsával, vitéz gyorsasággal királyi felségtől nyert: Kiben egy sas fenáll kiterjesztett szánynyal, jobb lábában tart fegyvert. Ugyan ez czimerbe egy kis kerekecske ballában alól látszik, Korona fejében, s czimer közepében, koronás sisak fénylik; Hogy ez nemzet penig nagy hirrel tündöklék, értelméből kitetszik. Mert a sasnak szárnya, kiterjedett tolla, gyorsvitézséget jegyez, Ezzel egyetemben, keselyű körmében az ki vont szablya egyez; A kerék peniglen nem oly szerencsétlen, mikor békességre néz. Királynak kegyelmét terhes ígéretit az több dolgok jelentik stb.

A felsővadászi előnevet fölvettek apjától így jöttek le:

E nevet legelőször R. Lajos mutatá be Erdélynek 1603-ban, és pedig igen rosszul; mert miután Erdély Székely Mózsessel fölkelt, s a Barczán megveretett, s a megverték hazájokból a Vaskapun át tő-

rök földre futnának: ő utánok nyomul hajduival, s a hontalanokat hazájokból kiveri a). Ref. vallását elhagyva halt el.

Utána *Zsigmond* lép újlag Erdély földére, mint a kit hazánk 1607 febr. 8-án fejedelmének választja. Hadedzett ember, előbb szendrői később egri főkapitán, több csaták hőse, s borsodi főispán mielőtt bejöne. De vén, hatvanon felüli ember már, s más évben, 1608 dec. 5. meghala. A család kimarada hazánkból.

Azonban fia, *György* (szül. 1603 jun. 9. † 1648 oct. 11.), megizelve atya után a fejedelmi méltóság jó illatát, 1630-ban sereggel Erdély felé nyomul, mire dec. 20-án fejdelemmé választják. Élete ennek is hazánk akkori történeteiben látható. Főszenvédelye a pénzvágy s méltóságának feltése: minek mindent feláldozott. Kora halálát gyanítva, kiskoru fiát 1642-ben következőjének választatva hala el.

Fia *II. R. György* († 1660.) apja után Erdély trónára jő. Nyugtalan, nagyravágyó ember: 1657-ben védnöke a szultán nyílt akaratá ellen Lengyelországba megy a trónt elfoglalni; csatát vesz; s itt-hon a szultán tronvesztetté teszi; mire fegyverhez nyul; csatára kerül az ügy; s ezen csaták egyikében, Kolozsvár mellett, 1660 maj. 22-én halálos sebet kap, kiviszik Erdélyből; de 18 nap mulva Ecse-den meghalt.

Fiát, *Ferenczet* († 1676.), maga is még mint gyermeket, 1652-ben, fejdelemnek választatá vala; de mit ő elvesztett, azt fia sem nyerheté vissza. Kisértett vala forradalmat előidézni; de csak javai egyrésze- s roppant pénzüsszeggel kötheté be sebet. Rom. kath. lett: imakönyvet írt. b) Neje *Zrinyi Ilona*, ki később *Tököli Imréhez* mene férjhez, lőn anyja fiának:

II. Rákóczi Ferencznek, a forradalmárnak. Szül. 1674 sept. 4-én. Két éves volt, mikor atya meghalt. Ennek fölkelési szándokáért előbb *Munkács*on később *Bécs*ben tartatott, hol *Kolonics* kardinál s gróf *Csáki István* felügyelete alatt neveltetett. Fialat korában a francziákkali titkos levelezése közepett, 1701-ben elfogatott, Németujhelybe záratott; honnan őret megvesztegetve Lengyelországba szökött. c) Onnan visszatér s 1703—1710 egy forradalmat idéz elő és folytat, melyet *Cserei* elég bőven leir; s melyből az ismert *Rákóczi* induló maradt fenn. A forradalom buktaival 1711-ben előbb *Lengyel*-, majd *Franciaország*ba fut, honnan 1717-ben *Törökország*ba jő. Itthon 1715-ben száműzik. d) S ugy hala el száműzött társai közt *Rodostóban* mint exfejedelem, 1735 apr. 8-án. e)

Négy gyermeke volt: *Ferencz* és *Charlotta* korán elhaltak; ket-
tő pedig: *József* és *György* mint gyerekek *Bécs*be vitettek, s mi-

a) *Wolf de Bethl.* V. 22. 128. 449. 502. 525.

b) *Horányi Memor. Hung.* III. 137.

c) 1701 nov. 24. egy kiáltvány 10,000 for ígér annak, ki őt élve, 6000 ft. annak, ki halva előadja.

d) 1715. art. 49.

e) *L. életl. Erd. Naptár* 1855 42. I.

után ősi javaikat apjuk elveszté, az udvar bizonyos jövedelemmel látta őket el, de csakugy, hogy Bécsset elhagyniok nem szabada. E mellett új nevet kaptak: József lett Marchió a st. Carlo, György pedig Marchio a st. Elisabeta. Azonban mint fölserdültek, Bécsset mind a kettő titkon elhagyá. György Franciaországban marchio de Betunia házból 1732-ben magának nőt vett; de 1735-ben Párisban magtalan hala el. József pedig apja halálával Rodostóba vetődik; onnan az emigracziót, egy török-osztrák háborut remélve, Erdélynek indítá. Miért 1738 sept. 5-én excommunicaltott. E közben hala el Csernavodában, Bulgária egy helységében, 1738 nov. 9-én. Így rekeszté be nyugtalan vérű családját.

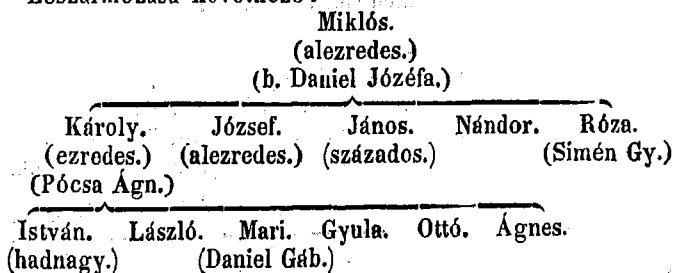
A Rákóczi-féle roppant vagyonból, mit Erdélyből separtek vala ki, a megmaradt negyedrészt Borbárával (+ 1717.) gr. Aspermont családra szállott.^{a)}

150. §. RAUBER CSALÁD.

[Frankensteini, báró.]

A német történet oriása a földig érő szakállu Rauber utódai egyike, b. Rauber Miklós jöve Erdélybe, mint katona. Itt a széke-lyeknél százados lesz, s nejl veszi az utolsó b. Daniel leányt; 1792-ben mint százados honfúsításért folyamodik; azt 1810-ben mint al-ezredes 46 évi szolgálatja jutalmául ismét kéri; ^{b)} 1837-ben a Ren-dek felajánlak: így lön 1846-ban Erdély polgára e család, mely e-gészen megmagyarosodott.

Leszármozása következő:

Említett Károly a forradalomig az orlái oláh ezred ezredese, mikor nyugalomra lépett. Több országgyűlésen királyi hivatalos.

Lakfészkek a székelýföld, hol az ősi lakot Olasztelkén most Nándor lakja. Mondhatni egyetlen így betelepedett család az újabb időben, melynek ivadékokra van kilátása.

^{a)} Lehoczki stemmatograph. II. 325—55.

^{b)} 1810-ki jegyz. 176. l.

151. §. RHÉDEI CSALÁD.

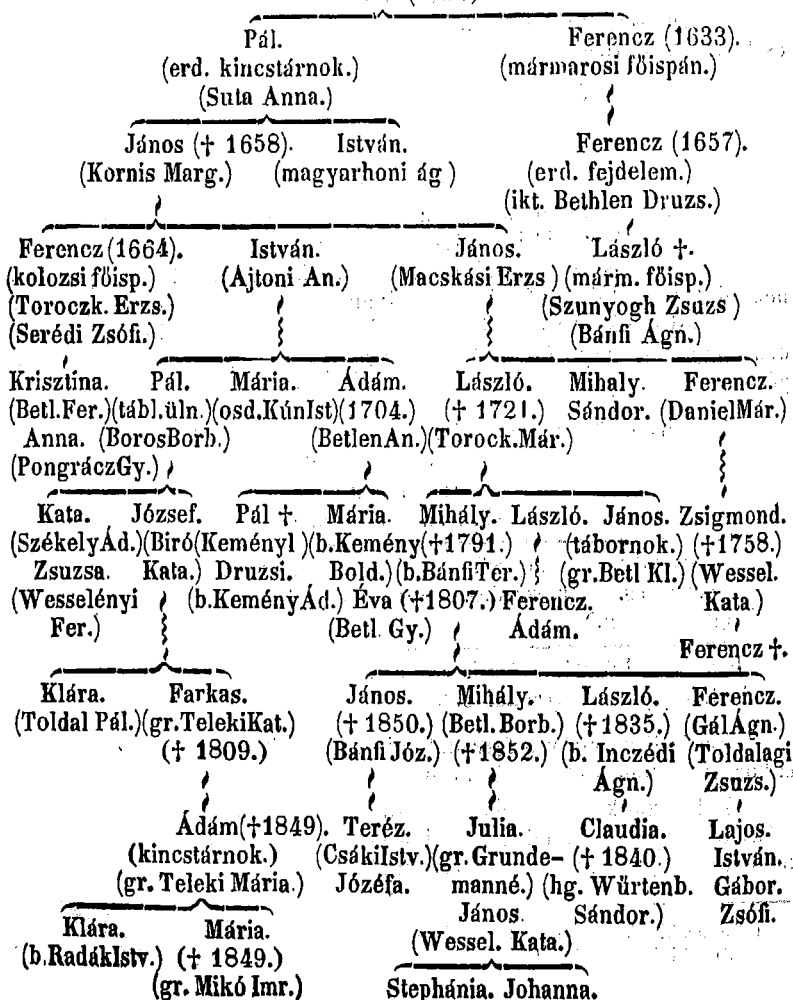
[Kis-Rhédei, gróf.]

Előnevét, mint eredetét is Magyarországon kapta, hol szent-márton-rédeinek is iratott.

Magát Szent István testvérétől Saroltától hozza le. Állítólag 1270-ben még Dezső a nevök; s 1345-ben veszi fel a Rhédei nevet.

A leszármazás az első ismeretes törzstől következő: Mikó fia Mikócza, ennek Péter, ennek ismét Miklós (1489), kinek ismét Miklós, kinek László (1566), kinek Recski Erzsébet: Bonaventura, Ferencz (1603—5.) és az itt álló:

Pál (1600).

Czímere ma itt kátholag oroszlan és sas stb.; mi lehete e grófi czimer előtt, bajosmegmondani

Ugy látszik, a táblázatunk élén álló Pál és előtte említett testvére Ferencz (1603—5.) jöttek Erdélybe; kik közül Ferencz előbb Székely Mózesnek, pár év múlva Bocskainak vala dandárvezére: tevékeny ember, derék katoná, ki Bocskai részére több várakat veve be Magyarországon. a)

A táblázat élén álló Pál unokája, Ferencz, mármarosifőispánból 1657. nov. 3-án

erdélyi fejedelemnek választatik; de három hónap múlva 1658. jan. 24-én lemondá.

A család egyik legszebb birtokát, Erdő-Szentgyörgyöt, János (+ 1658.) nyeri Bethlen Gábortól.

Fia László, ki fiatalon és gyermektelen hala el, naplót hagyta fén, mi gr. Mikó Imre könyvtárában áll.

János unokái a Rákóczi forradalom alatt élnek: Pál a kormányval tart; b) Ádám pedig a kurucokhoz megy, s Görgényt ostromolja. c)

Az első ágat, Ádám, ki előbb dobokai főispán, 1836-ben kir. tábl. elnök, 1837-ben tartományi kincstárnok lett, mint hazánk leggazdagabb aristocratája végezte be fiágban. + 1849. jan. 27-én. Neje, gr. Teleki Mária, Blair Hugótól 14 prédikációt fordított le, s azt 1827-ben, a már néhai neje emlékére kiadta. d)

Egy más ágban, mely hivatalt nem igen viselt, egy tábornokot látunk, Jánost, ki több csatákban volt jelen, s Teréz-keresztet nyert. + 1768-ban.

Itt is csaknem minden végsarj leányágra jutott: csupán egy helyt vannak fiak.

Egyiket az erdő-szentgyörgyi László végzi 1835. novemb. 22-én történt halálával. Leánya Claudia, Sándor württembergi uralkodó herceghez ment férjhez, balkézre; egyike a legbevérgettebb szépségeknél. Bécsben halt el 1841-ben, egy nagy katonai szemlén, hol lováról leesve, összetiportatott. *)

*) Wolf de Bethl. V. 293—373. VI. 243—312. 1)

b) Cserei Hist. 336. I. c) Ugyanott 338—40. I. d) Kolozsvárt, 1827. 8-ad r.

*) Horváth Gyökerez nemzetségek. 43. I. L. Andr. Huszti: Jurisprud. Hung. Transsilv. Cib. 1742. dedicatioját. Benkő Gen. Trans. I. 289. I.

A családja multja, mely Henriken 1165-ben kezdődve, előttünk ismeretes: nem tartozik tárgyunkhoz, minthogy tőlünk messzi játszik. Magyarországon VI. Károly császár alatt lettek indigenák, ki 1721-ben bizonyos öszvegeben több falut irt vala át. Erdélybe a most élő Albert, az 1844-ben meghalt Rudolf fia, jött be, mint katonatiszt, itt elvévén P. Horváth Emiliát, a P. Horváth Dániel és gr. Lázár Éva leányát, megtelepedett, s 1838-ban e hazában honfiusított. A gróf egyike a szépízlés embereinek: szépen rajzol, s a bécsi lapokban az ipar köréből czikkeket ír. Egyetlen örököse leánya: Adél, ki mint látszik, szellemus anyja tehetségeit is örökli.

A család mostani birtoka egy hitbizomány Stiriában, mely közelebbről, a nagyobb testvér, Gusztáv, 1853-ki halálával: Albertre szállott.

154. §. ROZENFELD CSALÁD.

A szász nevezetesebb családok egyike. Ösfészke Szeben. Ismeretes törzse János Mihály (+ 1789.), kitől így származtak:

János-Mihály (+ 1789.)

(szebeni polgármester)

(Bauznern Anna-Mária.)

András (báró, + 1808). János Frigyes. Mihály Golfrid.

(főkorm. tanácsos)

(+ 1809.)

(tábornok.)

(b. Entzenberg Mária-Károli.) (főkorm. tanácsos.)

(Hannenheim Erzs.)

András. Mária. Erzsébet. János Mihály. György-András Márton-Lapi.)

(Fronius Mih.)

(+ 1837.)

(kincstári tanácsos)

(Csernyászkai Károlina.)

Lajos.

(udvari tanácsos.)

(gr. Gattenburg Károlina.)

József. Károlina.

Az alapító János-Mihály, fiatal korában szép utazást tesz; később szebeni polgármester lesz, és Erdély alpohárnoka. Nemességet szerez. S meghal 76 éves korában, 1789 jul. 13-án. ^{b)}

Fia, János-Frigyes, szül. 1739 apr. 19. hasonlóan külföldi egyetemen végzi tanulását. Ez is Szebenben a tanács minden hivatalain fel polgármesterségre emelkedik. II. József 1786-ban fő-

a) L. E leszármazást a szász családok említett 1784-ki összeírása 229. l.

b) Sieb. Quartalschrift I. 115.

korm. tanácsosnak nevezi. Később e hivatalától felmentetett. Így halála el 1809 sept. 4-én. a)

Testvére András, főkormányzékai s belső titkos tanácsos lett; báróságot szerez.

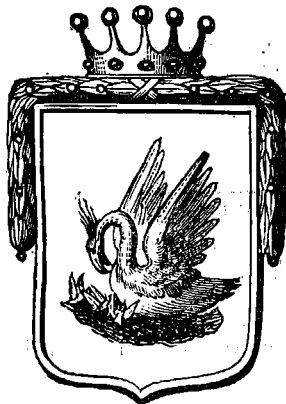
A most élő Lajos, mint udv. tanácsos a szász nemzeti ispánságra 1847-ben a legtöbb szózatot nyerő; de az udvar mást nevezett ki, s tehetségeit akkor és azután körében vette igénybe.

155. §. ROZSNYAI CSALÁD.

[Maros-Járai.]

Régibb neve e családnak Szabó; ősfészke Maros-Vásárhely és vidéke.

E család czimere: kék mezőben egy pellikán, mely fészken ül, s saját vérével táplálja fiait, jelképe az önfeláldozó szeretetnek; a fészek alatt rozs fők látszanak.

A maros-járai melléknevet Bálint, 1579-ben Marossszék jegyzője, szerző, mint a kinek Báthori Zsigmond Maros-Járában egy udvartelket ajándékozza 1590. jan. 11-én.

A második alapító Rozsnay Dávid († 1718.) I. Apafi fejedelem alatt, ki mint török követ és tolmács a portán a hazára nézt nagy érdemeket szerzett: b) mit a fejedelem több adományozással ismerte el. Egyszersmind kora történetét is leírta.

A családfa, az említettektől kezdve mai napig így következik:

Bálint (1570).

(Köteles Klára.)

Pál.

István.

(Jenei Kata.)

János.

Dávid († 1718).

(a) történetész.)

(Nagy Anna.)

Zsuzsa.

András.

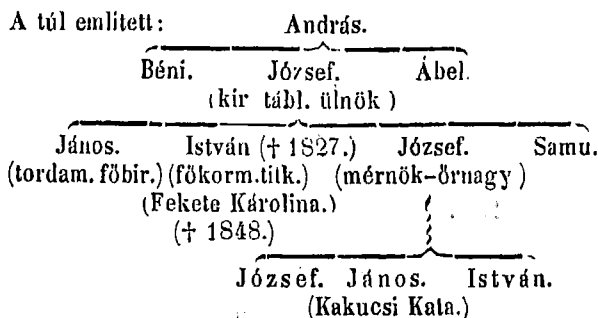
Samu.

(Borbély Istv.)

a) Provincial Blätter IV. 235. l.

b) Árpádia I. 290. l.

A túl említett:

Minő hivatalokat viseltek, neveik alá odajegyeztük.

156. §. RÉCSEI CSALÁD.

[Nemes és báró.]

Többféle Récsei család van. Ennek más neve Boér. Nemességét Báthori Zsigmondtól kapta.

Ismeretes törzse István (+ 1750.) főkormányi lajströmző, ki-nek Ecsedi Máriától: Samu.

József.	Sándor.	Samu.	Károly.
(Kapronczai Erzs.)			

Ádám (báró, + 1852.)
(testőrségi alkapitán.)

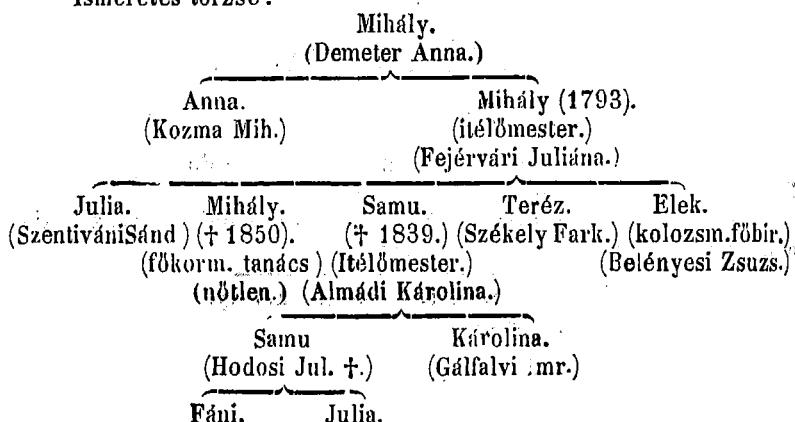
Sajátlag e nevet az utolsó, Ádám, emelte fel, ki mint beállott katona, pályáját tábornokságig vitte; báróságot nyert; s mint a magy. testőrség alkapitánya hala el.

S.

157. §. SALA CSALÁD.

[Énlaki.]

Székely család, mely az újabb időben vett czimeres levelet.
Ismeretes törzse:

Alapítja Mihály, ki 1793-ban itélőmester lett. Utána fiai nagy hivatalokra emelkedtek, mint Samu, ki 1808-ban főkörmányi fogalmazó, 1817-ben tábl. ülnök, 1834-ben itélőmester; testvére Mihály, ki 1818-ban főkörmányszéki fogalmazó, 1830-ban titoknok, 1838-ban pedig főkörmányi tanácsos lett. A most élő Samuban, kinek csak leányai vannak, a család kihaló félben van.

158. §. SÁNDOR CSALÁD.

[Csik Szentdomokosi és Csik-Szentmihályi.]

Ős székely család, melyet egy nyomtatásban is kijött kronika a székelyek legrégibb ismert főnökétől, Zandirhám (888) rabonbántól hoz le. a) E kronikai rege s más hagyományok nyomán egy leszármozást birunk, mely e családot Zandirhámától indítja el, s pár nemzedék után két ágra szakasztja, s úgy hozza napjainkra, minden nemzedékben még a feleségeket is megnevezvén.

a) Székely nemz. constitutioja. Pest 1816. 276—95. l.

E hagyomány a kritikát nem állja ki: mind a mellett a két ág közti családdegységet kétség alá nem hozva, két táblázatot adunk a nemz. fejdelmek alatt kezdve.

E szerint a csik-szentmihályi ág táblázata Istvánon kezdődik, kinek Apor Katától fia Péter, kinek Nemes Borbárától:

János (1694).					
(csiki alkapitán.)					
(Angyalosi Erzs.)					
Klára.		István.		Zsuzsa.	
(Imecs Móz.)		(Imecs Borb.)		(h.-szen tm. Biró Sánd.)	
Ágnes.		Péter.		Zsuzsa.	
(káli Kún Máty.)		(kil. zékely Jul.)		(Bialis Ján.)	
Péter.	Ferencz	Pál (1758).	Zsuzsa.	Gáspár.	
(Horvát Zsóf.)	(esperes.)	(Szeredai Ágn.)	(Szabó Gáb.)	(Török Róz.)	
Antal	Pál.	Mihály.	Ignác.	Ferencz.	László.
(Péchi Már)	(Simántics	(Halmágyi	(Dindár Józ.)	(Lázár Vér.)	(Décsei I.)
	Teréz.)	Erzs.)			
		Ágnes.	József.		N. N.
			Borbára.		
Kata.	János	Ignác.	László.	István	József.
(Minier.)	(Medgyes Kat.)	(Kovács Zsóf.)	(törv. tan.)	(Bokros And.)	György.
			(Gyergyai Kl.)	Póli.	Ágnes.

A táblázat élén álló János Apafi alatt csiki alkapitán, később Tökölivel tart: majd 1704-ben Csikat a Rákóczi forradalom mellé viszi, s sereg élére állván a székelyföldről kicsap. a)

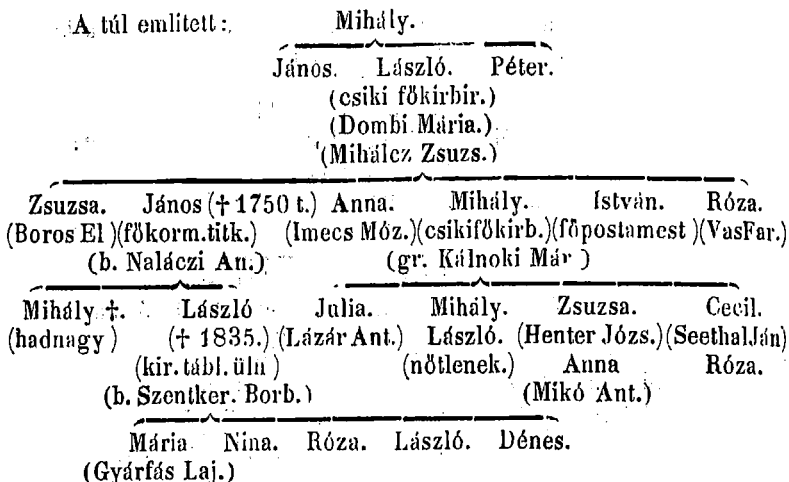
E család igényli magának azon Sándor Pétert, kinek neve 1412-ben a székely nemzet kérdéses áldozó poharára van metszve; mely maig is megvan, mint lapjaink említék, Ignác utódainál, b) kinek tán fia lehet Albert, kinél ma egy hozzám intézett levél szerint ez években láttatott.

A csik-szentdomokosi ág napjainkra így jött le:

János.	
(Gáborfi Kata)	
Gergely.	Mihály.
(plébános.)	(Boros An.)
	Mihály.
	(Gáborfi Anna.)
	(folytatjuk.)

a) Cserci Hist. 233—6. 325—35. l.

b) Hon és Külföld 1845. 31. sz.

Történetünk lapjain több Sándor fordul elő, de nagy részét nem lehet meghatározni, melyik családhoz tartozott. a)

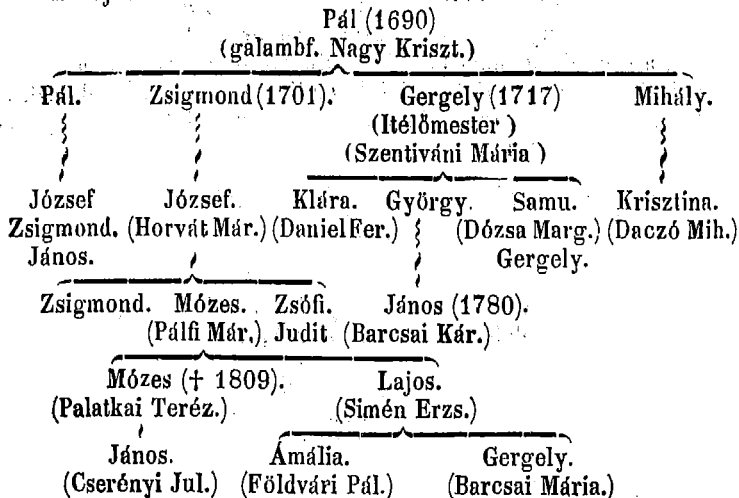
Az újabb időben, mint táblázatunkban megjegyzők, nagyobb hivatalokat a szentdomokosi ág visele.

159. §. SÁNDOR CSALÁD.

[Kénosi.]

Székely család, mely később a megyékre szakadt. Mihály volt ki kénosi telkére új adományt vesz, 1591 jul. 19-én.

Az újabb nemzedék leszármazása következő:

a) Kállai Székely nemz. ered. 279. 1.

A táblázat élén álló Pál Apafi alatt a portára zálogul küldék; azonban Erdély elszakada a töröktől, Pálunk fogságba vettetett. E közben szerencséjére Tokóli fejedelemnek választottk, kibocsáták mellé, s úgy szabadula vissza Galambfalvára. a)

Fia Gergely, kit Cserei említ, b) 1717-ben ítélőmester.

160. §. SEEBERG CSALÁD.

[Báró, †.]

A mult században keletkezett. Törzse Vankel Márton, kereskedő, nemességet nyer, seebergi előnévvel, s családat alapít. Azonban fiaiból három báróvá lesz, s előbbi nevét a több ily száz családok mintájára elhagyja, s előnevét vevé nevének; míg táblázatban kimutatandó testvérek nemési embernek marad.

A leszármozás következő:

Vankel Márton.
(kereskedő.)

Márton-Zakar (1764). Kristóf. András (bárók). Dániel.
(főkorm. tanácsos.) (ezredes.) (százados.) (szebeni kirbir.)

Márton (1791). Mihály. Filep.
(polg. hivatalu) (katona.) (bányász)

Márton (1764) egyike azon kevés ellenzéki tagoknak, kik Buccow korában a székelyek felfegyverzése ellen vitanak.

Fia, Márton, hasonló ellenzéki szellemű, az 1791-ki országgyűlésen b) Bruchenthal Samuelt bevádla mint hamis feladót.

Az első bárók testvére, Dani, úgy látszik szerencsésebb családapája volt: családja korunkra is lejött, így látjuk: sebergi Vankhely Adolf 1848-ban tartományi számvevői irnok, Szebenben; Frigyes pedig Kolozsvárt kat. élclmezési segéd. c)

161. §. SIKÓ CSALÁD.

[Bölöni.]

Székely család, mely czímeres levelét 1611. apr. 25-én kapta. Vették pedig István és Péter testvérek, kiknek anyjuk Ország Anna († 1628). István (szül. 1582.) magtalan.

Péter (szül. 1585.) fia Péter (1670), ennek Barabás-Margittól ismét Péter (1720), ennek Tamás, kinek Bene leánytól János, kinek:

a) Cserei Hist. 213.

b) Cserei Hist. 422.

c) 1848-ki Országos névtár 16. 172. l.

András (1770).

István (+ 1834).	János.	Péter.
(ügyvéd)		
(Fejérvári Klára.)		

István (+ 1851).	János.	Péter	Sándor.	Mihály.	Tamás.	Ferencz.
(kir. tábl. üln.)						
(Farkas Anna.)						(Maradékaikat nem tudom.)

Miklós.	Lajos	Anna.
(festő.)	(Gyulai Erzs.)	(Kénosi J Istv.)
(Fülöp Róz.)		(Bónis Fer.)

Kálmán. Árpád.

Czimerök égszín kék mezőben egy fehér galamb, mely szájában borostyánt tart.

A korunkban élt István kir. táblai ülnök volt. Fia, Miklós, festészeti hajlamát követve, 1845-ben Münchenben akadémiai festői oklevelet nyert. Ma aquarelben Erdély legjobb arczfestője.

162. §. SIMÉN CSALÁD.

[Sárdi.]

Régi székelv család. a) Már 1537-ben Gergely Udvarhelyszékről zsoldos hadat visz Munkács alá. Fancsali kutatásai szerint legrégibb ismert lakfészke Homorod-Szentmárton, hova Péter házodott 1550 tájt, elvevén ott Biró Katát, Ennek fia, Gergely, a Nagy-Küküllő melletti Sárdra telepedik, honnan a család magát iratja. Ennek két fia van: István és Pál. István Sárdon marad, s törzse lön a mai családnak Gábor fiától, kinek neje Káli Kún Borbára.

Pál elveszi Nagy Annát, kivel széplaki részöket kapják, mit Horvátékkal 1609-ben osztanak el. S így Pál (kinek fiai Tamás, János és István) törzse lön a széplaki ágnek.

A most is élő sárdi ág napjainkban következőleg jöve le: említett Gábor fia János, ennek Pál, ennek György, kinek János a Maurer Anna férje, ennek: György (1760).

(Iszlai Mária)

Mária.	György (1790).	János.
(Maurer Lászl.)	(Toroczka Klára.)	(örnag.)

Elek (+ 1840).	Klára (+ 1848).	György (+ 1839).	Eszter.	Julia.
(P. Horv. Ter.)	(igt gr. Betl Sán.)	(b Rauber Róz.)	(Sándor Ján.)	(Elekes Ant.)

Klára.	Róza.	Klári.	Ivanka (+ 1849).	Ámáli.	Katinka.	György.
(gTeleki Mik.)	(Ugron Láz.)	(+ 1849)	(g. Lázár Dén.)	(g. Lázár Kál.)	(+ 1849.)	

Nem viseltek hivatalt, gazdáskodtak. György 1790-ben küllömegyei követ. Fia, Elek, több országgyűlésen kir. hivatalos.

Az utolsó izben álló három fiatal szép hölgy, 1849. a világsi katastroph napjain hálal el. a)

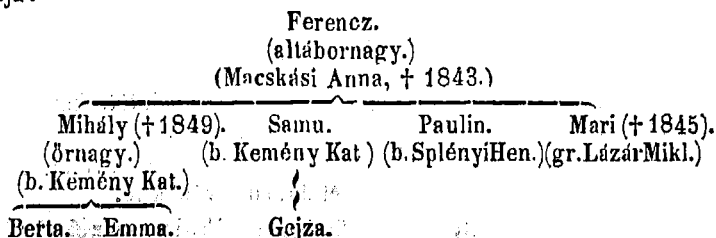
A széplaki ág kihaltával, a széplaki javakat a solymosi ág örökölte; s így ez ág a fenemlitett Pál más két fiától kellett hogy lejöjjön. Ez ág Elekben, s fiában Andrásban s testvéreiben él.

163. §. SPLÉNYI CSALÁD.

[Miháldi, báró.]

Magyarországi család, onnan jöve be korunkban Ferencz, altábornagy, kinek atyja Gábor, anyja b. Orczi Zsuzsánna; nagyatya ismét Gábor, nagyanyja gr. Berényi Kata; kinek atyja László, kinek Jakab sat.

Bejött mint katona, s itt megházosodván a következő családat alkotja:

E család Tirolból szármoztatja magát, onnan jöhetett a Szepes-ségre, hol llyés, mint bártfai luth. hitszónok kap magyar nemességét. Az újabb időben katonai pályára léptek, s már a bejött apja Gábor altábornagy és 1788—1822. sorenred tulajdonos; Ferencz 1823—29. ugyanaz.

Samu a főkormányshéknél fogalmazó volt a forradalomig.

164. §. SZABÓ CSALÁD.

[Csik-Szentmártoni.]

Mintegy 70 nemes Szabó család van hazánkban, s ezek legkiemelkedettebbike az itt felhozott.

E családnév régibb történetünkben nem sok szerepet vitt. Az újabb szerencsésebb nemzedék szármozása Józsafen kezdődik, kinek neje Toldalagi Krisztina, ennek fia:

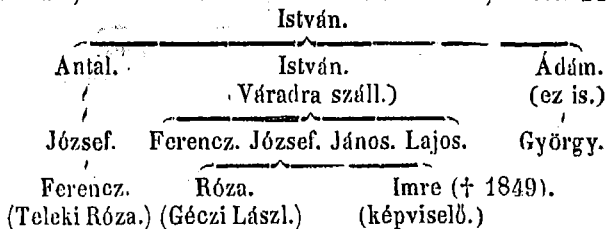
a) L. Magyarok könyve, Szilágyi Sándortól. Pest 1852.

A táblázatban álló Sándor, az első magyar journalisták egyike, voltaire eszmék- és humorral; 1787-ben jan. 6-án Bécsből Magyar kurir című politikai lapot indít, s folytatja 1792 végeig. Gúnyos és merész cikkeiért végre Bécsset sietve odahagyá, lejött Kolozsvárra, s itt hala el többször ismétlődött guttaütésben. Szül. 1753. † 1815 maj. 15-én.

Fia, Zsigmond, 1832-ben a fokornányszéknél fogalmazó, 1838-ban titoknok lesz, e minőségben 48-ig az udvari cancelláriánál volt.

A más ág esztelneki előnevet használ.

A törzs László nevéű fiától jő, kinek két fia van, egyik István, ki Kemény Jánosnak, mint rabtársának 1659-ben levelet ír Árimból, hogy szabadítaná meg. a) A más fia Ferencz, ki Esztelnekre házosodott, elvévén Csomortáni Dorkát: ennek fia János, kinek István, kinek Kászoni Judittól Ferencz, kinek Sükösd Kától:

Az első ág, melynek végén Ferencz áll, ki 1848-ig a főornányszéknél fogalmazó gyakornok, most cs. kir. hivatalnok: Erdélyben élt. A más kettő Biharmegyében élt, s Imre, a fiatal szép szónok, mint a pesti képviselőház egyik titoknoka a függetlenség aláírásért vérzett el.

166. §. SZÉKELY CSALÁD.

[Boros-Jenői, gróf. † 1771.]

Magyarországról Jenő vidékéről jött vala be László I. Apafi alatt. Apja, János, Teleki Mihály jóságában lévén, a hatalmas minster béhozta őt, s a fejdelem körében előbb postamester, később tanácsoskép tartá, mint eszközt. Csereiként 1674-ben még alatt ül; 1678-ban kolozsvári kapitán. A portára többször követ. Igen kapsi és gyanus ember. Nyomorultul hala el, fiatal korában; Kolozsvárt, ködök-rothadásban. b)

Azonban szép jóságok mellett grófságot hagyá családjára, mit VI. Károlytól kapott.

a) Az eredeti gr. Lázár család levéltárában.

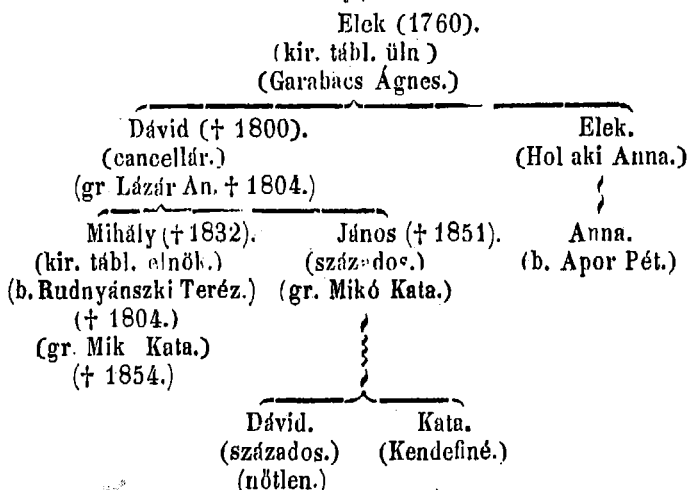
b) Cserei Hist. 64. 76. 97. 115. stb. 148. 195. 294. 1.

Fia volt Bulcsest Sárától Ádám, kinek gr. Rhédei Katától Ádám, ki Dobokamegyében Borsán vagy Kékésen lakott. Oly kövér, hogy bivalokkal jár. Mint tiltott szerelem üldözöttje hala el 1771 tájt. a) Benne a család kihalt.

167. §. SZÉKELY CSALÁD.

[Kilyéni.]

Háromszéki család. Ismeretes törzse Lisznyóban lakott Sz. Bálint, ki Báthori Kristóf fejdelemtől, mint hadnagya, 1583 jun. 14-én Kilyénben birtokot kap. b) Ennek unokája lehete a másik Bálint, kinek Mikó Judittól fia Mihály, kinek Imecs Erzsébettől:

Derék hivatalnokok, eszes emberek. Dávid 1783 mart. 12-én tartományi cancellár lesz, 1786-ban felmentik; de 1790-ben ismét visszaállítja az országot. † 1800 febr. 10.

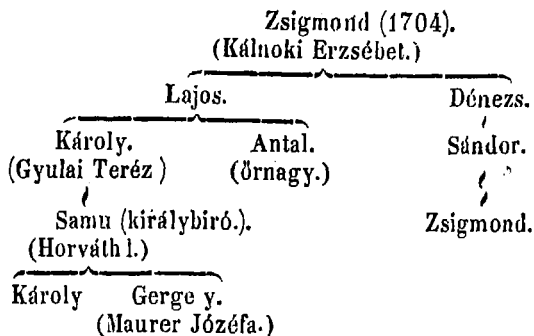
Fia, Mihály, egyike a század legtevékenyebb hivatalnokainak: kamarás és udv. tanácsos, később kir. táblai elnök. A székely nemzet constitutioit, a székelyek őstörténetére vonatkozó töredékekkel bővítve, Pesten 1816-ban kiadta, nevét elhallgatván.

A kilyényi Székelyek más ága Zsigmondtól jő, ki Csereivel együtt van a zernyesti csatán; ki később Tököli részén áll, és kibujdosik; s ki 1704-ben Háromszéket a Rákóczi részére felülteté. c) S lesz a következő leszármazás feje:

a) Hodor Doboka Ism. 229. l.

b) Kállai Érték. 281. l.

c) Cserei Hist. 203. 325. l.

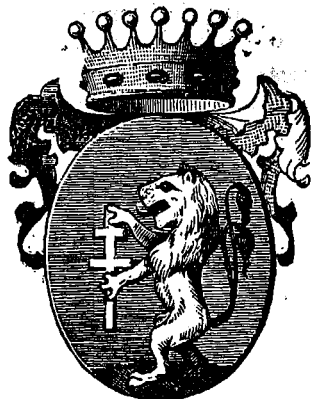
Károly és Gergely testvérek birják ma a kilyéni szép javakat.

Ezekén kívül egy sereg Székely család volt és van Erdélyben, milyen vala a szentgyörgyi, melyet Benkő említ. Ismét az, mely Siménfalváról iratá magát, s melyből Székely Mózes (+ 1603.) fejedelmi czimet vett vala fel, s kinek fia Mózes udvarhelyszéki főkirálybíró, s 1635-ben száműzetett. A mostan élők közt a rétyi Sz. család szinte jó karban áll.

168. §. SZENTKERESZTI CSALÁD.

[Zágoni, báró.]

A család czimere, mit báróságával kapott, itt látható.

Táblázatunk elseje, András, Magyarországrol jő be I. Apafi alatt. Itt a kir. táblánál ügyvéd lesz. 1695-ben minden vallás küldvén az udvarhoz egy titoknokot, a reformátusok őt küldék. a) S 1713-ban mint báró jő le ítélőmesternek. Itt ítélőmesterből főkorm. tanácsossá lön, s itt végzi be szerény körben kezdett pályáját. Egyike kora legeszesebb embe-
reinek: fenmaradt kézíratai közt látok egyet Erdély politikai és polgári kormányáról. b) Szolgálataiért 1727-ben, az elbujdosott Mikes Kelemen jóságát kapja, s innen van előneve. c) 1732 február 19-én kelt vég hagyományával családjá-

ban majoratust kívánt felállítani; de utodai ettől mint hazánkban páratlantól, elállottak.

A család, mit itt következő András nevű fia alkota, itt látható:

a) Cserci Hist. 250. l.

b) L. Teleki-könyvtár fol. 1145.

c) Apor Péter kézírataiból.

András.
(fogarasi főkapit)
(gr. Korda Mária.)

László. Samu Kára. Borbára. Julia Zsigmond. Anna
(százados.) (ezredes.) (Tornya (gr. Kún László.) (gr. Kún Mik.) (+1824) (Ugron Ist.)
(Daniel Zs.) Sám.) (tábornok.)
(gr. Mikes Zsuzs.)

Samu (+1319). Andr. (1805) György (+1808). Mária.
(ezredes.) (husz tábornok) (számf. tábl. üll.) (gr. Haller Lászl.)
(b. Nalác i Zs.) (gr. Mikes Mária)
(+1821.)

Borbára. Zsuzsa. Róza. Mária. István. Klára. Anna.
(Sándor László.) (P. Horvát (gr. Béli (+1828.) (százados.) (+1838) (Pekri Imr.)
Alb.) Vencz.) (b. Kemény (gr. Nemes (gr. Kornis
Ign.) Drúz.) Ján.)

István. Károlina. Zsigmond.
(Daniel Anna) (gr. Haller Anna.)

György. Andor. Stephánia. Zsigmond. Béla. Mari. N N.
Sándor. Ferencz. Mari. Iréne.

Az alapító fia András, előbb tartományi biztos; később fogarasi főkapitán.

Fiai katonai pályára lépnek: László százados lesz; Samu mint ezredes hal el a poroszok elleni hadjáratban; Zsigmond mint tábornok és ezredtulajdonos hal el 1824-ben 78 éves korában.

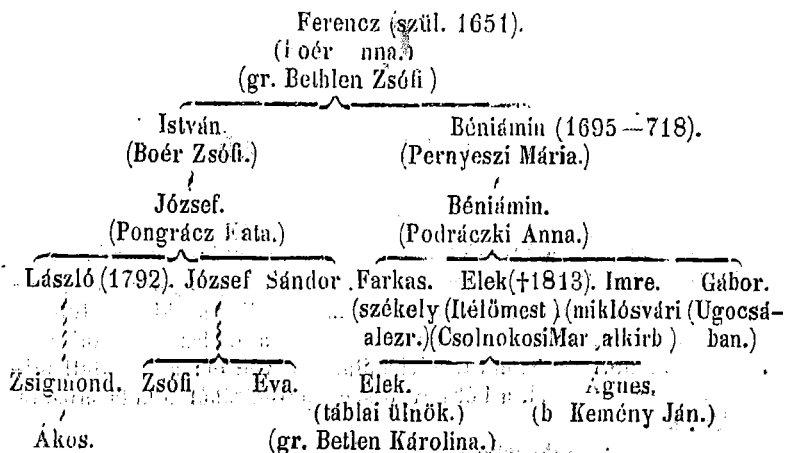
Samu fia, András, mint József huszár ezredes 1794 apr. 24-én Villiersnél győnyörrű győzelmet vívott a francziákon, melynek emlékére némely angoltiszt barátai neki egy tisztelet-kardot küldtek át, s azt 1805-ben a marosvásárhelyi ref. tanoda muzeumába tette le, hol tanulását kezdette volt. a)

169. §. SZENTPÁLI CSALÁD.

[Homorod-Szentpáli.]

Régi székely család. Ismert családfő István, kinek fia István, kinek Nagy Erzsébettől viszont István, kinek Baráti Borbárától László, kinek Zsigmond, Bethlen Gábor ezredese, miért 1620-ban Szathmarmegyében birtokot nyer. Ennek fia János, ki Kemény János részén csatáz, kinek:

a) L. ide a beszédet melylyel a tanoda átvette, s a levelet, melylyel átküldék, Provincial Blätter III. 165. l.

Ferencz (szül. 1651.), vizaknai alkirályi író, mely hivatalát az ugynevezett Gerébházzal, mely után a hivatal járt, a Hallerek-től megvette. Verbőczit magyar versekbe foglalta, s azt 1701 Kozlovárt kiadta. Utolsó nejétől fia:

Bénéámin. Rákóczi 1709 dec. 13. írja neki: Isten áldja meg kendet kapitán uramat! Felettébb jó lóra lévén szükségem, vegyen ha mindjárt 60 vonás forintokat ad is kegyelmed érette, és azon lovat mentől előbb hozza ki. Mint e lovat Ugocsamegyében Halmin keresztül vinné, Pernyeszi Máriaiba szeret, eljegyzi. Megbukván a forradalom Rákócziyal bujdosott. Közbejárás következtében 1718-ban a hazajöhetésre kegyelmet nyert. S reá váró mátkáját elvette. ^{a)}

E családkoz tartozott, s tán a táblázatunkban László az, ki vérgyilkoltatásért 1792 perbe idéztetett. ^{b)}

E család végsarjai névsorát nem birom. Ákos 1846-ban Bel-sőszolnokban adóbiztos. Kivüle az újabb tisztinevtárokban több Szentpáli jó elő ez előnévvel, mi arra mutat, hogy e család több ágozatban jöve le.

a) Aut. Szirmai notiv. Polit. Topogr. Szathm. etc. 160. l.

b) Országos jegyzök. 1792. 18. 19. ülése ant.

T.

170. §. TELEKI CSALÁD.

[Széki, gróf.]

E család neve a XII—XV. században mecsenicsi Garázda nevet viselt. Dalmatiából ered, honnan a XV. század elején jöttek Magyarországra, hol három ágra szakadtak: zágorhidi, széki és teleki-Garázdákra. A széki ág utolsó leányát Annát a táblázatunkbani első T. Mihály Báthori Zsigmond testőrkapitánya vevén el: az említett fejdelem beleegyezésével, a két név összekapcsolásából alkotá mostani nevöket. a)

Czímerök: vadkecske.

E család alapítója sajátlag Mihály, I. Apafi fejdelem hatalmas tanácsosa. Született 1634, Nagyváradon. II. Rákóczi Gy. alatt testőrkapitán. I. Apafi felléptével, mint a fejdelemné rokona, mi lett: megírta Cserei; b) mutatja használt czime, mely többire a következő: fejedelmi tanácsos, országos főtabornok, tordai és mármarosi főispán, Csik Gyergyó s Kászsonszék, Huszt és Kövár várak főkapitánya sat. Családalkotása egyelőre nehezen ment: Torma Julia mint jegyese, Pekri Zsófia mint hat hónapos neje hala el: azonban Vér Judit, Toldi Miklós özvegye, hat fiu s hét leány atyjává tevé, kiknek igen szép jóságok mellett grófságot szerze, c) mit e család romai szent birodalombeli grófságnak szokott irni.

Családfájok a következő: d)

Teleki Garázda Dénes.

Mihály (1605).

(testőr kapitán.)

(széki Garázda Anna.)

széki Teleki János.

(zarándi főispán, jenői főkapitán.)

(Petrel. Bornemisza Anna.)

Kata.

Mihály († 1690).

Anna.

(Stepán Fer.) (Apafi tanácsosa.) (Vas László.)

(Vér Judit.)

(Kereszturi Ján.)

(folytatjuk.)

a) A hajd. Garázda, ma már széki gr. Teleki-ház. Irta Kazinczi Ferencz. Kassa 1831. 2. l.

b) Cserei Hist. 16. 17. 64. 65. 69. 71. 86. stb. l.

c) Mikola 35. l. Lehoczki Stemmatoгр. II. 389—94. l.

d) L. gr. Teleki József sirhalma. Pest. 1819.

A második ág Páltól indul le, kit tudósnak is neveznek. Szül. 1677 jan. 8. Sorostélyon. Enyeden tanult, honnan akadémiákra ment, s beutazta fél Európát. + 1731 nov. 13. Kendi-Lónán. a) Ennek fia, Ádám, szül. 1703 aug. 1. mint tanuló felöltözött deák, tanít és prédikál. 1722-ben Hálába, onnan Drezdába megy. 1738-ban mint Rákóczi párti elvádolt Bécsbe megy, tanácsosi címmel jő le. 1745-ben 300 lovast gyűjt: ezredessé teszik; 1751-ben tábornok lesz, de csatát nem láthata, mert oly kövér volt, hogy nem járt, csak ült. + 1769 oct. 7.

Fia volt Ádám, a Cid fordítója. Szül. 1740. II. József cs. alatt kir. biztos és dobokai főispán; később főkorm. tanácsos. + 1792.

A harmadik ág Sándor tól, Mihály legkisebb fiától jő. Középlánczszeme a természet azon játékanak, miszerint apja, ő és fia Samu, hármon három században haltak el. Gernyeszegen lakott. Tanácsos és tordai főispán. Ellenzéki szellemű. + 1760 tájt. Családjá következő:

A felebb említett: Sándor (tordai főispán, + 1760 t.)

(gr. Bellen Juliána.)

(Nagy Zsuzs.)

Miklós.	Laszló (1778).	Lajos.	Sándor.	Sánuel.
(+ 1746)	(főkorm. tanács.)	(+ 1758.)		(+ 1822.)
(alezredes. b)	(gr RádaiErzs.)	(Bethlen Kat.)	Ádám +.	(udv. cancellár)
(gr. GerhardKat)			(gr Toldal.Kriszt)	(ikt BethlenZs.)
			(Horvát Jul.)	

Károly.	József.	Lajos Domokos.	Samu.	Mihály	Ferenc.	Domok.
(kincstárnok.)	(+1796.)	(+1815)	(tord.főis)	(század.)	(+1826)	(hádnagy)
(g.HallerJul)	(ugocs.főis)	(g.Toldi(Be l.Jul)	(gr Se-	(marossz.)	(BánfiErs)	(k táb.
	(koronaőr.)	Sar.)	(KendefiZs)	rényi	főkir.bir.)	(+1853.)
						ülnök)

Pál +.	(Roth Joh.)	József.	Franc.	(Földvári	
(MacskásiKL)	(+1813.)			Druzs	Samu.
(ki él)		(Szerencsi	Ferencz.		(Bellen l.)
		Franc)	(főkorm.tan.)		(Sáromberki.)

József.	Laszló.	Johanna.	Elek.	Lajos (+ 1810):
(+ 1817.)	(+ 1821.)			(főkorm. fogalm.)
(főkorm tan.)	(hétsz.tábl.bir)	Domokos.		(Kendefi An.)
(TelekiZsóf.)	(TelekiMár.)	György.		(+ 1846.)
(sz. 1747.)	(+ 1800)			
(+ 1844.)	(b.MészárosJoh.)			

Domokos.	Ádám.	József.	Samu.	Miklós.	Lajos.
(író)	(tábornok)	(főkormánzó)	(b.Jeszenák	(SiménKL)	(BellenEsztt.)
	(sz. 1789.)	Laszló.	Luiz.)		
N. N.	(kivándorolt.)			Oszkár.	Károly.
(Gernyeszegi)	(Magyarhoni.)			Gusztáv.	Lajos.
				Alfréd.	Domokos.
					(Sárpataki.)

a) L. felette a beszédet: Halottakkal való barátság. Verestói Gy. I. 72. l.

b) Felette tartott Beszéd l. Verestói Gy. II. 582. l.

Második fia László, egy ágozatot alkot, mely az irodalom terén e családnak a legszebb babérokat aratá. E László Gernyeszegen született, 1710 aug. 14. Neje a tudós gr. Rádai Gedeon testvére. Tanácsos és erdélyi pohárnok. † 1778 mart. 16.

Fia József szül. 1740 aug. 1. Egyelőre kir. táblai ülnök; majd kimegy Erdélyből, lesz végre koronaőr sat. † 1796 sept. 1. a)

Fia: László; hasonlóan Erdélyben kezdi pályáját. Atyja tábl. ülnök lévén, 1777-ben Vásárhelyre jő iskolába; 1785-ben külföldre megy, 87-ben hazajő; 88-ben Cid fordítója leányát elveszi; 1789-ben a főkormányshéknél tiszti titoknok, 92-ben tábl. ülnök lesz. Atyja halálával ő is kimegy Magyarországra, septemvir, főispán sat. lesz. Tudományos ember, 24,000-re menő könyvtárt állít; rőpiratokat írt; a tudós társaság létrejövételére hathatósan munkált sat. Szül. 1764 sept. 8. † 1821 febr. 24. Pesten. b)

Fiai közt áll: József, (szül. 1790 oct. 24.) a tudós társaság elnöke. Magyarországon a Helytartóságnál kezdi pályáját, mint titoknok, később az ottani királyi tábla bírja, 1828- csanádi, 30-ban szabolcsi főispán; majd koronaőr, s mint ilyen Erdély főkormányzó-jának választatott, esküjét 1842 ápril 7-én tette le. c) 1848-ban visszalépett; kiment, s írja Hunyadiak kora című örökbecsű nagy munkáját, melyből négy kötet már megjelent.

Ott áll: László, a Kegyencz című legjobb drámáink egyike írója; publicistánk: Erdély több izbeni országgyűlési követe; 1849 óta száműzött.

Velök szemben áll: Domokos, köztisztviselő, egykori ellenzéki szónokunk, publicistánk; ki jelenleg Gernyeszegre, a család ősfészkébe vonultan, a tudományoknak él.

Mihály unokája Lajosnak fia azon T. Domokos, kit mert végig magyar öltözetben járt, utolsó magyaroknak mondanak, miben fia Elek napjainkban is követé.

Domokos testvére Mihály, előbb kir. táblai ülnök, majd Marossszék hatalmas főkirálybírája; belső titk. tanácsos; † 1826 jan. 28.

Domokos másik testvére, Lajos, főkormányi és belső titk. tanácsos és országos elnök.

E Domokos testvérének Samunak fia azon Ferencz, ki előbb magyarországi hivatalnok, 1825 óta pedig erd. főkorm. tanácsos, később referendarius, s a Zrinyiasz német fordítója.

Mihály unokája Sámuel, a marosvásárhelyi nagy könyvtár alapítója. Szül. 1739 nov. 17. Legelőbb küllői főispán, azután főkorm. tanácsos, 1784-ben kir. biztos, 1787 maj. 21-én az udv. cancellaria elnökévé eskettetett; itt szerzi könyvtárát: mint a göttingai, jénai és varsói tudós társaságok tagja, cancellár. † 1822 aug. 7. d)

a) Magyar Athenás 289. l.

b) Élete Tudom. gyűjt. 1823. VII. füzet.

c) Hon és Külföld 1845. 74. sz.

d) Magyar Athenás 290. l.

Fia Domokos, ki magyar- és erdélyországi utazását leírta, kir. táblai ülnök. Szül. 1773. nőilen + 1798.

Sámuel leánya Máriától, férje gr. Rhédei Ádám, a kincstárnok, fordított prédikációkat ad ki, mit a Rhédei családnál is említünk: utolsó magyar úrhölgynek mondhatjuk, utolsó volt, ki a magyar főkötőt, női öltözetet haláláig mással nem cserélte.

A család javait Mihály 1683-ban kelt végahagyományában fiat illetőkké szabályozta volt, leányai akkor fejenként 15,000 forintat kaptak vala. a) Később hihetőleg többet. Eltörliödvén közelebbről e jog: 1853-ban családi gyűlést tartának, hogy ismét szigorú szabályoztassanak. Hogyan vannak közöttök ma a családi jóságok feloszolva: minden ág utolsó nemzedéke alá odajegyeztem a birtokfőt.

171. §. TOLDALAGI CSALÁD.

[Nagy-Ercsei, gróf.]

Két család játszik e néven történetünk színpadán: egyik magát Iklódról iratá. Törzse András (1550), kinek neje Radó Franciska. A fejedelmek fölléptével nagy hivatalokban, s a hon legelső családai-val látjuk sogorosodva. Ez Györgyben, kinek neje gr. Lázár Anna, s kinek csak két leánya volt: korunkban kihalt.

A most is élő Toldalag család a marosmenti, s Toldalag mellett fekvő Ercséről iratja ugyan magát, de Koronka a bölcsője. b)

Czimerök egy XVII. századbéli pecsét után, itt látható.

Alapítja Mihály, a Balázs fia, ki Székely Mózzal kifut a hazából, onnan 1602-ben titkon bejő, itt elfogják, Bastához viszik, ki elzáratja; de kezességen elbocsátja; s fejét és javait lekötve fogadja, hogy Székelyhez többé nem szövetkezik. c) De azért 1603-ban mégis

ott látjuk a Barczán, hol ujra fogolylyá lesz. d) Később 1620-ban Marosszék, 1636-ban Háromszék főkapitánya, tanács úr, orsz. elnök és főlovászmester, + 1642. Első neje Mihály Erzsébet, ki után 1612-ben nagy birtokot kapott; más neje volt Petki Erzsébet, kivel nászát 1640-ben tartá, s lakodalmán Erdély fejedelmén kívül, jelen volt a két oláhországi vajda. Azon T. Mihály, kit Barcsai fejd. a portához követtségbe használt, s kit az említett fejdelem a székelyek felköltésére küldött, s a százszok Segesvárt megölték, ennek fia volt. e) Kitől a család következőleg jött le:

a) Fancsali gyűjt. 38. 39. sz.

b) L. Special. Transs. Székelyek földc. Koronka. Mikola 43. l.

c) Protoc. Deus ad aux. 1602. 60. l.

d) Wolf de Bethlen V. 410.

e) Joanne de Bethlen Libr. II. Cap. 16. Kállai 285. l.

Mihály (orsz. elnök. † 1642).
(Mihály Erzsébet.)

Borbára.	Judit.	Kata.	Mihály.	Klára.	Zsuzsa.
(P. Horv. Mikl.)	(Angyalosi)	(Jankó Bold.)	(† 1660.)	(Sárdi Zsig.)	(Litterati Mih.)
Krisztina.	Istv.	Erzsébet.	(I. Rák. tanács.)	(Kálnoki Ján)	és
(Kereszturi Ist.)	(Bodoni Gy.)	(Kövér Mih.)	(Huszár Marg.)		N. N.

János (1691 tanácsos.)			Mihály.		
(Stepán Erzs.)					
János.	Krisztina.	Mihály (gróf.)	László.	Ferencz.	
(Inczedi Zsuzs.)	(Ugron Istv.)	(† 1746. el.)	János.	Pál.	
(Földvári Erzsébet.)					
Zsuzsa.					
(b. Nalácz Istv.)					
László (1787).		Ferencz († 1803).		János.	Pál († 1788)
(alispán.)		(marossz. főkirb.)		(Barcsai Kat.)	(b. Bánfi Erzs.)
(Vas Kata.)		(b. Bánfi Kat. † 1783.)			(gr. Bell Kriszt.)
					(gr. Rhédei Kl.)
István.	László.	Mihály.	Zsigmond.	Farkas †.	Sára.
(Bánfi Eszt.)	(† 1806)	(tábl. üln.)	(† 1847)	Lajos †.	(Brencsán (tábl. üln.))
(gr. Korda An.)		(Zeyk Bor.)		(Vay Kata.)	
		Kata.			
(Türi Lászl.)				Ján.	
				Pál.	
				Klára.	
				(Fekete Józ.)	
Anna.	Krisztina.	Ferencz.	Kata.	Zsuzsánna.	Mihály.
(g. Teleki)	(g. Teleki Ad.)	(marossz. Ugron Ist.)	(† 1839.)	(gr. Bell Jul.)	(gr. Kornis)
Mih.)	Julia.	főkirbir.	Zsófi.	(Szerdailgn.)	
(g. Jedliczki)	(b. Bánfi)	(Katona An.)	(gr. Betlen		
Ant.)	Józ.)	Sánd.)	Póli.		
				(Katona Mikl.)	
Viktor. Fanni. Adél. Róza.			Zsigmond. Ágnes.		

Első Mihálynak 8 leánya volt és egy fia Mihály, ki I. Rákóczi-Györgynek kedvencz tanácsosa, s portai követe; barna szikár ember, mint Koronkában létező képe mutatja. Neje a lelkes honleány, ki minden ezüstjét a haza oltárára hozá. a)

Fia János, 1686-ban kormányzó deputatio tagja, míg 1691-ben tanácsossá választják.

Fia Mihály kereste a grófságot, de nem élvezheté örömét, mert mikor 1746 mart. 7-én kihirdettetett, már csak mint néhai kapja, László, János, Ferencz és Pál fiai részére.

E Ferencz 1776-ban szárfelveti táblai ülnök lesz, 1789-ban Marosszék főkirálybirája.

A most élő Ferencz, 1848-ig Marosszék főkirálybirája volt. Koronkát birja, hol lakja 110 hold szép park közepett van.

a) L. Huszár családl 124. l.

172. §. TOLDI CSALÁD.

[Szalontai, gróf.]

Régi család Magyarhonból, a) mely magát a híres nevezetes Toldi Miklóstól, Mátyás király megénekelt kedvencz hőségétől egyenesen hozza le. Ismeretes táblázataink szerint a törzs Lőrincz, kinek fia a hős Miklós, kinek György, kinek László, kinek ismét László, kinek György, kinek Mihály, kinek Csáki Borbárától:

István, ki bihari jóságaitól megfosztatik, s Erdélybe jő, itt Báthori Zsigmondtól jóságokat kap; nagy szerepet visz; majd Székely Mózzal fegyvert fog, s 1603-ban, midőn javai visszaadását békepontok után reméllené, a Barczán sebet kap, s melyek miatt Brassóban meghal. b)

Tőle a család így jöve le:

István. (+ 1603).

(Bánfi Klára.)

György (1629).

(ros. Kún Kata.)

István (+ 1660). György. Miklós (1657). Druzsá.

(Bánfi Druzs.) (Vér-Jud.)

(Miske Gy.)

Mihály. Miklós. István (1700). Ferencz. György.

(Torpczkai Kriszt.)

(Nalácsi Kata.)

György. László. Anna. Mihály. Ádám

(Kendefi Erzs.)

(+ 1730t.)

Teleki Kriszt. + 1777.)

József. László + Zsigmond. Borbára. Ádám (1755).

(középsz. főisp.) (gr. Betlen Ján.) (Földvári Sára.)

Miklós.

(b. Bánfi Ráki)

György +.

Ádám +. Zsigmond Zsuzsa. Sámu. Sára (+ 1813). Mária.

(gr Földvári Kl.)

(Nemes Józ.) (Mara Kat.) (g Teleki Laj.) (P Horv Dan)

Lajos. Zsófi (+ 1840) Ferencz. Károlina. Kata. Lőrincz.

(b. Splényi Henr.) (Jesenczki Kár.) (Maurer Kár.) (P. Horv. Dan.)

A törzs fia György kapja a család legszebb birtokát, a bolyai kastélyt, Bethlen Gábertól, 1629-ben. c)

Fia Miklós, Rákócziával 1657-ben a lengyel expeditiora megy, ott rabságra jut; meghal; s özvegyét Teleki Mihály veszi el, s így anyja lesz az összes Teleki családnak.

a) Lehoczki stemmatograph. II. 397. l. Special Trans. I. §. 13. Mikola 42 l.

b) Wolf de Bethl. V. 10. 55. 60. 154. 202. 410. sat.

c) Capit. Alb. Prot. Ambr. Barkai fol. 147.

Testvérét Istvánt, a tatárok itthon ölik meg, 1660-ban.

A mult században, két testvér Ádám és Zsigmond 1755 aug. 26-án gróf lesz.

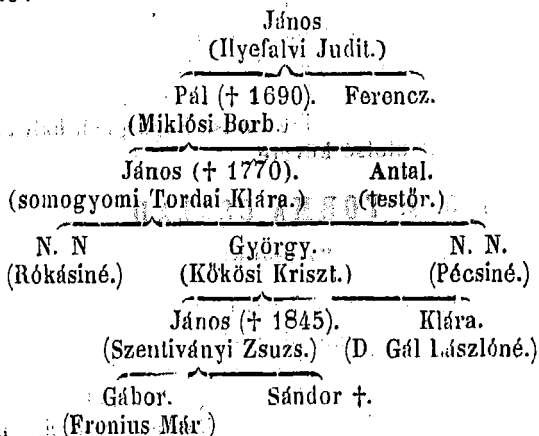
Zsigmond fiaira Czikón, az egykori Közép-Szolnokban, jóság maradt, melyet egyelőre közösen kezeltek. Tartozott hozzá a Szamoson egy malom. E malom gátját egy árvíz elsepri, egyik testvér nem sietván a gát helyreállításával, a másik embercivel neki ment, s a malmot tetőtől talpig elvágatá, még malomköveket is vágata kellé. Következése lön, hogy a bátya öcscsét megperelte, s egész czikói jóságával érte be.

173. §. TOLNAI CSALÁD.

[Selyei.]

Székely család. Czimere: két oroszlán, egymás felett; a felső jobb lábában kardot, az alsó három tollat tart.

Nyerte Literati T. Imre 1609-ben. a) Ennek fia János, kinek István, ki akadémiákról 1660-ban jö haza; tanár lesz, mit 1680-ban elhagy; s Fojfalvára jö, a család fészkebe. Ktől következőleg jöttek le:

Pál a zernyesti útközetben esik el 1690-ben. János mint árva a jesuitákhoz került, katholizált; 1765-ben fiscalis director s kincstári tanácsos lett; s ugy halt el 1770 mart. 16. Unokája, János, 1834-ben orsz. követ, később megyei hivatalnok. + 1845 nov. 10. A most élő Gábor a forradalomban tevékeny szerepet vitt.

E család szép birtokát önmagának köszönheti.

a) Tolnai Miklós 1591 nov. 19. art. 55. a kolozs. Convent mellé requisitornak neveztelett.

174. §. TOPLER CSALÁD.

Tagjai hosszas élet példái. A család fészke Kolozsvár, onnan származtak a Mezőségre, Vásárhelyre. Törzsöke Simon, ki Morvából jött be, mint katona Mária Theresia alatt, s ide házasodott. Családfája a következő:

Simon (szül. 1700. + 1792.)
(Gold Mária. + 1830 99 éves.)

Simon. István. Imre. Antal (orsz. követ). János.
(sz. 1764.) (Ajrizser Antonia.)
+ 1846.) (Apolzán Róza.)

Róza Sándor. Simon (+ 1853.) József. Károly. Klára.
(Incze József.) (orsz. követ.) (Veres Sándor.) (Hankó János.)

Gyula. Antal. Márton. Róza. Etelka.

A bejövő Simon hatvan éves korában házasodik. Vagyonosságát borkereskedésnek köszöni. A második Simon állítja Erdély legelső kőedény gyárát, Kolozsvárrt, mely azonban ma már nem létezik. Testvére, Imre építteté Kolozsvár piaczára azon oszlopot, mely Ferencz császár benjártát örökíti. Aláírás útján akarák, de miután nem sikerült, T. Imre magára vállalta, s 22,000 pftjába került. Antal kolozsi lakos, s az említett városnak 1834-től országgyűlési követe. Fia, Simon, mint marosvásárhelyi ügyvéd, onnan volt több országgyűléseken követ, valamint Pesten is. Fogságban halt el 1853 maj. Károly volt Kolozs utolsó követe.

175. §. TORMA CSALÁD.

[Csicsó-Kereszturi.]

Czimere: itt láthatólag, koronából kinőtt torma, melyre kigyó van tekeredve. a)

Régi család. Ismeretes törzse Miklós (1464—505.), kitől két ágban jöttek le. Dénes fiától jött a girolti ág, mely a XVII. század végén élt Mihály, István, Benedek és Pálban, négy különböző ágozatban hala ki.

A törzs, Miklós, más fia György (1540), kinek Kemény Borbárától János (1558), kinek Morgondai Borbárától Dániel (+ 1581), kinek Glesan Annától az

itt következő, ki a csicsó-kereszturi ágat következőleg alkotá:

a) Miklós 38. l.

Kristóf (+ 1603).
(török követ.)

György (1612). István †. Kristóf (1612—55).
(harinai Farkas Zs.) (Toldalagi Klára.)

Ferencz (+1654). Isván (+1679). János (1661). György.
(b.szoln.főisp.) (Petki Anna.) (Huszár Borb.)
(Szilvási Jud.)

Miklós. Kristóf (+ 1703). Sámuel (+1741). István. György.
(b.szoln.főisp.) (Nápolyi Már.) (b.szoln főbir.) (Fényi Erzs.) (h.Nemes Jud.)
(Baranyai Kat.) (Henter Klára.) (Henter Sára.) (Ugron An.)

Miklós. László. István. Ferencz. János. Ferencz. István. Gábor.
(b.szol.főb.) (+1733.) (+ 1764.) (+ 1763) (+ 1770) (fejérv. n. (Geréb
(b.Száva Jud.) (főjegyző) (Geréb (Baranyai (b.szol. főb. } praepost.) Erzs.)
(Maksai Krisz.) Anna.) Klára.) kir. hivat.)

Éva. Balázs †. Anna (+1792)
(g.Lázár Ant.) (b. Henter Zsig.)

Dániel (+1757). József. László (+ 1784). Mihály (+1780).
(b.Dujárdin Mari.) (százados) (Vay Klára.) (alispán.)
(+ 1771.) (kir. hivatalos.) (Gáborfi Kriszt.)
(Pethleni Anna)

György (1746). József. Miklós. József. Mihály. Krisztina.
Antal (+ 1781.) (+ 1837.) (+ 1837.) (+ 1808.) (Kozma Fer.)
(+ 1778.) (Makrai Druzs.) (Jekői Zs.) (Mózsa Jud.)
Klára.
(galg. Rác Ant)

Ferencz Sámuel. Károlina. István. József. Thrésia †. Teréz.
(galg.Rác (Vér An.) (Tatrosi Sán) (ország (kir.pénzt.) (Alsó Lászl) (Kozma
Róza.) (Daniel József.) Imréné.)

Imre. Lajos. Aloizia. Julia (+ 1852). Károly. Zsófi.
(Makrai Lászl) (Vér Zsigm.)

Magyarhonból jött be György (1540) Zápolya alatt. A fejlődelmek alatt szép birtokra tettek szert, miből időfolytán ellenzéki szellemök miatt sokat elvesztettek. Belsőszolnok lévén fészkek, főispánságot s egyéb megyei főhivatalokat viseltek. Birtokfejeket Keresztúr Izabella alatt kapták.

Táblázatunk élén álló **Kristóf** († 1603) több követségekben részt vett. *a)*

Kristóf fia, Kristóf, szép nejeért Báthori Gábor alatt notár

a) Wolf de Bethl. Libr. V. 42. 55 Katona Hist. Critic. Tom XVIII. 40. 1
Erdély nev. családai. 16

esik, sok jóságot vesz. Fia János Kemény János pártján áll, mint ilyen 1661-ben a bethleni várban van, miért I. Apafi notáztatja. *a)* Testvére fia, Samu (+ 1741) előbb Tököli pártján harcol; később meghódol; *b)* 1713—5. országgy. követ; 1724—41. kir. tábl. ülnök.

Ezen ág a múlt században kihalt. A most élők táblázatunk el-sejétől Györgytől jönnek, ki mint ellenzéki tag 1610. notáztatott; de Bethlen Gábor trónra kerülén, 1614 február 24-én feloldoztatá. *c)* Fia, István, 1662-ben notáztatik, *d)* de más évben ez is felszabadítottatik.

A most élők közül József, a forradalomig b. szolnoki kir. pénztárnok, több országgyűlésen, Istvánnal ellenzéki követek; Pesten képviselők. József most a hazai történelem buvárlata közt él, s Belsőszolnokmegye leírásán dolgozik.

158. §. TOROCZKAI CSALÁD.

[Torockó-Szentgyörgyi, gróf, báró és nemes.]

Czímere itt láthatólag: a mezőgazdaság jelképe, két búzafés és a torockzai vasbányászat-ra vonatkozó kasza és ásó; mint a mely bányászatnak korunkig földesurai valának.

Táblázatunkban három ág-ozat indul le: az első, melyet Ferencz indít le, maig is nemes.

A második, mely László-tól indul ki *e)*, 1733-ban Jánosban (+ 1745) báróvá lett. A báróvá lettnék atyja volt azon István (+ 1712), ki mint aranyosszéki főkapitán, a Rákóczi forradalomhoz csatlakozott, ott erdélyi főhadvezér

lett, mignem Kolosvárnál vesztett csatája után Pekri vállá fel. *f)*

A harmadik, mely Kristófnál szakad ki *g)*, 1757 sept. 19-én Zsigmond személyében grófságot szerzett.

Törzse Venczel, kit 1241-ben a tatárok torockzói várába szorítának, honnan a székelyek szabadítják meg, kiknek ezért Aranyosszéket ajándékozza. *h)* Fia, Venczel (1290), alvajda; ennek

a) Joan. Bethlen Hist. Libr. III. vol. 107.

b) Cserei Hist. 435. l.

c) Benkő Gen. Trans. I. 259. l.

d) 1662. mart. 10. art. 17.

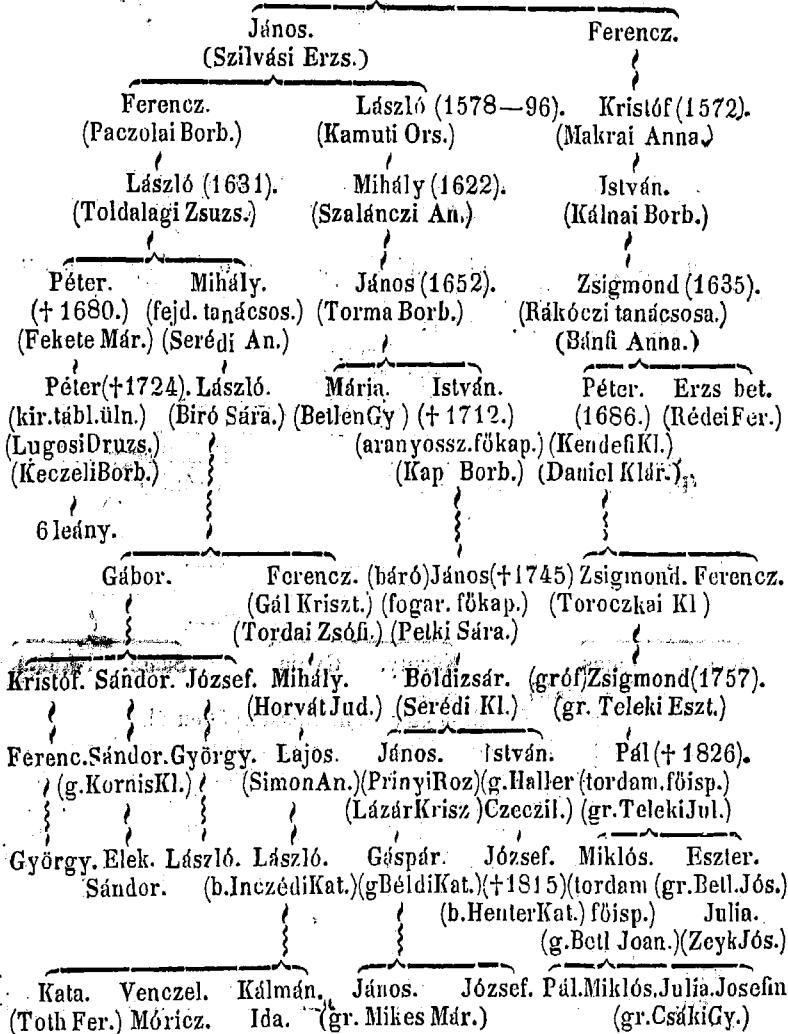
e) Tán e hul el a Barczán 1603-ban. Wolf de Bethl. V. 408. l.

f) Cserei Hist. 321. 29. 30. 53. l.

g) Tán e hul el Ebesfalyánál 1605-ben. Wolf de Bethl. VI. 268. l.

h) Mikola 33. l.

fia István, ennek Miklós (1373), ennek László (1465), kinek Zsombori Zsófiól ismét László (1496), kinek:
 Ferencz (1516).

Régi család, mely ma az érdek-szaggatott Erdélyt leghívebben képviseli: levén benne gróf, báró és nemes, katolikus, reformatus és unitarius.

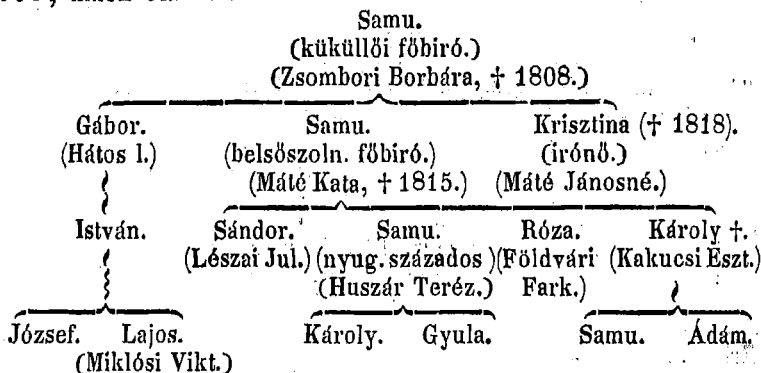
U.

159. §. UJFALVI CSALÁD.

[Mező-Kövesdi.]

Székely eredetű család. Marosszéken, Csejden volt az őstelek, melynek felét ezen kiszármazott, a más felét a benmaradt ág bírta mostanáig.

Törzse, János, ki Apafi alatt adományozást kap, s maradékait megyékre ülteti át. Ennek kilyéni Székely Klárától fia ismét János, kinek Oláh Erzsébettől:

A Gábor ága Küküllőmegyében, Bessenyőben él.

A más ág Belső-Szolnokban, hol Samu hatalmas alispán. Testvére, Krisztina, Molnár Borbára barátnéjával e század elején hazánk bámult irónője. Levelezéseiket sajtó útján bírjuk. Szül. 1761. Szép és elnős. 1786-ban mivelt de rut férjhez, Máté Jánoshoz megy, ki mellől Kolozsvárra jő, s itt él. Végre férjéhez tér falura, a falu jegyzőjének választja. Ugy halt el 1818 jan. 19. Feles versei maradtak fen, melyek egy része mint népdal ismeretes.

Sándor, fiatal korában az udv. cancellariánál van. Később magán ember. 1841-től királyi hivatalos. Hanyatló napjait Kolozsvárt éli, köztiszteletben, s kora emlékiratának megírásával foglalkozik.

160. §. UGRON CSALÁD.

[Ábrahámfalvi.]

Régi székely család, melynek ágazatai néha kovásznai, szentmihályi, szörcei előnévvel jönnek elő.

A régi székely kronika az Ugron nevet már a rabonbánok idejében említi. a) Imre. 1447-ben aláírta a Hunyadi gubernatorságáról végzést. b)

Ismertetes törzse azonban László, kinek fia Kelemen, kinek Jakabfi Erzsébettől Mihály, kinek Miklósfalvi Ágnesből Tamás, ki 1562-ben János Zsigmond ellen a lázadók közt áll. Ennek Petki Katától: Pál (1616).

(Geréb Anna.)

István. András. János (1654). Tamás. Mihály. Erzsébet. FarkasZsus.) (KeményKat.) (SzörceiAn.) (1638.) (1649.) (HorvátDávid.)

Pál (1667). Ferencz (1668) Ilona. Kata. Borbára. (Rádai Borb.) (udv. sz. alkirb.) (Barabás Pét.) (Toldal. Ján.) (Kún Istv.) (Tompá Ilona.)

András. Zsófi. János (1709). Anna. Borbára. (fogar. kapit.) (Bánfi Gy.) (Toldalagi Kriszt.) (Torma Gy.) (NemesMáty.) (Biró Sára.) (Sarmaságiné.)

Ferencz. János. András. István. József. (Biró Mária.) (TormaMária.) (CsulaiZsusz.) (TörökKrisz.) (b. KeményAn.) (b. Bánfi An.)

Farkas +.
Elek +.

Pál. Tamás. Mihály. István. László. József. János. (+ 1813.) (katholizált.) (Szombatf. An.) (Borsai (Daniel Jul.) (Talaba (Borsai (Siménfalvi (Apor Jul.) Anna.) Mária.) Mária.) Kriszt.) (b. Szentker. An.)

Mária. Antal. Gáspár. Mihály. Julia. István. Róza. István. (b. Györfi Józ.) (alkirb.) (Barta I.) (g. Mikes (gr. Tolda - (b. Apor (gr. Kún Károlina. (Szombatf. Vér.) Zsigm.) lagi Kata.) Istv.) Am.) (b. Györfi Mih.) Menyhárd. (NagyAnd.) (FarkasDani.) (dullo.)

Lázár. Zsigm. Ádám. Sándor. Julia. Sándor. Kata. János. József. (alkirb.) (dullo.) Tamás. (Orbán Kl.) (VégBert.) (Aubin (alkirb.) (Székely (SiménRoz.) (Barta Gáspár. Lajos. Kár.) (Hegyesi Borb.) Borb.) Pál. (b. Orbán Celest.) Róza.)

Gábor.

(nőtlenek.) György.

N. N.

Ákos.

Tablázatunk feje, Pál, 1616-ban Udvarhelyszék alkapitánya, 1626-ban főkapitán. Későn hala el, 1668-ban írja végrendeletét fia

a) Székely nemzet constitutiói. Pest. 1816. 276. stb. I.

b) Pray Annales III. 61. I.

számára. a) Igen sokat szerzett. Fiai közül: Tamás 1638-ban a fejdelem szolgálatában áll; Mihály 1649-ben a fejdelem étékfogója. János 1630-ban fejd. főasztalnok. b)

Harmadik fia János Mihály testvérével 1654 apr. 30-án Rákócziól Kányádon, Jásfalván sat. fiagra adományozást kapnak. Ennek fia, Pál, 1667 mart. 13-án szabadul ki a tatárabságból, mibe Rákócziért esett. Ennek fia János Rákóczi forradalomból 1709-ben tér vissza tűzhelyéhez. c)

A újabb korban Udvarhelyszék hivataloskodásuk színtere, hol azon szokásnál fogva, miszerint e hivatalok a vallásokból egyenlően töltenek be, a kath. és reform. részen gyakran mint alkirálybírák jelennek meg.

Egy ág, mely záhinak is szokott mondatni, kiszakadt a székelý földről, ez ágban él most István, ki tordamegyei főispánságáról 1835-ben lemondott. Azóta magán ember. Leánya Julia egykor hangversenyekben hallatá szép hangját; fia Sándor.

-
- a) Fancsali gyűjt. nro. 40.
b) Kállai Székely nemzet 286. l.
c) Cserci Hist. 435.

János István
(Könyv) *Bartholomaj*

L.

161. §. ZEYK CSALÁD.

[Zejkfalvi.]

Hunyad egyik legrégibb családja.

Czimere itt láthatólag: alvó oroszlán, mely felett ezüst mezőben egy kar, kezében kivont karddal, melyben egy általutótt törökfő.

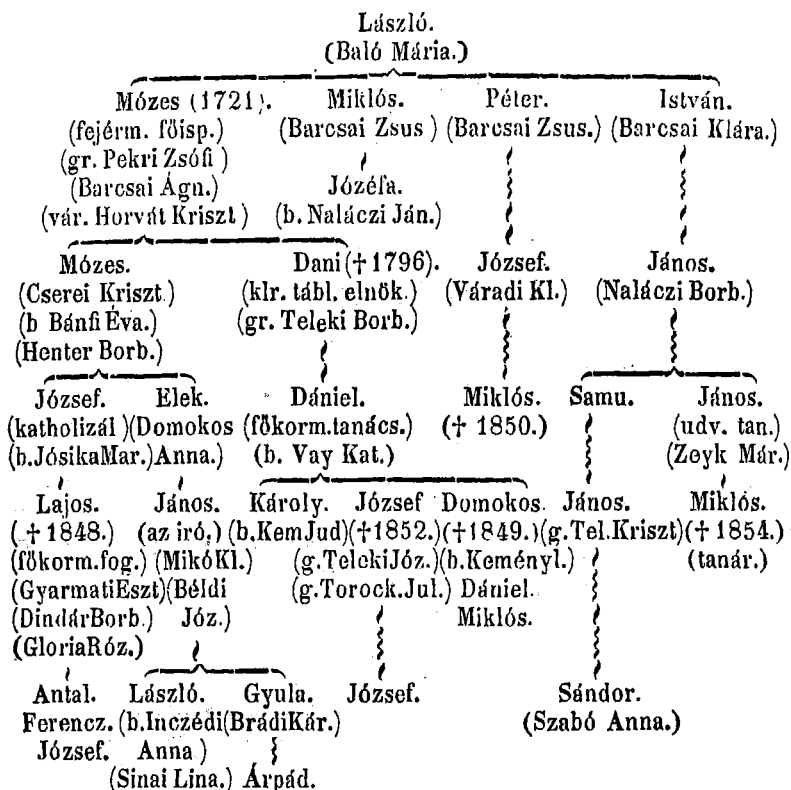
Jó hazafiak. Eszes emberek. S mind a mellett hogy legmagasabb körökben éltek: megmaradtak magyar nemes embereknek.

Ismeretes törzsek: Zayek László (1236); kinek utóda Mihály (1299); kinek ismét utóda Péter (1344), ki Nagy Lajost Napolyba köveli, s új adományt kap mind két nembeli gyermekeire.

E Pétertől a családi táblázatok szakadatlan kimutatásban jönnek, melyek szerint Péter fia Menyhárt (1360), kinek Szentgyörgyi Apolloniától ismét Péter, kinek László vajda Fel- és Alkziden, Oklosan 1372-ben adományoz, a) s ki Nikápolynál jelen van.

Ezen Péternek két fia van: János (1446) hunyadi kenéz, ki Péter nevű fiában kihalt; más fia László, kinek 1404-ben Zejkfalvát adományozták, s ki a zejkfalvi előnevet fölveszi. E Lászlónak fia István (1484), kitől a család kétfelé ágazott: az egyik Miklós nevű fiától jött le a mult századig; a más ág János (+ 1494) nevű fiától, kinek fia István, kinek Miklós, ki mint egy akkori oklevél bizonyítja, 1526-ban Zápolya csapatvezére. Ennek Dózsa Katától fia Mihály (1542), ki a Zayek nevet Zeykre cserélte, s családját reformátussá tette; ennek erdélyi vajda Balassa Imre leányától fia János (1575), Bathori István fejd. ezredes kapitánya; ennek ismét János, ki 1605-ben Bocskai alatt dévavári főkapitán; ennek Mihály, kinek ikt. Bethlen Zsófiától Péter, kinek Borbáthvizi Juditól Miklós, kinek Kendefi Zsófiától:

a) Fancsali gyűjt. nro. 38. 39.

Az utolsó századokban Mózes 1740 tájt fejérmegyei főispán; Dániel (+1796 aug. 3.) előbb ítélőmester, később főkörmányszéki tanácsos, majd udvari tanácsos lesz, 1795-ben pedig királyi táblai elnök.

Miklós (+1850) szépművészetek tudora; a magyar és berlini tudós társaságok tagja.

János, kit írónak jegyzénk, néhány kötet költemény szerzője, melyek azonban irodalmunk színvonalán alól maradtak.

Dániel 1804-ben kir. táblai ülnök, később marosszéki főkirálybíró, végül főkörmányi tanácsos; miről 1835-ben leköszöntött. Fiai:

A közelebről elhunyt József, szül. 1805 nov. 30. Tanulását Göttingában végezte. 1834-ben Fejérvár követe, mely időtől minden hongyülésen ott áll az ellenzék első sorában, mint derék szónok. +1852 sept. 24.

Testvére, Domokos, Segesvárnál esett el 1849 jul. 30-án.

Testvérek Károly, mint a család szellemi szép örökségének, s József testvére küzdelmeinek osztályrészese, most visszavonultan él.

162. §. ZSOMBORI CSALÁD.

[Magyar-Nagy-Zsombori.]

Régi elágozott család, mely Nagy Lajostól 1379-ből, s Ulászlótól 1505-ből bir okleveleket. a)

Magát Zsombori Nagy Simontól (1200) hozza le, kinek fia Mihály (1290), ennek Jakab, ennek János (1333) b), ennek Miklós, ennek János (1430), ennek György, ki Sztánát 1449-ben kijáratja; kinek Gerendi Zsófitól Péter, kinek Bethlen Klárától Péter, ki Drágfi Kelemennel a leánynegyed felett egyezkedett; kinek Majádi Justinától László, kit Báthori István Báthori Zsigmond mellé harmadmagával 1583-ban Erdély kormányára nevez c); kinek Valkai Zsuzsánnától Gábor, kinek Gerendi Annától Sándor, kinek Tamásfalvi Judittól, a most virágzó család feje:

János.

(Széchi Zsófia.)

Sándor.	György (1780).	János.	Péter.
(Ajtoni Kriszt.)	(Almádi Jud.)	(Toldi Már.)	(Almádi Kriszt.)
Farkas. Borbára.	Lajos.	Gábor.	Druzi.
(KabósKrisz.)(+1808.)	(Szentpáli)	(Salánki)	(KabósSán.)(kir.hivatalos.)
{ (UjfalviSám)	{ Ágn.)	{ Ráki.)	{ (Palatkai Kl.)
Ádám (+1804).	Lajos.	László.	András.
(b.DiószegiTeréz.)	(Naláczil.)	(HorváKrisz.)	(+1847.)
{	{	{	{ (Kabós Zs.)
Róza.	Elek.	Sándor.	Krisztina.
(MohaiIstv.)(ToldiEul.)	(ezredes.)	(CsereiZsig.)	(Károolina.
Károolina.	János.	(Zeyk Móz.)	Bálint.
(KeczeliJán.)	(Toldi Róza.)	Ágnes.	Zsuzsa.
		(Szücsáki Fer.)	{
			Miklós.
			(+1854.)
			Eszter.
			(+1850.)

Gazdaskodó s megyei hivatált viselt család.

Táblázatunk végsarjai közt áll a szerencsétlen anya, ki, miután Eszter leánya 1850-ben szekrénykulcsot nyelve, fia Miklós, a szép férfi, 1854 maj. 17-én aszkórban hala el: magát 1854 sept. 26-án homlokba lőtte.

Meg kívánjuk jegyezni, mikép táblázatunkból hiányzik a Farkas ága, kinek fia Ferencz (+1836 jun. 15.), kinek Petr. Horváth Zsuzsától élő gyermekei: Albert, Gyula és Sarolta.

a) L. kiirva Fancsali gyűjt. 38—39. sz.

b) Wolf de Bethl. II. 463. l. Erd. Tört. Tára I. 166. l. Sándor Wolf de Bethl. III. 199. 288. l.

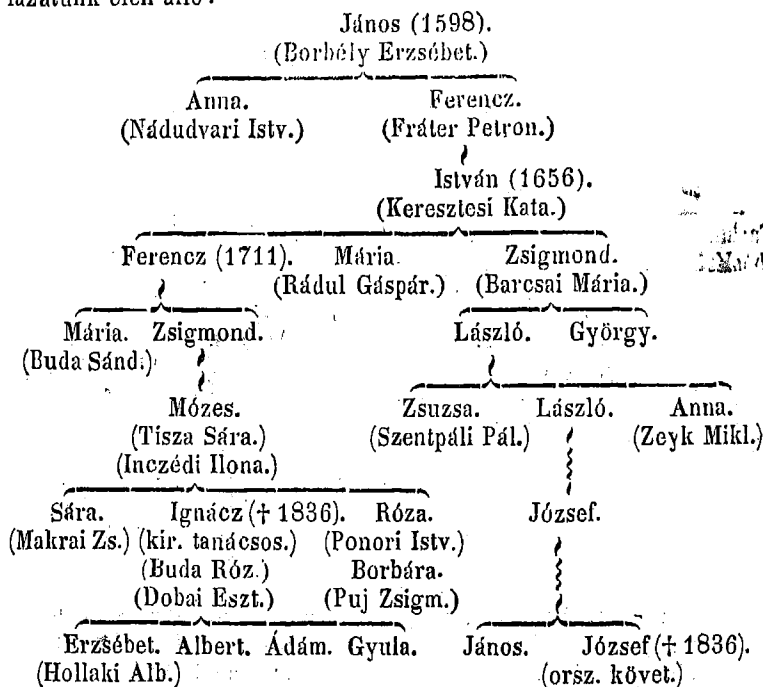
c) Péter Codex dipl. Tom. VIII. Vol. 111. 527.

V. W.

163. §. VÁRADI CSALÁD.

[Kéméndi.]

Hunyad egyik legrégibb családja. Már a XIII. és XIV. századból birnak családi okleveleket. Ismeretes törzse Tamás, kinék a táblalázatunk élén álló:

János a Báthoriak alatt várparancsnok; unokája, István, a török portához követ, czimzetes temesi bán; fia Ferencz, mint Rákóczi híve 1711-ben kivándorolt.

A korunkban éltek közül: Ignác, kir. hivatalos, Hunyadmegye főispáni helytartója volt, kir. tanácsos czímmel. A Maros szabályozására igen sokat tett. Sok szép római s egyéb hazai régiséget gyűjtött egybe, melyeket jelenleg fia, Ádám, szaporít és tanulmányoz. E gyűjtemény Déván van; míg ellenben a család kézirati s egyéb gyűjteményeit Kéménden a forradalom tönkre tette.

A más ágazatban József (+ 1836) az 1834-i országgyűlésen Hunyadmegye követe, s később kinevezett kir. tábl. ülnök volt.

Ezeken kívül e család több ágazatokban élt és él, de leszármazásukat nem birom.

164. §. VAJNA CSALÁD.

[Pávai.]

Székely család, mely pávai előnévről többnyire Pávainak hivatik. Pávai önkézségeket czimeres levelökkel együtt I. Rák. Gy. től kaplák.

Több életrevaló tagjai közül való: Zsigmond 1755—61-ben hunyadi harminczados. Gábor, ki a mult század végéni török háborukor Vaslaurinál mint székely huszár kapitán 3000 törököt futamtott meg, miért 1790-ben a Már. Thr. katonai rendjelet kapja, s őrnagy lett. Tömösnél is bevág, s nyolcz zászlót foglal el. A franczia háboruban halt el, forrólázban, 1796.

Dávid kormányzékéi titoknok volt; Elek ítélőmester.

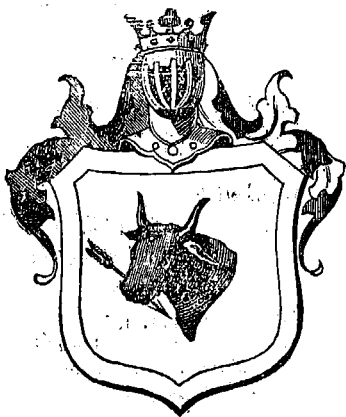
Antal volt e család legérdemteltjesebb férfja. Szül. 1760 dec. 13. II. József alatt lesz gr. Teleki Ádám kir. biztos titoknöke. Majd egész udvari tanácsossáig emelkedett. Tudományos ember. + 1827. Antal apja Zsigmond, testvére István, ki ez ágat 1833-ban zárta be.

E család Háromszéken és az országban több ágazatokban él. Ide tartozott P. Vaj. Sándor, ki néhány év előtt, mint gyalogsági százados halt el, s hagyta egy fiut és egy leányt, Emmát.

165. §. VAS CSALÁD.

[Czegei, gróf.]

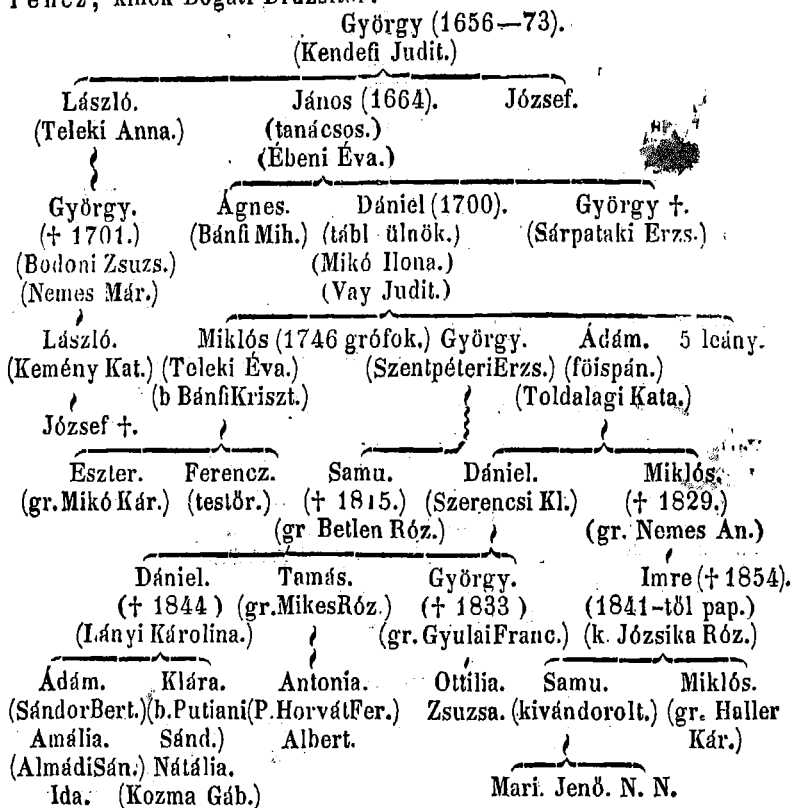
Czimere, itt láthatólag, szájában nyílveesszőt tartó bika. Czimere és név, e család valamelyik elődének roppant testi erejére mutat.

Magát Lóbtól hozza le, ki 1176-ban a görögcsászár mellett magyar táborban derékul viseli magát, miért is a Sajó mentin Tamással több falut kapnak, mit a király 1230-ban új oklevéllel erősít meg, megemlityén harczukat. Lóbnak fia Emich (1230) és Chama; Emichnek Vas János és Miklós; Jánosnak János, kitől egy már kihalt ág indul le, és Mik-

lós (1331), kinck Pál és István, kik 1363-ban Nagy Lajos-

től pallásjogot nyernek Czegére; *a*) Pálnak (1363—83) Domokos (1446), kinek Gyerőfi Borbárától Balázs, kinek Jankafi Kától ismét Balázs, kinek Márton Zsófitól János, kinek Kún Éyától György (1568—80), kinek Erdélyi Kától János, jesuita, és Ferencz, kinek Bogáti Druzsától:

Minő hivatalokat viseltek, feljegyeztük. A grófságot Miklós, György és Ádám testvérek szerezték, mi 1746 mart. 7. a szobeni országgyűlésen tétetett közzé.

A most élők közül Samu 1848-ban pesti képviselő, mint ilyen kiment a hazából, Kaliforniába telepedett, honnan 1854-ben hazajött, pár hónapot itt mulatott családjánál, mire magát örökre száműző *b*)

a) Lásd az oklevelet Erdélyi törvényei Baliától 1791. 171. l.

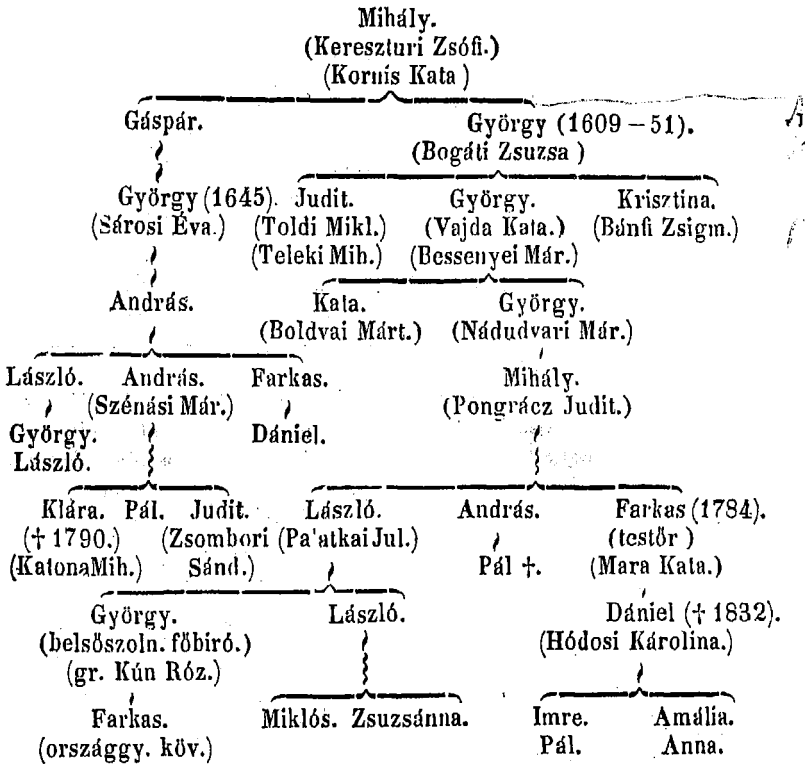
b) Kútfek: Mikola 41; Fancsali gyűjt. 38. 39. sz. mely gr. Toldalagi László 1764-ben dolgozott leszármazási tábláján alapul, mit F. feles. jóságot érdeklő oklevél-jegyzetekkel rakott meg. Lehoczky a Bánfiakkal egy eredetűnek mondja Stemmograph. II. 425. l.

166. §. VÉR CSALÁD.

[Kőrös-Tarcsai.]

Magyarországról jött család. Székhelye Belsőszolnok. Régi elneve: mureni, később miután András 1472-ben adománylevelet kap, mureni és kőrös-tarcsai; most azonban csak az utóbbival élnek.

Ismeretes törzse: mureni Jakab 1449-ből. Erdélybe Mihály jött be a XVI. században, s következő családat alapít:

Erdélyben, főleg I. Apafi Mihály alatt lett legjobb hangzásúvá a név, mint a mikor Vér Judit, az akkor oly hatalmas Teleki Mihály nejevé lesz.

Hivatalt nem igen viseltek. Ujabb időben a családnevet V. Farkas tette hangosabbá, mint a ki 1834 óta országgyűléseinken, az ellenzék soraiban, megrázó mély hangjával, mint parlamenti szónok méltó figyelemben állt. 1848-ban Belsőszolnok főispánjává ne-

vezetett, s mint ilyen a mérséklettekhez tartozott. Most visszavonultan él.

E család több tagja vérbetegség következtében, többire szélhü-
désben halt el. Kodorban van temetkezőjük.

167. §. WESSELÉNYI CSALÁD.

[Hadadi, báró.]

E családnév, nemzetünk története legújabb lapjaira legkiáltóbb
szinben fog jegyeztetni.

Czimere: itt láthatólag, szirén.

Eredetét történészeink Csehor-
országban keresik, hol a Paar csa-
ládnak egy Wesselint nevű saluja
van. a) S mint állítják, régi neve
Wesseni vala. b)

Bármint legyen, Erdélybe egy
látszik Zápolyával jöttek, meg pe-
dig Magyarországról, és Wesselé-
nyi név alatt. Az első szereplők
apját nem ismerjük. Mindjárt bé-
jöttökkal két ágat alapítanak: a gye-
keket és hadadit. c)

A gyekerei élén áll Miklós (†
1584 márt. 10.) Mint Gyekéni sir-
köve írja: Zápolya alatt fegyvert,
fia alatt ítélőmesteri pecsétet hor-
da. Báthori István alatt, mint ilyen,

1575-ben a Békésseli lázzadók véritéletét könyves szemekkel olvas-
ta fel. d) Gyekét ő szerezte a Fejes család kihaltán. Meghalt 80 éves
korában.

Unokája, Boldizsár, 1646-ban 57 éves korában hal el; Mik-
házdra temetik. Családja ez ágát magával sirba viszi. Kihaltával Rá-
kóczi Gyekőre sat. akarja tenni kezét, s hogy veje, Körnis, megtart-
hassa, Radnótot Rákóczinak adja, cserébe.

A két ág egymás mellett a következőleg jött le :

- a) Mikola 13. J. Utána Lehoczi is ismétli vele együtt, hogy 1345-ben jött
volna elejük a Nagy Lajos udvarába. Stemmatochr. II. 429. l.
- b) Apór Péter: Lusus mundi (kézirat) 4. l. Benkő Gen. Trans. II. 513.
- c) Hogy a gyekerei és hadadi ág egy anyától származott, egy per bizonyítja,
melyben Gáspár atyja testvérétől Ferencztől hozzá tett kincseit követeli,
amiért két falut kap tőle. Capit. Alb. Prot. Deus ad aux. 1608. 200. l.
Prot. J. Debreczeni. 49. l.
- a) Wolf de Bethl. II. 380. l.

Talán Farkas (1562).

(Hadadi ág.) Ferencz. (Gyekei ág.) Miklós (+ 1584).
 (Báth. Istv. kincstárnoka.) (Itélőmestér.)
 (Sárkándi Anna.) (Horvát Kata.)
 (Nyári I.)

István (1612—24). Pál (+ 1610 el.) Gáspár (1608).
 (középszoln.főisp.) (Gyulafi Zsuzs.) (Cseffei Marg.)
 (szerdah.Derzsi Kata.)

Miklós. Ferencz (+ 1667). István (+ 1656). Boldizsár (+ 1646).
 (+1643el.) (nádor.) (középszoln.főisp.) (dobokai főisp.)
 (Bosnyák Zsófi, + 1644.) (Lónyai Anna.) (Bánfi Anna.)
 (Szécsi Mária.)

László +. Ádám +. Pál (1657—94). Kata.
 (Szendrőikap.) (fülekikapit.) (mezeihadaktábornoka) (Kornis Fer.)
 (Bakos Zs.) (Hom.Drug.Kat.) (Béldi Zsuzsa.)

(báró) István (+ 1734). Anna. (elvállak.)
 (orsz. elnök.) (Bethlen Lászl.)
 (gr. Bánfi Kata, + 1734.)

Ferencz (+ 1770). Mária. Zsuzsa István (+ 1758).
 (középszoln.főisp.) (b.JózsikaMóz.) (gr.TelekiAd.) (katona.)
 (gr. Rhédei Zsuzs.) (b. Daniel Polix.)

Kata. Farkas. Ferencz. Anna (+ 1807). Zsuzsa. Miklós.
 (g. Rhédei (köz. szoln. (gr. Rhédei (gr. Betl. Lászl.) (b. Bánfi Gy.) (+ 1809.)
 Zsigm.) főisp.) Eszl.) Póli. Mária. (k. szoln.admin.)
 (gr. Betlen Jul.) (b. KeménySim.) (gr. TelekiAd.) (Csereillona.)

Julia (+ 1809). István. Zsuzsa. József. Farkas. Miklós.
 (b. KeményLaj.) (sz. 1770.) (+ 1839.) (gr. KendefiRáki.) (+ 1851.) (+ 1850.)
 Orsolya. (+ 1840.) (gr. Betl. Ján.) (k. szoln.főisp.) (az író és
 (g. MikóIstv.) (b. KeményRóz.) (b. BánfiMari) szónok.)
 (Lux Anna.)

Zsuzsa. Ferencz. Polixena. Farkas. Ferencz. Miklós.
 (ikt. Betl. Dom.) (dobok.köv.) (b. BánfiLás.) (g. KendefiRó.) (katona) Béla.
 Kata. (b. Wess. Már.) (Paget Ján.) Mária. László.
 (b. BánfiMikl.) Anna. (Wess. Fer.) Johanna.
 (BruchentalMih.) (gr. KaracsaiSánd.)

István. Róza. Pepi. József. Ádám. Róza. Mari. N. N.

A hadadi Wesselényiek ágát a fennebbi testvére, Ferencz, alapítja, ki Báthori István alatt kincstárnok, s mint ilyen a hadadi uradalmat nyeri. Első neje a Békcs Gáspár özvegye.

Fia, István, ki középszolnoki főispáni székre jő, melyben, mint kimutatók, a család csaknem minden tagja megfordult.

Ennek fia, Ferencz († 1667.), Magyarország emlékezetes nádorispánja... ki fiaiban kihal.

Az erdélyi ág a nádor apja testvérétől, Páltól jön tovább, kinek fia István († 1656.), a) kinek Pál, kinek neje a híres Beldi Pál leánya. b) Fia, István († 1734.), a Rákóczi forradalom ellen van, c) 1710-ben kolozsi főispán, 1716-ban országos elnök lesz.

Két fia van: Ferencz, előbb katona, 1734-ben k.-szolnoki főispán lesz, 1736-ban kamarás, 1760-ban belső titk. tanácsos. Szül. 1705 sept. 6. Szebenben. † 1770 mart. 25.

Testvére, István († 1758.), hasonlóan előbb katona. Az eszes b. Daniel Polixenát veszi el, kivel indulatosságát ülteti családjá vérére.

Itt következik a két Wess. Miklós, apa és fia, kikben az országosi testi erő végtelen lelki erővel, a polgári erény zablatlan indulatoskodással párosulva, a lovagkor két jellemeiként állanak korunkban. Idősb Miklós, ifju korában dragonyos százados, hazajő, egy barátjának, Tasnádon lakó Cserei Mihálynak testvérét, Ilonát († 1830 dec. 13.) a zárdából kilopja, nejlül veszi. E nő szelleme sokat simitá, de nem fékezheté. Régiek módjára 24 hajdut és várdát tartá, kiket egykor két taraczk ágyuval a Szurdukon lakó Haller ellen indit. A kormány elfogatja, Kufsteinba zárják. Hazajövén, Középszoln. administratora lesz. A színészet legnagyobb pártfogója. Tizenegy gyermeke volt, s csak egy maradt életben:

Miklós, kinek megrázó szónoklata még mind rezgésben tartja az idegeket. Élete sokat hasonlított apjához. Oroszlán erő és hang mellett nála is gyönyörű ész. Beszélt angolul, francziául, olaszul, deákul, németül, oláhul. Mint író „Balitéletek“ és „Szózat“ ával látszó hatást idézett elő; mint szónok megyéken és országgyűléseken bálvány. A törvény korlátait ismerni nem akarta. Ludan börtönbe kerül, onnan mint vakolni akaró Gräfenbergbe megy, négy évet ül. Itt ismeri meg nejét, egy takács leányát.

a) Katona XXXIV. 315. l.

b) Cserei Hist. 90. 257. Katona XXXIV. 321. l.

c) Cserei Hist. 422. 465.

PÓTLÉK.

Pótlékul hozzuk az élő nevezetesebb családok lajstromát. Van-
nak közöttök, melyek országos történetünkben is szerepeltek, de
nagy része csak is megyéjére volt hatással, s nagy részének tüzetes
tárgyalására elégséges adatokkal ellátva vagy nem valék, vagy hoz-
zájuk csak is későre jutottam.

B.

Bagosi cs. (csenger-bagosi). Szilágyi család.

Bálint cs. Kettő van kiemelkedettebb. Egy Hunyadban, más
a Szilágyban, melyből való Elek, Középszolnok volt alispána.

Balla cs. (csik-szentmihályi). Mihály († 1850.) kir. táblai
ülnök volt. Fiai Mihály, László, István sat.

Barátosi Szabó cs., melyből Antal előbb marosszéki al-
királybíró, 1848 előtt kir. táblai számfeletti ülnök.

Belényesi Nagy cs. Ferencz től jönnek, ki 1664-ben fejd.
javak igazgatója. Fia lehetett azon Zsigmond, ki Béli Pál pártján
áll. a) Kukullóban élnek.

Bereczki többféle van. A torboszlóiak közt élnek László és
Sándor testvérek, marosszéki volt hivatalnokok.

Beteg cs. (cs. tunsádi). Székelyföldről mezőségre szármo-
zott család. Ismert törzsök Ferencz, kinek Nagy Katától fia Gábor,
kinek Nemes Katától Dani, József, Gábor és Sándor tordamegyei
főbíró. Kelemen s többen élnek.

Bideskuti (ipi) terjedelmes család a Szilágyban. Több tagja
él, István és József testvérek gyermekei.

Bisztrai cs. Fogarásföld hazája. Él Károly, kinek atyja ot-
tan főkapitán volt.

Botos cs. (tompai). Székely család. Imre 1703-ban vásár-
helyi várkapitán. b) A közelebbiről elhalt Samu Marosszék főjegy-
zője volt. Fiai vannak.

Brencsán cs. Alapítójok mint katona gr. Toldalagi leányt
vesz el. 1791-ben kapnak nemességet. Közülök B. Sándor a forra-
dalombani részvéte miatt fogoly.

Buda cs. (galaczi.) Hunyadmegyében birtokos család. Egyik
ágának ismeretes törzse János, kinek Borbáti Mária-tól fia Miklós,

a) Cserei Hist. 97. 106.

b) Cserei Hist. 324.

kinek unokája József, kinek Ignác, kinek Ortner Károlinától Imre a mérnök, Sándor és József.

Buda cs. (nagy-somkúti). Sándor 1848-ban Kővárvidékéről képviselő, s kormánybiztos, most fogoly.

C.

Csanádi cs. (göcsi). Marosszékből él köztök Samu, kinek fia Albert.

Csegezi cs. (bágyoni). Mihály köztők 1642-ben Aranyosszék főkapitánya. Ferencz sat. él.

Csongrádi cs. (gálos-petri). Felsőfejmegyében hivatalokat viseltek. Élnék István és Miklós s ezek gyermekei.

Csulai cs. (csulai). Hunyadmegyében, a két Csula satöbbire 1447-ben kap adományt Hunyadtól. Megyei hivatalokat viseltek. Él Ferencz és Albert, kik igényelt törzsöküktől Istvántól két külön vált vonalon lejöve, a tizedik nemzedéket képezik.

Czák cs. (koronavári). Czimeres levelet Károly udv. titoknak nyer 1842 mart. 21-én. Elődei közül Dávid 1676—7-ben két kis vallásos munkát nyomtatott. a)

Czikó cs. (csik-szentgyörgyi). Székely család, melynek egy ága Belsőszolnokban él.

D.

Décsi cs. (nagy-dobai). Már a fejedelmek alatt szerepel a Szilágyban. Végsarja közt áll László és fr. Fekete Klára fia, László, ki 1848-ban kormánybiztos, s most fogoly. Testvére Gábor.

Dézi cs. Marosszékből birtokos. Ifjabb nemzedéke közt áll Sándor és Domokos, kiknek tin apjuk testvér.

Dindár cs. (tindarisi). R. sz. bir. lovag. Törzsek mint Mihály vajda titoknokak jö be. A most élők közt: Antal rekeszti be az aranyosszéki főkirálybirák sorát; József, kinek neje gr. Kornis leány, catastr. felügyelő.

F.

Fosztó cs. (maros-koppándi). Utolsó országgyűléseinken Ferencz Aranyosszék ellenzéki követe, testvére Károly ugyanott főjegyző volt.

G.

Gyarmati cs. (érsek-ujvári). Kapja czimeres levelét 1650. mart. 27. Rákóczi Györgytől. Kalotaszegen élnék, mint Sándor, kolozsm. szolgabíró, és fia Zsigmond, kinek nevét a lapirodalomban látjuk.

a) Horányi Memor. Hung. I. 453.

H.

Heidendorf cs. Medgyesi eredetű szísz család. 1610-ben kap nemességet. A főkormányshéknél hivataloskodtak, hol tanácsossáig villék, vagy Medgyesszéknben, mint 1848-ban Károly.

Hodor cs. (kézdi-szentléleki). Máté kapja a czimeres levelet 1667. Fia Zsigmond az, kit a Rákóczi forradalom alatt mint harminczadost a Bodzán megölnek. A most élők közt Károly, ki Dobokamegyét leirta s kiadta, e munkához feles adattal járult.

Horváth cs. (nagy-váradí). Székelyföldön Telek a fészke. Károly, kinek apja háromszéki alkirálybíró volt, újabb politikai merényletek miatt 1854 mar. 10. kivégeztetett.

Hosszu cs. Német nevét nemességével magyarosítá. 1600 táján nyernek Resztócson birtokot. A most élő, tudományosan mivel Lászlónak atyja Miklós (szül. 1768. + 1841.) mint kövár. nyug. pénztárnok halt el.

J.

Jakab cs. (szentgerliczei). Törzse Simon (1608). Székely család. Egyik ágán él Gergely (szül. 1770.), fia Lajos, Udvarhelyszék főjegyzője, kinek Iszlai Szusztól fiai: Gyula és Lajos.

K.

Kakucsi családból élő Elek Hunyadmegyének több országgyűléseken ellenzéki követé, alispána volt.

Keresztes cs. (nagy-baczoni). Czimeres levelét Máté nyeri 1681 maj. 20-án. Egy más Máté 1797-ben ref. püspök, kinek fia Sámuel, kinek a most Szászvárosan élő Károly.

Kispál cs. (úzeni). Küküllőmegyébe származott székely család. Törzse Boldizsár, kinek fia Gábor, kinek Pál, kinek Bálint, kinek László kir. táblai ülnök, kinek a most élő Lajos küllői volt szolgabíró, és Albert főjegyző.

Komáromi cs. (borberekí). János, Teleki Mihály titoknoka, honfúsították 1687 febr. 13. Apatól Borberekén adományt kap. Zernyestnél fogságba esik. A most élők közül Ferencz az irodalom terére hozta nevét.

Könczei cs. (karatnai). Több ágozatokban él.

Kosztá cs. (belényesi). Czimeres levelét Apatól, később 1701 jun. 17-én Leopoldtól kapja. Más neve Görög. János, kinek neje Hollaki Réza, tart. cancellár volt; fia János 1848-ban királyi táblai ülnök.

M.

Mara cs. (felső-szálláspataki). Hunyadmegyei család. Ismeretes törzse Gergely, kinek Vitéz Annától Lőrincz, 1790-ben kir. hivatalos; kinek József, Aranyosszék főkirálybírája; kinek fia a most élő Miklós és Károly.

Mike cs. (altorjai). Czimerét 1652 jan. 4. Rákóczi Györgytől kapja. Czimere: kék mezőben egy harcos, mely baljában vérző törökfőt, jobbában feje fölé emelt kivont kardot tart. A czimert nyerő Máté fia János, ennek Ferencz, ennek Gáspár, kinek ismét Ferencz, kinek a most élő Sándor, ki 1843-tól a főkormányszék levéltára aligazgatója lévén, e munka szerkesztésében széles ismeretoi s gyűjteményei által tevékeny részt vett. Csak leánya van, Róza. György, ki Szebenben hivatalnok, az alapító unokájánál szakad ki, két fia van, Béla és Kálmán.

Mikó cs. (oroszfői). Régi család. Közülök Mihály az utolsó országgyűléseken Csikszék ellenzéki orsz. követe, most fogoly.

Mikó cs. (zsögödi). Régi székely család. Ismeretes törzse János (1562—73.), kinek fia lehet azon Miklós, ki 1699-ben Báthori Endre fejdelemmel lesújtatott. A most élők közt Antal 48-ban csikszéki kir. pénztárnok.

Mohai cs. (maros-gezsei). Már a XVI. században előjönnek. Kolozsmegyében hivataloskodnak, mint 1848-ban Ádám és János.

P.

Pásztóhi cs. (nagy-váradi). 1641 apr. 23. kap czimeres levelet. Ismeretes törzse Ferencz, kinek Pribék Máriától György, kinek lad. Horváth Évától Samu, kinek Váradi Máriától Ferencz; kinek Gyárfás Zsuzsától Sándor és most élő Ferencz, kinek neje b. Bánfi Polixena, 1848-ban kir. táblai ülnök. A törzs fiától Györgytől még két ágazat él.

Pataki cs. (désfalvi). Küküllőmegyei család. Máté megyei főbíró 1702 jul. 6. új adományt vesz. A most élők közt Károly kir. pénztárnok, testvére József főkormányszéki hivatalnok volt.

Pelei cs. (érmindszenti). Szilágyi család; Középszolnokban viselték hivalt, mint a most élő jelentékeny István.

Pogány cs. (nagy-klopotivai). Hunyad a hazája; itt és Alsófejérben viselték hivatalokat, mint 1848-ban György alispánságot, Károly főjegyzőséget Alsófejérben.

Puj cs. (puji). Régi hunyadmegyei család, mely I. Rákóczi Gy. alatt egy hét nemzedékes leszármazást mutatott elő. A Puj nevet azon időben veszik fel. Elek s tán mások is élnek.

R.

R. notfái Nagy cs. Kolozsvári hivatalnokok elei. A most élők atyja főkorm. fogalmazó; fiai: Sámuel, mint főkorm. titoknak az udvari cancelláriához vitetett referensnek. Testvére Zsigmond százados.

Réz cs. (csapói). Küküllőmegyében hivataloskodtak, mint a most élő Samu, kinek fia Farkas sat.

Ribiczei cs. (ribiczei). Zarándi őcsaládok egyike. Albert 1603-ban zarándi főispán, a Barczán fogságra esik, s Básta lefejezteti. a) Több tagokban él.

S.

Salmen szász család. 1842 nov. 17. hirdetik ki nemességét. A most élő Ferencz főkorm. titoknoksághól a szász nemzet ispánjává választatott, beigtattatott 1846 aug. 26-án.

Schobeln cs. brassai eredetű. 1678 febr. 8. kap nemességet; rendszeren brassai hivatalnokok, katonák.

Sebess, szilágyi család. Antal († 1835) főkorm. tanácsos; fia a most élő Ferencz.

Sebessi cs. (bolgárfalvi). Udvarhelyszéken alkirálybíráskodó család. Bolgárfalvára Péter vesz adományt 1595-ben. Ismertebb ágának törzse Miklós (1648), kinek Szilágyi Annától fia Miklós († 1662), kinek Szaláncki Katától Job († 1686), kinek Paskó Klárától Miklós, kinek Farkas Borbárától Miklós († 1749), kinek Sándor Judittól Miklós († 1790), kinek Borsai Klárától István, 1834-től kir. hivatalos († 1849), kinek Fronius Jozsefától István, ki a forradalomban részt vett, kinek neje b. Josinczi Ilka, Albert, neje Szaboszlai Luiz, és Károly, neje Szaboszlói Róza. Másod u-noka velök Samu, Sándor és Ferencz.

Seethal cs. (schütt és altenburgi.) Tábornok S. fia volt a közelebbiről elhalt János, kinek első nejétől gr. Kálnoki Franciskától fiai vannak.

Szaláncki cs. (szent-tamási) Küküllőmegyében hivataloskodott. József 1848-ban kir. táblai ülnök.

Szarvadi cs. többféle van. Egyike Aranyosszéken hivataloskodott. Ide tartozik Lajos, ki fiatalabb korában írt.

Száva cs. (gogány-váraljai). Közülök a most élő Sándor közügyi igató 1848-ban. Farkas nevét a lapirodalomba hozta.

Szentiványi család sokféle. A sepsi-szentiványiak közül, György, ki Szentiványon lakik, háromsz. orsz. gyűlési követ volt, s nevével a hirlapirodalomban gyakran találkozunk. Szentiványi

Mihály, (+ 1842 dec. 10.) a költő és publicista, udvarhelyszéki ág-hoz tartozott.

Szentkirályi cs. többféle van. Háromszéken és Küküllőmegyében hivataloskodtak.

Szeredai cs. (szentháromsági). Székely család, mely két tudós főpapot ada hazánknak: Andrást, ki mint kánonok 1760-ban egy egyházi munkát ad, *a*) és Antalt, ki később mint prépost a fejérvári püspökségről s a fejérvári katedrálé feliratos köveiről, egy munkát ada ki. A közelebről elhalálozott Antal Marosszék alkirálybirája volt. A Hunyadban élő Ignác neje gr. Toldalagi leány.

Szilvási cs. (cseszeliczki). Ez Ambrusban a XV. században kihalt. Ambrus leánya Ilona Cseszeliczki Mátyáshoz megy férjhez, s ketten impetralják Magyar-Szilvás felét, mindkét nembeli maradékaikra, 1498-ban: így köték össze a két nevet. Nevezetesebbek közülök: Boldizsár, ki 1602-ben Báth. Zsigmondot elkíséri; *b*) 1603-ban Bethlen Gáborral menekül ki; 1606-ban követ a moldvai vajdához; 1607-ben orsz. tanácsos lesz; *c*) Bálint I. Apafi alatt a portára követségbe jár. *d*) A most élők közt Miklós a forradalomban tevékeny részes; neje Gedő Anna, kitől Ida leánya e hon legghiresebb asztalirója.

Szőcs cs. (nagy-ernyei). Közülök Albert (szül. 1772. + 1831 aug. 9.) előbb kolozsmegyei főbíró, később ítélőmester. Mohai Anatóli gyermekei: Farkas és Albert.

Szörcei (szörcei) Háromszéken élő család. Ferencz 1603-ban a Barczán elfogatott, s Básta lefejezteté. *e*)

T.

Tompa cs. (kis-borosnyói). *f*) Egyik ágának törzse Mihály (1624), kinek fia István, kinek János, kinek ismét János, kinek ismét János, kinek Szentiványi Krisztinától (+ 1827) fia Simon (szül. 1782), ki 1848-ban a főkormányzéknel alszámvevő, fiai Imre ki több drámát fordított és Károly.

Török cs. (kadicfalvi). Udvarhelyszék hazája. Alapítja Gáspár 1630 körül, ki Kadicfalvát neje Benedekfi Borbárával kapja. Több ágazatban él. A most élők közt György dultó, Zsigmond százados, Antal 1846-ban hátszegi követ volt.

Tőtőri cs. (aranyos-rákosi). Aranyosszékre Dobokából származtak. Tőtört János 1609-ben, hogy magát törökfogságból kivált-

a) Horányi Memor. Hung. II. 365.

b) Wolf de Bethlen V. 165.

c) 1607. jan. 22. art. 6. Hódor Dobokája 232. l.

d) Cserei Hist. 109. l.

e) Wolf de Bethlen V. 411. 498.

f) János és István a Barczán 1603-ban elesik. Wolf de Bethlen V. 409.

hassa, 400 aranyforintért zálogba tette. Az Aranyosszékre szakadt János fia János, kinek Tamás, kinek István (1760), kinek Ferencz.

Túri cs. (tamásfalvi). Háromszéki család. István († 1832) főkorm. titoknok. József tartományi biztos, fia Gergely él. A csapón lakó T. József vidéke legbirtokosabb emberei közé tartozik, neje Macskási Póli, csak leánya van, Berta.

Z.

Zambler cs. (alsó-csernátoni) több tagokban él. Fiatalabb nemzedéke között áll Izsák.

Zámbó (kalota-szentkirályi) Kalotaszegre származott székely család. Kolozsmegyei hivatalnokok.

Zsigmond cs. (van lembényi, van alsó-szentmihályfalvi). E-lek a gyártulajdonos az utolsóhoz tartozik.

Zudor cs. (losádi). Hunyadmegyéből ered. János († 1845 dec. 6.) alsófejérmegyei főbíró volt. Egyik Károly 1848-ban az udvari cancelláriánál lajstromzó, más megyei hivatalnok.

V.

Váró cs. (bágyoni). Aranyosszéken hivataloskodott család. Ferenczben él, kinek gyermekei vannak. Közülök Mihály híres ügyvéd, kitől halála után 1745-ben egy törvénykezési könyv jelent meg. a) A közelebb elhalt Mózes Törökországot beutazta.

Veres cs. (dálnoki). A farnasi, nágyvárad, füredi mind kihal az újabb időben. A most élő Veres családok közül legterjedelmesebb a dálnoki, mely czimeres levelét 1643 aug. 17. kapja. Az élők közt áll a Kolozson lakó Sándor, az erdélyi lapok levelezője.

Vita cs. (disznajói). Mátyás kap 1609 mart. 27-én czimeres levelet, kinek fia Mátyás, kinek Zsigmond, kinek Samu, kinek Samu, ki 1848-ban küküllői főbíró.

a) Magyar Athenás 321. l.

168. §. A családfejlés elmélete.

A néptömeg a törzsök: a kiemelkedett családok annak erőteljesebb sarjai. A néptömeg a föld: a nemzetségek a felébe emelkedett hegyek, a családok ezen hegyek egyes csúcsai.

És mégis, bármi fölmenjünk a történetek terén, sehol sem találjuk a népeket kiemelkedett nemzetségek s családok nélkül. A zsidó már 12 nemzetségre osztja nemzetét. Az arabok szinte sokat tartanak nemzetségekre; sokat a rómaiak; sokat minden nép.

Igy volt ez a magyarnál is. A székelyek, kiket a betelepülő magyarok itt találnak: családfájokat oly tiszteletben tartják, hogy a hivatalokat, jóságokat és terheket is nemzetségek és nemzetségi ágak szerint oszták fel. Ezt bizonyítja Verbőczy. *a)*

Magok a magyarok, midőn hazánk földre léptek, száznolcz nemzetség zászlaja alatt jönnek, melyek ki tudja hány családot foglaltak magukba. *b)*

Itt van a magyar családok őszerepde. Nagy kár, hogy e nemzetségek egy részének még nevét is homály fedi. A tudós Horváth István megkísértette ugyan e nemzetségek neveit összeállítani; de csak 68 ily nemzetség nevét tudá felmeríteni a történet homályiból. *c)*

Ezen száznolcz nemzetségi törzsök ágai képezik a magyar családok legfőbbkösebb osztályát.

Hogy Erdélyben is vannak családok, melyek ezektől jönnek, kétséget nem szenved; de hogy hány ily családunk van, annak történeti kimutatását a családokra hagyom.

A székelyek családirata e részben szerencsésebb. Náluk, mint említém, még Verbőczy korában is nemzetségek és ágozatok szerint osztják a közjavadalmakat és terheket. Hogy hívák e nemzetségeket, azt eddig két hiteles kulföböl ismerjük: egyiket Kovachich Márton közlé, s benne a székely hat nemzetség, s minden nemzetség négy-négy ágozata vagy családá tisztán meg van nevezve. A más kulföt Engel János hozá a sajtó alá gr. Eszterházi János gyűjteményéből: s benne ki van mutatva, kik választattak 1548 táján a nemzetségekből kapitányoknak, s nemzetségi bírának. *d)*

Hogy e nemzetségek és ágozatok valósággal léteztek, az említett történeti kulfök mellett, elég oklevél bizonyítja. De már csak léteztek, mert hogy a nemzetségi javadalmak felbomlásával az ágozatok összetartása is elenyészett: igen könnyen gondolhatni. Ma már e nemek és ágozatok egymást nem ismerik; maholnap még a hagyó-

a) Decret. Trip. III. R. 4. Tit.

b) Simonis Reza Kronik. 35. l.

c) Magyarország gyökere régi nemzetségeiről értekezik Horváth István. Pest 1820.

d) Dan. Cornides Vind. Anonym. Belae regis notar. 351. l.

mány is elfeledt. Éppen azért jónak látom e nemzetségi osztályzatot egész terjedelmében ismételni.

I.	{	Váczmán-ága.	IV.	{	Halom-ága.
		Telegd-ága.			Náznán-ága.
		Vaja-ága.			Péter-ága.
		Pozson-ága.			György-ága.
II.	{	Medgyes-ága.	V.	{	Gyerő-ága.
		Kürth-ága.			Új-ága.
		Dudár-ága.			— —
		Sáros-ága.			— —
III.	{	Balácsi-ága.	VI.	{	Eczken-ága.
		Uj-ága.			Seprőd-ága.
		Szomorú-ága.			Szováth-ága. a)
		Borozló-ága.			— —

Ezen nevek a székelyföldön nagy részt, részint mint család, részint mint hely nevek maig is fenn vannak; de már igen kevés család tudja kimutatni, melyik nemből és ágozatból eredett.

Ki az ősidők nemzetségi viszonyait a maihoz kívánja mérni, nagyon ferde fogalmat alkot. Az ősidők családi szerkezete patriarkális volt, mely közös földbirtokon nyugodott. A mint a birtokok felszakadoztak: a nemzetségek családokra oszlottak, a családok apróbb ágozatokra, s megszűnt a patriarkális összefüggés.

De még ezen időben is a mostani és akkori családélet között azon óriás különbség áll, hogy az ősidők nagy részében rabszolgaság létezett; mit ha elvileg nem is, de tényleg a keresztyénség is egyelőre sokáig elismert, míg kevés kivétellel, végkép megdönthető.

A keresztyénség kezére igen sokat játszott a népvándorlás.

Mikor őseink ide telepedtek, már kiléptek vala a patriarkális viszonyok gyermekpoláiból; már nem a legeltetés ügyessége, nem az őszhajok adák a legfőbb érdemet, hanem a harcz mezeje. Már a nemzetségi összetartás sirja felé járt; a családok emelkedése megkezdődött. Innen van, hogy a 108 nemzetség nevét még a történet se tartá fen, annál kevésbé tarták a jogi kérdések.

A nemzetségek hanyatlottak, a családok pedig még gyengébbek voltak, semmint a történet és jogterén térjüket verhettek volna.

A katonai hivatalokkal, fő- és alvezérsséggel össze voltak a polgári hivatalok is csatolva; de a katonai érdem inkább személyes lévén, a családok fiuról fiura csak némi nymbust hagyhatnak, mert azon időben a jóságok természete egészen más lévén, a napjainkra lejött öröklés, az ugynevezett ősiség szabályszerűleg csak is 1351-ben keletkezett. S itt kezdődik a családirat — mert itt kezdődött a leszármazási táblák evidenziabani tartása.

1351. lehetne tehát azon év, mely korszakot alkothatna az ős családok s később keletkezettek között. De minthogy családiratunk ezen időben még igen hiányos, őscsaládaink névsora összeállítása igen nehéz volna, holott hogy ily családaink felesen vannak, azt el kell ismernünk.

Az ős magyar nemzetségek és családok feles új családokkal szaporodtak, melyek azonban már az ős nemzetségekhez nem köték magokat. Itt van az egyes családok eredete.

A mint a magyar Európába jött, feles idegen lovag és kalandor csatlakozott táborozásukhoz; s mert jelesen harczoltak, honfiakká tétettek. Béla névtelen jegyzője szerint, már Árpád elkezdki ezen honfiusítást, a) a vezérek folytatják; Szt. István pedig, e nemzet Romulusa, éppen elvvé emelé. Következtében le egész napjainkig országgyűlési irományaink hemzsegnek az idegenek honfiusítását tárgyazó törvénczikkekkel; mert honfiusítani egyedül a törvényhozásnak állt hatalmában. Így kezdetek hazánk földére benyomulni az idegenek; de rendesen oly idegenek, kiknek szabadabb szellemök új hazát keresett, s itt az alkotmányos magyar földön találták fel azt, mert nem volt akkor még Amerika.

Az újabb időbeli honfiusítottak többire erdélyi főhadi parancsnokok; vagy oly katona főtisztek, kik ide házasodtak. Az elsőeknek vagy családuk nem volt, vagy ha volt is tovább mentek; az ide házasodtakon pedig nem fekszik áldás; családat alkotni alig sikerült egy kettőnek; és e családok új hazájoknak édes gyermekeit.

Az idegenek mellett a hazai néptömegeből nem kevesebb új család emelkedett ki. Nagy mező nyílt régen erre a várjobbágyok között, kik nem földmivelő nép, hanem várörző darabontok lévén, hűségeikért, vitézségeikért nemességet, jóságot kaptak, s családfát ültettek magoknak.

A székely föld itt is sajátos szervezetet mutat. Minden székely nemes volt ugyan, ha szabad; de minden egyenlőségük mellett is, bizonyos osztályzatokat látunk: a szabad nép darabont, vagy is gyalog katona; a ki már lóval vala képes hadba menni, az lófő; a ki több fegyvereseket vihete magával, az primor volt. Ezen osztályzat három deákos neve: pixidarius, primipilus és primor. És ezen osztályzat nem volt képzeleti, nem kásztyszerű: mert a mint a gyalog lóval lustráltathatá magát, azonnal lófő lett, s a lófő, a mint annyi birtokot szerzett, hogy több lovassal állhata harczy sikra, azonnal főlebb emelkedhetett. Így szaporodott a nagyobb családok száma a székely földön, s különösen a nemzeti fejedelmek harczos ideje, mely a nemzetségek és ágazatok szerénti kormányt eltemette, itt is igen sok friss családot állita elő, a kiknek családfáját igen könnyű megmászni.

a) Bélae regis notar. Cap. XLVI.

A szász legdemokratább alkotmánya mellett, mindig ellen-szenvvel viseltetett a családok emelkedése iránt. Földén uradalmok alapítását nem akarta, s hogy az egyenlőséget egyes családok emelkedése ne zavarja, mindig őrszemmel volt. Mindazáltal idő folytán a nemesítés bejött, de a kapott nemesség alatt mindig magyar nemesség értetődött.

Egyelőre úgy látszik, a nemzeti ispánságot viselt családok vettek nemes levelet, mint Adlershaus, Bausznern, Cronenthal, Frankenstein sat. családok. Később a főkormányshéknél hivataloskodók is kedvet kaptak reá, miről a több családokra is kiterjedt. Így látjuk azt, hogy a midőn József császár a szászok közé a nemesítést be akará hozni, s e végre 1784 maj. 20-án a kormányshék a szász székekbeni nemések összeíratását elrendelte, már több székből találtattott szász, a ki nemeslevéllel bírt. De még csak oly csekély számban, hogy Széhszékből csak is 22, Segesvárszékből tán csak 3, Brassóvidéken tán csak 10 család vala ilyen. Ekkor minden shék felterjeszté a megnesimesíthetőket, de a nemesítés mai napiglan csak néhány egyest ért, milyen Soterius Mihály 1791, Conrad 1806, Salmen Sámuel 1814, Binder János 1815, Drotleff 1816 sat.

Az oláhok, ha kiemelkedtek, magyar nemességet kaptak, magyar családot alkottak, s szerették feledni a bölcsőt, mely őket rengeté, s még láttunk kihívást csupán azért, mert valaki ily eredetét szemére lobbantá: Innen van, hogy régi oláh családot egyet sem nevezhetünk; az újak a forradalomban veték el a magot, melyből családájok ki fog sarjajni.

Azonban volt egy idő a magyar felett, mikor Erdély a magyar elem menhelye lett, mikor Magyarhón számtalan gyermeke, ha ott-hon nem tűrheté a nyomást, idejött, s a nemzeti fejdelmek alatt keresett menedéket. Ezek nem új családok, csak sarjai egy magyarhonninak, melyeket törzsökétől többire vihar hajta ide e fellegrvárba. Magyarhónból ily átültetett családok: a Bánfi, Barcsai, Csáki, Gerendi, Gyulafi, Jármí, Inczédi, Kovásoczi, Kornis, Korda, Macskási, Nádasdi, Rákóczi, Rhédei, Szentkeresztí, Toldi, Teleki, Wesselényi és mások, mely nevek Erdély földén nagy szerepet játszottak s játszódnak némelyek mai napiglan.

Van a beszármozásnak még egy más csatornája, mely azonban csak Bonfinius önző agyában, s majmai lágy velejében született: ez a Rómábólí származtatás. Bonfinius olasz lévén, tetszett neki Mátyás király eredetét Róma romjai közé visszavinni; s e gondolat azután oly divatba jött, hogy volt több történész, vagy is tányérnyaló, a ki csak azon láncszemekben dolgozott, melylyel legtöbb őscsaládainkat Rómával kösse egybe. S ezen idélen gondolat azt fejté ki, hogy magyar és szász tudósaink vetekedtek neveik ellatinitásában. Így született Kovácsból Fabriczius, Borsóból Piso sat. innen van a szászok közt maig is annyi latin család-név. Pedig hogy ezek véréből valaha Róma feléért egy csepp is kiomlott volna — nem hiszem.

A családi zavarok közé az újabb időben egy valóságos zárfal emelkedett, és ez: a cím.

A régi kor címzeit nem ismerjük. Miként következtetni lehet: uram és asszonyom volt minden cím. Zsigmond király előtt nem volt címer, neméslevél: ő kezdi ezek osztogatásával az első osztályzatokat.

A címeket a hivatalok hozták be. Legelső nyomaira a várgróf-ságok és liber báróságok (zászlós uraságok) címzeiben találunk, melyek azonban nem a születés, hanem a hivatalhoz valának kötve. Innen a mohácsi vész előtt Erdélyben mondhatni csak egy embert látnunk, mint grófot, szentgyörgyi és boznyi gróf Jánost, erdélyi vajdát a XV. században, ez is idegen.

A „nemes, nemzeti és vitézlő“ cím, mi egész korunkig lehetett legelső nemesi cím. Később a kiemelkedettebb családok tekintetes címmel tiszteltettek meg. Egyedül az erdélyi vajda volt tekintetes és nagyságos. Így találta e hazát az anyahontóli elszakadás.

A nemzeti fejedelmek korában, a fejedelmek nagyságos címet vesznek fel, mi aztán a család több tagjára is átmegy.

Báthori Zsigmond alatt a XVI. század végén kezd Prága, mint protector grófokat kinevezni. Ezzel a nagyságos cím is csak hamar elharapodzott, úgy, hogy 1603-ban, midőn a trónkövetelő Székely Mózes a Barczán elesett, csupán egy szántóföldön tízennégy gróf és nagyságos ur feküdt vérében; a) de Bocskai e protectorságnak véget vet, s őt követve a grófi címet ismét elvetik, s nem maradt senki, ki e címet használta volna.

A nagyságos leve a legfőbb családok minden címe; s hogy ezt sem bigyesztheték, mint ma, önkényleg neve élébe, hanem csak a törvényhozás adhatá: bizonyítja Rhédei Ferencz nagyságosítása, kit 1606-ban háboru idején tett szolgálatiért, törvényezikk által téték nagyságossá. b)

Kiket a törvény ki nem emelt, ha szintén országos tanácsos volt is, még Rákóczi György fejedelemségében, a XVII. század közepén is, beérték a nemzeti és tekintetes címmel. Ugy hogy I. Apafi uralkodása derekán még csak 11 nagyságos ur vala a hazában:

Tököli Imre hozá be majd egy század után újlag a grófi címet Erdély földére 1674-ben, I. Apafi alatt, c) s miután mint forradalmár megbukott: a cím ismét letűnt. Ily címtelenül mentünk vissza a magyar korona alá.

Magyarországon már ekkor közönséges vala a grófok és bárók címzete. d) Nálunk legelőbb Teleki Mihálynak küldik fennől meg; de

a) Apor Metamorphosis Transsylv. II. cikkely.

b) 1606. apr. 15. Kassai 14. art.

c) Cserei Hist. 62. l.

d) Mit tett eredetileg e szó: gróf, nem lehet tudni. A báró szó Cicero korában már előfordul, s nem a legderekabb emberekre alkalmazák. Így változik a szavak értelme: pl. a tory előbb rablót, a wigh büszkédű sőt tett az angoloknál, s ma tekintélyes pártok neve.

a hagyomány szerint, az azt tartalmazó oklevelet első perczében általában kidobá. De nem tölt be a XVII. század, s már Teleki Mihály mellett ott állanak mint grófok: Bethlen Miklós és Apor István stb.

A grófság bejött, s úgy látszik, a fejedelmek korából dátált nagyságosok büszkébbek valának régi nagyságos czimeikre, mint az új grófságra: honnan 1696-ból egy leíratot látunk, melyben kimondatik, mikép németországi mintára csak grófot és bárót illet a nagyságos czim. A fejedelmi véreken, s törvény által nagyságossá emellemen kívül, ekkor még minden beérte tekintetes és nemzeti czimmel; szerény osztály volt akkor a főnemesség.

A XVIII. században ismeretlen czímvágy lepte el a hazát. A czimtelen családok boldogtalanoknak kezdék érezni magokat. S a század közepén a gazdagabb családok nagy része gróf- vagy bárósággért folyamodott.

Hogy valaki ezt megnyerhesse, ki kellett mutatni, hogy öt izen át mint valóságos nemes s törvényes születések nyomán jött le; s a mellett fizetnie kelle érte. A díj az 1786-beli szabályozás szerint: grófságért 3—4000, báróságért 2—3000 forint volt, míg a nemes-ségért 1500 rfr.

S így lett az, hogy az osztrákház föllépte óta, ha jól számítjuk: 38 gróf, 54 báró, s mintegy 70 család lett nemes, míg mellettük körülbelül 60 idegen honfiusított — 1848-ig.

Mindazáltal, bár mennyire elszaporodott is Erdélyben a magnási-rend, Magyarország szerint a nemes renden feljúl nem emelkedhetett: egyenlő jogokkal bírtak. Még 1791-ben is ezt törvénybe írtatták, a) s gyakorlatában voltak mind e napiglan. A hivataloknál a czim nem adott felebb ültetési jogot, minden hivatalnál azon renddel ültek, mely renddel előbb vagy utóbb léptek hivatalba.

Nem volt a czimzeteseknek előjoguk, s mégis e téren annyi gyengeséget mutata Erdély. Azon családok, melyek egyik ága czimzetes lett, milyen a Földvári, Naláczi, Petki, Daniel, Henter stb. a méltóságos czim önkényű felvételében kerestek kárpótlást; minék következtében bizonyos negély hálózta be jellemük, mi anyagi jóllétük sirásója lett.

A kormányi rendeletek minden ereje sem vala képes elfojtani, b) hogy a méltóság és nagyság czimet a gazdagabbak ne használják: egyik használta; a nép a más családokra is rá kezdé ruházni; míg végre oda ment a gyengeség, hogy egy úri ember, kinek családja csak e században lett nemes: eselődét begyűjteté, s elővevén friss nemeslevelét, felolvassa; mikép neki a méltóságos czim megérkezett. Oda jutottunk vala Küküllő- és Belső-Szolnokmegyében, hogy már gúny volt a megyegyűlések tekintetes karok és rendek megszólítási czime: mert tekintetes lenni már csaknem mindenki s egyjelte.

a) 1791. XVIII. art.

b) Lásd a czim feletti vitát. Teleki könyvtár Cartofil. 1147. 387. l.

E volt az egyik, mi által sallangot szerető nemzetünk magát annyira felszaggatá, erőltenté, elszegényíté. Szomorú, mikor ily csekély okok ekkora romlást idéznek elő egy nemzeten.

169. §. A családok pusztulása.

Szenteljünk egy pár sort a halottaknak. Láttuk a családfejlés szerencse csillagait: vessünk egy futó pillantást azon sirboltok homlokaira, melyek e haza szent hamvait fedezik.

Az említettekén kívül még egy sereg család élt e hazában, mely történetünk küzdőhomokján nyomait hagyá. Mindezek tárgyalása szerény vállalatom tervén kívül esvén: a már kihalt, s iratunk folytán meg nem említett családok tiszteletre méltó névsorát ide igatjuk, a milyenek:

Ágh, alpestesi; Ajtoni, ugyanonnan; Alárdi, kerelő-szentpáli; Alia, serkei és karatnai; Andrásnézi, u. o.; Angyalosi, medgyesfalvi.

Bagdi, balázsfalvi és bagdi; Bagaméri; Balassa, balassai és gyarmati; Baládfi, csapói és cseszvei; Balika, maros-németi; Balázsi, szent-demeteri; Balogh, radnóti; Bánk, apahidai; Bankházi, n.-enyedi; Bája, borbátvizi; Basa, zabolai; Bátor, szucsági; Békes, kornyáti; Berendi, u. o.; Biskári, dédáci; Boldvai, váradi; Bobik, káránsebesi; Bogáti, u. o.; Borbély, simai és ajtoni; Borzasi, erkei; Budai, kolozs-budai.

Csányi, csányi; Cseffi, noszolyi; Czenhe, u. o.; Csernukus, papfalvi; Csipai, ölyvesi.

Darlaczi, u. o.; Dédáci, régen Biskári, dédáci; Dengelegi, u. o.; Devecseri, u. o.; Dezső, mérai és patai; Doló, ruszkai; Dolhai, u. o.; Drágfi, drági és bélteki; Drági, bereki.

Éheni, m.-gy.-monostori; Édenfi, péri; Erdélyi, somkereki; Erős, solyomkői; Esküllői, u. o.; Esztenyi, u. o.

Farkas, harinai, bögözi; Fejes, gyekei; Fejérdi, u. o.; Folti, u. o.; Frátai, magyar-frátai; Fráter, szalontai.

Gálfi, maros-kocsárdi; Gargot, váradi; Gávai, sófalvi; Géczi, farnasi; Gerendi, u. o.; Geszti, u. o.; Gesztrágyi, u. o.; Gilányi, barnuczvázi; Gombási, u. o.; Göcz, göcsi; Gyógyi, u. o.; Gyulai, abafáji.

Haczoki, kolozs-sárdi; Hajodi, patai és györgyfalvi; Hagymási, berekszői; Haranglábi, u. o.; Harinai, u. o.; Héjásfalvi, u. o.; Horvát, mikeszászi.

Iffu; Iklódi, u. o.; Imrefi, szerdahelyi; Jankafi, ősi.

Kálnai, u. o.; Kályáni, ródi; Kántor, hidalmási; Károlyi, solyomkői; Keresztes, megyeri és kereszturi; Kereszturi, sajó-kereszturi; Kecseti, u. o.; Kékedi; Keserő, gilbárti; Kovácsoczi, körtvefalvi; Kozárvári, szolnoki; Korpádi, u. o.; Korlátovics, váradi; Köblös, u. o.; Középlaki, u. o.

Lorándfi, gedei; Lugosi, magyar-peterdi.

Majsai, harakláni; Majlát, szunyogszegi; Marsinai, reketyei.

Macskási, sz. m. macskási; Magyar, mérei; Menyhárd, solyomkői, Miriszlói, u. o.; Mindszenti, viczei; Moré, szent-erzsébeti.

Nádasi, m.-nádosi; Nádudvari, surányi; Nagy, mohai, siménfali, hévizi; Nápolyi, feléri; Némái, légeni, iklódi.

Olnaki, u. o.; Ombozi, u. o.; Orbai, u. o.; Olosz, benczenczi; Öltényi, u. o.; Ősi, u. o.; Ördög, nagy-eskülli.

Palatkai, u. o.; Papfalvi, u. o.; Patócsi, eperjesi; Pernyeszi, osztropáni; Pestesi, u. o. († 1774); Pécsi, szent-erzsébeti; Porkoláb, magyar-frátai; Pókai, u. o.; Polik, váradi; Püspöki, n.-enyedi.

Radó, m.-gy.-monostori; Rápolti, u. o.; Rátoni, u. o.; Ravasz, szucsági és papfalvi; Ramucsai, menyői.

Szálli, sárfalvi; Szengyeli, u. o.; Szentpáli, u. o., novaji; Sibirik, szarvaskendi; Szilvási, rettegi; Siráki, zutori; Soboki, u. o. Sulyok, szopori; Zsuki, u. o. Sükösd, nagy-teremi; Serédi, göröcsöni.

Tamásfalvi, kolozs-tamásfalvi; Tarnóczy, királyfalvi; Tancsai, tancsi; Teke, köblösi; Telegdi, viz-szilvási; Tompa, tompaházi; Tordai, somogyomi; Tobiási, eczeli; Tomori, szucsági, fejérdi és csúcsi.

Valkai, m.-nagy-alkói; Vajda, k.-szentkirályi; Várfalvi, örkei; Véka, m.-frátai; Végh, botházi; Veres, farnasi, váradi; Vizaknai, hidegvizi; Vitéz, magyar-bikali.

Zalasdi, u. o.; Zolyomi, albisi és székelyhídi; Zuthori, u. o. stb. stb. u)

A természetes halálon kívül még volt a családoknak egy erkölcsi halála is, a notázás. Az adományozás s hűbéri rendszer behozása, a becsszomjasokat igazsába hozta, kezdődött a pártoskodás, áskálódás, mely szomorú notán, a jóságvesztésen végződött.

A magyar királyok alatt ily notázást keveset látunk. A nemzeti fejdelmek alatt fájdalom igen gyakran: a mint valakinek feje a tömegből felebb nőtt, azonnal elüttették, vagy a talapot kiütké lábai alól, hogy viassasütyedjen. Egyesek notázása s felmentése gyakori volt; de egy néhány csoportos notázás sok családot eltemete, milyenek:

1558-ban a Kendieké, kik a Zápolya háznak valának ellenei;

1577. júl. 25-én Békés Gáspár híveié; b)

1595. apr. 16. a múlt évben Kolozsvárt lefejeztettek notába teszik, mert — ugymond az irás — a fejdelmet török kézbe akarák adni, s más fejdlemről gondolkoztak.

1610. márt. 25. ismét egy sereg bukik meg, mert a kéjvadász fejdelmet fegyverrel megtámadák.

1612. máj. 12-én és nov. 20-án ismét notáztat Bátor, mert igáját sokat nem tűrhetik. Mindkét rendbeli később felmentetett.

a) Mikola Index. Mike S. gyűjt. Index. Artic. Diaetal. etc. D. 41—51. l.

Hodor Doboka Ismert. 45—158. l.

b) Lásd Tancsai gyűjt. Nro. 38. 39.

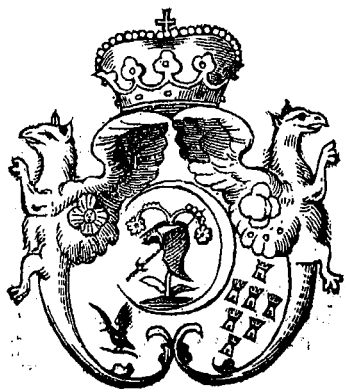
1662 mart. 10. Apafi Kemény János hiveit notáztatja.
 1679 maj. 27. art. 11. néhány hűtlennek bélyegzett ismét el-
 bukik.

1691 jan. 10-én a Tökölivel elfutott főurak jóságát vesztenek.

1717 jan. 25. a Rákóczi hveire mondatott ki.

Ily noták alkalmával, melyet napjainkig látánk, teméntelen csa-
 lád vagy családágózat sülyedt le, s merült, honnan emelkedett volt,
 a néptömeg tengerébe vissza.

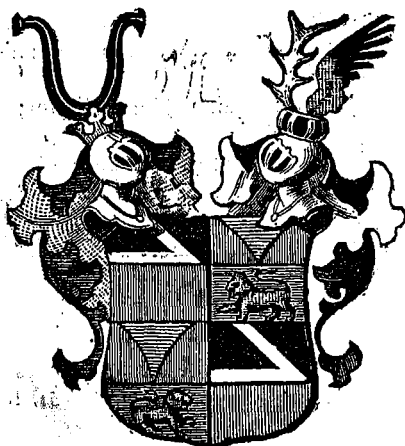
De azért fajunk Erdélyben áll... Kimutattam, hogy még emberek
 vannak e hazában... Egy nemes ambítiót ohajték szellőztetni, mely a
 családok phalanxát a nemzet érdekében tiszteletben tartassa...

Apafi czimer.

Földvári czimer.

gr. Haller czimer.

b. Hentler czimer.

TARTALOM.

	Lap.
E munka köre	1.
Családiratunk kútfejei	3.
A.	
Abafi cs. nagy-abafalvi, † XVIII. sz.	7.
Almádi cs. szávai	7.
Alsó cs. nagy-pestyeni	8.
Alvinczi cs. borbereki, † mint báró 1810.	8.
Andrási cs. csik-szentkirályi, gróf	9.
Antos cs. rétyi	10.
Apafi cs. apa-nagyfalusi, mint herczeg † 1713.	10. 272.
Apor cs. altorjai, nemes és báró	12.
Artándi cs. artándi	16.
B.	
Bagási cs. csenger-bagosi	257.
Balázsi cs. sz.-demeteri, kászon-impérfalvi, csik-vacsárcsi	17.
Baldácsi cs. báró	17.
Bálint cs.	257.
Bálintit cs. fővisi, báró	18.
Balla cs. csik-szentmihályi	257.
Bánfi cs. losonczi, gróf és báró	19.
Baranyai cs. marós-járói	24.
Barátosi Szabó cs.	257.
Barcsai cs. nagy-barcsái	24.
Bardóczi cs. nagy-bacszóni	26.
Barra cs. homorod-almási	27.
Bartha cs. nagy-horosnyai	31.
Báthori cs. somlyói és ecsedi, † 1613.	28.
Bedeus cs. scharbergi, báró	32.
Béldi cs. uzsoni, gróf és nemes	32.
Belényesi Nagy cs.	257.
Benedikti cs. benedekfalvi	34.
Benkő cs. árközi, közéapjait	35.
Bereczki cs.	257.
Bernáld cs. alsó-csernátoni	35.
Berzenczei cs. görgény-szentimrei	36.
Betegh cs. csik-tusnádi	257.
Bethlen cs. iktári és belleni, gróf	37.
Bethlen cs. belleni	46.

	Lap.
Biallis cs. Máskép: Olasz	47.
Bideskúti cs. ipi	257.
Biró cs. hom.-szentmártoni, szent-katolnai, kis-görgényi, aranyos-rákosi, sóvárad	47.
Bisztrai cs.	257.
Bocskai cs. kismarjai	49.
Bodoni cs. vajda-szentiváni	51.
Boér cs. szkoréi, bérivói és kövesdi	51.
Bornemisza cs. kászoni, báró	53.
Bors cs. csik-szentkirályi	54.
Botos cs. tompai	257.
Brádi cs. brádi	55.
Brencsán cs.	257.
Bruchenthal cs. báró	55.
Brúz cs. lúgosi	56.
Buda cs. galaczi	257.
Buda cs. nagy-somkúti	258.

C.

Csáki cs. keresztiszei, gróf	58.
Csanádi cs. göcsi	258.
Csegezi cs. bágyoni	258.
Cserei cs. nagy-ajtai	61.
Cserényi cs. alsó-balázsfalvi	65.
Csiszár cs. borbereki, † 1816.	65.
Csolnokosi cs. csolnokosi	66.
Csongrádi cs. gálós-petri	258.
Csulai cs. csulai	258.
Czák cs. koronavári	258.
Czikó cs. csik-szentgyörgyi	258.
Czirjék cs. sepsi-zoltáni	67.

D.

Daczó cs. sepsi-szentgyörgyi	68.
Daniel cs. vargyasi	70.
Décsei cs. nagy-dobai	258.
Dézi cs.	258.
Dindár cs. tindarisi	258.
Diószegi cs. dézsi, báró	72.
Dobai cs. kis- és nagy-dobai	73.
Dobokai cs. dobokai, † XVII. sz.	74.
Domokos cs. alsó-csernátoni	75.
Donáth cs. nagy-ajtai és pálosi	77.
Dózsa cs. makfalvi	78.
Dujardin cs. nagyszekeresi, báró	81.

E.

Endes cs. csik-szentsimoni	82.
Eperjesi cs. szászvárosi	83.
Eszterházi cs. galantai, gróf	83.

F.

Fekete es. fricsi	85.
Filstik cs. kolozsvári	86.
Földvári cs. tancsi	86. 272.
Forró cs. háportoni + XVII. sz. angyalosi	88.
Fosztó cs. maros-koppándi	258.
Fráter cs. ér-keserői	88.
Fronius cs.	89.
Fülöp cs. vadadi, iklandi	89.
Füzi cs. bessenyei + karácsonfalvi	90.

G.

Gál cs. hilibi, dálnoki, kénosi, kövendi, szentiváni	91.
Gálfalvi cs. Harczói	93.
Gálfi cs. kocárdi + XVII. sz. martonosi	94.
Gyárfás cs. léczfalvi	94.
Gyarmati cs. érsek-ujvári	258.
Gedő cs. homorod-szentmártoni	85.
Geréb cs. vizaknai és vingárdi + XVI. sz. fiadfalvi + 1689. árapataki, rettegi	96.
Gerendi cs. gerendi + XVII. sz.	98.
Győrői cs. győrő-vásárhelyi + 1718.	99.
Győrfi cs. lősdői, báró	100.
Győrfi cs. csatószegei	101.
Gyulafi cs. rátoti, gróf, + 1754.	103.
Gyulai cs. abafáji + váradi, maros-németi, gróf	101.
Gyujtó cs. Martonosi	105.

H.

Haller cs. hallerkői, gróf	106. 272.
Harinaí Farkas cs. szeszármai és harinaí, + 1709 körül	110.
Hatfaludi cs. hattmansdorfi	111.
Heidenhof cs.	259.
Hegyesi cs. boros-jenői	111.
Henter cs. sepsi-szentiváni, nemes és báró	112. 272.
Herepei cs.	115.
Hochárd cs.	116.
Hodor cs. kézdi-szentléleki	259.
Hollaki cs. kis-halmágyi	117.
Horváth cs. zsákodi, kovachich	117.
Horváth cs. felsőbükki	118.
Horváth cs. nagy-váradi	259.

	Lap.
Horváth es. széplaki, Petrichevich, nemes és báró	119.
Hosszu cs.	259.
Hunyadi cs. + 1504.	121.
Huszár es. brenhidai + XVII. sz. és kövesdi	124.

I. J.

Imecs cs. nyujtodi + 1630 körül, imecsfalvi, vargyasi	126.
Inczédi cs. nagy-váradi. nemes és báró	126.
Iszlai cs. iszlói	128.
Jakab cs. szentgerliczei	259.
Jakcsi cs. kusalyi, + XVI. sz.	128.
Jármí cs. magyar-déllői	129.
Jékei cs. porcsalmi	130.
Józsika cs. branyicskai, báró	131.
Józsinczi cs. nagyváradi, báró	134.

K.

Kabós cs. magyar-gyerőmonostori	135.
Kakucsi cs.	259.
Kálnoki cs. körispataki, gróf	137.
Kamuti cs. szent-lászlói, + 1665 tájt	140.
Kapi cs. kapivári, + XVIII. sz.	141.
Karacsai cs. vályeszakái, gróf	142.
Katona cs. berkeszi	143.
Kéczeli cs. farnasi	144.
Kemény cs. magyar-gyerőmonostori, gróf és báró	146.
Kendefi cs. malomvízi	151.
Kenderesi cs. felső-szálláspataki	153.
Kendi cs. szarvas-kendi, + XVII. sz.	154.
Keresztes cs. várhegyi, gróf, + 1727.	157.
Keresztes cs. nagy-baczoni	259.
Kispál cs. uzoni	259.
Komáromi cs. borbereki	259.
Könczei cs. karatnai	259.
Korda cs. börös-jenői	157.
Kornis cs. göncz-ruszkai, gróf	159.
Kosztai cs. belényosi	259.
Kozma cs. kézdi-szentléleki	164.
Kriszosi cs. kriszosi	166.
Kún cs. káli, +	166.
Kún cs. osdolai, gróf	167.

L.

Lázár cs. szárhegyi, gróf	170.
Lészai cs. szentmártoni, vagy lészai	173.
Lészai cs. fogarasi, vagy sárvári	174.

	Lap.
Lishti cs. nagy-köpcsényi, báró, † 1676.	175.
Löwenthal cs. báró	175.

M.

Maeszkási cs. tinkovai	177.
Makrai cs. viz-szentgyörgyi	178.
Mara cs. felső-szálláspalaki	260.
Máriafi cs. maksai	180.
Maurer cs. ürmösi	181.
Mike cs. altorjai	260.
Mikes cs. zabolai, gróf	182.
Mikó cs. hidvégi, gróf	185.
Mikó cs. altorjai	260.
Mikó cs. oroszfai	260.
Mikó cs. zsögödi	260.
Mikola cs. szamosfalvi, báró, † 1742.	187.
Miksa cs. diód-váraljai	188.
Miske cs. magyar-csészvei, nemes és báró	188.
Mohai cs. maros-gezsei	260.
Mózsa cs. sáros-berkeszi	189.

N.

Nagy cs. káli	191.
Nagy cs. kebeleí	191.
Naláczí cs. naláczí, nemes és báró	192.
Nemes cs. hidvégi, gróf	194.
Nopcsa cs. felső-szilvási	198.

O.

Orbán cs. lengyelfalvi, báró	198.
Ördög cs. esküllői, † 1762.	189.

P.

Pálfi cs. tarcsafalvi és gagyi	200.
Pásztóhi cs. nagyváradi	260.
Pataki cs.	201.
Pataki cs. dézsafalvi	260.
Péchi cs. pécs-ujfalusi	202.
Pelei cs. érmindszenti	260.
Pekri cs. pekrovinai	203.
Petki cs. derzsi vagy királyhalmi, gróf, † 1817.	204.
Pócsa cs. hatolykai	207.
Pogány cs. nagy-klopotivai	206.
Pongrácz cs. szentmiklósi és óvári	206.
Pui cs. puji	200.

	R.	Lap.
Rácz cs. galgói		208.
Rádák cs. bényei, gróf		209.
Radnotfai Nagy cs.		261.
Rákóczi cs. felső-vadászi, † 1738.		210.
Rauber cs. frankensteini, báró		213.
Rhédei cs. kis-hhédei, gróf		214.
Récsei cs. nemes és báró		219.
Reltegi cs. kis-budaki		216.
Réz cs. csapói		261.
Ribiczei cs. ribiczei		261.
Rindsmaul cs. gróf		216.
Rozenfeld cs.		217.
Rozsnyai cs. maros-járai		219.

	S.	Lap.
Sala cs. énlaki		220.
Salmen cs.		261.
Sándor cs. csik-szentdomokosi és csik-szentmihályi		220.
Sándor cs. kénosi		222.
Sebess cs.		261.
Sebessi cs. bolgárfalvi		261.
Seeherg cs. báró, †.		223.
Seethal cs. schütt és altenburgi		261.
Sikó cs. bölöni		223.
Simén cs. sárdi		224.
Schobeln cs.		261.
Splényi cs. miháldi, báró		225.
Szabó cs. csik-szentmartoni		225.
Szacsvai cs. léczfalvi és esztelneki		226.
Szalánczi cs. szenttamási		261.
Szarvadi cs.		261.
Száva cs. gogány-váraljai		261.
Székely cs. boros-jenői, gróf, † 1771.		227.
Székely cs. kilyéni		228.
Szentiványi cs.		261.
Szentkereszti cs. zágoni, báró		229.
Szentkirályi cs.		262.
Szentpáli cs. homorod-szentpáli		230.
Szeredai cs. szentháromsági		262.
Szilvási es. csészeliczki		262.
Szőcs cs. nagy-ernyei		262.
Szőrcsei cs. szőrcsei		262.

T.

Teleki cs. széki, gróf	232.
Toldalagi cs. nagy-ercsei, gróf	236.
Toldi cs. szalontai, gróf	238.
Tolnai cs. selyei	239.
Tompa cs. kis-borosnyói	262.
Topler cs.	240.
Torma cs. csicsó-kereszturi	240.
Toroczkaí cs. toroczko-szentgyörgyi, gróf, báró és nemes	242.
Török cs. kadicfalvi	262.
Tötöri es. aranyos-rákosi	262.
Túri cs. tamásfalvi	263.

U.

Ugron cs. ábrahámfalvi	244.
Ujfalvi cs. mező-kövesdi	244.

Z.

Zambler cs. alsó-csernátóni	263.
Zámbó cs. kalota-szentkirályi	263.
Zeyk cs. zeykfalvi	247.
Zsigmond cs.	263.
Zsombori cs. magyar-nagy-zsombori	249.
Zudor cs. losádi	263.

V. W.

Vajna cs. pávari	251.
Váradi cs. keméndi	250.
Váro cs. bágyoni	263.
Vas cs. czegei, gróf	251.
Vér cs. körös-Tarcsai	253.
Veress cs. dálnoki	263.
Vita cs. disznajói	263.
Wesselényi cs. hadadi, báró	254.
A családfejlés elmélete	264.
A családok pusztulása	270.
Czimérek	272.

Nyomda- és toll-hibák.

lap	sor	helyett	olvassd
13	34	elején	első felében
15	35	1706	1705
25	20	N. Sára	N. Rákhel
27	33	Samu	János
29	22	1513	1613
31	12 és 15	Boldizsár	Kristóf
39	3	Lajos	Sámuel
43	38	1791	1691
44	40	életét	idejét
54	5	Anna	Anna (Macskási Pálné)
61	29	ma a	ma egy ága a
64	28	Eliz nem testvére	hanem leánya Mihálynak
70	21	1700 k.	1704 oct. 8.
74	19	Baranyai	Baranyi
82	29	fők. tanács	fők. jegyző
83	27	pragmatica sanatio libera electio eltörlése	
87	20	Mih.	Miklós
94	32	hattyu	daru
103	38	Dénes	Dániel
107	30	1643	1843
111	3	F. Ferenczné	F. Pálné
118	11	gr. Kornis	Kovács
134	10	Josintzi	nagy-váradi
137	6	György	Gergely
144	12	Hatfaludi Józs.	kibagyandó
145	31	czí Fer.	czí László
153	38	Bája	Balia
154	8	Tamás... elsője	István... második
„	33	1528	1628
155	9	1409	1490
„	35 és 37	1770. 1781.	1570. 1581.